

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ Η΄--ΙΒ΄
ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΨΑΛΜΟΝ ΜΑ΄

Κείμενον: B. de Montfalcon

Μετάφρασις·Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑ
Θεολόγου·φιλολόγου
Καθηγητοῦ Π.Σ.Π.Α.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Η΄	9 (129)*
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Θ΄	37 (156)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν Ι΄	76 (189)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΙΑ΄	84 (197)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΙΒ΄	95 (206)
Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμὸν ΜΑ΄	105 (215)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἐντός παρενθέσεως ἀριθμοὶ σελίδων ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Η΄ (8) ΨΑΛΜΟΝ

77 Α Ἐχει τὴν ἐπιγραφὴν: «Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνηῶν». Ἄλλος παρόμοιος τίτλος εἶναι «Ἐπι-
νικίος ὑπὲρ τῶν ληνηῶν» καὶ ἄλλος «Εἰς
τὸν νικοποιὸν ὑπὲρ τῆς Γετθίτιδος». Ἐβραϊστὶ ἀποδίδεται μὲ τὰς λέξεις «Λαμανασή, Ἄλ ἄ-
γεθθῶ».

«Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, πόσον θαυμα-
στὸν εἶναι τὸ ὄνομά Σου εἰς ὅλην
κλήρον τὴν οἰκουμένην!» Παρόμοιος εἶναι
ὁ στίχος «Πόσον μέγα εἶναι τὸ ὄνομά
Σου, Κύριε!».

Β 1. Εἰς τὸν προηγούμενον ψαλμὸν ἔλεγεν ὁ Ψαλμο-
δός: «Θὰ δοξολογήσω τὸν Κύριον διὰ τὴν δικαιοσύνην Του,
καὶ θὰ ψάλλω τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Ὑψίστου». Ἐδῶ ἐκπλη-
ρῶνει τὴν ὑπόσχεσιν, μὲ τὸ ἵνα ἀναφέρῃ ὕμνον εἰς Αὐτόν.
Καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν τὸν ψαλμὸν φαίνονται ὡσάν να προε-
ρχονται ἀπὸ ἓνα πρόσωπον τὰ λόγια. «Κύριε ὁ Θεός μου,
εἰς Σε ἐστήριξα τὰς ἐλπίδας μου, σῶσε με». Ἐἰς τοῦτον δέ,
ὡσάν ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα λέγεται: «Κύριε ὁ Κύριός μας,
πόσον θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομά Σου». Ἀλλὰ ἠσυχάζετε
καὶ ἀκούετε μὲ προσοχὴν. Βλέπετε εἰς τὸ θέατρον, ὅπου οἱ
χοροὶ ἀπαγγέλλουσαν σατανικὰ ᾄσματα πόσον μεγάλη ἡσυχ-
αία γίνεται, διὰ τὸ ἀπολαύσαν οἱ θεαταὶ τὰ καταστρεπτι-
κὰ ἐκεῖνα τραγούδια. C Ἐκεῖ, εἰς τὸ θέατρον ὁ χορὸς ἀπο-
τελεῖται ἀπὸ μίμου καὶ χορευτὰς. Ἐκεῖ προΐσταται τοῦ
χοροῦ οὐτῶν κάποιος δέσπολος τοῦ παίξει κιθάραν. Ἐκεῖ τὸ
τραγούδι εἶναι σατανικὸν καὶ ἀλέθριον καὶ ὑμνολογεῖται πο-
νηρὸς καὶ βρωμερὸς δαίμων. Ἐδῶ ὅμως εἰς τὸν ψαλμὸν ὁ
χορὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἁγίους ἀνδρας καὶ προΐσταται τοῦ-

1. Βλέπε τὸν ψαλμὸν Η΄ (8), 1.
2. Ψαλμ. 7, 18.
3. Ψαλμ. 7, 2.

του ὁ Ψαλμωδός, τὸ δὲ μέλος δὲν προέρχεται ἀπὸ σατανικὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἀπὸ πνευματικὴν χάριν. Ἐξὼ αὐτός, τοῦ ὕμνολογεῖται, δὲν εἶναι ὁ δαίμων ἀλλὰ ὁ Θεός. Λοιπὸν πόσον μεγαλύτερον ἡσυχίαν πρέπει νὰ τηρῶμεν ἐδῶ καὶ μετὰ πόσου φόβου νὰ ἀκούωμεν;

Διότι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν γίνεαι συμμέτοχοι τοῦ χοροῦ, τῶν οὐρανίων δυνάμεων. **Δ** Οἱ δὲ οὐράνιοι χοροί, καὶ τὰ Χερουβείμ καὶ τὰ Σεραφεὶμ ἔχουν αὐτὸ ὡς ἔργον, νὰ ὑμνοῦν διαρκῶς τὸν Θεόν. Μερικοὶ ἀπὸ τούτων χορούς αὐτοὺς ἐφάνησαν καὶ εἰς τὴν γῆν συμπάλλοντες μὲ τοὺς δοσκούς, ποὺ διευκτέρευον εἰς τοὺς ἀγρούς.⁴ Ἄς ἀκούσωμεν τώρα καὶ τὴν ᾠδὴν αὐτῆν. Τί συμβαίνει δηλαδὴ μὲ τὸν ἐπίγειον βασιλεῖα; Συμβαίνει τὸ ἑξῆς: Οἱ ὑπῆκοοὶ τοῦ τὸν κολακεύουν καὶ ὁμιλοῦν μαζί του περὶ τῆς ἐξουσίας, περὶ τῶν νικητηρίων συμβόλων, περὶ τῆς νίκης, συζητοῦν περὶ τῶν ἡττηθέντων ἐθνῶν καὶ δνομιάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των πολιορκητὰς καὶ νικητὰς καρδάρων καὶ ἄλλα σχετικά. **Ε** Παρόμοιον ἰθαίμαθον ἐξυμνεῖ καὶ ὁ μακάριος ψαλμωδὸς ἐδῶ, καὶ ἀναφέρει σχετικὸν νικητηρίον σύμβολον καὶ κατὰ παυσαν πολέμων, ὄχι παρομοίων μὲ γνωστούς ἐπιγεῖους, ἀλλὰ πολέμων πολὺ φοβερωτέρων. Καὶ παρατήρησε, πῶς ἀρχίζει: «Κύριε, ὁ Κύριός μας». Διότι τῶν μὲν ἄλλων, ἐκείνων ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς Αὐτόν, κατὰ ἓνα τρόπον εἶναι Κύριος, ἡμῶν δὲ κατὰ διπλοῦν τρόπον⁵ καὶ διότι μᾶς ἐπλάσεν ἐκ τοῦ μηδενός, καὶ διότι ἔγινε γνωστὸς εἰς ἡμᾶς.

Ζ Α καὶ παρατήρησε ἀκόμη, πῶς ἐξ ἀρχῆς τοποθετεῖ ὁ Ψαλμωδὸς τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς σωτηρίας, Ἐδῶ θὰ μάθης πῶς ὁ Θεὸς ἔγινε Κύριός σου. Θὰ γνωρίσης πῶς μερικοὶ εἶχον ἀποξενωθῆ καὶ ἦσαν νεκροὶ πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ νεκρούς τοὺς ἔκομεν ἰδικούς Του καὶ τοὺς ἔδωκε ζωὴν. Θὰ ἀντιληφθῆς καλῶς ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς σωτηρίας. Τοῦτο λοιπὸν μὲ θαυμασμόν παρατηρεῖ ὁ Προφήτης καὶ λέγει: «Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου!»⁶, δηλαδὴ ὑπερβολικὰ θαυμαστὸν. Πόσον δὲ θαυμαστὸν εἶναι, δὲν εἶπε, διότι δὲν κατώρθωσε νὰ τὸ μετρήσῃ, ἀλλὰ παρουσίασε τὴν ἐντασιν καὶ τὴν ὑπερβολὴν. Ποῦ εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ μελετοῦν τὴν

4. Ἐξὼ ἀναφέρεται ὁ ἱερός παῖρς εἰς τὸ γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅτε ἄγγελος ἐφώλων τὸ «Ἄψα ἐν Ἱερουσαλὲμ...» καὶ οἱ ζυγραλλοῦντες ποιμένες ἔγινον ἐπιφάνειαν ἀπεύθυνον μὲς αὐτῶν λατρεῖον εἰς τὸ θεῖον ἔρπος (Λουκ. 2, 13).

5. Ἐκλμ. 8, 1.

οὐσίαν τοῦ Θεοῦ;⁷ **Β** Διότι ἐὰν ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἐξετάσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὁ θαυμασμός του ἔγινε κατὰ πλῆξιν, ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχουν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουν, ὅτι γνωρίζουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὁ Προφήτης δὲν δύναται νὰ εἴπῃ οὔτε πόσον θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομα Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ;

«Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου!» Διότι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ θάνατος κατελύθη, οἱ δαίμονες ἐδέχθησαν, ὁ οὐρανὸς ἠνοιξε, αἱ θύραι τοῦ Παραδείσου ἠνοιξον διὰ πλάται, τὸ πνεῦμα ἐστάλη ἐξ οὐρανοῦ, οἱ δοῦλοι ἔγιναν ἐλεύθεροι, οἱ ἐχθροὶ ἔγιναν υἱοί, οἱ ξένοι κληρονόμοι, οἱ ἄνθρωποι ἄγγελοι. Τί λέγω ἄγγελοι; Ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός; ὁ οὐρανὸς ἐδέχθη τὴν γῆν τὴν φύσιν (ἢ ἡ γῆ ἐδέχθη τὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν Χερουβείμ μετὰ τῆς στρατίας τῶν ἀγγέλων. Τὸ μεσότοιχον ἔπεσε, ὁ φράκτης διελύθη, τὰ διαχωρισμένα ἠνώθησαν, τὸ σκότος ἐξηφανίσθη, τὸ φῶς ἐλοιψην, ὁ θάνατος κατεποντίσθη. Σκεπτόμενος ὅλα αὐτὰ ὁ Προφήτης, καὶ περισσότερα ἀκόμη, ἀνακρούγαζε λέγων: «Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!» Ποῦ εἶναι τώρα οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἀσεβοῦν ἐνώπιον τῆς ἀληθείας; Εὐχαριστίως θὰ ἀπαντοῦσα εἰς αὐτοὺς διὰ ποῖον λέγονται αὐτὰ. Διὰ τὸν Παντοκράτορα, θὰ εἴποῦν αὐτοὶ. Ἀλλὰ δὲν ἦτο θαυμαστὸν τὸ ὄνομά του εἰς ὅλην τὴν γῆν. Ὁ Προφήτης Ἰσοσίας (ἀναφερόμενος εἰς τοὺς πρὸς Χριστοῦ κυρίως Ἰουδαίους ὡς ἀπερσώπτος τοῦ Θεοῦ) λέγει: «Ἐξ αἰτίας σας βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου μεταξύ τῶν ἐθνῶν». **Δ** Ἐὰν λοιπὸν αὐτοὶ ποῦ ἐλάτρευον τὸν Θεὸν ἐγίνοντο αἰτίοι νὰ βλασφημῆται τὸ ὄνομα τούτου, τότε πῶς ἦτο θαυμαστὸν; Τὸ ὅτι δεδαῖως εἰς τὴν φύσιν ἦτο θαυμαστὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι φανερόν. Εἰς τοὺς περισσοτέρους ὁμοῖς τῶν τότε ἀνθρώπων δὲν ἦτο θαυμαστὸν, ἀλλὰ μάλλον περιφρονημένον. Τώρα ὁμοῖς δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον. Ὅταν ὁ μονογεῖνης Υἱὸς κατῆλθεν, παντοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ κατέστη θαυμαστὸν, ἠνωμένον μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ ἀνατολῶν τοῦ ἡλίου, λέγει, μέχρι δυσμῶν ἔχει δοξασθῆ τὸ ὄνομά μου μεταξύ τῶν

6. Ἐγγοῦ τὸν ἀρετικὸν Πάνομιονος, τὸν δολοφόνου καὶ καταπολεμῆ.

7. Τοῦ ἀντιχριστοῦ Ἰουδαίου τῆς ἐποχῆς τῶν ἔργων νὰ καταπολεμῆ τὸν ἐκ τῆς Χριστοσύνης.

8. Ἦσ. 52, 8. Τοῦτο ἐπικαλεῖται καὶ ὁ ἅγ. Παῦλος εἰς τὴν Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν (Ρωμ. 9, 24).

εδνώσῃ⁹. Καί πάλιν «Εἰς κάθε τόπον θυμίαμα λατρείας προσφέρεται εἰς τὸ ὄνομά σου καὶ ἀμύλωντος θυσία. Ἐ σεις δὲ μολύνετε τοῦτον»¹⁰. Καί ἄλλος Προφήτης λέγει: «ἐγένισεν ὀλοκλήρος ἡ οἰκουμένη μετὰ τὴν γνώσιν τοῦ Κυρίου»¹¹ καὶ πάλιν «Θὰ ἔλθουν κρουαζάντες. Ψεύτικα εἰδωλα ἀπέκτησαν οἱ πατέρες μας»¹².

2. Βλέπεις, ὅτι ἅλα ἄλα ἐλέχθησαν, ἀναφέρονται εἰς τὸν γιόν; Διότι τὸ ἱεδικόν του ὄνομα ἐγίνε θαυμαστὸν εἰς ἅλην τὴν γῆν. «Ἀνέβη ἡ μεγαλοπρέπεια Σου ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς»¹³. Ἄλλος δὲ ψαλμὸς λέγει: «Σὺ, ποῦ ἔβαλες τὴν δόξαν Σου ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς». Ἐπειδὴ δὲ τὴν γῆν ἐμνημόνευσε, μεταφέρει ἀκολούθως τὸν λόγον καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀυτὸ θεοβαίως πάντα συνήθεξε νὰ κἀνῃ, μετὰ τὸ νὰ παριστάνῃ ἅλην τὴν οἰκουμένην εὐλογοῦσαν τὸν Δεσπότην τῆς. ¹⁴ Ἄ Τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐδῶ ἐνδεικτικὰ λέγει: Θαυμαστὸν εἶναι: κάτω εἰς τὴν γῆν, θαυμαστὸν εἶναι καὶ ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἄχι μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι ὕμνουσιν τὸν Θεόν, δι' ἃς ἔκαμεν. Καὶ ἐκφράζουν εὐχαριστίας εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰς πρὸς τοὺς ἄνθρωπους εὐεργεσίας Του. Τοῦτο θεοβαίως καὶ ἔκαμαν ἐκ τῶν ποστέρων μετὰ τὸ νὰ εἰστήσουν χωρὸν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἄγγελοι. Λοιπὸν ὁ Ψαλμῶδης λέγει τοῦτο μετὰ τὸν σκοπὸν ἢ νὰ δεῖξῃ τοὺς ἄγγελους, ποῦ ψάλλουν, ἢ νὰ παρραστήσῃ τὸ μέγεθος τοῦ θεοῦ ὀνόματος.

Διότι, δταν θέλῃ ἡ Γραφή νὰ ἀποδώσῃ μεγάλα γεγονότα καὶ ἀπειροὺς ἀποστάσεις, χρησιμοποιοῖ τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ὅπως εἰς τὴν φράσιν «Κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς»¹⁵, καὶ «ὅσον ἀπέχουν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀπὸ ἡμῶν τὰς ἀνομίας μας»¹⁶. Β' Ἐδῶ λοιπὸν προκαλοῦν κατὰπλήξιν αὐτὰ, τὰ ὅποια ἐγίνον τόσον μεγάλα, τόσον ὑπέρογκα διότι τὰ περισσότερον ἀσημῶντα πράγματα τὰ ἔκαμεν σημαντικότερα ὄλων. «Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καὶ παιδίων, ποῦ ἀκόμη ἰθλαζοῦν ἔκαμες νὰ ἐξέλθῃ σοφολογία»¹⁷. Ἄλλος ψαλμὸς λέγει: «Μετὰ τὰ λόγια, ποῦ ἐξῆλθον ἀπὸ στόμα βρεφῶν, ἔθεσες τὰ θεμέλια ἰσχυρὰς

9. Ματθ. 1, 11.
10. Ματθ. 1, 12.
11. Ἡσ. 11, 8.
12. Γεζ. 16, 19.
13. Ψαλμ. 8, 2.
14. Ψαλμ. 102, 11.
15. Ψαλμ. 102, 12.
16. Γεζ. 2, 3.

δυνάμεως», Ἄλλος: «Ἐσχημάτισες δυνάμιν». Τὸ δὲ νόημα τοῦ εἶναι τὸ ἀκόλουθον: ὅτι τὴν δυνάμιν Σου μετὰ τοῦτο προπαντὸς ἀπέδειξες, μετὰ τὸ νὰ κινήσῃς τὴν δυνάμιν, ποῦ δὲν ἀντέχει εἰς μάχας, καὶ νὰ κἀμῃς ἰκανὴν τὴν γλώσσαν, ποῦ εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον ψευλισμοῦ, νὰ ψάλλῃ τὴν σοφολογίαν ἐκείνην. Διότι τὴν σοφολογίαν τῶν παιδίων, ἢ ὅποια ἔλαθε χώραν εἰς τὸ ἱερὸν¹⁷, αὐτὴν προαναγγέλλει ἐδῶ ὁ Ψαλμῶδης. C Καὶ διατὶ ὅρα γε, ἀφοῦ παρέδραψε τὰ ἄλλα θαύματα, δηλαδὴ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν¹⁸, τὸ καθάρισμα τῶν λεπρῶν¹⁹, τὴν ἐκδίωξιν τῶν δαιμονίων²⁰, μνημονεύει τὸ θαῦμα τῶν παιδίων; Διότι παρόμοια θαύματα καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἐγίνον ὑπὸ τῶν προφητῶν θεοβαίως, ποῦ, παρὰ τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ τὰς διαφορετικὰς περιστάσεις, κατὰ τὰς ὅποιας ἔλαθον χώραν, εἶχον μίαν ἐσωτερικὴν συνάφειαν μετὰ τῶν.

Διότι καὶ νεκρὸς ἀνεστήθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐλισσαίου, καὶ λεπρὸς ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν λέπραν του, καὶ δαίμων ἐξεδιώχθη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαβὶδ, δταν ὁ Σαοὺλ ἦτο βασιμονομενός. Περὶ χαροῦ παιδίων, ποῦ ἀκόμη ἐθήλαζον, ἐγένετο λόγος διὰ πρώτην φοράν τότε. Διὰ νὰ μὴ ἀσχημονῇ ὁ Ἰουδαῖος μετὰ τὸ νὰ λέγῃ, ὅτι ταῦτα ἔχουν λεχθῆναι περὶ τῶν λαθόντων χωρῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξέλεξε θαῦμα, τὸ ὅποιον τότε καὶ μόνον διὰ πρώτην φοράν ἐλάμβανε χώραν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ σχετικὰ δὲ αὐτὰ περὶ τῶν νηπίων ἦσαν ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς καὶ προτύπως τῶν ἀποστόλων: D διότι καὶ αὐτοὶ ἐνὶ ἡσῶν ὑπερβολικὰ νηπίδι κατὰ τὴν μὲρφοσιν, ἀμυνότεροι καὶ αὐτῶν τῶν ἰχθῶν, ὅμως τὴν οἰκουμένην ὀλοκλήρην ἐσαγήνευσαν. Ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι πράγματι δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, κύτταξε πῶς καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ὁ Προφήτης λέγει τοῦτο περὶ τοῦ ἱδίου τοῦ Θεοῦ Πατρός. «Μετὰ τοῦ Μωϋσέως ἔχων συζήτησιν ὁ Θεός, λέγει Πάσις ἐδημιούργησε ἐκείνον ποῦ ἔχει καλὴν ἀκοήν καὶ τὸν κωφόν, ἐκείνον ποῦ βλέπει καὶ ἐκείνον ποῦ εἶναι τυφλός»²¹ καὶ ἄλλου: «Αὐτός ποῦ δίδει μεγάλην ἰκανότητα ὀμιλίας εἰς τὸν κωφόν κωφάλοισ»²² καὶ ἄλλου: «ὁ Κύριος μου δίδει παιδωνω-

17. Ματθ. 21, 16.
18. Δ' Βασ. 4, 35.
19. Δ' Βασ. 5, 14.
20. Δ' Βασ. 16, 23.
21. Ἐξ. 4, 11.
22. Ἡσ. 35, 6.

γικήν γλώσσαν, ὥστε νά γνωρίζω τότε πρέπει νά ὁμιλήσω²⁹. Καί κατ' ἀρχάς εἶπεν: «Ἐμπρός, ἀφού κατέλαθον, ἄς προκαλέσωμεν σύγκρισιν εἰς τὰς γλώσσας αὐτῶν»³⁰. Ἐ ἀποδεικνύων περιτρώως, ὅτι ὁ Θεός μόνον διδοί θεματοουργικῶς τήν δύναμιν, ὡς εἰς τά ἀνωτέρω. Καί διὰ τά ἄλλα μὲν ἀξιοσημείωτα, ἔστω καί παραλόγως μέ τήν ἀνασχυντίαν των οἱ Ἰουδαῖοι ἠδύναντο νά διατυπώσουν κόποιαν ἀντίρρῃσιν. Ἐδῶ δέ τίποτε δέν εἶχον νά εἰποῦν, διότι ἡ ἴδια ἡ φύσις ἀνευ ἐπικαλύμματος ἠγωνίζετο.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, οὔτε ἀπλῶς εἶπε «νηπίων», διὰ νά μή νομίσῃ κανεὶς ὅτι αὐτὸς ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀκάκων καί τῶν ἀπλοικωτέρων· ἀλλά προσέθεσε «καί θηλαζόντων»³¹. Ἄ ὥστε μέ τήν προσθήκην τοῦ τρόπου τῆς διατροφῆς νά καθορίσῃ τήν ἡλικίαν. Διότι δέν λέγει ἀπλῶς «Νηπίων», ἀλλά ἐκείνων τῶν νηπίων πού ἐτρέφοντο ἀπὸ τοὺς μαστούς τῶν μητέρων των καί δέν εἶχον ἀκόμη δοκιμάσει στερωτέραν τροφήν.

Δέν εἶναι δέ μόνον τοῦτο ἀξιοθαύμαστον, ὅτι τὰ νήσια, ἐξέβαλον φωνήν, καί μάλιστα μεγάλην φωνήν, ἀλλά ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια των ἦσαν γεμῆτα ἀπὸ πνευματικά ἀγαθά. Διότι αὐτά, τὰ ὅποια δέν ἐγνώρισαν ἀκόμη οὔτε οἱ ἀπόστολοι, τὰ παιδιά ὁμοῦσαν.

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός διδάσκει καί κάτι ἄλλο, τὸ ὅτι πρέπει νά γίνονται παιδιά εἰς τήν διάνοιαν, αὐτοί, πού μελετοῦν τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Διότι, ἂν κάποιος δέν δεχθῆ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὡσαν παιδί, λέγει, δέν δύναται νά εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν³².

Β «Ἔνεκεν τῶν ἐχθρῶν σου»³³. Ἐδῶ ἀναφέρει καί τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν τοῦτο τὸ θαῦμα ἐγένετο. Διότι τὰ μὲν ἄλλα θαύματα δέν ἐγένοντο ἐξ αἰτίας τῶν ἐχθρῶν, ἀλλά διὰ νά ἀπολαμβάνουν πνευματικῶν εὐεργεσιῶν ὅσοι τὰ μελετοῦν. Ἐπίσης διὰ νά παιδαγωγουῖνται ἄλλοι. Τοῦτο δέ ἐγένετο ὄχι μόνον διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν, ἀλλά καί διὰ νά ἀποσταθμῶσιν οἱ ἐχθροί· τοὺς ἐχθρούς τούτους, τοὺς Ἐβραίους, μέ μεγαλυτέραν ἀκριβείαν ἕτερος ψαλμὸς ὑποδηλοῖ καί λέγει: «Τὸ θαῦμα ἐγένετο δι' ὅσους ἐπιδίκκων νά περιόρισον τὴν δύναμίν σου, Κύριε». Διότι αὐτοὶ ἐπεδίωξαν νά ἐξουθενώσουν τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου μέ τὸ νά τὸν ὀ-

29. Πτ. 50, 4.
30. Γεν. 11, 7.
31. Ματθ. 18, 8.
32. Ψαλμ. 8, 3.

δηγήσουν εἰς τὸν σταυρόν.

«Τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καί ἐκδικητήν»³⁴. Ἄλλη παρομοία ἀγιογραφικὴ ἔκφρασις «ὥστε νά ἀποσταθμῆ ὁ ἐχθρὸς καί νά αὐτοτιμωρηθῆ». Ἐδῶ ὑπονοεῖ ὁ προφήτης τοὺς Ἐβραίους τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου. Διότι κατεδίωκον μὲν ὡς ἐχθρὸν τὸν Χριστόν, προσεποιούντο δέ ὅτι ἔκομιον τοῦτο, λαμβάνοντες ἐκδικησιν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, Ὁ Διὰ τοῦτο, διὰ νά ἀποστηρήσῃ αὐτοὺς τῆς ἀπολογίας ταύτης ἔλεγεν «Ἐκεῖνος πού μισε ἐμέ, μισε καί τὸν πατέρα μου»³⁵, καί εἰς ἄλλο μέρος «Ἐκεῖνος πού πιστεύει εἰς ἐμέ, πιστεύει εἰς Αὐτὸν πού με ἔστειλε»³⁶. Λέγει ὁ Κύριος συνδέων τὴν τιμὴν καί τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Καί παρατήρησε τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Προφήτου. Δέν εἶπε «τοῦ καλύσαι» ἀλλά «τοῦ καταλύσαι», τὸ ὅποιον ἕτερος ψαλμὸς ἀκριβέστερον δηλώνει διὰ «τοῦ ποῦσαι», δηλαδὴ νά ἀφαιρήσῃ τὴν ἀνασχυντίαν των, ὄχι νά τοὺς διδάξῃ. Διότι ἔπασχον ἀπὸ ἀνίστου ἀσθένειαν. Καθὼς ἔβλεπον λοιπόν τέτοιο θαῦμα³⁷, καί ἀφού ἀπεσταθμώθησαν, στραφόμενοι πρὸς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον. «Δέν ἀκούεις τι λέγουν τὰ παιδιά;». Ἐπρεπε λοιπόν νά προσκυνήσουν καί νά θαυμάσουν τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι. Αὐτοὶ ὅμως ἦσαν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν καί ἐπειδὴ ἠναγκάζοντο νά ἐπαναλαμβάνουν ἀνομιταξῶ των τὴν φράσιν «Οὐκ ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;» Ὁ ἠδὲ ἀφόρησαν καί ἔλεγον εἰς τὸν Χριστόν. «Διὰ ποίου λόγου δέν ἠκούσῃ ἀγγελικὴ φωνή;». Δηλαδὴ, ἐάν ἠκούετο φωνὴ ἀγγέλων, αὐτὸ θά ἔθεορεῖτο παρ' αὐτῶν φαντασία. Τώρα ὅμως εἰς τὴν περιπτῶσιν τῆς παιδικῆς δοξολογίας, δέν ἔδιδον σημασίαν. Τί ἔλεγον τὰ παιδιά; Τίποτε τὸ φορτικόν, τίποτε τὸ κουραστικόν, τίποτε τὸ ἱκανὸν νά τοὺς καταπλήξῃ. Ἐφανερώνετο ὅμως ἡ συμφωνία τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν πολὺ καθαρά μέ τὸ νά ψάλλεται τὸ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ἐν ὀνόματι Κυρίου»³⁸.

Ε 3. Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπόν τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ τῆς ὁπὸ των παιδῶν ὁμολογίας, ὁ Χριστὸς κατέλυσε τὴν ἀνασχυντίαν τῶν Ἰουδαίων καί ἐν συνεχείᾳ καί τὴν πόλιν των καί δέν ὑπάρ-

37. Γ' Βασίλ. 6, 10.
38. Γεν. 11, 28.
39. Γεν. 12, 24.
40. Ἐπὶ ὁ ἱερός πατήρ ἀναφέρει εἰς τὴν θριαμβευτικὴν εἰσόδον τοῦ Κυρίου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παῖδες ἐψάλλον τὸ «Β-σεννά». Βλ. Ματθ. 21, 16-17.
41. Ματθ. 21, 9.

χει τόπος τῆς οἰκουμένης, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μὴ εἶναι γνωστοὶ πλέον οἱ συμφοραὶ τῶν Ἰουδαίων. Καὶ αὐτοὶ, ποὺ κάποτε ἑκατοικοῦσαν εἰς ἓνα τόπον, τώρα ἔχουν σκορπισθῆ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Ὁμοιάζουν ὡσάν τοὺς ἀναπήρους κατὰ τὸ σῶμα, ποὺ περιφέρονται παντοῦ, διὰ νὰ δεικνύουν τὰ τραύματά των· καὶ ὅπως οἱ δικασταί, ὅταν διὰ τῆς ἀποφάσεώς των θανατώσουν πολλοὺς ἐγκληματίας, ἀνασκολληθῶσιν³² ἔναι, ὥστε νὰ σωφρονίζωνται οἱ ζωντανοὶ ἀπὸ τὸ πρόσφορον πάθημα τῶν φονευθέντων, ἔτσι ἔκοιμεν καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τοὺς Ἰουδαίους. Δὲν τοὺς ἄφησε νὰ πεθάνουν, ἀλλὰ τοὺς διεσκόρπισε παντοῦ καὶ τοὺς κατέσπασε ζωντανὸν παράδειγμα δι' ὄλους. **31** Ἄ καὶ ἐν ἐρωτήσῃ διὰ τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας, δὲν θὰ εὗρῃς ἄλλην ἀπάντησιν, παρὰ μόνον διότι ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν.

³² Ὡς ὅμως σκεφθῆ κάποιος: Διότι νὰ γίνῃ ταῦτο; Καὶ ἀφοῦ ἔγινεν κάποτε ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μίς ὀρισμένης ἐποχῆς, ἔπρεπε δι' ὀλίγα ἔτη νὰ διαρκέσῃ ἡ τιμωρία, ἐνῶ τώρα τιμωροῦνται συνεχῶς. Ἡ ἀπάντησις διδεται ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν Ἰουδαίων. **Α**ν ἐρωτήσῃς αὐτούς: Διότι ἐσταυρώσατε τὸν Χριστόν; **Β** αὐτοὶ ἀπαντοῦν: Διότι ἦτο πλάνος καὶ γόης. Καὶ συνεχίζουσι λέγοντες, ὅτι διὰ τὸ ἔργον μας τοῦτο ἔπρεπε ὄχι μόνον νὰ μὴ τιμωρηθῶμεν, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερον χῶρον νὰ καταλάβωμεν, διότι ἐκάμωμεν θεάρεστον ἔργον. Ἐκεῖνος δηλαδὴ, ὁ ὁποῖος ἐφόνευσεν ἕναν πλάνον καὶ γόητα καὶ ἀντίθετον τοῦ Θεοῦ, ἐφόνευσεν ἕναν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅποιος ἐφόνευσεν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, θὰ εἶναι δίκαιον νὰ πρακώπητ. Καὶ ἰδοὺ λέμε οἱ Ἰουδαῖοι, ἁπλῆ ἀπόδειξις τῶν ἀνωτέρω. **Ο** Φινεὲς³³, διὰ νὰ φρονέσῃ μίαν πόρνην, τόσον ἐπρόκοψε πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἀξιωθῆ νὰ γίνῃ καὶ ἱερεὺς καὶ νὰ τιμηθῆ ἄρκετά. Σεῖς ὅμως Ἰουδαῖοι, κατὰ τὴν θεωρίαν σας θὰ ἔπρεπε νὰ προκόψετε περισσότερο τοῦ Φινεὲς, ἀφοῦ ἐφονεύσατε ἕναν πλάνον, ὅπως θεωρεῖτε τὸν Χριστόν. **Ἄλλ'** ὅμως δὲν συνέβη τὸ ἴδιον καὶ μετὰ σας. Ἄντι νὰ πρακώπητε εἰς τὸν τόπον σας περιπλανᾶσθε ἀπάτριδες καὶ ἀλλήται εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

³³ Ὡς διὰ νὰ ὑποφέρετε τοιαύτας τιμωρίας, Ἰουδαῖοι,

32. Ἰδοὺ ὁ ἱ. Χριστόστομος ὑπενοήθησε δικαστικὴν συνέθεσιν τῆς ἐποχῆς: τοὺ νὰ σκεθῶσιν ἓνα θανατοθέντα ἐγκληματίαν καὶ νὰ τὸν ἐκείνουν εἰς κοινὴν θέον πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν ἄλλων.

33. Ὁ Φινεὲς ἦτο μίς τῶν ἀρχιερέων Ἰερουσαλῆμ, ἐφόνευσε τὴν Ἰσραηλίτιν Ζαβὴλ καὶ τὴν μοιχεύσα Ζαβὴλ εἰς τὴν ἐκείνην ἀνομιάν τὴν ἀργίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τὸν ἔβρισεν ἀρχιερεὺς (βλέπε Ἐβ. 6, 25. Ἀριθμ. 25, 7-15 καὶ Ἱερ. Νεωθ. 34, 33).

ὄχι μόνον θεάρεστον ἔργον δὲν ἐπράξατε, ἀλλ' ἀπεναντίας τὸν προστάτην καὶ εὐεργέτην καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς ἀληθείας ἐσταυρώσατε. **Σ** Διότι ἐάν ἦτο πλάνος καὶ ἀντίθετος, καὶ ἐάν ἐνῶ δὲν ἦτο Θεὸς ἤθελε νὰ γίνῃ τοιοῦτος καὶ ἐπειδίκαε νὰ σφετερισθῆ τὸν εἰς μόνον τὸν Πατέρα ἀρμόζοντα σεβασμὸν, τότε σεις οἱ ὁποῖοι τόσον ζῆλον ὑπερ τοῦ Νόμου ἐδείξατε, θὰ ἔπρεπε νὰ προκόψετε περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ ἀπὸ ὄλους ἐκεῖνους τοὺς παλαιούς ζηλωτάς. Καὶ πράγματι, ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐταμωρήθητε, παρ' ὄλον ὅτι ἐρωτοτροποῦσατε μετὰ τὴν ἐδωλολατρειῶν, ἀσεβοῦσατε καὶ ἐσφώδατε ἀκόμη καὶ παιδιὰ. Τώρα ὅμως ἔχετε πάθει τόσων θειῶν καὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ σας ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτά. Ἐγίνατε ἀλλήται καὶ διωκόμενοι καὶ πλάνοι καὶ δοῦλοι τῶν Ῥωμαίων. Περιπλανᾶσθε εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, σὺν μετανάται καὶ δὲν ἔχετε πόλιν, δὲν ἔχετε ἰδιαιτέρας οἰκίας, καὶ εἰσθε πλέον ἀνδράποδα. Ἐχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ σας ἡ ἐννοια τῆς ἐλευθερίας, τῆς πατριδος, τῆς ἱερουσύνης καὶ κάθε καλοῦ, **Δ** ποὺ εἶχατε παλαιά. Εἰσθε σκερτιζόμενοι εἰς τὸ μέσον τῶν θαρδάρων καὶ τῶν τῶσων ἄλλων ἐθνῶν. Σας ἀποστρέφονται καὶ σὰς μισοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ εἰς ὄλων τὴν ἐκδικητικὴν μανίαν εἰσθε ἐκτεθειμένοι. Ὑπερβολικὰ δεδαίως, διότι δὲν ἐλάδοτε τὰ θραβεῖα διὰ τὸν κόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπεβλήθητε νὰ σφάζετε τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ! Ἄλλ' αὐτά, ποὺ σκέπτεσθε, εἶναι μεγάλη ἀνοησία καὶ παραλογισμός.

Διότι αὐτά, ποὺ παθαίνετε τώρα, δὲν τὰ παθαίνου ἐκείνοι ποὺ φονεύου τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δοῖαι κακομεταχειρίζονται ἀγαπημένα πρόσωπά του. Ἄλλ', ὦ φίλε, δὲν τὰ παραδεχόμεθα αὐτά, ἀπαντοῦν. Διὰ τὰς ἁμαρτίας μας ὑποφέρομεν τόσα πράγματα. Ὡς τότε ἤλαθεν ἡ ὥρα νὰ ἐξαμολογηθῆτε σεις, ποὺ εἰσθε ἀποθεῖς; **Ε** Διὰ ποίας ἁμαρτίας ὀμιλεῖτε; Εἰπέτε μου. Μήπως διὰ πρώτην φοράν ἠμαρτήσατε τώρα; Ἄλλὰ θέβαισι τώρα γίννατε καὶ ἐπιεικέστερο: εἰς τὰς κρίσεις σας! Τί ὅμως νὰ σας εἴπω πρώτον καὶ τί δεύτερον; Ἄλλὰ λέγετέ μου, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ προηγουμένως συνεχῶς ἠμαρτάνετε, ὅμως ἐτυγχάνετε συγγνώμης παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τώρα ὁ Θεὸς οὐδόλως σὰς τὸ συγχωρεῖ, παρ' ὄλον ὅτι, περιέργως, ἁμαρτάνετε εἰς μικροτέραν κλίμακα; Διότι τότε καὶ εἰς τὸν Βεσέφωρ ἐπλήρωσατε φόρον,³⁴ καὶ μίσωγον ἐπροσκυλήσατε³⁵,

34. Ἄριθμ. κερ. 28.
35. Ἰερ. κερ. 32.

καὶ τοὺς υἱοὺς σας ἐσφάζετε καὶ τὰς θυγατέρας σας ἐσκοτώσατε.⁸² Α καὶ ὅλα ταῦτα καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπελαμβάνετε τῶσαν βασιλείαν.

Τώρα πλέον, δὲν βλέπετε τὴν θάλασσαν νὰ διαχωρίζεται, οὔτε πέτρα νὰ σχίζεται, οὔτε τοὺς προφήτας νὰ ἐμφανίζονται πλέον. Οὔτε ἀπολαμβάνετε πλέον τὰ ἀγαθὰ ποὺ συνήθως ἡ θεία πρόνοια σὰς ἐδίδε.⁸³ Τώρα καὶ σεῖς, οἱ Ἰουδαῖοι δεκνύετε περισσότερον δικαιοσύνην. Τί λοιπὸν συμβαίνει τώρα, ὅποτε καὶ τὰ ἀμαρτήματά σας εἶναι μικρότερα, καὶ ἡ δικαιοσύνη σας μεγαλύτερα καὶ ὁμῶς εἶναι μεγαλύτερα καὶ ἡ κόλασις καὶ ἡ τιμωρία σας; Δὲν εἶναι ἀλοφάνερν ἀκόμη καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἐλαχίστην ἀντιλήψιν, ὅτι τιμωρεῖστε περισσότερον τώρα, διότι εἶναι μεγαλύτερον τὸ τωρινὸν ἀμάρτημά σας; Μέχρι τότε, ποὺ τὰ ἀμαρτήματά σας περιορίζοντο εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ἐτυγχάνετε συγγνώμης, φρονέοντες καὶ λιθοβολοῦντες τοὺς προφήτας. Ὅταν δὲ ἐπολιήσατε νὰ ἀπλώσατε τὰ χέρια σας καὶ εἰς τὸν ἴδιον τὸν Δεσπότην Χριστόν, ἔγινε πλέον ἀθεράπευτον τὸ ψυχικὸν σας τραῦμα. Β Δι' αὐτὸ τεπρακόσια ἔτη ἐπέρασεν ἀπὸ τότε, ποὺ αὐτὸ τὸ ἔδαφος, ὅπου ἦσαν τὰ Ἱερουσόλυμα ἐξηφανίσθη, ἡ ἱερουσόνη ἀφῆρηθη, ἡ βασιλεία κατελύθη, αἱ φυλαὶ ἀνεμείχθησαν, ὅλα τὰ σεμνὰ καὶ ἄραϊα ἐκεῖνα πράγματα ἐξηφανίσθησαν καὶ οὔτε ἴχνος αὐτῶν δὲν σὰς ἀπέμεινεν. Τοῦτο οὐδέποτε συνέβη. Κατὰ τὴν παλαιότεραν ἐποχὴν, ἂν καὶ ὁ κῶδὸς τῶν Ἰουδαίων ἦτο κρημνισμένος, ὁμῶς καὶ οἱ προφῆται ἐσυνέχισαν τὸ ἔργον των καὶ ἐδίδοντο εἰς τὸν λαὸν αἱ χρηργίαι τοῦ πνεύματος καὶ τὰ θαύματα. Τώρα, πλέον, διὰ νὰ μάθετε ὅτι ὁ Θεὸς σὰς ἀπεστράφη διὰ παντός, σὰς ἀφήρεσε ταῦτα πάντα. Γ Σὰς ἐκυρίευσεν μόνον ἡ δουλεία, ἡ αἰχμαλωσία, ἐξεπέσατε ἀπὸ πάντα καὶ τὸ χειρότερον πάντων, σὰς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός.

4. Ὁ Θεὸς εἰς τὴν περὶ τῶσιν τῶν Ἰουδαίων ἔκοιμε τὸ ἴδιον, τὸ ὅποιον κάνει κάποιος εἰς ἀχόριστον δούλον του. Ὁ δούλος λοιπὸν, ἀφοῦ μαστιγωθῆ ὑπὸ τοῦ δεσπότη του καὶ δὲν διορθωθῆ, ἐκδέεται τὸν ματιῶν του, γυμνοῦται, περιφέρεται ἐρημῶς καὶ ἀλήτης καὶ τρέχει παντοῦ ὡς ζητιάνος. Πρὸ Χριστοῦ ὁμῶς ἡ κατάστασις σας, ὅπως προέλεχθη δὲν ἦτο ἡ ἴδια, ἀλλὰ σὰς συμπαρίστατο προφήται καὶ εἰς Αἴγυπτον, καὶ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ εἰς ἔρημον. Δ Ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ Ἰσρακιὴλ εἰς Βα-

82. Ἠ' εὐαγγ. 106, 87 καὶ 88.

83. Ἠ' εὐαγγ. 11 καὶ 17.

βυλῶνα, ὁ Ἰσρακιὴς πάλιν εἰς Αἴγυπτον. Θαύματα ἐπάνω εἰς θαύματα συνεσκαφεύοντο, τὸ ἔθνος συνεχῶς ἐλαμπρύνετο καὶ οἱ αἰχμάλωτοι βασιλεῖς σας ἐγίνοντο περισσότερον ἔακουστοί. Ἀλλὰ τώρα ὅλα ἐκεῖνα ἐχάθησαν καὶ ἡ τιμωρία σας ἔγινε χειρότερα πάσης προηγουμένης, ὅχι μόνον ἀπὸ πλευρᾶς χρονικῆς διαρκείας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς μεγαλύτερας ἐγκαταλείψεως. Διὰ ποῖαν λοιπὸν αἰτίαν, εἰπέ μου, ὅταν περισσότερον ἠμαρτάνετε, παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Θεὸς ἐπρονόει περισσότερον διὰ σας; Καὶ διὰ τί ἀπεναντίας, ὅπως λέτε, εἰ ὅταν ἐδείξατε μεγαλύτερον ζῆλον ὑπὲρ τοῦ νόμου, φρονέοντες τὸν Χριστόν, ἐπάθατε χειρότερα; Ἐξ αἰτίας τούτου θεωρεῖτε τὸν Θεὸν ἄδικον, διότι ὅταν μὲν ἠμαρτάνετε σὰς ἐτιμῶσε καὶ ὅταν διορθωθήκατε, ὅπως λέτε, σὰς περιφρόνησεν.

Διότι ἐὰν ἐφρονεύσατε ἕνα πλάνον, ὅπως παραδέχεσθε (τὸν Χριστόν), τότε ἔχετε προκάψει πνευματικῶς. Καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι, ἔπρεπε νὰ σας τιμῆ καὶ ὄχι νὰ σας τιμωρῆ. Ἐὰν λοιπὸν σὰς τιμωρῆ, εἶναι φανερόν ὅτι τὰ τωρινὰ σας ἀμαρτήματα εἶναι χειρότερα. Ἀφοῦ δὲ τώρα οὔτε ἀσεβείτε κατὰ τοῦ Θεοῦ, οὔτε θυσιάζετε τὰ τέκνα σας, ὅπως κατὰ τὰς παλαιότερας ἐποχάς,⁸⁴ τότε διὰ ποῖον ἄλλο ἀμάρτημα ἐτιμωρήθητε θαυρότερα; Ἡ μήπως εἶναι φανερόν πλέον, ὅτι, ἡ ἀπόφασίς σας νὰ σταυρώσῃτε τὸν Χριστόν, εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀμάρτημά σας; ⁸⁵ Α Τοῦτο λοιπὸν τὸ τὸλμημα τοῦ σταυροῦ σὰς καπέστρεψε περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῆς κατασκευῆς καὶ λατρείας τοῦ μύσου καὶ ἀπὸ τὴν παιδοκτονίαν. Διότι τὸ νὰ σφάζῃς τὸν υἱὸν σου δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ σταυρώσῃς τὸν Δεσπότην σου. Διὰ τοῦτο, ὅταν μὲν ἐσφαζες, Ἰουδαῖε, τοὺς υἱοὺς σου, ἀπελάμβανες ἀκόμη τῆς φιλοσυβρωπίας τοῦ Θεοῦ· ὅταν δὲ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἴδικόν σου Δεσπότην ἐσταύρωσες, ἐτιμωρήθης ὑπερμέτρως πλέον.

Πόσα ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς ἐξ Αἴγυπτου ἐξόδου μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ; Νομίζω χίλια πεντακόσια καὶ πλέον. Πῶς λοιπὸν καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, ἂν καὶ ἠμαρτάνετε, σὰς ὑπέφερον ὁ Θεός, τώρα δὲ σὰς ἀπέριψεν, ὅταν μάλιστα ἔπρεπε καὶ νὰ σας στεφανώσῃ, καίτοι ὑπερβολικῶς ἠμαρτάνετε. Β Διότι τὸ κατόρθωμά σας ἦτο πάρα πολὺ μεγάλο, ἐὰν θεοδῶς ἐσφάζατε ἕνα πλάνον.

84. Ἐπισημαίνει ὁ Χρυσόστομος τὴν ἐποχὴν, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἔκοιμον τοὺς υἱοὺς τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸν Παλῶ.

Ἐκτός ὅμως τούτου, σεις ἔχετε τὴν γνώμην, ὅτι τώρα κρατεῖτε καὶ τὴν ἀργίαν τῶν Σαββάτων, καὶ εἰδῶλα δὲν προσκυνεῖτε, καὶ τὰ ἄλλα ἰουδαϊκὰ ἔθιμα ἰαχυρίζεσθε ὅτι πρέπει. Τώρα λοιπόν, ὅτε καὶ ἡ ζωὴ σας ἐδελτιώθη, καὶ ἐπρόκοψατε, ὅπως λέτε, τὸσον πολὺ, τώρα πάσχετε τὰ πολὺ χειρότερα. Τὶ χειρότερον ἀπὸ τὴν μονίαν σας αὐτὴν δύναται νὰ γίνῃ; Τὶ μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἀνοσίαν σας, ἀφοῦ, ἐνῶ προσπαθεῖτε νὰ ἀπολογηθῆτε ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ σας, δλασφημῆτε τὸν Θεόν;

Ἐάν θεθαίωσ τὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγκλήματ σας δὲν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ δλα ἐκεῖνα, ἀλλ' ἀπεναντίας εἶναι δικαίωμα, ὅπως λέτε, καὶ κατόρθωμα, διὰτὶ λοιπόν, ἐνῶ προκίπτετε σὰς τιμωρεῖ καὶ δταν ἡμαρτάνετε σὰς εὐπλαγχνίζετο; Διότι τοῦτο ὄχι ὁ Θεός, Ἐ ἀλλὰ οὔτε ἄνθρωπος ὁποιασδήποτε νοητικῆς ἰκανότητος, δὲν θὰ ἡνεύχετο νὰ κάμῃ. Ἄλλὰ τί λέγουν σχετικῶς μὲ αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι; Ἄπεριφθρημεν, λένε, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης. Παραληρηματα εἶναι αὐτὰ καὶ φλυαρίαι. Διότι δοσι πρόκειται νὰ γίνου διδάσκαλοι, πρέπει προηγουμένως αὐτοὶ νὰ διορθωθοῦν καὶ τότε νὰ σταλοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Τέτοιοι ἀκριδῶς ἦσαν οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι.

Ὅταν λοιπόν αὐτοὶ εἶναι διεστραμμένοι καὶ γεμάτοι ἀπὸ κάθε κακίαν, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποσταλοῦν ὡς διδάσκαλοι; Ἄς ἴδωμεν ποῖος ἀκριδῶς ἦτο ὁ προηγουμένος θίος των. Θὰ εὐρωμεν διτ ἦσαν χειρότεροι καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων. Διότι καὶ φονεῖς τῶν πατέρων των ἔγινον, καὶ φονεῖς τῶν τέκνων των, καὶ εἰδωλόατραι, καὶ πλεονέκται ἔχον καταστῆ. Αἱ δὲ προφητεῖαι γέμου κατηγοριῶν ἐναντίον των. Δ Καὶ τὴν μὲν φιληδονίαν σας ὁ Ἱερεμίας προφητεύων ἔλεγεν: «Κατέστησαν ἄλογα, ποῦ τρέχουν μανιασμένα κοντὰ εἰς τὰ θηλυκὰ καθένος ἀπ' αὐτοῦς ἐχλημντρίεν μέλις ἐβλεπε τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον»³⁹. Τὶ χειρότερον ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀπρέπειαν αὐτῆν; Διότι δὲν συμπεριεφέροντο ὡς ἄνθρωποι πρὸς τὰς γυναῖκας των ἀλλ' ὡς ἔλογα διὰ τοῦτο καὶ τὴν μονίαν των ἐκείνην χρεμετισμὸν (χλιμντρίσμα) ὠνόμασεν (ὁ Ἱερεμίας).

Καὶ ὄχι μόνον διὰ πορνείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ μοιχείαν τοὺς κατηγορεῖ ὁ Προφήτης, διότι καὶ αὐτὴν ἔπρωττον ἀγαλινώτως, ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἔλογα. Ἄλλος δὲ

39. Δλ. Ἱερ. 5, 8. Ἄρξ γε δὲν ἠμιαῖζον πρὸς ἐκείνας καὶ πολλοὶ ἄνδρες τῆς ἐποχῆς μας, ἐκπρῶτοντες ἀπρέπειαν εἰς ἄλλος διερχομένων γυναικῶν;

προφήτης λέγει: «ἤρχοντο εἰς σχέσεις μὲ τὴν αὐτὴν γυναῖκα⁴⁰ ὑπὸ διάφορα προσχήματα, ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατήρας πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπηρέτριαν. Ἐ διὰ τοῦτο λοιπόν σας ἐστειλε διδασκάλους, πέστε μου, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν πορνείαν καὶ τὴν μοιχείαν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐχη ὁ πατήρας τὸ ἴδιο μωφκὸ κρεβάτι μὲ τὸν υἱόν;

Τὶ λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ: «Ἡ ζωὴ σας ἐν ἦτο σύμφωνος οὔτε καὶ μὲ τὰ ἦθη τῶν ἐθνικῶν» λέγει.⁴¹ Αὐτοὺς λοιπόν, ποῦ εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς, αὐτοὺς ἐστειλεν ὡς διδασκάλους; εἰπέ μου. Τὰς δὲ μιὰς δολοφονίας των ποῖος ἤθελεν ἀνεχθῆ; Διότι υἱοὺς καὶ θυγατέρας κατέσφαξαν ὡς θυσίας εἰς τὰ δαιμόνια, καὶ τοὺς κατέκαιον χάριν ἐκείνων. Καὶ τοῦτο δεικνύει ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ νὰ λέγη: «Κατέσφαξαν τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των χάριν τῶν δαιμονίων»⁴². ⁴³ Διὰ τοῦτο λοιπόν τοὺς ἀπέστειλε, διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι ὅτι πρέπει νὰ σφάζουν καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας; Δὲν ἐντρέπεσθε, οὔτε καλύπτετε τὸ πρόσωπόν σας, δταν λέγετε παρομοίως φλυαρίαι; Διότι, καὶ ἕτερος ψαλμὸς λέγει: «αἷματα ἐπὶ αἱμάτων ἔχουν ἀναμείξει, καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν ξεχυθῆ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ψεῦδος, καὶ κλοπῆ, καὶ φόνος, καὶ μοιχείαν»⁴⁴. Ἄλλος προφήτης ἐπίσης: ἡ μορφὴ σου, Ἰουδαῖε, κατέστη μορφὴ πόρνῆς ἔγινες ἀναίσχυντος πρὸς ὄλους»⁴⁵. Ἄλλος: Β «Οἱ ἄρχοντές σας ἔγιναν ἀρπακτικοί, ὡς οἱ λύκοι τῆς Ἀραβίας»⁴⁶. Καὶ ἄλλος πάλιν: «Δὲν ὑπάρχει ὁ σωτὴς⁴⁷, δὲν ὑπάρχει αὐτός ποῦ θὰ ἀναζητήσῃ τὸν Θεόν» ὄλοι παρεξέκλιναν τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ συγχρόνως ἐσηχρειώθησαν»⁴⁸.

5. Αὐτὰ λοιπόν ἐξήλθετε διὰ νὰ διδάξετε, ἀναισχυντίαν, ἀνοσίαν, πορνείαν, μοιχείαν, φόνους καὶ τὸν δρόμον πάσης κακίας; Δὲν σταματᾶτε νὰ μᾶς ἀναγκάζετε νὰ διαπομπεύωμεν τὰ ἐγκλήματά σας; Σεις, οἱ ὁποῖοι ἐδέχεσθε τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παιδαγωγίαν του μέχρι γῆρατος⁴⁹. Σεις οἱ ὁποῖοι εἰσθε τυφλοὶ καὶ ρίπτετε εἰς λάκκον ὁ ένας τὸν ἄλλον. Διότι, λέγει, ἐάν τυφλὸς ὀδηγήσῃ

40. Ἄμω 2, 7.
41. Ἰεζεκ. 5, 7.
42. Ψαλμ. 106, 37.
43. Ἰεζεκ. 4, 2.
44. Ἱερ. 8, 8.
45. Ἰεζεκ. 22, 27.
46. Σαμ. 3, 7.
47. Ἰεζεκ. 13, 2-3.
48. Ἱερ. 10, 3.

τυφλόν, ἀμφοτέροθ θά πέσουν εἰς λάκκον.⁴⁹ Ἐλλά σεί, οἱ ὁποῖοι κάθε ἡμέραν εἶχατε πλησίον σοσ τούσ προφήτασ C καὶ οὐδέποτε ἐγίνατε καλύτεροι, σείσ θά συνέβαινε νά γίνετε καὶ διδάσκαλοι ἄλλων; Δέν παύετε νά λέτε ἀνοησίασ καὶ νά ἀποκτήσατε κάποτε συναίσθησιν τῆσ κακίασ σοσ; Διότι τοῦτο σοσ κατέστρεφεν ἐξ ἀρχῆσ, ἐπειδή δέν θέλατε οὔτε νά ὑποθέσατε ὅτι ἔχετε ἁμαρτήματα. Παρατηρήσατε τούσ δικαστάσ: τί κάνουν διὰ νά συμμορφώσουσ τούσ κλέπτασ καὶ τούσ ἄρπαγασ; Ἄφου διατάξουσ τὴν μαστιγωσίον των, τότε ἐπιτρέπουσ εἰς ὅσουσ εἶναι γύρω, νά φωνάζουσ κατά πᾶν μαστιγουμένον τὴν αἰτίαν τῆσ μαστιγώσασ: «μὴ κλέπετε: μὴ ἄρπάξατε». Τιοιουτρόπωσ καὶ ὁ Θεόσ διὰ νά σοσ διαπομπεύῃ παντοῦ διέταξε τούσ προφήτασ νά σοσ ἀκολουθοῦν καὶ νά φωνάζουσ πρὸσ ὄλουσ τὴν αἰτίαν τῆσ τιμωρίασ σοσ. Διότι εἰσ ὄλα τὰ μέρη τῆσ οἰκουμένησ κυκλοφοροῦν μαζί σοσ, ἀκόμη καὶ τώρα, καὶ φωνάζουσ ἐναντίον σοσ. **Δ** Καὶ ἂν εἰσέλθησ εἰς τὰσ συναγωγὰσ, θά τούσ ἀκούσῃ νά λέγουσ τὰ ἴδια πράγματα συνεχώσ.

Αὐτόσ ὁ Δαβὶδ ὑποδηλώνει τὸ ληστρικόν ἐκεῖνο δικαστήριον τοῦ Καϊάφα, τὴν αἰτίαν θηλ. τῆσ καταστροφῆσ σοσ καὶ λέγει: «Ἄσ συντρίψωμεν τούσ δεσμοὺσ ὑποτελείασ μασ πρὸσ τὸν Κύριον καὶ τὸν Χριστόν Του καὶ ἂσ ἀποτινάξωμεν μακρὰν ἡμῶν τὸν ζυγόν καὶ τὸν δῦο»⁵⁰ καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Τότε θά ὁμιλήσῃ μὲ ὄρηγν πρὸσ αὐτούσ καὶ μὲ τὴν τρομερὰν ἐκρηξίν τοῦ θυμοῦ Του θά τούσ συνταράξῃ».⁵¹ Ὁ δὲ Ἰσαίας συνεχώσ σοσ κατηγορεῖ μὲ τὸ νά φωνάζῃ: «Ὡσ πρόβατον ὠδηγήθη εἰς τὴν σφαγὴν»,⁵² καὶ ὡσ ἀντάλλαγμα καὶ ἐκδίκησιν τῆσ ταφῆσ Του θά παραδοθοῦν οἱ πονηροὶ καὶ τὸν θάνατόν Του θά πληρώσουσ οἱ πλοῦσιοι»⁵³ καὶ εἰσ ἄλλο μέρος λέγει: «Ἐπερίμενα, νά καρποφορήσῃ ὁ λαόσ οὔτασ δικαιοσύνην, παρήγαγε ὅμωσ παρανομίαν καὶ ἀδικίαν ἐντὶ αὐτῆσ, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατακραυγὴν τῶν ὀδικομένων».⁵⁴ Ἐρευνάτε περὶ ποίασ κατακραυγῆσ πρόκειται; Περὶ τοῦ «Σταύρωσον, σταύρωσον».⁵⁵ Καὶ συνεχίζει ὁ Ἰσαίας, ὡσ στόμα τοῦ Θεοῦ τὴν ἐναντίον σοσ κατηγορίαν: «Διὰ τοῦτο θά κρημνίσω τὸν φράκτῃν τοῦ ὁμιπε-

49. Ματθ. 15, 14 καὶ Λουκ. 6, 39.

50. Ψαλμ. 2, 8.

51. Αἰεθὲσ στζ, 5.

52. Ἠσα. 53, 7.

53. Αἰεθὲσ 53, 9.

54. Αἰεθὲσ 5, 7.

55. Λουκ. 23, 21.

λῶνασ καὶ θά καταπατηθῆῃ καὶ θά διατάξω τὰ οὐνεφα νά μὴ ρίψουσ βροχὴν ἐκεῖ».⁵⁶ Ὅχι διὰ τίποτε ἄλλο, ἔλλά δι' ἐκεῖνα ποῦ ἐτολήσατε εἰς τὸν σταυρόν, διὰ τοῦτο διεσκορπίσθητε. Αὐτὸ εἶναι φανερόν ἀπὸ ὄσα λέγουσ οἱ προφῆτασ. Καὶ διὰ νά μάθετε τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ νά διδαχθῆτε πράγματα ποῦ δέν ἐμάθατε ἀπὸ τούσ προφήτασ, παρατηρήσατε, τί μαρτυροῦν τὰ πράγματα.

Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὁ μωσαϊκόσ νόμοσ ἐπέδωκε νά σοσ διδάξῃ, τὸ ἐπέτυχεν ἀπολύτωσ ἢ δύναμισ τοῦ Χριστοῦ.⁵⁷ Ἄ Διότι κατά τὸ θιάστημα ποῦ εἶχατε παιδαγωγῶν τὸν νόμον, καὶ ἐφονεύσατε, καὶ τὰ τέκνα σοσ ἐθυσιάξατε, καὶ ἐμοιχεύσατε. Ὅταν ὅμωσ ἔλαμπεν ὁ ἥλιοσ τῆσ δικαιοσύνησ, τότε καὶ πολλαὶ ἁμαρτίαι σοσ ἠλαττώθησαν καὶ μὲ περισσοτέρων δικαιοσύνην συμπεριεφέρθητε εἰς τὴν ζωὴν, διορθωθέντεσ κάπωσ ἐκ τῆσ ἀντιζηλιασ σοσ πρὸσ ἡμᾶσ τούσ χριστιανοὺσ.

Διὰ τοῦτο σοσ διεσκορπίσεν ὁ Θεόσ: διὰ νά ἴδῃτε πόσον μεγάλην πολιτείαν ἐφύτευσεν ἐπὶ τῆσ γῆσ. Καὶ τὸν ναόν κατέλυσεν, ἀπομοκρύνουσ ἡμᾶσ ἀπ' ἐκεῖ ἐξ αἰτίας τῆσ κακίασ σοσ. Ἐκεῖ δὲ σπου ἐκρημνίσθη ὁ ναόσ, ἐκεῖ ἐτάφη καὶ ὁ Χριστόσ ὡσ ἄνθρωποσ, ὡτα νά ἀπομοκρυνθοῦε ἐξ αἰτίας τοῦ τάφου, καὶ τὸ τρίτοιον τῆσ νίκησ Του νά ἐλθέτε, τὸ ὁποῖον ἐξεπῆγασε διὰ τῆσ δυνάμεισ τῆσ Ἀναστάσεώσ Του, καὶ νά ἀντιλαμβάνεσθε τὴν προφητείαν τοῦ Χριστοῦ. **Β** «Δέν θά μείνη ἐδῶ λίθοσ ἐπάνω εἰσ λίθον».⁵⁸ Διότι πανταχοῦ τῆσ γῆσ ὑπάρχουσ τὰ θριαμβευτικά σύμβολά Του καὶ εἰσ ὄλην τὴν οἰκουμένην οἱ ἀποδείξεισ τῆσ δυνάμεισ Του. Ἐάν, δὲ, ὡτωσ λέγαστε, ἦτο «ἀσθεῖσ» ὁ Χριστόσ καὶ ἀντίθετοσ τοῦ Θεοῦ, τότε, ὡτω καὶ μυριάδασ ἁμαρτιῶν ἂν ἐκάμνετε σοί, δέν θά ἔπρεπε νά τιμωρηθῆτε κατά τὸν πρόπον αὐτόν: ἀκόμη καὶ ἂν ἔπρεπε νά τιμωρηθῆτε, πάντωσ ὄχι τότε, διὰ νά μὴ νομίση κοινείσ, ὅτι τιμωρεῖσθε ἐξ αἰτίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μήπωσ δέν ἐνθυμείσθε, τί σοσ εἶπεν ὁ Θεόσ, ὅταν ἦσατε εἰσ τὴν αἰχμαλωσίαν; Ἰὰσ εἶπε λοιπόν: «Ὅτι κάνω, δέν τὸ κάνω διὰ σοσ, ἔλλά διὰ νά μὴ μολυνθῆ τὸ δυναμό μου».⁵⁹ Ἄν καὶ κατά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ κακία σοσ εἶχε μεγαλώσει, ὅμωσ ὁ Θεόσ σοσ ἐπροστάτευε: Διὰ νά μὴ νομίσουσ οἱ δάρδαροι ὅτι εἶμαι ἀνίσχυροσ, διὰ τοῦτο παραδέλω τὰ ἁμαρτήματά σοσ, λέγει ὁ Θεόσ, καὶ σοσ διασώξω. Ἄφου λοιπόν σοσ δέισασε τότε ποῦ ἦσατε

56. Ἠσα. 5, 6-7.

57. Ματθ. 24.

58. Ἰερεμ. 36, 22.

εις μεγάλην παρονομίαν, μόνον και μόνον διά να μη μιανθῆ τὸ ὄνομά Του, Ἐ διὰ ποῖον λόγον δὲν τὸ ἔκαμε και τώρα; Διότι και ἐάν ἐπίπτετε εἰς μυριάς ἁμαρτίας, τίποτε δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ πάβετε, εἰς περίπτωσιν ποῦ ἦτο πλάνος ὁ Χριστός, διά να μη νομίση κανεὶς ὅτι τιμωρεῖσθε ἐξ αἰτίας ἐκεῖνου, ἀλλὰ θὰ ἐπρεπε και νὰ σωθῆτε. Ἀκόμη και ἐάν ἐπρεπε νὰ τιμωρηθῆτε, ὅπως εἶπα προηγουμένως, πάντως ὄχι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τώρα ὁμως συνέδησαν μαζί κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν. Διότι ὅταν ἔλαθε χώραν ἢ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, και μετ' ὀλίγον ἠκολούθησεν ἡ ἐξοδος τῶν Ἀποστόλων, ἀμέσως κατόπιν πόλεμος ἐκρήχθη κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ συγχρόνως ἐξεπληρώθη ἡ εἰς τὰ εὐαγγέλια ὑπάρχουσα προφητεία: «ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνας, ποῦ θὰ εἶναι ἔγκυαι; και θὰ θηλάζουν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας»⁶⁰ και ὅλα ὅσα ἐγένον τότε. Ἐ και πρὸ πάντων ἐξεπληρώθη τὸ ὅτι «θὰ πέρη μεγάλη θλίψις ποῦ παρομοία ποτὲ δὲν συνέβη προηγουμένως. Διότι τότε και γυναῖκες ἐτρῶγον τὰ τέκνα των, και κοιλίας νεκρῶν ἐξέσχιζον οἱ ἐχθροί, και οἱ δάρβαροι ποῦτοῦ ἐβάλλον πῦρ, και ὅλα ἦσαν γεμῆτα ἀπὸ αἷμα, και ἄλλοι πρωτόκουστοι τραγωδία: ἔλαθον χώραν, και ὀλοκλήρος ἡ οἰκουμένη εἶχε γεμίσει ἀπὸ τὰς καταστροφάς, ποῦ ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι.

Ταῦτα λοιπὸν ἐάν ἀντιλαμβάνεσθε, ἀναγνωρίσατε τὸν Δεσπότην σας. Δὲν ἐσφάξατε προφήτας; Μήπως τότε ἐπάβατε κάποιον παρομοίαν θλίψιν; Δὲν κατεσκόψατε τὰ θυσιαστήρια τοῦ Θεοῦ; Μήπως τότε σὰς συνέβη παρομοία συμφορὰ; Δὲν ἐπροσκύνησατε μόσχον,⁶¹ ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ και προσέθητε εἰς ἀσχημοσύνας εἰς τὸν Βεελφεγῶρ,⁶² και ἀγνοήσατε τὴν φυσικὴν ὁδόν; Μήπως τότε ἐγνωρίσατε παρομοίους ἐχθρούς; Μήπως, ὅταν ἀποδεικνύεσθε ἀχάριστοι μέσα εἰς τὰς ἀπίστευσις ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐσώζεσθε; Ἐ Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν προήλθον τὰ ἀπέραντα κακά, ποῦ σὰς ἐσφάξαν; Δὲν εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι ταῦτο συνέβη διότι ἠμαρτήσατε ὄχι κατὰ τῶν δούλων, ἀλλὰ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Δεσποτοῦ; Ἐξ αἰτίας τούτου, δὲν ὑπάρχει καμία δυνατότης νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὰ κακά, ποῦ σὰς ἐσφάξαν, οὔτε εἰς τὸ μέλλον θὰ ὑπάρξῃ. Διότι ἐν ὑπῆρχε, θὰ σὰς τὸ προέλεγον οἱ προφῆται. Ἐβὼ εἰς τὴν περίπτωσιν μας, ἐνθ' ὤμιλησαν περὶ τῆς αἰχμαλω-

60. Ματθ. 24, 19 καὶ Λουκ. 21, 26.

61. Ἔξ. 32.

62. Ἀρμ. 26, 3.

σίας, δὲν ἀναφέρουν τίποτε διὰ τὴν ἐπάνοδόν σας, ἀν και ἀνεμείγμων τὰ κατὰ μετὰς τιμωρίας και καθώριζον και τὰ χρονικά ὅρια.

66. Ἀ Διότι και ὁ Ἱερεμίας καθώρισε τὸ ὅριον τῶν Ἑβδομήκοντα ἐτῶν,⁶³ και ὁ Δανιὴλ ὁμοίως εἰς τρεῖς και ἡμισυ ἑβδομάδας⁶⁴ και διεδόθη ὁ ἀριθμὸς τῶν τετρακοσίων ἐτῶν, ὡς διάρκειαι δουλείας ἐν Αἰγύπτῳ.⁶⁵ Παρὶ δὲ τῆς παρουσίας αἰχμαλωσίας ποῦθεν εἰς τὴν Γραφὴν δὲν ἀναφέρεται ὁ χρόνος, οὔτε τὸ τέλος, ἀλλὰ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἔκφρασιν, ἐγκαταλείπεται τὸ σπῆτι σας ἔρημον,⁶⁶ και κάθε ἡμέρα, ποῦ περνᾷ, ὅλο και πρὸς τὸ χειρότερον πηγαίνετε.

6. Ὅλα αὐτὰ μετὰ ἀκριθείαν ἀφοῦ τὰ σκεφθῆτε, και συγχρόνως ἐπεκτείνετε τὴν σκέψιν σας συμφώνως μετὰ τὸ «Δίδε εἰς τὸν σαρὸν ἀφορμὴν και θὰ γίνῃ σοφώτερος»,⁶⁷ θὰ δινηθῆτε νὰ ἐλέγχετε τὴν ἀδιαντροπιάν και ἀχαριστίαν των. «Ὅτι βλέπω τοὺς οὐρανοὺς νὰ εἶναι δημιουργήματα τῶν δακτύλων σου». Ἄλλος λέγει: «διότι βλέπω τοὺς οὐρανοὺς, τὴν Σελήνην και τὰ ἀστρα, τὰ ὅποια Σὺ ἐθεμελίωσας». Ἄλλος λέγει: «Ἐτοιμάσας». Ἄλλος λέγει: «ἐστερωσας». Ἐ Ἀφοῦ εἶπε, ὅτι «κατενίκησας τοὺς ἐχθρούς», δίδει ὁ προφήτης και τὴν ἀπόδειξιν τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς νίκης. Διότι Σὺ, λέγει, ὁ ὅποιος ἐσταυρώθηκε και ἐφανεύθηκε, ἀπεδείχθης δημιουργὸς τῆς οἰκουμένης διὰ τοῦτο προσθέτει: «θὰ παρατηρῶ τοὺς οὐρανοὺς» (στίχ. 4) διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν ἐγνώριζαν τοῦτο πολλοί, κατόπιν ὁμως ὅλοι θὰ τὸ γνωρίσουν καλῶς. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀνέφεραν και ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης; Διότι ἀφοῦ διεξῆλθε τὰ κυριώτερα ἀπὸ ὅσα φαίνονται, δὲν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσῃ και περὶ τῶν ἄλλων. Ἐ Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατελύθησαν οἱ ἐχθροί, ὥστε αὐτὸς ποῦ κατεδικάζετο και ἐφανεύθη ὑπ' αὐτῶν, νὰ φανῆ καθαρά ὅτι εἶναι δημιουργὸς πάντων τῶν ὀρατῶν. Καὶ διατὶ δὲν εἶπεν «Ἔργα τῶν χειρῶν σου», ἀλλὰ «τῶν δακτύλων σου»; Διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ ὀρατὰ εἶναι ἔργον ἐλαχίστης ἐνεργείας, και τὸ περιεργότερον τῆς δημιουργίας εἶναι ὅτι οἱ κρεμασθέντες δὲν πίπτουν. Ἀν και θεσπῶς, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν θεμελιῶν, δηλαδή νὰ

63. Ἱερ. 29, 10.

64. Δαν. 1, 24.

65. 1ου. 15, 13.

66. Ματθ. 23, 8.

67. Ἱεζερ. 49.

κρέμονται, αλλά να έχουν την θέσιν των πρὸς τὰ κάτω.⁶⁷ Ἄλλ' ὁ ἀριστοτέχνης δημιουργὸς ἔναι καὶ ἔκαμεν τόσον παράδοξα πράγματα φαινομενικῶς, ὅμως τὰ ἐδημιούργησε καὶ αὐτὰ κατὰ μιαν ὑπερφυσικὴν ἀκολουθίαν.

Καὶ διατὶ ἐνῶ ὁ προφήτης ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὁρατῆς κτίσεως, δὲν λέγει τίποτε καὶ περὶ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων; Διότι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ τότε, νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι περὶ τῶν φαινομένων πρώτων. Ἐὰν διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πατὴρ του, διὰν ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ μέσου τοῦ προφήτου Ἰωαίου δὲν εἶπε «Ἐγὼ ἔκαμα τοὺς ἀγγέλους καὶ τὰ Χερουθίμ», ἀλλὰ «Ἐγὼ τὸν οὐρανὸν ἤπλωσα, ἡ χεῖρ μου ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς γῆς καὶ ἡ δεξιὰ μου τὴν ἑσπερίωσεν».⁶⁸ Καὶ πάντα ἀδιακώπως ὁ προφήτης εἰς τὰ ὁρατὰ στρέφει τὸν λόγον του καὶ διαπραγματεύεται τὰ πάντα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀκρατῶν του. Ἐπειδὴ ἦσαν παχυλότεροι τότε οἱ ἄνθρωποι: ὡς πρὸς τὴν διάνοιαν, ἀπὸ τὰ ὁρατὰ ὠδηγοῦντο μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ ἀόρατα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, κηρύττων συνεχῶς καὶ ὁμιλῶν πρὸς τὸν λαόν, ἀπὸ τὴν ὁρατὴν κτίσιν λαμβάνει ἀφορμὰς καὶ λέγει Ἐ «Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν ἐντὸς αὐτῶν».⁶⁹ Λαμβάνει ἀκόμη ἀφορμὴν καὶ ἀπὸ τὰς ἐπίσεως βροχᾶς καὶ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινον γένος προκειμένου νὰ διδάξῃ (ὁ Παῦλος).

Διότι ἐὰν ὁμιλήσω περὶ τῆς δημιουργίας τῶν Χερουθίμ, θὰ χρειασθῆ νὰ εἶπω πρώτον τί εἶναι τὰ Χερουθίμ καὶ κατόπιν ὅτι τὰ ἐδημιούργησεν ὁ Θεός. Ἐνῶ περὶ τῆς ὁρατῆς κτίσεως ἀναγκάζομαι μόνον νὰ ἀποδείξω ὅτι τὰ ἐδημιούργησεν ὁ Θεός.⁷⁰ Ἀ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ λόγος εἶναι: εὐκαλύτερος, διότι τὴν δρασὶν χρησιμοποιοῖ ὡς μάρτυρα τῶν ὁσων λέγει. Καὶ διότι θάλεπει ὁ ἀκρατῆς καὶ τὸ μέγθος καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς φύσεως καὶ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀπῶλυτον τάξιν. Διατὶ ὅμως δὲν ἐμνημόνευσε τὸν ἥλιον, ἀλλὰ μόνον τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας;

Διότι μὲ τὸ νὰ εἶπῃ, ὅσα εἶπεν, ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ καὶ τὸ ἀκόλουθον. Ἐπειδὴ μερκοὶ ἀποχωρίζουν τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ἐφότισεν αὐτὴν διὰ τῆς σελήνης, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ τῆς νυκτὸς εἶναι δημιουργὸς ὁ Θεός. Δὲν εἶναι μικρὰ ἐπίσης καὶ ἡ ποικιλία τῶν

67. Ἐξῆς προσπαθεῖ ὁ ἱερεὺς πατὴρ νὰ διατηρήσῃ τοὺς νόμους τῆς ἀστροφυσικῆς, θεματοθετικῆς κίβδας πρὸς διακοσμητικὴν εἰσοὶν, χωρίς νὰ ἐρχεταί εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὰ νεότερα ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα.

68. Ἰω. 48, 13.
69. Ἰω. 17, 21.

ἀστέρων, ὡς καὶ ἡ τροχιά τῆς σελήνης διὰ τὴν σημασίαν των καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς θείας δυνάμεως.

Β «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὥστε νὰ καταδέχεται ἔστω καὶ νὰ τὸν ἐνθυμῆσαι, καὶ πολὺ παρισσότερον ποῖαν ἀξίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ τὸν ἐπισκεπέσῃ;». Ἄλλος ψαλμὸς λέγει: «Ποῖον σημασίαν ἔχει διὰ Σὲ ὁ κάθε ἄνθρωπος χωριστά, ὥστε νὰ τὸν μνημονεύς;». Ἄλλος ἀντὶ τῆς λέξεως «ἐπισκέπτη» ἔχει «ἐπισκέψῃ αὐτόν». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁμιλήσεν περὶ τῆς δημιουργίας καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν ὑπαινιγμὸν ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους δι' ἄλην τὴν δημιουργίαν, προχωρεῖ τώρα ὁ ψαλμωδὸς εἰς τὸν λόγον περὶ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων. Διότι καὶ ὅσα μᾶς εἶπε μέχρις ἐδῶ ἀφοροῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ συγχρόνως μᾶς διδάσκουν περὶ τῆς θείας φροντίδος, ἐπειδὴ καὶ ἀλόκληρος ἡ κτίσις διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο. Ὅχι μόνον ἀπλῶς περὶ τῆς θείας φροντίδος ὁμιλεῖ ὁ ψαλμωδός, ἀλλὰ καὶ περὶ μιᾶς ἄλλης μεγάλης πλευρᾶς τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο τὸ κόμνει μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης, ἐκφράζων τὰς εὐχοριστίας του πρὸς τὸν Θεόν. **Γ** διὰ τὴν οἰκουμένην, τῆς ὁποίας καὶ ὁ προφήτης ἦτο μέλος, διὰ τὴν ἐν γένει εὐεργεσίαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπιδιώκει νὰ παραστήσῃ τὸ μέγθος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθείσης θείας οἰκονομίας. Ἄν λοιπὸν καὶ αἱ εὐεργεσίαι αὐταὶ πρὸ Χριστοῦ δὲν θεωροῦνται σπουδαίαι, ὅμως πόσον μεγαλυτέρα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη μᾶς μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅστερα μάλιστα ἀπὸ τὴν διάπραξιν τόσων καὶ τόσων ἀμαρτημάτων;

Ἐποδηλῶναι ἀκόμη ὁ Ψαλμωδός, ὅτι καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο ἔξω τῆς θείας προνοίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἦτο ἐκδήλωσις τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκαμὲν ὁ Χριστὸς δι' αὐτὴν ἕνας καλὸς ἱατρός, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἄφησε τοὺς ὕγιεις, ἦλθε πρὸς ἡμᾶς πού εἴχαμε ἀποκάμει καὶ τίποτε δὲν ἀεῖζομε. Τοῦτο λοιπὸν ἤθελε νὰ παραστήσῃ καὶ ἔλεγεν: «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;» ἀντὶ τῆς ἐκφράσεως «τίποτε δὲν εἶναι, ἢ εἶναι κατὰ ἡθεσμονόν».

Δ Πρὸς τὴν μεγάλην αὐτὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ στρέφων τοὺς ἀσθαλοὺς του ὁ προφήτης καὶ τὴν ἀτέριμονα θεῖαν φροντίδα, καὶ τὴν μέριμναν τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξε ὁ Θεός διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐκπληττεται ὑπερβολικὰ καὶ ἀπορεῖ (ὁ Ψαλμωδός), διατὶ ἀρὰ γε ἤξκωσε τὸν ἄνθρωπον τόσης μεγάλης προνοίας; Κατάλαβε καλῶς ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένοντο ὅλα τὰ ὁρατὰ. Διὰ

τοῦτον ἡ θεία οικονομία ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτον ὁ παράδεισος, καὶ αἱ ἐντολαί, καὶ ἡ κόλασις, καὶ τὰ θαύματα, καὶ αἱ τιμωρίαι, καὶ αἱ εὐεργεσίαι αἱ ὁποῖαι ἔγινον μετὰ τὴν Μωσαϊκὴν νομοθεσίαν. Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινον ἄνθρωπος. Τί νὰ εἶπῃ κανεὶς διὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀπολαύσῃ εἰς τὸ μέλλον; (Ἔτι ἀναλογίζεται ὁ Ψαλμογράφος καὶ λέγει)· «Ποία εἶναι ἡ σπουδαϊότης τοῦ ἀνθρώπου ἢ διὰ νὰ ἀξιώσῃ τόσων μεγάλων εὐεργεσιῶν;».

7. Ἐὰν σκεφθῇ κανεὶς πόσα πράγματα ἔχουν γίνῃ δι' αὐτὸν, καὶ συνεχίζον νὰ γίνωνται, καὶ πόσα ἀγαθὰ θὰ ἀπολαύσῃ εἰς τὸ μέλλον, θὰ γοῖσῃ ἀπὸ πολλῶν τράμων καὶ τότε θὰ ἀντιληφθῇ καλῶς, διὰτι αὐτὸ τὸ μικρὸν δημιουργήμα, συγκεντρώνει τὴν πόσῃ φροντίδα τοῦ Θεοῦ. «Τὸν ἔκαμες ὀλίγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους Σου». Ἐτερος λέγει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἄλλος τὸν ὀνομάζει «μικρὸν Θεόν». Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει· «Οὐθασσῆν μὲτ' μὴ ἑλωῆμ». Ἐδῶ ὁ προφήτης ἐνεθυμήθη τὴν ἔξωσιν ἀπὸ τοῦ παραδείσου, καὶ τὴν προσηγορικὴν ἀμαρτίαν καὶ φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν θάνατον. ⁷⁰ Ἄλλὰ καὶ τοῦτον, ὅταν ἦλθεν ὁ Μονογενὴς Υἱός, τὸν κατέλυσεν.

«Μὲ δόξαν καὶ τιμὴν ἑστεφανώσας αὐτὸν» καὶ εἰς ἄλλο μέρος «μὲ δόξαν καὶ ἀξίωμα θὰ τὸν στεφανώσῃς». Δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν τὰ λόγια αὐτὰ ἱστορικῶς ἀλλὰ καὶ ἀναγωγικῶς. Διότι ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποῖαν ἔλαθεν (ὁ ἄνθρωπος), ὅταν ἐδημιουργήθη. Ἀναφέρονται ὁμοίως αὐτὰ ἐπίσης καὶ εἰς τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπῆλυσεν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅταν ἐδημιουργήθη ὁ ἄνθρωπος ἤκουσεν· «Νὰ δεκνύετε τὴν κυριαρχικὴν σὸς δύνωσιν καὶ νὰ προκαλῆτε τὸν φόβον εἰς ὅλα τὰ μεγάλα ἔξω τῆς γῆς». ⁷¹ Καὶ ὡς ἐξουσιάζουσιν τοὺς ἰσχυροὺς τῆς βασιλείας. ⁷² Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶπε ἢ «Νὰ παύετε ἐπάνω εἰς ὄψεις καὶ εἰς σκορπιούς». ⁷³ Ἄλλ' ἀφοῦ ἀφῆσε αὐτὰ, ἀπὸ τὰ πῶς ἀσημάντα πλέκει τὸν λόγον του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὰ ἀντιληφθῶν αὐτὰ ἐκείνοι, ποὺ ἔχουν ὀξυτέραν ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα. Δόξα δὲ καὶ τιμὴ μεγάλη θεωροῦνται τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἀπέρρευσαν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ

70. Γεν. 9, 2.

71. Γεν. 1, 26.

72. Αποκ. 10, 10.

ἔχη ὡς κεφαλὴν τὸν Χριστόν, ὅταν ἀποτελῇ μέρος τοῦ σώματος Αὐτοῦ, ὅταν γίνῃται ἀδελφός καὶ συγκληρονόμος τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀμφοτέρως τῆς δόξης τοῦ σώματος Αὐτοῦ, ὅταν λαμβάνῃ μεγαλυτέραν τὴν δόξαν τοῦ Μωυσεῶς δόξαν, ὅπως ὁ Παῦλος εἶπεν, ὑποδεικνύων ὅτι οὐκ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Μωυσῆς ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπόν του, ἀλλὰ ὅλοι μὲ ἀκάλυπτον πρόσωπον βλέπομεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὡς εἰς καθρέπτην. ⁷⁴ Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἐκεῖνον ποὺ κάποτε εἶχε λαμπρότητα ἔχασε τὴν λαμπρότητα του ἐξ αἰτίας μίᾳς πολὺ μεγαλυτέρας λαμπρότητος». ⁷⁵ Ἐν αὐτῇ λοιπὸν τὴν δόξαν ὁ προφήτης ὁμιλεῖ κατ' ἀναγωγὴν. Ποῖα λοιπὸν δόξα δύνεται νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτὴν ὅταν ἀξιοῦμεθα νὰ συγχορευώμεν μὲ ἀγγέλους, ὅταν καλούμεθα εἰς υἱοθεσίαν, ὅταν χάριν ἡμῶν δὲν διατάξῃ νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Μονογενῆ Υἱόν του ὁ Θεός; Ποῖου βασιλικῶς ἐνδύματος, ποῖου στέμματος δὲν εἶναι λαμπρότην, ὅταν ἀξιοῦμεθα νὰ συγχορευώμεν μὲ ἀγγέλους, ὅταν παιδαγωγούμεθα διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν μακαριότητα τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων ἡμεῖς ποὺ προηγουμένως ἡμεῖς ἄνευ τιμῆς καὶ ἄνευ δόξης καὶ ἀξιοῦ ἀποστραφῆς; Ὁ Ἀδάμ ἐδημιουργήθη, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχη πράξει οὔτε καλόν, οὔτε κακόν πρᾶγμα. Ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε δεξιότης, πῶς θὰ ἔκαμε κάτι παρόμοιον; Ἐμεῖς δὲ, ἂν καὶ ἐπράξαμεν μῦρια κακά, πολὺ μεγαλυτέρας τιμῆς ἀπελαύσωμεν. ⁷⁶ «Δὲν σὰς ὀνομάζω πλέον δούλους· διότι σεις», λέγει ὁ Κύριος, «εἰσθε φίλοι μου». ⁷⁷ Δὲν μᾶς ἐντρέπονται πλέον οἱ ἀγγελοι, ἀλλὰ ὑπηρετοῦν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Διότι καὶ πρὸς τὸν Φίλιππον ἦλθεν ἄγγελος ⁷⁸ καὶ πρὸς πολλοὺς ἄλλους καὶ ἔφερεν εὐχαριστοὺς ἀγγελίας πρὸς ἀνθρώπους. ⁷⁹

Δὲν εἴμεθα κληρονόμοι ἐπιγινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μέτοχοι οὐρανίων ἀγαθῶν, συμμετοχοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ καλούμεθα εἰς συναναστροφήν μετὰ τοῦ Μονογενοῦς. ⁸⁰

Ἔτι ἀναμνησθεὶς (ὁ προφήτης) διὰ τῶν λέξεων «δόξα» καὶ «τιμὴ». Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «μὲ δόξαν καὶ τιμὴν θὰ τὸν στεφανώσῃς», προαναγγέλλων τὸ μέλλον.

«Καὶ τὸν ἐγκατέστησεν βασιλεῖα τῶν δημιουργημάτων Σου». ⁸¹ Εἰς ἄλλο μέρος λέγει· «Τοῦ ἔδωκες ἐξουσίαν ἐπὶ

70. Β' Κορ. 3, 8 καὶ 18.

71. Αἰεθ. στ', 10.

72. Ἰωάν. 15, 14.

73. Πράξ. 8, 26.

74. Αποκ. 2, 10.

75. Α' Κορ. 1, 8.

τῶν δημιουργημάτων Σου». «Ὅλα τὰ ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του: πρόβατο, βόδια καὶ λοιπὰ ἄλλα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ θηρία τῆς ὑπαιθρου· ἄλλως λέγει· «τὰ ἀγρια» τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα διασχίζουν τοὺς ἀπρόσιτους ὑδατίνους δρόμους τῶν θαλασσῶν. Κύριε, ὁ Κύριός μας, πόσον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τὸ ἰσχυρὸν τοῦ Θεοῦ εἰς ὅλην τὴν γῆν!». ⁸⁹ Α Ὅπως ἀκριβῶς εἶπεν ἀμύλη περὶ τῆς δημιουργίας, δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μεταφέρει τὸν λόγον τοῦ καὶ εἰς τὰ ἀντικείμενα ποῦ πίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα ἀμιλεῖ περὶ τῆς τιμῆς τὴν ὁποῖαν ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἀφοῦ ἀμίλησεν ἀκροθιγῶς περὶ τῶν ἀπαρρήτων καὶ ἀσωμάτων ἐκείνων ὄντων ποῦ ἠραίθησε πρὶν, τώρα πλέον ἀσχολεῖται μὲ τὰ αἰσθητὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι περισσότερον κατανοητὰ ἀπὸ ἐκεῖνα εἰς τοὺς παχυλωτέρους κατὰ τὴν διάνοιαν ἀνθρώπους. Ποῖα δὲ εἶναι τὰ αἰσθητὰ ταῦτα; Εἶναι ἡ ἐπιγίσιος ἐξουσία, ἡ ὁποῖα ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, τὸ ὁποῖον πρὸ παντὸς ἔθιξεν (ὁ Ψαλμωδὸς) εἶναι ὅτι ἡ τιμὴ ποῦ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον πρὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, δὲν ἀφῆρηθῆ ὅτε μετὰ τὴν παράδοσιν. Διότι λέγει· «Τὸν ἔκαμες ὀλίγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους». Β δηλοῦσθ, εἰς τὴν ἁμαρτίαν τὸν κατεδικάσας εἰς θάνατον. Ἀλλὰ ἂν καὶ τὸν κατεδικάσας εἰς θάνατον, δὲν τὸν ἀπεγύμνωσας ἀπὸ τὴν δωρεάν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀμιλήσας ὑπανιστάμενος τὴν πτώσιν, ἔθεσε συγχρόνως παραπληρωσικὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀπέραντον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλοῦσθ δὲν ἀφῆρσεν ὁ Θεὸς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν πτώσιν του, ἀλλὰ ἂν καὶ ἐμειώθη ἰσχυρῶς τῆς πτώσεως, ὅμως τὸν ἀφῆκεν ἐσταφανωμένον μὲ τὴν τιμὴν τῆς δόξης. Ἐάν τὸν ἀφῆρσας κάτι, καὶ τοῦτο, τὸ ἔκαμε πάλιν διὰ νὰ τὸν συνετίσῃ. Διότι πρὸ τῆς παρακοῆς ἦτο κυρίαρχος καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων· μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν παρακοὴν ὀλίγον ἔλειψεν νὰ χάσῃ καὶ αὐτὸ τὸ προνόμιον. Διότι εἶναι θεβαίως ἀκόμη ἐξουσιαστικὸς καὶ τῶν θηρίων μὲ διάφορα τεχνάσματα, ἀλλὰ μὲ φόβον καὶ τρόμον.

Γ Οὕτε λοιπὸν δολοκλήρον τὴν ἐξουσίαν ἀφῆρσεν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ὅτε καὶ ὅλην τὴν ἀφῆσεν εἰς αὐτὸν· ἀφῆσε μόνον εἰς τὴν ἐξουσίαν του ὅσα ζῶα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τροφὴν καὶ ἐργασίαν. Τὰ περισσότερον ἄγρια, δὲν τὰ ἀφῆσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ὥστε μὲ τὸν τρόπον, ποῦ τοῦ προκαλοῦν ἐκεῖνον, νὰ θυμᾶται τὴν παλαιὰν ἁμαρ-

τίαν τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ. Ὡστε λοιπὸν μεγάλο κέρδος ἔχομεν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν ὑποτάσσονται τὰ πάντα εἰς ἡμᾶς. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια εἰς ἡμᾶς, εἴαν εἶχομεν τὸν λέοντα ὑποτεταγμένον εἰς τὴν ἐξουσίαν μας καὶ τὸν ἀθηγεύσαμε διὰ τῶν χειρῶν; Τί περισσότερον θὰ ἐκερβίζαμε, εἴαν εἶχαμε τιβασσεύσει τὴν λεοπαρδαλίν; Τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ εἶχομεν περισσότερον ἀλαζονείαν καὶ κουφότητα. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀφῆσε τὰ θηρία αὐτὰ νὰ εὐρίσκονται ἔξω τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐνψὶ τὰ χροῖσμα ζῶα τὰ ἔκαμεν ὑποχερῆς μας, Δ τὸν δούην βηλαθὴ νὰ ἀργῶν, τὸ πρόβατον νὰ προμηθεύῃ ἐνδύματα, τὰ ἄλλα κτήνη διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ τρόφιμα, τὰς ἀρνιθὰς καὶ τοὺς ἰχθῦς διὰ νὰ κάμνουν τὴν τράπεζάν μας πλουσιωτέραν.

δ Ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐδῶ ὅτι κάνει ὁ πατέρας, ποῦ ἀποκληρώνει τὸν υἱὸν του ἀπὸ μέρος μόνον τῆς περιουσίας του, διὰ νὰ τὸν σὺμφρονίσῃ. Μάλιστα ὁ Θεὸς συμπεριφέρθη καλύτερον πρὸς ἡμᾶς, ἀπὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πατέρας συμπεριφέρεται συνήθως πρὸς τὰ τέκνα του. Διότι ὁ μὲν ἄνθρωπος μὲ τὴν διαδικασίαν τῆς ἀποκληρώσεως, ἀποστερεῖ τὸν υἱὸν του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ἀφῆνει τὸ ἐλάχιστον· Ε ὁ δὲ Θεὸς ἀφῆνει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δωρεῶν καὶ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἐστέργασεν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ ἐξευρισκῇ μὲ εὐκόλιον τὰ ὑπόλοιπα. Καὶ τοῦτο ὅμως εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας. Ἐδῶ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ τονίσῃ τὴν θεῖαν Σοφίαν καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερηφάνειαν, ἀπῆλλαξε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τὴν περιττὴν ἀργίαν. Ἐάν ἀπελάμβανε τὰ πάντα μὲ μεγάλῃν εὐκολίαν, τότε ὀπισθεδίητε θὰ ἐξετρέπετο εἰς ἀσημίαν. Ἀνεμίειξῃ ἔτσι κάποιαν δυσκολίαν εἰς τὴν προσπάθειαν πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν ζωτικῶν ἀναγκῶν καὶ δὲν ἀφῆσε τὸν ἄνθρωπον ὅτε εἶλα μετὰ κόπου, ὅτε τὰ πάντα μὲ ὑπερβολικὴν εὐκολίαν νὰ ἀπολαμβάνῃ. Ἀφῆσε λοιπὸν ὁ Θεὸς, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν νὰ τὰ εὐρίσκῃ ὁ ἄνθρωπος χωρὶς κόπους καὶ ἰδρώτας. ⁹⁰ Α καὶ ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν νὰ τὰ ἀποκτᾶ μὲ κόπον καὶ ἰδρώτα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκόψῃ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ αὐτὴν τὴν πολλὴν ἀσκίαν.

Ἐάν ἐρωτᾷ κάποιος· Ποῖα ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία; Ἀπαντᾷμεν· Πρῶτον μὲν διδάσκει τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὴν ψυχὴν. Ὁ ἄνθρωπος ζῆ μὲ κάποιον ἀγνώμον καὶ ὁ ὑπερβολικὰ ἀλαζών, λόγῳ τοῦ φόβου ποῦ τοῦ

έμπνέει ή έλλογος φύσις, ένθιμείται τήν πραγματικήν του φύσιν και καταγωγήν. Δεύτερον Ἐπό τή άγρια θηρία παρασκευάζονται φάρμακα, που θεραπεύουν σωματικές ασθε- νείας. Ἐκείνος δέ, που έρωτᾷ, διατί έγιναν τά άγρια θη- ρία, θά έρωτήσει ίσως, διατί υπάρχουν εις τό σώμα μας θλανώδη ύγρά και ή χολή; Β Διότι και αυτά, όταν έρεθι- σταίν, γίνονται χειρότερα από άγρια θηρία, και θλητη- ριάζουν τό σώμα. Ἄλλά και ό θυμός παρατρείται μέσα μας και ή επίβουμία και αυτά, έν δέν χαλιναγωγηθοῦν και δέν περιορισθοῦν, προκαλοῦν μεγαλυτέρας καταστροφάς από τά θηρία. Διαιτί όμως νά σάς υπενθυμίσω τόν θυμόν και τήν άργίην, τήν στιγμήν, κατά τήν όποίαν ό Ἰδιος ό ό- φθαλμός περιέβαλε τόν άνθρωπον μέ πάθη χειρότερα τών θηρίων και τόν έρριφεν εις τήν πικράν περιπέτειαν του έ- ρωτος; Ἄλλά δέν έρωτῶμεν πλέον, διατί έγιναν όλα αυτά. Ἄπεναντίας μάάλιστα πρέπει νά εύχαριστήσωμεν τόν Δεσπότην⁷⁹ δι' όλα δσα έκαμεν.

Ε Ὅπως άκριδῶς χρειάζεται τό λουρί, μέ τό όποίον παιδωνγοῦμε τό παιδί, έτσι χρειάζονται και τά θηρία διά νά παιδωνγητῶν ό άνθρωπος. Διότι έν τώρα, που οι άν- θρωποι περιβάλλονται από τόσα δεινά, οι περισσότεροι ύ- περιφρονεῦνται, σκέψου που θά έρωθάνεν ή κακία, όταν ά- φαιρέσης και τόυτο τό χαλινάρι. Διά τόυτο και τό σώμα μας έχει κατασκευασθῆ τόσον έπιφορέπς εις τās άσθενεί- ας, γεμάτο από πάθη, και περικυκλούται από μύρια πάθη. Διά τόυτο και ή γῆ δίδει τά άγαθά της εις τόν άνθρωπον αντί πολλών κόπων και ό θλος δλόκληρος είναι γεμάτος μέ ιδρώτας.

Ἐπειδή ό παρών θλος είναι παιδείτηρον και επειδή ή άνεσις και ή άργία τούς περισσότερους τών ανθρώπων κα- ταστρέφουν, διά τόυτο και μέ άποσχόλησιν και μέ κόπον έγέμισε τήν ζωήν μας. Τά στοιχεία αυτά, ώσαν χαλινάρια χρησιμεύουν προς τιμωρίαν τής ύπερηφάνου διονοίας.

Δ Σῦ δέ σκέψου ότι και τά φάρια που διασχίζουν τά βολιάσσα θάθη και τά πτηνά, που πετοῦν ψηλά εις τόν άέρα, όλα αυτά, υπέταξεν ό Δεσπότης εις σέ μέ τεχνάσμα- τα τής διονοίας σου. Τώρα γεννάται τό έρώτημα. Καί δια- τί ό Ψαλμωδός δέν άνοφέρει όλα τά όρατά και τά φυτά και τά σπέρματα και τά δένδρα; Διότι από τά επί μέρους

79. Ἦν φράση «εύχαριστῶ τόν Θεόν πάντων ἔνεκεν» τήν έπανάληψ- ήσαν ό Ι. Χριστός εις όλα τās στιγμές τῆς βίου του, άκούη και κατά τās πικράς ώρας τής θείας του και κατ' αὐτῆς τῆς τελευταίας στιγμῆς τής επίγειου μαρτυρίας τῆς τῶς.

άνεφέρθη εις όλα και έφησεν εις τούς φιλομαθείς τόν πε- ραιτέρω λόγον. Ἐτσι φάνει τέλος εις τό αυτό σημείον, άπ' όπου και έκαμε τήν άρχήν λέγων «Κύριε, ό Κύριος ή- μών» (στίχ. 10). Θέτει έτσι και εις τήν άρχήν και εις τό τέλος τά ίδια λόγια. Ἄς έπιμεινωμεν λοιπόν και ήμεις δι- ακρῶς νά λέγωμεν τά ίδια, νά έκφραζόμεν τόν θαυμασμόν μας διά τήν φροντίδα του, νά έκπληττώμεθα διά τήν σο- φίαν του, τήν φιλανθρωπίαν του και τήν πρόνοιάν του δι' ήμᾶς. Ε Καί αυτά μέν έλέχθησαν από ήμᾶς ώς έρμηνεία του ψαλμοῦ. Ἐάν όμως θέλετε, δυναμέθα νά χρησιμοποιή- σωμεν και άγωνιστικώτερον ύφος εις τόν λόγον μας και νά εἴπωμεν περί τών Ἰουδαίων που δηλαδῆ έψαλον τά παιδιά, πῶς ό θυμός των έκείνος κατέλασε τήν δύναμιν του έχθροῦ και τότε έγινε θαυμαστόν τό δυναμ τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλά δέν θά ήτο δυνατόν νά διαθέσωμεν άλλον χρό- νον διά τήν όμιλίαν παρά μόνον νά εἴπωμεν τόυτο, τό ό- ποίον δεικνύει τήν δύναμιν τής άληθείας φωτεινότερον του ήλιου. Διά τόυτο λέγει «Θά βλέπω τούς ούρανοῦς ώς έργα τών δακτύλων Σου, καιτοι θεοῦς ό Μωυσῆς τό έχει ά- ναγγελλει, ότι «Κοι' άρχάς έδημιούργησεν ό Θεός τόν ού- ρανόν και τήν γῆν».⁸⁰

81 Α Ἄλλά πρὸς μέν τούς Ἰουδαίους άρκοῦν αυτά και δσα προσέλεχθησαν. Ἐπειδή δέ υπάρχουν και μιμηταί και ζηλωταί τών Ἰουδαίων άπερίτμητοί αυτοί, οι όποιοί πα- ραδέχονται ότι ό Χριστός υπάρχει από τότε, που έγεννήθη εκ Μαρίας, θά τούς έρωτήσωμεν: Πῶς συμβαίνει νά είναι δημιουργός τών ούρανων ό Χριστός, έν, κατά τήν γνώμην τών αρετικών τούτων, έχη τήν ύπαρξιν του από τήν στι- γμήν τής εκ τής Παρθένου Γεννήσεως του και μόνον. Διότι (ό Προφήτης έδω μάς λέγει ότι) είναι ό Ἰδιος ό Χριστός, ό όποιος συνέθεσε άινον εκ στόματος νηπίων και θηλαζόντων και συγχρόνως έκαμε και τούς ούρανοῦς. Ἐάν δέ είναι δη- μιουργός τών ούρανω, άρα ύπήρχε πρην γίνουεν οι ούρα- νοί. Καί δέν έχει τήν ύπαρξιν άφ' ής έγεννήθη εκ τής Μα-

80. Γεν. 1, 1.

81. Ἡ Παύλος ό Σαρματικός, ζήσας περί τό 160 μ.Χ. εις Βυρσον, εἰσήγγει νέν άρθεον, τήν «Ἰουδαϊστικήν» και παρελέχετο τόν Θεόν «ὡς έν πρόσωπον» τόν εκ γίνον και τό «ἄγιον Ἰησοῦν, εκ άκλῆς άπρόσφοτος θείας». Οι όποιοί τον άνοιάσθησαν και «θρονοῦσιν Ἰουδαίους» και παραλέγουσιν ότι ό Γίος και λόγος Ἰαβεν έκαθεν, ως κατ'ήν ένόμησιν από τῆς Γεννήσεως του. Κατεδικάζησαν από τῆς Παλαιάς και Ν. Β. Δια- φανίτου, Νικηλ. Ἱστορία, Ἄδηναι 1859, σελ. 170 κ. έξής). Τούτων κα- τασταλέται ἔσο ό Χρισόστομος.

ρίας, αλλά ούτος ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς Μαρίας. Β Κοίταξε λοιπὸν καὶ θαύμασε τὴν σοφίαν τοῦ παραφύτου. Ὁ Ψαλμωδὸς δὲν ἀναφέρει τοῦτον ἀπλῶς ὡς δημιουργόν, ἀλλ' ὡς δημιουργόν ποῦ μὲ εὐκόλιον δημιουργεῖ. Διὰ τοῦτο λέγει: «Θά θεωρῶ διορκῶς τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου». Ὁμιλεῖ περὶ δακτύλων, ὅχι διότι ἔχει δακτύλους ὁ Θεός, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰδείῃ ὅτι τὰ δραστὰ εἶναι δημιουργήματα ἐλαχίστης ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ πράγματα, τὰ ὁποῖα κείνται ὑπεράνω τῶν δυνάμεών μας, διὰ τοῦτο, χρησιμοποιεῖ ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις καὶ λέξεις γνωστὰς εἰς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν λέγῃ (ὁ Ἡσαΐας) ὅτι ὁ Θεός εἶναι: «Αὐτὸς ποῦ μετρεῖ τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν σπιθαμὴν καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην»,⁸² δὲν ὀμιλεῖ περὶ σπιθαμῆς καὶ παλάμης πραγματικῆς, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐκφράσῃ διὰ τούτων τὸ ἀπέραντον τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ Πῶς μερικοὶ τολμοῦν νὰ ὀνομάσουν τὸν Υἱὸν θεῶν; Αὐτὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἔθεσεν εἰς κίνησιν οὐτε ὄλην τὴν ἐνεργεσίαν του, ὅταν κατεσκεύασε τὸν οὐρανόν; Τί λέγω ὄλην τὴν ἐνεργεσίαν, ἀφοῦ δὲν ἐχρησιμοποίησεν οὔτε τὴν ἐλαχίστην, ἀλλὰ ἔνα ἐλαχιστότατον τιμῆμα αὐτῆς; Πῶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ οὗτος θεῶν;». Πῶς δύναται ἡ ἔννοια αὐτῆ νὰ συνδυασθῇ μὲ τὸ τοῦ εὐαγγελίου «Αὐτὰ τὰ ὁποῖα ποιεῖ ὁ Πατήρ, αὐτὰ ἀκριβῶς κάνει καὶ ὁ Υἱὸς ὁ μ ο υ ς».⁸³ Ἀλλὰ ποῦ ὑπάρχει τὸ «Ὁμοίως» ὅταν τὸν μὲν Υἱὸν ὀνομάζουσι «Υ π ο υ ρ γ ὄ ν», τὸν δὲ Πατέρα «Δ η μ ι ο υ ρ γ ὄ ν»; Πῶς λοιπὸν λέγει, ὅτι εἶναι ἔργον Χριστοῦ, ὅταν τὴν μίαν φοράν λέγῃ: «Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δημιουργίας, Σὺ Κύριε, ἐθεμελίωσες τὴν γῆν καὶ οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἔργα τῶν ἰδικῶν σου χειρῶν»,⁸⁴ τὴν δὲ ἄλλην ὅπως ἐδῶ: «Θά εὐλόγω τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου»;⁸⁵ Δὲν εἶναι ἔργα αὐτὰ τῶν συνεργατῶν ἢ θεῶν, ἀλλὰ ἔργα δημιουργῶν. Διότι καὶ εἴαν κάποιος εἶναι θεῶν εἰς τὴν δημιουργίαν κάποιου πράγματος, τὸ πρᾶγμα τοῦτο **D** δὲν θεωρεῖται ἔργον αὐτοῦ, ἀλλ' ἔργον τοῦ δημιουργοῦ. Ἄρα λοιπὸν καὶ ὅσα ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχθησαν. Εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται τὸ «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»⁸⁶ καὶ τὸ «Ἄς ἐξουσιάζουσι (οἱ ἄνθρωποι) ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης».⁸⁷ Οὗτος λοι-

82. Ἦσ. 80, 13.
83. Ἦσ. 5, 19.
84. Ἐξ. 101, 28.
85. Ἐξ. 8, 4.
86. Γεν. 1, 1.
87. Αδ. 26, 26.

πὸν, ὁ Χριστός, ποῦ ἔκαμε νὰ κατορθωθῇ ἐκ στόματος νηπιῶν καὶ θηλαζόντων αἶνος, ἐπεσκέφθη διὰ τῆς ἐνσάρκωσης τὸν ἄνθρωπον.

9. Αὐτὰ λοιπὸν, τὰ ὁποῖα ὁ Μωϋσῆς λέγει περὶ τοῦ Πατρὸς, ὁ ἀπόστολος Παῦλος τὰ ἀποδίδει εἰς τὸν Υἱὸν δεκνύων ἔτσι πολλὴν τὴν ἰσότητα. Ὅταν λοιπὸν ὑπὸ τῶν ἁγίων συγγραφέων ὅσα λέγονται περὶ τοῦ Πατρὸς ἀποδίδονται εἰς τὸν Υἱὸν καὶ τὰ περὶ τοῦ Υἱοῦ ἀποδίδονται εἰς τὸν Πατέρα: **E** (ὅλα δι' αὐτοῦ, τοῦ Υἱοῦ, ἐγένοντο), ποῦ ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴν λέξιν θεῶν; Πουθεν! Δύναται νὰ ἀπαντήσῃ κάποιος: «Ἐχει ὁμοῦ λεχθῆ τὸ «δι' αὐτοῦ». Τί πρέπει τώρα νὰ ὑποθέσωμεν; ὅτι τοῦτο ἐλέγχθη καὶ περὶ τοῦ Πατρὸς; Ἄκουσε λοιπὸν. Ἐγράφη: «Ἀξιόπιστος εἶναι ὁ Θεός, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐκλήθητε νὰ ἔχετε κοινωνίαν μετὰ τοῦ Υἱοῦ Του».⁸⁸ Καὶ ἄλλου: «Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ».⁸⁹ Καὶ ἄλλου «Διότι δι' αὐτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) καὶ ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ἐγένον καὶ ὑπάρχουν».⁹⁰ Διὰ τοῦτο νὰ ὀνομάσῃτε τὸν Υἱὸν θεῶν; Διὰ νὰ τιμῶμεν τὸν Πατέρα, θὰ εἴπῃ κανεὶς. Καὶ ὁμοῦ ὁ Υἱὸς λέγει: Ἄ «Διὰ νὰ τιμῶν πάντες τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμοῦν τὸν Πατέρα».⁹¹ Συνεπῶς ἐκεῖνος, ποῦ δὲν τιμᾷ τὸν Υἱὸν, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν τιμᾷ οὔτε τὸν Πατέρα.

Ἰσως ὁμοῦ ἐρωτήσῃ κάποιος. Τί λοιπὸν θὰ γίνῃ; Θὰ ὀνομάσωμεν Πατέρα τὸν Υἱόν; Ὁχι, διότι δὲν εἶπεν ὁ Χριστός: λέγετέ με Πατέρα. Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν; Θὰ εἴπωμεν, νὰ μὲν ὁ Υἱὸς ἀλλὰ νὰ τιμᾶται ὡς ὁ Πατήρ; διότι ἂν εἴπῃς τὸν Υἱὸν Πατέρα, τότε τὰ πάντα συγγεῖς. Ἀφοῦ μὲν λοιπὸν ἡ ἰδιότης αὐτῆ, ἡ τιμὴ ἴσά εἶναι κοινῆ. Διὰ τοῦτο ἀναφέρεται χωριστὰ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός, διὰ νὰ μὴ συγγεῖτε τὰς ὑποστάσεις. Τώρα, εἴαν δὲν ἦτα ἴδια ἡ οὐσία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τότε πῶς θὰ ἀπαιτούσε τὴν ἴδιαν τιμὴν;

B Ἀφοῦ ὁ Χριστός ὡς Θεός καὶ Υἱὸς Θεοῦ ἔχει τὴν ἴδιαν τιμὴν καὶ δόξαν μὲ τὸν Πατέρα, τότε διατί συνεχῶς ὀμιλεῖ περὶ ταπεινοφροσύνης; Βεβαίως τὴν ταπεινοφροσύ-

88. Ἦσ. 1, 3.
89. Α' Κορ. 1, 9.
90. Β' Τιμ. 1, 1.
91. Ἦσ. 11, 36.
92. Ἦσ. 5, 23.
93. Ἦσ. 6 ἢ παρὶρ πολεμεῖ τὰ ὑπολήματα τῶν Ἀρετῶν, αἱ 5-ποιαι καταβάσεις κατὰ τὴν Α' καὶ Β' Οὐρανίου Σέβαν.

νην διδάσκει και αυτήν δεικνύει με την ενσάρκωσίν Του. Τοῦτο ὅμως τὸ κάμνει ὁ Χριστὸς καὶ ἐξ εὐσπίας τῆς ἀνοσισησίας τῶν Ἰουδαίων καὶ διότι πρέπει: ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀδηγήσῃ εἰς τὴν θεϊαν γνώσιν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ διὰ τὴν ἀτέλειαν τῶν ἀκροατῶν. Ἐξ ἄλλου ἀμιλεῖ ἀναλόγως καὶ μετὰ τὴν χαμηλὴν διανοητικὴν ἰκανότητα, τοῦ παροτρεινῆσαι συνηθῶς εἰς πολλοὺς τῶν ἀκροατῶν.

Διότι αἱ ὑψηλότεραι περὶ Θεοῦ ἰδέαι, ἀνῆκουν μόνον εἰς ἐκείνους τοὺς εἶς: νὰ τὰς δεχθῶν. Διότι ὅτι καὶ ἂν εἴπῃ περὶ τοῦ Θεοῦ, τοῦτο θὰ εἶναι ὑπερβολικὰ κατώτερον τῆς πραγματικῆς οὐσίας Αὐτοῦ. Καὶ ὅτι γνωρίζομεν περὶ τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀπεκαλύφθη ἐπίσης κατόπιν μεγάλης συγκαταβάσεως πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Διότι τί ἐνωσοῦμεν, ὅταν λέγωμεν «Μέγας ὁ Θεός». Τοῦτο εἶναι πολὺ μικρόν νὰ λέγεται περὶ τοῦ Θεοῦ. Διότι τὸ «μέγας», ὅσον διήποτε μέγα καὶ ἂν εἶναι, πάλιν πεπερασμένον εἶναι ἐν σχέσει μετὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖός εἶναι ἀπείρους. Ὁ ἄλλὰ καὶ ἡ λέξις ἀπείρων εἶναι μικρὰ προκειμένου νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν Θεόν, διότι αὐτὸ γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχει κάποιο τέλος, δὲν ξέρω ὅμως καλῶς οὔτε τί εἶναι, οὔτε τοῦ ἀκριβοῦς τελειώνει. Ἀκόμη καὶ ἂν σοφόν, καὶ ἂν ἀγαθὸν ὀνομάσῃ τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἀπείρους σοφόν καὶ ἀγαθόν, τίποτε ἀντάξιον τῆς πραγματικῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποδίδεις⁹³ καὶ αἱ ὀνομασίαι αὗται εἶναι ἀνθρώπιναί, ἐνῶ ἡ ἐνοία τοῦ Θεοῦ μόνον μετὰ βεβαίαν ἀκριβοῦσα εἰς αὐτὸν δυνάματα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ. Ἐὰν λοιπὸν καὶ τὰ τόσου μεγάλα δυνάματα τοῦ ἀποδίδων εἰς τὸν Θεόν, δὲν δύναται νὰ παραστήσῃ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ, ποίας συγκνώμης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τύχουν ἐκεῖνοι, τοῦ προσπαθεῖν νὰ ἀμικρῶνουν καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα δυνάματα;

Ἄς ἀπομακρύνωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸν νοῦν μας τοὺς συλλογισμούς. Καὶ ἄς μάθωμεν καλῶς τὴν προσημίαν ὑπαρξίν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, τὴν δημιουργικὴν Του δύναμιν, τὴν αὐθιγὴν ἐξουσίαν Του, τὴν ἀπαράλλακτον ὁμοιότητά Του πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς οἰκονομίας Του, τὴν πικρὴν ἀγάπην πρὸς τὸν υἱόν Του καὶ φροντίδαν πρὸς ἡμᾶς. Διότι ὅλα αὐτὰ, καὶ ἀκόμη περισσότερα ταῦτα, διδάσκει εἰς ἐκείνους, τοῦ μετὰ ἀκριβοῦς προσέχον τὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸν θῶν τοῦτον ψαλμόν. Ἄς διατηρῶμεν τὴν ἀκριβοῦσαν τῶν δογμάτων, καὶ ἄς ἐπιδεικνύωμεν βίον ἄξιον τοῦ δυνάματος μας, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

Τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν εὐχόμεαι ὅλοι σας νὰ γίνετε ἄξιοι, μετὰ τὴν χάριν καὶ φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀρμώζει τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Θ' (9) ΨΑΛΜΟΝ

⁹³ Ἄ Τίτλος: «Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ». Σχετικὸς εἶναι καὶ ὁ τίτλος: «Ἐπὶ τὸν υἱὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ, ἄσμα ὀφειλόμενον εἰς τὸν Δαβὶδ» ἢ «περὶ τῆς νεανιότητος τοῦ υἱοῦ» κατεσκευασμένος.

Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, ἐν ὅλη τῇ καρδίᾳ μου, διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου (στίχ. 1).

Ἰ. Μακρὸς εἶναι: αὗτος ὁ Ψαλμὸς. Καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος. Ἢ διότι οὔτε ὀλίγους τοὺς ἔκοιμε θραχεῖς, οὔτε ὀλίγους μακρούς, ἀλλὰ ἐποίησε τὸ ψαλτήριον μετὰ ψαλμοῦς διαφορετικοὺς κατὰ τὸ μέγεθος καὶ εἶται ἡ κούρασις ἢ ὁποῖα προσέρχεται ἀπὸ τοὺς μακρούς, νὰ ἀπομακρύνεται μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μικροτέρων. «Θὰ σὲ δοξάσω καὶ θὰ σὲ εὐχαριστήσω, Κύριε, μετὰ ὅλην τὴν καρδίαν μου καὶ μετὰ ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς μου, θὰ διηγῆθῶ ὅλα τὰ θαυμαστά ἔργα σου». Δύο εἶδόν εἶναι ἡ δοξολογία. Ἡ μετὰ αὐτὴν καταδικάζομεν τὰς ἁμαρτίας μας ἢ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν. Ἐδῶ λοιπὸν ὁ Ψαλμωδὸς ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν, τὴν εὐχαριστίαν.

Τί σημαίνει «μετὰ ὅλην τὴν καρδίαν μου»; Σημαίνει μετὰ ὅλην τὴν προθυμίαν, μετὰ ὅλην τὴν ψυχῆς τὴν προσπάθειαν. Καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃς εἰς τὸν Θεόν εὐχαριστίαν μόνον διὰ τὰς καθημερινὰς εὐεργεσίας σου πρὸς σέ, ἀλλὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃς καὶ διὰ τὰς βλίψεις καὶ βυστυχίας. Ὁ διότι τοῦτο πρὸ παντὸς εἶναι δείγμα εὐγενεῶς, εἰς τὸν φιλοσόφου ψυχῆς, τὸ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν καὶ διὰ τὰ λυπηρά, νὰ τὸν δοξάζῃ δὲ ὅλα, ὄχι μόνον διὰ τὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς τιμωρίας. Αὕτη ἡ ἀρετὴ ἀμειβεται μετὰ μεγαλύ-

τερων μισθόν. Διότι όταν ευχαριστήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθά, πού σοῦ ἐχάρισε, τότε ἀπλῶς ἐκπληρώνεις ἕνα χρέος: όταν όμως τὸν ευχαριστήσῃ καὶ διὰ τὰ λυπηρά, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπει νὰ ὑποστήσῃ, τότε πλέον ἔκομες τὸν Θεὸν ἀφελήτην σου.¹ Διότι: ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετήθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, συναισθανόμενος τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὴν ἀφειλομένην εὐεργεσίαν, ἐξεπλήρωσε τὸ χρέος του. Ἐκεῖνος όμως, ὁ ὁποῖος, ἐνῷ κακοπαθεῖ καὶ ὑποφέρει, δοξολογεῖ τὸν Θεόν, ἐκεῖνος κατέστησε τὸν Θεὸν ἀφελήτην του. Ἄντι λοιπὸν τῆς ευχαριστίας σου αὐτῆς καὶ διὰ τὰς δυστυχίας, πολλὰ ἄλλα ἀγαθὰ σοῦ ἀποδίδει ὁ Θεὸς καὶ τότε πού ἐπιτρέπει τὰς δυστυχίας καὶ κατόπιν. **Δ** Ὡστε οὔτε πρέπει νὰ αισθανώμεθα τὰ δεινά. Διότι κανεὶς δὲν ποιεῖ διὰ πράγματα πού τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τὰ ὁποῖα εὐγνωμοσύνην καὶ μόνον χρεωστῆ εἰς Αὐτόν. Ἐπι μὲ τούτο τὸ ἔδος τῆς δοξολογίας ἀποκτώμεν καὶ ἄλλο κέρδος, τὴν διάλυσιν δηλαδὴ τῆς λύπης μας τῆς προσερχομένης ἐκ τῶν θλίψεων.

Διότι όταν χάσῃς τὰ χρήματά σου καὶ ευχαριστήσῃς διὰ τοῦτο τὸν Θεόν, τότε δὲν σοῦ δαγκῶν: τόσο πολὺ τὴν ψυχὴν ἢ ἀπώλεια τῶν χρημάτων, ὅσον σοῦ εὐφραίνει τὴν καρδίαν ἢ ευχαριστία πρὸς τὸν Θεόν. Τοῦτο εἶναι καιρῶν κτύπημα κατὰ τοῦ διαδόλου, τοῦτο κάνει τὴν διάνοιαν τοῦ δοξολογήσαντος φιλόσοφον. Τοῦτο δημιουργεῖ τὴν ἀληθινὴν κρίσιν διὰ τὰ ἐπίγεια πράγματα. Διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχουν τὴν πραγματικὴν καὶ σωστὴν ἀντίληψιν διὰ τὰ πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου: διὰ τοῦτο καὶ λυποῦνται παλλάκις. Ἐπι συμβαίνει καὶ με ἐκείνους πού καταλαμβάνονται ἀπὸ μανίαν καὶ τρέλλαν Ἐδοκιμάζουν φόβον ἀπὸ πράγματα πού δὲν εἶναι φοβερά, καὶ παλλάκις φοβοῦνται ἀπὸ πράγματα, πού οὔτε κἄν ὑπάρχουν, καὶ ἀποφεύγουν ἀκόμη καὶ τὰς σκιὰς. Μὲ αὐτοὺς ὁμοιάζουν καὶ ὅσοι φοβοῦνται τὴν χρηματικὴν ζημίαν.

Ὁ φόβος δὲν γεννᾶται ἐκ φύσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του ψυχικὴν διάθεσιν. Διότι, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦτο λυπηρόν, τότε θὰ ἔπρεπε ὅλοι ὅσοι στεροῦνται χρημάτων νὰ ὑποφέρουν ψυχικά. Ἐφοῦ λοιπὸν δὲν ποιοῦμε ὅλοι, όταν ἀποτυγχάνωμεν, τοῦτο, σημαίνει ὅτι: ἡ λύπη δὲν ἀφελείται εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἀλλὰ εἰς

1. Ἐπίδειγμα τῆς τοιαύτης δοξολογίας κατέστη ὁ ἅγιος ὁ Χριστόστομος, όταν, ἐνθ' ὄνηγγοτο εἰς τὴν ἔξοχον, ἐξορῆσεν, ἀναπελάμενος διαρκῶς τὸ: «Ὁὐκ ἐστὶ θεὸς πάντων ἕνεκεν».

τὴν ἀτελῆ διάνοιαν. ⁹⁴ **A** Ὅπως ἀκριβῶς συνέθε μερικoύς, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορές μέσα εἰς τὸ σκοτάδι ἐφοσθήθησαν καὶ ἕνα σκηνί, τὸ ὁποῖον ἐθεώρησαν ὡς φεῖδι, καὶ ὅλα τὰ ὑποπτέονται, καὶ τοὺς φίλους ἀκόμη τοὺς θεωροῦν ὡς ἐχθρούς, ἔτσι συμβαίνει καὶ ἔδω. Ἐπι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατέχονται ἀπὸ παραλογισμοῦ, σὺν νὰ ἔχουν καταληφθῆ ἀπὸ βαθύ σκοτός, δὲν γνωρίζουν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κυλιόνται μέσα εἰς τὸν ὄροδρον καὶ τὰ ἄχυρα, καὶ δυστυχῶς δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται. Καὶ ἐκεῖνοι πού εἶναι γεμάτοι ἀπὸ φιλαργυσίαν, δὲν αισθάνονται τὴν δυσωδίαν πού προέρχεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος. Θὰ ἀντιληφθοῦν δὲ τοῦτο, όταν θὰ ἀπαμακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν φιλαργυσίαν. **B** Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, πού ἐρωτεύονται μίον κακόμορφον γυναῖκα, όταν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴν μανίαν των, τότε μόνον ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀσχημία τῆς γυνακὸς ἐκείνης, ἔτσι συμβαίνει καὶ με τοὺς ἐραστάς τῆς φιλαργυρίας. Καὶ πὺς θὰ δυναθῶ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν μανίαν τῆς φιλαργυρίας; ἐρωτᾶ κάποιος. Γὰρ τὸ ἴδιον παράδειγμα θὰ χρησιμοποιοῦσῶ. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐρωτεύεται μίον ἀσχημον γυναῖκα, ὅσον μένει συνεχῶς κοντὰ τῆς, τροφοδοτῆ μέσα του τὸ κομίνι τοῦ πάθους: όταν όμως αὐτὸς ἀπαμακρυνθῆ δι' ἄλγουν ἀπὸ κοντὰ τῆς σιγὰ σιγὰ τοῦ φεύγει ἢ ἐρωτικὴ μανία του: ἔτσι καὶ ἐσὺ πού κατέχεσαι ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ, καὶ τότε ἢ ὀλίγη ἀπομακρυνσίς σου θὰ γίνῃ πολὺ μεγάλη. Μόνον κάμε ἕναρξιν τῆς προσπαθείας σου αὐτῆς. Ἐχεις κατοικίαν, πού σοῦ εἶναι περιττή; Νὰ τὴν δώσῃς εἰς ἐκεῖνον, πού τὴν ἔχουν ἀνάγκην, καὶ μὴ λογαριάζῃς ὅτι τὴν χάνεις, ἀλλὰ σκέψου ὅτι τώρα τὴν κάμεις πραγματικὰ ἰδικὴν σου. Μὴ ἐθέτῃς ἀπώλειαν τῆς κατοικίας, ἀλλὰ σκέψου τὸ μεγάλο κέρδος. Μὴ σκέπτεσαι ὅτι τὴν χάνεις τὴν κατοικίαν αὐτὴν ἔδω, ἀλλὰ ἀναλογίσου ὅτι θὰ γίνῃς κύριος ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανόν. **C** Τοιαυτοτρόπως θὰ δυναθῆς παντοτεινὰ νὰ διηγῆσαι καὶ τὰ βαρυστά ἔργα τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐξ ἀρχῆς τοῦτο λέγει ὁ Ψαλμός: Ὅτι ὁ φιλάργυρος δὲν δύναται: καὶ ἐπι πολὺ νὰ ἀπασχολῆ τὸν νοῦν του με τοιαύτας ὑψηλὰς ἐνοίας.

Διότι συνεχῶς φροντίζει διὰ τόκους, διὰ συναλλάγματα, συμφωνητικά, ἀγοράς, διαθήκας, ἀξίας ἄγγρων, ἀξίας οἰκιῶν, κέρδη, ἐκμεταλλεύσεις, καὶ δὲν στωματᾷ νὰ ὑπολογίῃ τὰ ἀγαθὰ του καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὰ. «Διότι

όπου εύρίσκειται ὁ θησαυρός τοῦ ἀνθρώπου, ἐκεῖ εύρίσκειται καὶ ἡ καρδιά του.² Αὐτὰ διηγείται (ὁ Ψαλμψδός) καὶ δι' αὐτὰ φροντίζει. Καὶ ὅπως οἱ ἄηθρηται φροντίζουν νὰ ἐκτελοῦν τὰ παραγγέλματα τῶν κυρίων των, ἔτσι καὶ αὐτὰς ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Δεσπότη. Σκέπτεται, τί διέταξεν ὁ Θεός, τί ἔπραξεν αὐτός, τί δὲν ἐπέτυχεν ἀκόμη καὶ τί πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ εἰς τὸ μέλλον. **Δ**ιὰ τοῦτο οὐ προτρέπω, ἀφοῦ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν πολιτορικίαν τῆς φιλοχρηματίας, μὲ αὐτὰ τὰ θεῖα πράγματα νὰ ἀπασχολῆσαι καὶ αὐτὰ νὰ διηγῆσαι. **Ν**ὰ δοξολογῆς τὸν Θεὸν διὰ τὰ θαύματά Του, τὰ ὁποῖα γίνονται κάθε ἡμέραν, καὶ κατ' ἴδιον καὶ ἐνώπιον ὄλων, καὶ εἰς ὄλους καὶ εἰς τὸν καθ' ἓνα χωριστά. Αὐτὰ νὰ διηγῆσαι. Διότι εἶναι γεμιάτος ὁ ἀνθρώπινος βίος ἀπὸ παρόμοια ἀξία διηγήσεως περιστατικά. Καὶ ἀπὸ ὅπου νὰ ἀρχίσῃς, θὰ ἴδῃς νὰ ἀνακύπτουν λοιμπρότερα αἱ ἀφορμαὶ δοξολογίας καὶ διηγήσεως. Ἐπειρα πελαγὴ πρὸς τοῦτο θὰ εὐρῆς ἂν ἀρχίσῃς νὰ ἐξετάζῃς, εἴτε ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἴτε ἀπὸ τὴν γῆν, εἴτε ἀπὸ τὸν ἄερα, εἴτε ἀπὸ τὰ ἄλογα, εἴτε ἀπὸ τὰ σπέρματα, εἴτε ἀπὸ τὰ φυτὰ. Ἐὰν πάλιν θέλῃς νὰ διηγῆσαι ἀπὸ τὰς ποικιλίας θωρεάς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, εἴτε ἀπὸ ἐκείνας, ποὺ ἔγινον πρὶν δοθῆ νόμος, εἴτε ἀπὸ ἐκείνας, ποὺ ἐδόθησαν μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νόμου ἢ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, ἢ ἐκείνας σκεπθῆς, ποὺ θὰ λάθουν χώραν μετὰ τὴν ἀποδημίαν μας ἀπὸ τὴν γῆν ἢ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον, τόσας ἀφορμάς θὰ εὐρῆς ἐξ ὄλων αὐτῶν πρὸς διήγησιν καὶ δοξολογίαν.

Ε ἴσως λοιπὸν ἀνόητοι δὲν εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ ἐνῶ ἔχουν τόσας ἀφορμάς νὰ διηγῶνται καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Θεόν, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ εὐχαριστήσις πνευματικὴ καὶ κέρθος καὶ μεγάλη ὠφέλεια ψυχῆς προσέρχεται, ἀναμειγνύουν τὸν λογισμὸν των μὲ τὸν ἐρῶδον καὶ διηγῶνται πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα τοὺς παρασύρει ἢ πλεονεξία καὶ ἡ ἀρπαγὴ.

2. Καὶ ἂν θέλῃς, ἀφοῦ ἀφίσαμην τὰ περὶ τοῦ αἰσῶνου, νὰ ἐμιλήσωμεν περὶ τῆς γῆς, περὶ τοῦ μεγέθους τῆς, τῆς θέσεώς τῆς, τῆς χρησιμότητός τῆς, τῆς φύσεως, τῶν συνουσιασμάτων, ποὺ προσέρχονται ἀπὸ τὰς συνεχεῖς δημιουργίας, τῶν ἐκ τῆς γῆς παραγομένων ποικίλων καὶ διαφόρων δημιουργημάτων, τῶν σπερμάτων, τῆς χλόης, τῶν φυτῶν, τῶν ἀνθέων, τῶν λιθοειδῶν καὶ τῶν καλλιεργημέ-

2. Ματθ. 6, 21.

ων κήπων. ⁹⁵ **Α** Ἀπὸ αὐτὰ πάλιν θὰ ἐξετάσωμεν ἐπακριβῶς μὲ τὸ λογικόν μας τὸ σχῆμα κάθε δένδρου, τὴν τοποθεσίαν ὅπου φυτρῶναι, τὸ ὕψος, τὴν εὐκαρίαν του, τὸν καρπὸν του, τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον καρπίζει, τὴν προσφερομένην εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐξυτηρέτησιν, μὲ τὰ νὰ ἀναλογισθῶμεν καὶ ἕλα τὰ ἄλλα, ἀκόμη καὶ τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς ἢ τὴν ἀκαρπίαν. Διότι τίποτε ἀπὸ τὰ πράγματα τῆς γῆς δὲν εἶναι ἄχρηστον. Καθ' ἓτι κάθε τοποθεσία προσφέρει καὶ τὸ ἴδικόν της ἀγαθόν. Ἡ μία προσφέρει σίδηρον, ἡ ἄλλη χαλκόν, ἡ ἄλλη χρυσόν, ἡ ἄλλη ἀργυρον, ἡ ἄλλη ἀρώματα, ἡ ἄλλη φάρμακα ποικίλα καὶ πάσης χρήσεως προϊόντα παρήγαγς.

Τὶ θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τὴν χρησιμότητα τῶν ὑδάτων, τῶν ποσείων, τῶν ἄμυρῶν, ἢ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἄλλων ὕγρων οὐσιῶν ἢ διὰ τὰ μέταλλα ποὺ προσέρχονται ἀπὸ παντοῦ εἶδους σκληρῶν βράχων, ἢ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ποὺ κρύπτονται κάτω ἀπὸ τοὺς βράχους, ἢ διὰ τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, ποὺ εἶναι κατάλληλοι δι' οἰκοδομήν καὶ κατασκευὴν πολυωρόφων οἰκιῶν; **Β** Ὅλα αὐτὰ εἶναι καρπὸς τῆς ἐρήμου. Αὐτὴ καὶ ζῆα καὶ παντὸς εἶδους θηρία τρέφει. **Τ**ὶ νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὰς λίμνας, τὰς πηγὰς, καὶ τοὺς ποταμούς; Καθὼς συμβαίνει μὲ τὰς γυναῖκας ποὺ γεννοῦν, αἱ ὁποῖαι παράγουν γάλα εἰς τοὺς μαστούς των καὶ προσφέρουν τροφήν εἰς τὰ νεογέννητα τέκνα των, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν γῆν. Καὶ πρὸς τοὺς κήπους καὶ πρὸς τὰς ἄλλας παραδεισείους τοποθεσίας ὡσάν μαστοῦς προβάλλει ἡ γῆ τοὺς ποταμούς καὶ τὰς πηγὰς, προσφέρουσα ὡς ἄλλη γυνὴ πλουσίαν τὴν ἀρεβυσσιν. **Μ**ὲ μόνην βεβαίως διαφοράν ἔτι, προκειμένου περὶ τῶν γυναικῶν πρέπει τὸ εὐρέως νὰ ἔλθῃ πρὸς τὴν θηλήν, ἐδῶ, ὁμοίως, ἡ ἴδια ἡ γῆ τοὺς μαστούς της ἐξαιπλώνει πανταχοῦ ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα πρὸς τὰ χαμηλότερα.

Γ Ἐχει ἐπίσης καὶ ἄλλην χρησιμότητα ἡ ἐρημος χώρα. Εἶναι περισσότερον κατάλληλος καὶ διὰ τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος μὲ τὸ νὰ παρέχῃ καθαρότερον ἀέρα διὰ τὴν ἀναπνοήν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ πύργου, νὰ παριεργάζεται κανεὶς ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ μέσα εἰς τὴν ἡσυχίαν νὰ φιλοσοφῇ, καὶ νὰ ἐξουοράζεται κάπως ἀπὸ τὰς θιωτικὰς φροντίδας.

Τὶ νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὰ ὠδικὰ πτηνὰ καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν συλλομβανόμενων ζώων; Ἐχει ἐπίσης καὶ ἄλλην χρησιμότητα ἡ ἐρημος τοποθεσία. Διότι πολλάκις ἐχρησιμοποιήθη ὡσάν τείχος διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀπὸ τοὺς ἐχ-

θρούς εις διαφόρους χώρος με τὰ ὑψηλά θουά, ἀλλὰ καὶ με τὰς βοθείας φάραγγας καὶ με τοὺς κρημνοὺς. Τί θὰ ἡδύνατο νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ διὰ τὰ θεραπευτικὰ θότανα, ποὺ φυτρῶνουν εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὁποῖα μεγάλην ὠφέλειαν προσφεροῦν εἰς τὰ ἀρρωστα ἀνθρώπινα σώματα; Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τόσο μεγάλη ἡ χρησιμότης τῶν ἐρήμων τοποθεσιῶν καὶ τῶν διαφόρων ὑγρῶν, τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι πολὺ μεγάλη εἶναι καὶ ἡ χορηγία τῶν ἀγαθῶν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Δ Ἐάν πάλιν ἐλθῆς εἰς τὴν καλλιεργήσιμον γῆν καὶ τὰς ὀμαλὰς πεδιάδας, τότε προσέβησε νὰ ἐννοήσῃς πόσας εὐκαιρίας θὰ εὕρῃς πρὸς διήγησιν καὶ δοξολογίαν. Καὶ ὅπως εἰς τὸ ἴδικόν μας σῶμα ἄλλα εἶναι ὀστά, ἄλλα νῦρα, ἄλλα σάρκες, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν ἄλλα εἶναι ὄρη, ἄλλα φάραγγες, ἄλλα εὐφρα εἰδάφι' ὅλα δὲ ταῦτα εἶναι χρησιμα. Διὰ τὴν ἄνω νὰ ἀναφέρωμαι εἰς τόσον μέγα πρᾶγμα, ὅπως ἡ γῆ; Ἐνὸς δένδρου μόνον, ἐάν θελήσῃς νὰ περιγράψῃς τὸ σχῆμα, τὴν χρησιμότητα, τὸν καρπὸν, τὰ φύλλα, τὸν καρπὸν τῆς καρποφορίας του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σχετικῶς, πολὺ μεγάλας εὐκαιρίας θὰ εὕρῃς.³

Ε Ἐάν τώρα ἐξετάσῃς τὴν θέσιν τῶν ὑγρῶν, ἐάν ἐρευνησῇς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐάν τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον μελετήσῃς καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἰδικοῦ του σώματος, μύρια πάλιν καὶ ἔδω θὰ εὕρῃς πελάγη διηγημάτων. Με αὐτὰ λοιπὸν ἐάν ἐνασχολούμεθα, θὰ προέρχεται μεγάλη πνευματικὴ ἀπόλαυσις εἰς ἡμᾶς, καὶ κέρδος καὶ φιλοσοφία ἀνεκφραστοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν συνέχισεν ὁ Παλιμψόδος λέγων καὶ ταῦτα: «Θὰ εὐφρανθῶ καὶ θὰ γερμῶ ἀπὸ ἀγαλλίσιον κεντὰ Σου» (στ. 3). Καὶ εἰς ἄλλο μέρος «θὰ καταπλάω ἀπὸ θαυμασμὸν». «Θὰ ψάλλω ὕμνον δοξολογίας εἰς τὸ ὄνομά σου, Ὑψίστη» ἢ «θὰ ὕμνωλογῶ τὸ ὄνομά Σου». Δὲν εἶναι μικρὸν εἶδος φιλοσοφίας τοῦτο, τὸ νὰ εὐφραίνεται κανεὶς, ἀσχολούμενος με τὰ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅποιος εὐφραίνεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως πρέπει νὰ γίνεται με τὸν καθέναν, τότε αὐτὸς ἀπομακρύνει ἀπὸ ἐπάνω του κάθε εἶδος δικωτικῆν εὐχαριστήσιον. ⁹⁶ **A T**: σημαίνει λοιπὸν τὸ

3. Με ὅσα ἐλάτεις: ἔσω ὁ ἄγιος πνεῦμα, πανεργὸς: ὅτι ἦτο κίτατος καὶ πᾶσι συγγενὸν, τρέπον πᾶσι ἐπιστηθῶν, ἤ: ἄπρονομία, ἤ: ἰσολογία, ἤ: βοτανολογία, ἤ: ἀνθρωπολογία κλπ. Μετ' ἐπιθυμίας ἐπίσης τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα γράσιν καὶ σοφίαν τοῦ ἁγίου τῶν Μεγάλων ἐπιγράψαν, τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ περιφώνου λέγουσ τοῦ εἰς τὴν ἑκάστησαν, ἄλλὰ καὶ τοῦ ἱερογέρτου τοῦ Μελέτου εἰς τὰ ἐν 18.000 στίχων ἀποδοτικῶν ποιημάτων του.

«θὰ εὐφρανθῶ εἰς ἐσένα, Θεέ μου;». Σημαίνει ὅτι, ἐάν ἔχω τόσον μέγαν Δεσπότην, αὐτὸ εἶναι πνευματικὴ ἀπόλαυσις δι' ἐμέ, τοῦτο εἶναι ἀγαλλίασις μου. Καὶ, ὅποιος γνωρίζει καλῶς τὴν γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀπολαύσεως, ὅπως πρέπει νὰ τὴν γνωρίζῃ, δὲν αισθάνεται ἀνάγκην ἄλλης ἡδονῆς. Διότι τοῦτο εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀπόλαυσις, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα μόνον τὸ ὄνομα τῆς ἀπολαύσεως ἔχουν καὶ εἶναι πράγματα ἄδεια ἀπὸ κάθε περιεχομένου.

Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἡδονὴ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑψοῦται πάνω ἀπὸ τὰ γῆινα. Αὐτὴ ἀπαλλάσσει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ σώματος. Αὐτὴ δίδει πτερά διὰ νὰ ἀνεβαινώμεν εἰς τὸν οὐρανόν. Αὐτὴ μᾶς ἀναδιδάξει ὑψηλότερα ἀπὸ τὰς καθημερινὰς δικωτικὰς μερίμνας. Αὐτὴ γίνεται αἴτιον νὰ ἀπαλλάσσει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ πολὺ φυσικῶς. **B** Διότι τί ἀκριδῶς γίνεται με ἐκείνους ποὺ ἐρωτεύονται ἄμορφα σώματα; Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τίποτε δὲν ἀντιλαμβάνονται ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν γύρω των, ἀλλὰ εἰς ἓνα μόνον πρᾶγμα εἶναι ὀλοτελῶς ἀρρωστωμένοι εἰς τὸ νὰ βλέπουν διαρκῶς τὸ ἀγαπημένον ἐκεῖνο πρόσωπον. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ὑπερβολικῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καθὼς πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ, ἀπὸ ποῖο ἄλλο πρᾶγμα τοῦ παρόντος θίου θὰ ἐντυπωσιασθῇ περισσότερο ἢτε χρησιμὸν εἶναι τοῦτο ἢτε λυπηρὸν; Ἀπὸ κανένα φυσικῶς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ὁ χριστιανὸς στέκεται ὑπεράνω ἀπὸ τὸ κάθε τι, ἐντροπῶ εἰς τὰ αἰώνια, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος (ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸν πιστόν) δηλ. ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος.

Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὰ ἄλλα πράγματα, ταχέως καὶ ἀνευ τῆς θελήσεώς των λησμονοῦνται καὶ οἱ ἴδιοι, καθὼς χάνονται καὶ μοραινούνται τὰ ἀντικείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωσαν τὴν ἀγάπην των. Αὐτὸς ὅμως ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, δὲν τελειώνει ποτέ, καὶ καθὼς περὶ ὁ καρὸς συνεχῶς ὀλο καὶ μεγαλυτέραν ἀπόλαυσιν προσφέρει καὶ μεγαλυτέρον κέρδος. Καὶ τοῦτο πάλιν τέρπει τὸν ἀγαπῶντα τὰς πνευματικὰς ἡδονὰς, τὸ ὅτι οὐδέποτε αὐτὰ καταργοῦνται.

«Θὰ ψάλλω ὕμνον δοξολογίας εἰς τὸ ὄνομά σου, Ὑψίστη». Αὐτὴ προπαντὸς εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ ἁγίου τῶν πνευματικῶν ἡδονῶν. **C** Διότι καὶ τοῦτο συμβαίνει καὶ με ἐκείνους, ποὺ ἀγαποῦν, ἦτοι τραγουδοῦν διάφορα ἄσματα εἰς τὰ ἀγαπητὰ των αὐτὰ πρόσωπα καὶ ἔτσι ἀκόμη δὲν τὰ βλέπουν, με τὰ ἄσματα παρηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τους. Ἐτσι ἀκριδῶς κάμνει καὶ ὁ Προφήτης. Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν με τὰ μάτια του, συνθέτει ψαλ-

μούς δι' Αὐτόν, πλησιάζει ἔτσι με τὰς ὁδὸς τὸν Θεόν, ἀνάπτει μέσα του τὸν θεῖον πόθον, καὶ θεωρεῖ ὅτι βλέπει Αὐτόν. Πρὸ παντός δὲ εἰς πολλούς, αὐξάνει τὸν πόθον με τὰ τραγαῦδια καὶ τοὺς ὕμνους. Ὅπως λοιπὸν ἐκείνοι, ποὺ πλέκουν ἐγκώμια εἰς τὰ ἀγαπημένα των πρόσωπα, καὶ συνεχῶς ἐκείνων τὰ ὄνομα ἀναφέρουν, ἔτσι καὶ αὐτός, ὁ Ψαλμωδὸς δηλαδή, Ὁ ἀναφέρει ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν λέγων: «Θά ψάλλω τὸ ὄνομά σου, Ὑψιστε».

3. Μελέτησε τώρα, πῶς ὁ Ψαλμωδὸς ἀπασχολεῖται μετὰ τὴν γῆν, πῶς ἀποδουλεῖ ὅλην του τὴν ὕπαρξιν ἀπὸ τὰ ἐπιγεια καὶ ἀνοθεῖ ἐν συνεχείᾳ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο συνεχῶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπαναλαμβάνει, διότι καὶ τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς ἐκείνον, ποὺ ἀγαπᾷ. «Ὅταν ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω οἱ ἐχθροὶ μου συντριβὴ ἢ δυνάμεις των καὶ ἐξηφανίσθησαν, ἐξ ὀλοκλήρου, μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐξωργισμένον πρόσωπόν σου» (στῆχ. 4) καὶ ἄλλος παρόμοιος ψαλμὸς λέγει: «Ἀνετράπησαν πρὸς τὰ ὀπίσω μου οἱ ἐχθροὶ μου, προσέκρουσαν καὶ ἐχάθησαν ἀπὸ ἐμπρός Σου». Καὶ τοῦτο προπαντός εἶναι: ἴδιον τοῦ ἀγαπῶντος, τὸ νὰ διηγῆται διαρκῶς τὰς εὐεργεσίας, ποὺ τοῦ ἐγένοντο, καὶ νὰ καυχᾶται δι' αὐτάς. Ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ἀγάπης γίνεται τοῦτο, διότι καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν σειράν του, ἀνάπτει μεγαλύτερον πόθον ἀγάπης. Ἐ καὶ δὲν θὰ σφάλῃ κανεὶς, ὅταν εἴπῃ ὅτι καὶ περὶ τῶν νοερῶν ἐχθρῶν ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ ποιητής. Διότι καὶ οἱ νοεροὶ αὐτοὶ ἐχθροὶ, ἀπομακρύνονται, ὅταν συναντήσουν γενναίαν ψυχὴν. Ὅπως ἀκριδῶς ἐνὰ δόρυ, ποὺ θὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς μαλακὴν ἀσπίδα θὰ τὴν διατρυπήσῃ, ἐνῶ ὅταν πέσῃ ἐπάνω εἰς σκληρὰν ἀσπίδα κανὲν ἀποτέλεσμα δὲν ἔχει, ἀλλ' ἀπεναντίας στραβώνει: ἡ αἰχμὴ του καὶ πίπτει κάτω ἔτσι ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ διαβολικὰ θέλη ποὺ ρίπτονται ἐναντίον τῆς ψυχῆς. Ἄν δηλαδή τὰ θέλη αὐτὰ τοῦ διαδόλου, ὅταν ρίπτονται, συναντήσουν μαλακὴν καὶ ράθυμον ψυχὴν, εἰσέρχονται εἰς τὰ ἔγκατά της. Ἐάν ὅμως συναντήσουν ψυχὴν αὐστηρὰν καὶ γενναίαν, τότε τὰ διαβολικὰ θέλη κανένα κακὸν δὲν δύνανται νὰ πράξουσιν εἰς αὐτὴν καὶ ὁ διάβολος φεύγει ἀπρακτικὸς ἀπὸ κοντὰ της. Καὶ εἶδο ὀφελὴ ἔχει: ἡ δυνατὴ ψυχὴ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦτου, μάλλον δὲ τρία. Πρῶτον: Ὁ καμίαν θλάθην δὲν τῆς ἐπροξένησεν ὁ διάβολος: δεύτερον: τὴν ἔκαμεν ἰσχυροτέραν καὶ τρίτον: ὁ ἴδιος ὁ σατανᾶς κατέστη ασθενέστερος ἀπὸ τὴν ἀπότηχίαν του.

Παρατήρησε πῶς ὁ ὕμνωδὸς διακηρύσσει τὴν ἰσχύον

τοῦ Θεοῦ. «Θά συντριβῶν καὶ θά ἐξαφανισθῶν ὀλοκλήρωτικὰ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἐξωργισμένον πρόσωπόν σου». Ἐδῶ πάλιν, ὅπου ἀκούης τὴν λέξιν πρόσωπον, νὰ μὴ φαντασθῆς κανένα σωματικὸν πράγμα. Διότι ἐδῶ ὁ ἱερός ποιητὴς ὑποδηλώνει τὴν ἐνέργειαν καὶ παρὶστὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσωποποίησιν τῆς ἰσχύος Αὐτοῦ. Εἰς ἄλλον πάλιν στίχον λέγει: «Αὐτός, ποὺ ἐν μόνον διέλεμμα του ρίπτει εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάμνει νὰ τρέμῃ». Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιον πράγμα λέγει. Ἄρκει, λέγει, καὶ μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς Θεῆας Δυνάμεως διὰ νὰ καταστρέψῃ τοὺς πονηρούς. Ἐάν δὲ καὶ μόνη ἡ παρουσία ἁγίων ἀνθρώπων κάμνει ἀνίσχυρον τὴν διαβολικὴν ἐνέργειαν, πολὺ περισσότερον τοῦτο συμβαίνει μετὰ τὴν παρουσίαν τῆς Θεῆας Δυνάμεως. Β Ἐάν ἡ ἀστραπή του προκαλῆ κατάπληξιν εἰς πάντας, ὅταν πίπτῃ, τότε σκέψου πόσον μεγάλην κατάπληξιν προξενεῖ ἡ ἴδια ἡ ἀναλλοίωτος ἐκείλη Θεῆα δύναμις καὶ πόσον καταστρέφει καὶ ἐξαφανίζει τοὺς πονηροὺς ἐχθρούς του. Εἶδες λοιπὸν, τί εἶδους ψαλμοὺς κάνει ὁ προφήτης; Εἶδες μέσον δοξολογίας, καὶ μετὰ ποῖον τρόπον διηγείται τὰ περὶ τῆς Δυνάμεως τοῦ Θεοῦ;

Δὲν εἶναι μικρὰ ἡ παιδαγωγικὴ ἀφέλεια, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν πραγματικὸν φιλοσοφικὸν αὐτῶν στίχον: «Θά ψάλλω τὸ ὄνομά σου, Ὑψιστε, μετὰ τὴν υποχώρησιν τῶν ἐχθρῶν μου πρὸς τὰ ὀπίσω». Τί μορτυρεῖ ταῦτα; Ὅτι ὁ Ψαλμωδὸς ἔστρεψε τὸν νοῦν του πρὸς τὸν Θεόν, ὄχι μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς εὐτυχίας. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μαστιγώνονται ἀπὸ τὰς θλίψεις, γίνονται δυνατώτεροι, ἐνῶ, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ των, τότε γίνονται ὀκνηρότεροι καὶ ραθυμότεροι. Αὐτὸ ἀναφέρει εἰς τοὺς Ἑβραίους λέγων: Ὁ Ὅταν ὁ Κύριος παρέδῃ τοὺτους εἰς θάνατον, τότε ἀνεζήτου αὐτόν». Ἄλλ' ὁ ποιητὴς μᾶς δὲν ἀμοιβεῖ μετὰ αὐτούς, διότι, καὶ ὅταν εὐημερῇ, ἔχει πνευματικὴν διακόγειαν, καὶ ὑποκινεῖται πρὸς δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι μικρὰ ἀφορμὴ τὸ σημεῖον τοῦτο διὰ φιλοσοφικὴν σκέψιν.

«Διότι Σὺ, Κύριε, ἐκρινες καὶ ἐδικάσας τὴν ὑπόθεσιν μου» (στ. 5). Παρόμοια λέγει καὶ ἄλλος ψαλμὸς: «ἀνέλα-

4. Ψαλμ. 103, 32.

5. Ὅμοιο τὸ περίεργον παρατηρεῖται καὶ εἰς διδολογίαν καὶ πνευματικὴν συγκλονώσασιν, εἰς τὰ λεγόμενα μέντοι. Ἐτσι καὶ εἰς προσηλυτικὰς χριστιανὰς νὰ παρὶσταται ἀπορηχόμενοι τὰ διαβολικὰ ἐκείνην πορρήματα.

6. Ἡ'αλφ. 77, 34.

δες τὴν δίκην τῆς ὑποθέσεώς μου». «Ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ Σὺ, ποὺ δικάζεις ἐν δικαιοσύνῃ. Ἦρκεσαν αἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ τὴν ἀπολεσθῆναι τὴν ἀσεθεῖς». Ἄλλος λέγει: «Ἐπρὸς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀσεβοῦς ἐξηφάνισες καὶ ἐσθίης τὸ ὄνομά του εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (στ. 6). Παρατήρησε πάλιν ἐδῶ τὴν φιλοσοφικότητα τοῦ ποιητοῦ, ὅτι δὲν ἀμύνεται προσωπικὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ παραχωρεῖ τὴν δίκην εἰς τὸν Θεόν, τῆρῶν τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα ποὺ λέγει: **Δ** «Μὴ ἀναλαμβάνετε σεῖς τὴν ἐκδίκησιν ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν σας». Δὲν εἶναι δὲ ἄξιον θαυμασμοῦ μόνου τοῦτο, ἀλλ' καὶ τὸ ὅτι ὑπέφερον ἀδίκως. Διότι εἴαν θέν θά ὑπέφερον ἀδίκως, εἴαν βὰ παρενόχλουν ὁ Θεός: «Ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ Σὺ, ποὺ δικάζεις μετὰ δικαιοσύνην». Βεβαίως ἀνθρωποπαθῶς ἐκφράζεται, ὅταν λέγῃ περὶ θρόνου καὶ καθέδρας. Μετὰ τὴν φράσιν: «Ὁ κρίνων δικαιοσύνην» ἀναφέρεται εἰς ἕνα σύνθετον προσὸν τοῦ Θεοῦ, εἰς μίαν ἐξαιρετικὴν ιδιότητα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι δὲ δυνατόν νὰ ἀποδώσωμεν τὴν ιδιότητα ταύτην εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διότι οἱ ἄνθρωποι: δὲν δύνανται νὰ κρίνουν μετὰ ἀπόλυτου δικαιοσύνην, ἔστω καὶ ἂν εἶναι κατ' ἐξοχὴν δίκαιοι, ἐπειδὴ ἄλλοτε μὲν ἐξ ἀγνοίας, ἄλλοτε δὲ ἐξ ἀκνηρίας ἀγνοοῦν τὸ δίκαιον. Ἐ Ὁ δὲ Θεός ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀδυναμίας καὶ γνωρίζων καλῶς καὶ θέλων πάντοτε τὸ δίκαιον, ἐκφέρει δίκαιας κρίσεις. Ἡ φράσις λοιπὸν «ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου» σημαίνει: ἐδίκασες, ἔφερες εἰς οἴσιον πέρας, ἠμύνησες ὑπὲρ τοῦ ἀδικουμένου. «Ἦρκεσαν αἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ τὴν χαθῆναι τὴν ἀσεθεῖς». Βλέπεις ὅτι δὲν χρειάζονται εἰς αὐτὸν τὰ δῖπλα, οὔτε ἡ μάχαιρα, οὔτε τόξα καὶ βέλη, ἀνθρωποπαθῆς δηλαδὴ ἐκφράσεις ποὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν Θεὸν ἡ γραφή. Ἄρκει νὰ ἐπιπλήξῃ μόνον ὁ Θεός καὶ νὰ ἐξαφανισθῶν ἐκεῖνοι, ποὺ τοὺς ἀρμόζει ἡ τιμωρία. Διὰ τὴν μάθησιν δὲ καλύτερον τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀκούε καὶ τὰ ἐξῆς: «Τὸ ὄνομα τῶν ἀσεθῶν ἐσθίησεν διὰ παντὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». ⁹⁸ Ἄ Ὡσάν τὰ δένδρα ποὺ ἐκρίζουν οἱ ἄνθρωποι καὶ μετὰ ὅλας τὰς ρίζας τὰ καίουν, ἔτσι ἐξηφάνισες αὐτούς, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις των νὰ μὴν ὑπάρξῃ. «Τοῦ ἐχθροῦ ἐσχάθησαν τελείως αἱ μάχαιραι (στὶχ. 7), τοὺς τὰ ἔκομες κέρσιπαι», ὅπως λέγει ἔτερος ἢ «Ἀρδῶδα», ὅπως λέγουσιν οἱ Ἑβραῖοι, «καὶ κατεκρήμινες πόλεις». Τί σημαίνουν ὅλα αὐτά; Σημαίνουν

7. Περὶ 12, 19.

τοῦτο, ὅτι ἀπὸ ἐξηφάνισες τὰ πολυμήχανα σχέδια τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας του, τὸν ἀπεγύμνωσες ἀπὸ τὸ στήριγμα τῶν ὄπλων του. Ἰδοὺ, τί πρῶγμα εἶναι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅλα τὰ ἐξαφανίζει καὶ τὰ καταστρέφει. Ἡ, ὅπως ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐπέσειγαι τὴν λέξιν «ἔρημα», ὅτι σημαίνει «ὄχι μόνον τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐρήμους ἐξηφάνισες καὶ τὰς κατακρημινέας πόλεις ἐκρήμινισες». Ἔτσι λοιπὸν ὁ δίκαιος ἐπολεμοῦσε, ἔτσι κατέβαλλε τοὺς ἐχθρούς του, ὄχι μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων καὶ δοράτων, ἀλλὰ ἔχων μαζί του τὴν ρομφαίαν τῆς δυναμείως τοῦ Θεοῦ. **Β** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πόλεμος του αὐτὸς καθίσταται λαμπρὸς καὶ περὶφανής, καὶ ἡ νίκη του ὀλοκλήρωτικὴ. «Μετὰ πατάγου μεγάλου ἐσχάθη καὶ ἡ ἐνθυμία τοῦ ὄνοματος τοῦ ἀσεβοῦς» (στὶχ. 7), ἢ ὅπως ἄλλος λέγει «μετὰ ὅλους τοὺς συνοδοῦς των» καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀποδίδουν μετὰ τὴν λέξιν «Ἐμ». Τί σημαίνει ἡ φράσις «μετ' ἤχου»; Σημαίνει ἢ τὴν πανωλεθρίαν ἢ τὸν ὄξυν ἤχου ἐκ τῆς κατακρημίνσεως τῶν κακῶν. Καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίον τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν ἐκτελῆ τὰς τιμωρίας τῶν ἀσεθῶν σιωπηρῶς, ἀλλὰ μετὰ δυνατοῦ θορύβου, ὥστε ἀπὸ τὰς συμφορὰς ἐκεῖνων, νὰ παραδειγματίζωνται καὶ νὰ γίνωνται καλύτεροι οἱ ἄλλοι. Ἡ φράσις λοιπὸν «μετ' ἤχου» δηλώνει τὸ ἐντυπωσιακὸν τῆς ἀπωλείας τῶν ἀσεθῶν.

4. «Ὁ Κύριος ὅμως μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (στὶχ. 8), καὶ κατ' ἄλλον ψαλμὸν, «ὁ Κύριος κάθηται ἀναπαυτικὰ ἐπὶ θρόνου», διότι τὸ ῥῆμα «κάθηται» τίθεται πρὸς δηλωσιν τῆς μονίμου καταστάσεως. Καθὼς καὶ ὁ Ἱερεμίας δηλώνει λέγων: «Σὺ ὁ ὁποῖος κάθησαι ἐπὶ τοῦ θρόνου Σου αἰωνίως» καὶ ὁ Ἑβραῖος δηλώνει μετὰ τὴν λέξιν «Ἰησῆδ». **Σ** Τὸν τρόπον τοῦτον ἐκφράσεως χρησιμοποιεῖ συνεχῶς ὁ Προφήτης πρακτικῶς περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν δειξῆν τὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσκαρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἡ οὐσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιος καὶ ἀναλλοίωτος. Τοῦτο δημιουργεῖ τὸν φόβον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἵστανται ἐκατέρωθεν αὐτοῦ μετὰ τὸν τρόπον καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ ἀτελεῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεός εἶναι αἰώνιος καὶ πάντοτε μετ' ὑπερβολῆς τιμωρεῖ. Ἐάν δὲ χραισθηθῆ διὰ κάτι νὰ ἀμείψωμεν ἀναγκαστικῶς, δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν προσπάθειαν.

8. Περὶ 3, 3.

*Άλλα λοιπόν πράγματα είναι δυνατόν να τὰ ἐρευνησωμεν θεωρητικῶς, ἄλλα ἑμῶς πρέπει νὰ τὰ ἐνωήσωμεν ἔτσι, ὅπως ἔχουν λεχθῆ, ὡς ἐπὶ παραδειγματι. **Δ** «Καὶ ἄρχας ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». *Άλλα δὲ χωρὶς τῆς Γραφῆς σημαίνουν πράγματα πολὺ διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι αἱ λέξεις μία πρὸς μία⁹ ἐπὶ παραδειγματι: «ὡς εἰς ἀξισγάπητον ἔλαφον καὶ χαριτωμένον πωλοράκι ὡς εἶναι ἡ ἀγάπη σου πρὸς τὴν σύζυγόν σου»¹¹ ἢ «οὕτω ὡς εἶναι ταῦτα μόνον διὰ σέ καὶ οὐδεὶς ἄλλος ὡς μὴ μετέχη εἰς αὐτά. Ἡ πηγὴ οὕτη τοῦ ὕδατος (ἡ δροσίζουσα τὰς σαρκικὰς σου φλογερὰς ἐπιθυμίας (δηλ. ἡ σύζυγός σου), ὡς εἶναι μόνον διὰ σέ»¹². Ἐάν θελήσῃς νὰ κατανοήσῃς τὸ νόημα τοῦ ἀνωτέρω χωρίου στριζομένου ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰς λέξεις του, τότε θὰ συναντήσῃς μίαν διῆθεν ἐντολὴν ἀπάνθρωπον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μεταδίῃς εἰς ἄλλον νερό. Ἐάν τὸ ἐρμηνεύσῃς ὅμως ἀλληγορικῶς, θὰ ἴδῃς, ὅτι ἐδῶ ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ τοῦ ὕδατος ἀλλὰ περὶ τῆς συζύγου, ἡ ὁποία παρομοιάζεται μὲ πηγὴν ὕδατος, καὶ ἔλαφον, διὰ τὴν σφραγισμένην τῆς συμβιωτικῆς καὶ τὴν καθαρότητα τῶν συζυγικῶν σχέσεων. Καὶ ἐδῶ μὲν τοιαυτοτρόπως πρέπει νὰ ἐνωώμεν τὸ κείμενον. **Ε** Εἰς ἄλλα δὲ σημαίω πρέπει νὰ δεχώμεθα τὸ νόημα τοῦ κειμένου καὶ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν δηλώνουν αἱ λέξεις ἀκριβῶς ὡς ἐπὶ παραδειγματι: «Καθὼς ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν»¹³. Διότι, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἔγινε (πρόκειται περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄφινος τοῦ ὑψωθέντος ὑπὸ τοῦ Μωϋσῆος πρὸς ἀποτροπὴν τῆς διὰ τῶν ὄφων τιμωρίας τῶν Ἑβραίων), ἀλλὰ καὶ ἀλληγορικῶς νὰ τὸ ἐκλαμβάνωμεν, ὡς δηλωτικὸν καὶ τύπον τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐτσι καὶ ἐδῶ δὲν θὰ σφάλῃ κανεὶς, ἐάν ἐκλαμβάνῃ τοὺς στίχους τοῦ ὑπὸ ἐρμηνείαν ψαλμοῦ ὡς ἀνταποκρινομένους εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἱστορίαν¹⁴. **Α** «Ἐκάθισες ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ Σὺ τοῦ δι-

9. Γεν. 1, 1.

10. Ἐπὶ τὸ ἱερόν Χριστολόγον ἐβλεπεὶ περὶ τῆς λεγομένης ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας τῆς χριστολογικῆς ὑπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ἐπὶ τὸ ἱερόν, ὡς ἀνήκον εἰς τὴν Ἀντιοχειακὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν τῶν κατὰ πρόβλημα ἐρμηνειῶν.

11. Περσ. 2, 19.

12. Περσ. 5, 17 καὶ 18.

13. Πτ. 8, 14.

14. Ἐνωεὶ ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, νὰ ἐρμηνεύῃ τὰ τμήμα ταῦτα τοῦ Ψαλμοῦ καὶ ἱστορικοχριστολογικῶς ὡς καὶ ἀναγκαίως καὶ τῆς Ἀντιοχειακῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας οὗτος ἦτο καὶ ἀπὸ τῶν κυριωτέρων εκπροσώπων τῆς. Δὲν ἀποκαλεῖται δὲ ὅπου δεῖ καὶ τὴν ἀλληγορικὴν.

κάσεις ἐν δικαιοσύνῃ. *Ἦρκεσαν αἱ ἐπιπλήξεις σου κατὰ τῶν ἐθνῶν διὰ νὰ καθῆ ὁ ἀσεδῆς. Ἐξηγνήσαντες καὶ ἐσθυσες τὸ ὄνομά του διὰ παντός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Τοῦ ἐξήφρου συνετρίβησαν καὶ ἐκάθισαν τελείως αἱ μάχαιραι καὶ κατεκρήμνισες Σὺ τὰς ὠχυρωμένας πόλεις ἐκάθῃ διὰ παντός ἡ ἐνθύμιαι αὐτῶν μετὰ πατάγου» (στ.χ. 5, 6, 7). Διότι καὶ ἡ συμφορὰ τῶν Ἑβραίων, ποὺ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν, εἶναι πλέον ὁλοκλήρη εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, καὶ αἱ πόλεις των κατεκρήμνίσθησαν, καὶ τὰ διαβολικὰ σχέδια τούτων ἐξηφανίσθησαν, ἀφοῦ πλέον ἡ κηδεμονία καὶ πρόνοια τοῦ Χριστοῦ ἐκάλυψε προστατευτικῶς τὰ πάντα. **Β** Ἀλλὰ αὐτὰ, ἀφοῦ τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς φιλομαθεῖς νὰ τὰ ἐφορμάζουσιν καὶ μὲ τὰ ὁποῖα νὰ ἀποσχαλοῦνται, ὡς ἐπανελάβωμεν εἰς τὸν προκείμενον ψαλμόν.

«Ἐτοίμασε τὸν θρόνον του (ὁ Θεὸς) διὰ νὰ δικάσῃ» ἡ ὁπως λέγει ἕτερος ψαλμός: «ἐγκατέστησεν δικαστήριον καὶ αὐτὰς θὰ δικάσῃ μὲ δικαιοσύνην ὀλοκλήρου τὴν οἰκουμένην θὰ δικάσῃ μὲ εὐθύτητα» (στ.χ. 8, 9). Βλέπεις πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον προχωρεῖς. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερον ὁ ψαλμωδὸς τὴν λέξιν θρόνος, ἐπεξηγεῖ ἐν συνχεῖα τὴν ἔννοιαν τούτου. Ἐνωεὶ θρόνον κατεσκευασμένον οὐκ ἀπὸ εὐλα ἢ ἄλλα ὕλικά, ἀλλὰ ἀπὸ δικαιοσύνης. Ἐχει στηθῆ, λέγει, ὁ θρόνος αὐτός τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. «Θὰ δικάσῃ μὲ δικαιοσύνην ὁ Θεὸς ὀλοκλήρου τὴν οἰκουμένην». Ἐνωεὶ ὅτι μὲ δικαιοσύνην θὰ κρίνῃ καὶ εἰς τὴν παρούσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν.

Καὶ ἡ μὲν γενικὴ κρίσις ἐπιφυλάσσεται διὰ τὸ μέλλον, ἡ δὲ μαρτικὴ κρίσις λαμβάνει χώραν καὶ ἐδῶ διότι καὶ τώρα ἐκτελεῖ κατὰ μεγάλο ποσοστὸν τὸ ἔργον τῆς ἡ θεία δικαιοσύνης, ὥστε νὰ μὴ νομίζουσιν οἱ ἀκαθάστοι, **Γ** ὅτι θεία πρόνοια δὲν ὑπάρχει διὰ τὰ θνητά. Ἐάν τώρα δὲν ἀπολομβάνουν ὅλοι οἱ δίκαιοι ἄνθρωποι ἐδῶ τοὺς στεφάνους τῆς δικαιοσύνης, μὴ πορραξενεύσασιν διὰ τοῦτο, «διότι ὥρισεν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην». Διότι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι στάδιον καὶ ἀγὼν καὶ πάλη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν ἀμείδονται ἐδῶ ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξίαν των ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἡρωϊκῶν αγωνιστῶν θὰ δοθῆ τότε μὲ τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν, καθὼς ἐκεῖ ἐπίσης ἐπιφυλάσσονται καὶ αἱ τιμωρίαι τῶν ἁμαρτωλῶν.

Ἐδῶ ὑπάρχει ἀνοχὴ καὶ μακροθυμία, ὥστε διὰ τῆς Με-

τανοίς να απαλλάσσονται από τὰς ἀμαρτίας των ὅσοι μετανοοῦν. Τοῦτο ὁμῶς δὲν θὰ ἰσχύη καὶ μετὰ θάνατον. Ἐπεὶ δὴ τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν φονηρὰ, ποῦ καθ' ὅσον χρόνον εὐρίσκεται εἰς τοὺς δρόμους, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀλλάξῃ δρόμον, νὰ μεταβληθῇ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Ὅταν ὁμῶς παρουσιασθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ ὁ δικαστὴς θὰ ρίψῃ τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον του, τότε δὲν ἀπομένει παρὰ τὸ ξίφος, ὃ δὴμιος, ἢ ἐκτέλεσις τῆς καταδικῆς καὶ ἡ ρίψις τοῦ πτωμάτου εἰς τὰ δάσπερα. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Δ Καθ' ὅσον μὲν χρόνον εὐρισκόμεθα εἰς τὸν παρόντα βίον, ἀφοῦ μετανοήσωμεν, εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγωμεν τὴν τιμωρίαν. Ὅταν ὁμῶς ἀπέλευμεν ἀμετανοήτοι, τότε θὰ ἠρηνοῦμεν ἀνευ ἀποτελέσματος. «Ἐτοίμασε τὸν θρόνον σου ὁ Θεὸς διὰ νὰ δικάσῃ». Ἐὰν βεβαίως κανεὶς ἐκλάβῃ τὸ ρῆμα «Ἰτοιμάσεν» καὶ ἔτσι, ὅπως παρουσιάζεται ἐκ πρώτης ὄψεως, δὲν σφάλλει. Διότι ὅλα εἶναι προετοιμασμένα, καὶ αἱ τιμωρίαι, καὶ οἱ στέφανοι, καὶ τὸ θεῖον δικαστήριον. Δὲν ὑπάρχει καθυστέρησις, δὲν ὑπαρchoν χρονικὰ ὅρια οὔτε δρασθῆτος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ οἱ ζωντοῖοι δὲν θὰ φθάσουν πρωτότεροι ἀπὸ τοὺς κοιμηθέντας εἰς τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

Αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι «ἐμεῖς οἱ ζῶντες ποῦ θὰ παραμείνωμεν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ φθάσωμεν πρωτότεροι ἀπὸ ἐκείνου, ποῦ ἐκοιμήθησαν»¹⁷.

Ε «Θὰ δικάσῃ ὁ Θεὸς μετὰ δικαιοκρασίαν τοὺς λαοὺς ὅλων τῶν γενεῶν καὶ τῶν ἐθνῶν». Παρατήρησε τὴν σοφίαν τοῦ Προφήτου, πῶς ἀφορᾶται διὰ τὰ παρόντα καὶ πῶς διὰ τὰ μέλλοντα. Διὰ τὰ παρόντα λέγει «Ἐπέπληξες τὰ ἔθνη καὶ ἐχάθη ὁ ἀσεβής». Διὰ τὰ μέλλοντα «ἐτοίμασε τὸν δικαστικὸν θρόνον σου διὰ νὰ δικάσῃ καὶ θὰ κρίνῃ τὴν σικουμένην μετὰ εὐδικροσίαν». Τοῦτο λοιπὸν γίνεταί, διὰ νὰ λάβουν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουσιν εἰς τὴν Μέλλουσαν Κρίσιν.

«Καὶ ἔγινεν ὁ Κύριος καταφύγιον διὰ τὸν ταπεινωμένον» (στίχ. 10). Ἄλλοι ἀναφέρεται 100 Α «εἰς τὸν κατασυντετριμμένον» ἢ «εἰς τὸν καταπακισμένον». Συνεχῶς ὁ Δαβὶδ πτωχὸν καὶ ταπεινωμένον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του, ὅν καὶ εἶναι δασυλεύς εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἰδοὺ, καὶ εἰς ἄλλο

16. Α' Θεσ. 4, 15.

σημεῖον λέγει «Ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ ἄθλιος». Διότι ἐγνώριζε, ἐγνώριζε πολὺ καθαρὰ, ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἶναι ὅλα περισσότερον ἀσταθῆ καὶ ἀπὸ τὴν σκίαν, καὶ ἐγνώριζεν ἐπίσης ὅτι τίποτε δὲν ἀρμυρίζει περισσότερον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ὅσον ἡ ἀρετὴ. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἀρμυρίζουσιν μετὰ φύλλα ποῦ εἶναι ριγμένα ἀπὸ ἐξῶ ἀπὸ τὸ σῶμα μας. Ὅτι δὲ ἡ ἀρετὴ εἶναι στοιχεῖον ἀρμυζόν εἰς ἡμᾶς, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἐξῆς: ὅπουδῆποτε καὶ ἂν πᾶμε αὐτὴν τὴν ἀρετὴν φέρομε μαζί μας, ἐνὸς τὰ ἄλλα, δὲν δύναμεθα νὰ τὰ πάρωμε. Λοιπὸν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν εἶναι περισσότερον οἰκίον εἰς ἡμᾶς, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα εἶναι πολὺ ἀπομικροσυσμένα. Β Ὅπως, λοιπὸν, λέγομεν οἰκίον ἐκεῖνον, ποῦ κατοικεῖ πολὺ κοντὰ μας, ἔτσι καὶ τὴν ἀρετὴν θεωροῦμεν περισσότερον ἀπὸ τὰ χρήματα κοντὰ μας, διότι εἶναι πάντοτε πλησίον μας.

5. Κάνε μου τὴν χάριν τώρα καὶ κόπτασε καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ. Διότι, ὅν καὶ εἶχε ἵππους, καὶ στρατόπεδα, καὶ μύρια ἄλλα ἀγαθὰ, ὅλα ἐκείνοι, ἀφοῦ τὰ ἀφῆσε, στρέφει τὴν προσοχὴν του ὀλην ὄνω, εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς Αὐτὸν τὴν σωτηρίαν του ἀναθέτει. Διότι, δὲν εἶπεν, ὅτι καταφυγίόν μου εἶναι τὰ στρατόπεδα, οὔτε τὰ χρήματα, οὔτε τὰ τελεχῆ ἄλλα «ἔγινεν ὁ Κύριος καταφύγιον εἰς τὸν δυστυχῆ». Αὐτὸς, λέγει, μοῦ ἐδημιούργησε τὴν ἀσφάλειάν μου. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ παρὰ τῷ Θεῷ καταφυγίου, καὶ τίποτε πῶς εὐκολωτέρου καὶ πῶς ἀσφαλέστερου. Διότι τὰ μὲν ἄλλα θεωρούμενα ὡς καταφύγια εἶναι δυνατόν καὶ νὰ τὰ ἐπιβουλεύονται ἄλλοι καὶ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ τὰ ἀποκτήσῃς γρήγορα, οὔτε ἔτοιμα νὰ τὰ εὕρῃς, καὶ πολλὰ ἑμποδία παρεμβάλλονται καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ μυρίας ἄλλας περιστάσεις. Γ Αὐτὰ δὲ τὸ καταφύγιον, ἐπεὶ εἶναι πλησίον, τὸ εὐρίσκεις, ἐφ' ὅσον τὸ ἀναζητήσῃς μετὰ μεγάλην προσοχὴν «Καθ' ἣν ὥραν θὰ προσεύχῃσαι θὰ σοῦ ἀπαντήσω: Ἰδοὺ εἶμαι παρῶν»¹⁸ καὶ «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ εὐρίσκαμαι πλησίον σου καὶ ὄχι Θεὸς ποῦ στέκομαι μακρὰν»¹⁹. Δὲν χρειάζεται δὲ νὰ περιπατήσωμεν πρὸς συνάντησιν τοῦ καταφυγίου αὐτοῦ, οὔτε νὰ ταξιδεύσωμεν εἰς ἄλλα μέρη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκίον μας, ὅταν καθάμασιν, εἶναι δυνατόν νὰ ἀπακτήσωμε τὸ καταφύγιον ταῦτο.

17. Φιλιπ. 39, 18.

18. Ψαλμ. 84, 9.

19. Ψαλμ. 93, 23.

Και άλλοτε μὲν γλυτώνει τοὺς κατόχους ἀπὸ τοῦς κινδύνους, άλλοτε δὲ καὶ τοὺς ἰδίους τοὺς ἐπιδιώκοντας τὴν θεῖαν καταφυγὴν, τοὺς κάμνει περισσότερο λαμπροὺς καὶ πῶς πολὺ δυνατοὺς, ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς ἐχθροῦς των, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀγαθὰ τὰ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. **D** Διότι, ὅταν ταπεινωροῦν ἑκείναι, ποὺ ἀπολαμβάνουν τὸ ἐν τούτων, τότε δίδει καὶ τὰ δύο. Ἐάν δὲν ἔχουν ἀρκετὴν ταπεινωροσύνην, σταματᾷ ὁ Θεὸς τὴν χαρῆγησιν μόνον εἰς τὸ ἕνα, ὥστε νὰ μὴ φθάσουν εἰς παραπροσύνην μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ δευτέρου. Διὰ τὴν μάθησιν δὲ, ὅτι πολλὰς φορές τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς παραπροσύνην, θυμῆσαι τὸν Ἐζεκιάν, ὅστις ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω περιπτώσει παρεφρόνησε. Ἐὰν δὲ θεοβίως οὔτε καὶ αὐτὸν τὸν ἐγκατέλειπεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μέτρησις τῆς νίκης τοῦ ἐπῆρε τὸ μυαλὸν, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν δρόμον τῆς διορθώσεως μετὰ τὴν ἀσθένειαν. «Ἀνεδείχθη βοηθὸς τοῦ ἐγκαίρως, ὅταν οἱ θλίψεις ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ» (στίχ. 10). Τί σημαίνει «ἐν εὐκαιρίαις»; Τὸν κατάλληλον καιρὸν, σημαίνει τὸ ἐπίκαιρον. **E** Διπλὴν ἀνομάζει τὴν εὐκαιρίαν, καὶ ὅτι βοηθεῖ ὁ Θεός, καὶ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. Καὶ ἐδῶ ὡς κατάλληλον καιρὸν θεωρεῖ τὸν χρόνον τῆς θλίψεως. Ἐν ἀπορίας, διατὶ θεωρεῖ τὴν θλίψιν ὡς κατάλληλον εὐκαιρίαν, μάθε διὰ τὴν θλίψιν εἶναι μητέρα τῆς φιλοσοφίας, καὶ γλυτώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ προπαντὸς προσδύκει τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Τότε ἡ ὀκνηρία ἐξαφανίζεται καὶ διαλύεται. Τότε γινόμεθα προθυμότεροι πρὸς προσευχάς. ¹⁰¹ **A** Καὶ ὅπως ὁ χειμὼν εἶναι κατάλληλος καιρὸς διὰ ἔργωμα τῆς γῆς, ἔτσι καὶ ἡ θλίψις εἶναι καιρὸς κατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν τῆς ψυχῆς. Διότι πάντοτε ἔχομεν ἀνάγκη τῆς θείας βοηθείας, ἀκόμη καὶ τότε, ποὺ εὐημεροῦμεν, ἀλλὰ κυρίως τότε, ποὺ εὐρισκόμεθα εἰς κατὰστασιν θλίψεως. «Βοηθός». Ἐδῶ ὁ Προφητάνος ἔκαμε νόξιν καὶ κάποιου ἄλλου πράγματος. Ὅτι πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ παρουσιάζωμεν καὶ καλὰ ἔργα. Ἡ βοήθεια προσφέρεται εἰς ἑκείνον, ποὺ κοπιᾷ νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἐξαπλώνωμεν ἀδιάφοροι ἀνημένοντες βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ παράκλησιν πρὸς τὸν Θεὸν νὰ κάμνωμεν, καὶ ἐλεημοσύνας νὰ προσφέρωμεν καὶ ὅλα τὰ πράγματα, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν μας. Διότι καὶ οἱ σύμμαχοι βοηθοῦν ἑκείνους, ποὺ πολεμοῦν καὶ ἔτι ἑκείνους ποὺ ἐξαπλώνουν ἀδρανείας καὶ τεμπηλιάζουν. Ἐάν, λοιπὸν.

20. Ἦς. 38, 2.

θέλης νὰ ἀπολαύσῃς τῆς συμπαραστάσεως τοῦ Θεοῦ, οὐδέποτε νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃς τὸν προσωπικὸν σου ἀγῶνα. **B** Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωβ ἐδοθήειτο, ἐνῶ ὁ ἴδιος προσωπικῶς ἠγωνίζετο νὰ στέκεται εἰς τοὺς πόδας του καὶ νὰ παλαίῃ. Ἔτσι καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἐδοθηούτο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνῶ ἠργάζοντο διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. «Καὶ ὡς στηρίξουν τὴν ἐλπίδα των εἰς Σὲ ὅσοι ἐγνωρίσαν, τὸ ὄνομά σου» (στίχ. 11). Εἰς ἄλλων ψαλμῶν σχετικῶν ὑπάρχει ἡ φράσις «ὡς στηρίξουν τὴν πεποίθησιν των εἰς Σὲ».

Συνεχῶς αὐτὴν τὴν μέθοδον χρησιμοποιεῖ ὁ Προφήτης, σπέρων τὸν λόγον ἀπὸ τὴν εὐχὴν εἰς τὴν προτροπὴν, γενόμενος ἔτσι διδάσκαλος ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης καὶ παροβέτων εἰς τὸ μέσον τὸν πραγματικὸν θησαυρὸν τῆς θείας φιλοσοφίας. Πολὺ ὀρθῶς εἶπεν «ὡς ἐλπίζουν εἰς Σὲ ὅσοι, ὅσοι γνωρίζουν τὸ ὄνομά σου. Διότι ἐκείνοι ποὺ Σὲ γνωρίζουν καλῶς, λέγει, καὶ γνωρίζουν τὴν συμπαραστάσιν σου καὶ τὴν βοήθειάν σου, ὅσοι ἰσχυρὰ ἀγκυρῶν ἔχουν τὴν ἐλπίδα των εἰς Σὲ. Εἰς Σὲ καὶ μόνον εὐρίσκουν ἰκανοτάτην συμμάχον, καὶ πύργον καλῶς ἀχυρωμένον, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπόσχεται μόνον ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ θεῖα, **C** ἀλλὰ δὲν ἐπιπρέπει οὔτε τὴν παροικίαν ἀνηρούσιαν εἰς τὰ παρόντα θεῖα. Διότι ἐκείνος ποὺ εἶναι ἀπληραγμένος ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἐξαρτᾷ ἀπολύτως τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὴν ἄνωθεν ἐλπίδα, δὲν ἔχει μόνον ταχυτάτην ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ θεῖα τοῦ, ἀλλὰ οὔτε κἀν ταρασσεται, οὔτε θαρραδεύεται, διότι βοηθεῖται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα ἐκείνης τῆς ἀγκύρας. Ταιουτοτρόπως καὶ οἱ πιστοὶ τρεῖς παῖδες ὄχι μόνον ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὴν πυρκαϊωμένην κάμνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν εὐρίσκοντο ἐντὸς αὐτῆς οὐδαμῶν ταραχὴν ἠσθάνοντο». Διότι ἐγνωρίσαν καλῶς τὴν συμπαραστάσιν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἄλλος ψαλμὸς λέγει: «ὅτι θὰ ἔχουν τὴν πεποίθησιν των εἰς Σὲ», ἀντὶ τῆς ἀπλῆς φράσεως «θὰ ἀντλοῦν τὸ θάρρος των ἀπὸ Σὲ». Διότι πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ τὴν αὐτοκυριαρχίαν ἐπὶ τῶν θούρων εἶναι ἡ ἀσφάλεια ἢ προερχομένη ἐκ τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν. **D** Καὶ διότι ἡ αὐτοκυριαρχία εἶναι ἀνθρώπινον πρᾶγμα, ἐνῶ ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεόν εἶναι καὶ ἀκαταμάχητος καὶ ἔχει θεῖαν τὴν προέλευσιν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ψαλμωδὸς εἶπεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός καὶ καταφύγιον τοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται ἐν αὐεχίᾳ νὰ μᾶς ἐπὶ καὶ πῶς ἐπιτυγχάνεται τοῦτο. Πῶς λοι-

21. Δίν. 2.

πὸν ἐπιτυγχάνεται αὐτό; Τοῦτο ἐπιτυγχάνομεν, ὅταν δι-
αρκῶς καὶ ἀμετακινήτως ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν. Ἐάν δὲ κά-
ποτε δὲν σὲ ἀπαλλάσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὰ δευνά σου, τοῦτο
γίνεται διὰ τὴν ἰδικήν σου δοκιμασίαν. Διότι καίτοι ἔχει
ὀλην τὴν δύναμιν νὰ ἐμποδίῃ νὰ ἔλθουν τὰ δευνά εἰς τὸν
ἄνθρωπον, καὶ βίως τὰ ἀφίνει νὰ ἔλθουν, διὰ νὰ ἐπιτευ-
χῇ σταθερώτερα ἀρετὴ καὶ ἐλπίς. Ἐ τοιοῦτοτρόπως, ἐνῶ
ἡμπορεῖ ἐκ τῶν προτέρων νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δευ-
νά, εἶνα: π.θωνὸν νὰ ἀναβάλῃ καὶ πάλιν τὴν ἀπαλλαγὴν
αὐτὴν διὰ τὸ μέλλον, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ ἔτσι τὴν σταθερό-
τητά σου καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐλπίδα σου. Ἔτσι βοηθεῖ
νὰ δυναμώῃ μέσα σου καὶ ἡ πρὸς αὐτόν ἀφοσίωσις. Ἐξ
ἄλλου δὲν ἐπιτρέπει νὰ θλιθῶμεθα διαρκῶς, διὰ νὰ μὴν
ἀποκώμωμεν, οὔτε πάντοτε νὰ ἀπαλλοσώμεθα ἀπὸ τὰς
δυστυχίας, διὰ νὰ μὴν καταλήξωμεν εἰς ἀδιαφορίαν.

«Διότι δὲν ἐγκατέλειπες Κύριε, ἐκείνους ποὺ σὲ ζητοῦν
μὲ πόθον καὶ ἐγκαρτέρησιν». Καὶ εἰς ἄλλους ψαλμοὺς ἀ-
ναφέρεται τὸ «δὲν ἐγκατέλειψες, Κύριε, τοὺς ἰδικούς σου».
Εἰς ἄλλο σημεῖον, εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, προτρέπει ἡ Ἁ-
γία Γραφή τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς λέγει: «Μελετήσατε με-
τὰ προσοχῆς τὰς ἀρχαίας γενεάς²² καὶ ἐξετάσατε, ποιὸς ἐ-
στήριξε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Κύριον, καὶ κατεντροπιά-
σθη ἢ ποιὸς ἐζήτησε τὴν βοήθειάν Του καὶ Ἐκείνος τὸν
ἀποσεν ἀβοήθητον;»²³. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζητηθῇ
ὁ Θεός, λέγει, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρών; ¹⁰² Ἄ Διὰ
τῆς ἐπιμονῆς, διὰ τῆς ἀφοσίωσός σου καὶ διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς
ἀπὸ ἄλλας τὰς θιωτικὰς μερίμνας. Διότι πολλὰ πράγματα,
ἐνῶ τὰ κρατῶμεν εἰς τὰς χεῖράς μας καὶ τὰ ἔχωμεν πρὸ
τῶν ὀφθαλμῶν μας, δὲν τὸ γνωρίζομεν, ἀλλὰ περιφερόμε-
θα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ζητοῦντες πολλακίς αὐτά, τὰ ὁποῖα κα-
τέχομεν, λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ προσοχή μας εἶναι ἐστραμμένη
πρὸς κάποιο ἄλλο πρᾶγμα.

6. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν Θεόν; «Ο-
ταν στρέψωμεν μετ' ἐπιμονῆς τὴν προσευχὴν μας πρὸς αὐ-
τόν καὶ ὅταν ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὰς θιωτικὰς μερίμνας.
Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ, ἀφοῦ ἐκβάλῃ κάθε ἄλλην
σκέψιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἐρχεται πρὸς αὐτό, τὸ ὁποῖον
ζητεῖ. Καὶ δὲν πρέπει ἀπλῶς νὰ ζητῶμεν, ἀλλὰ νὰ ζητῶ-

22. Ἀναφέρεται ἐδῶ εἰς τὴν ἀρχαίαν κοινήν ἱστορίαν τῶν Ἰσραη-
λιτῶν, κατὰ τὴν ἑστίαν ὁ Θεὸς ἤτο πάντοτε σηματοδοτήτης τῶν καὶ, ὅταν
ἐζήτησαν τὴν συμπόρευσίν του, τοὺς ἐξόθει με πάντοτε τὴν βοήθειάν του.

23. Σαφ. Σερ. 2, 10.

μεν μετ' ἐπιμονῆς. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ νὰ εὕρῃ κά-
τι, δὲν ἐρευνᾷ μόνος του, Ἐ ἀλλὰ λαμβάνει καὶ ἄλλους βοη-
θοὺς, ὥστε νὰ εὕρῃ ὀπωσθήποτε αὐτό, τὸ ὁποῖον ζητεῖ.
Ἄλλὰ ὡς πρὸς τὰ θιωτικὰ ἐπίγεια πράγματα, ἐνῶ πολλὰς
φορὰς τὰ ἔχομεν ζητήσας, δὲν τὰ εὕρκαμε. Εἰς τὰ πνευ-
ματικὰ πράγματα ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλὰ εἶναι
ἀνάγκη αὐτὸς ποὺ τὰ ζητεῖ, νὰ τὰ εὕρῃ ὀπωσθήποτε. Διό-
τι: εἰν ἐπιμόνως ἐξέλθωμεν εἰς ἀναζήτησιν τῶν πνευματι-
κῶν, ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἀφίνει ἐπὶ πολὺ νὰ ταλαιπωρούμεθα
διὰ τοῦτο λέγει «Κάθε ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ κάτι ἀπὸ
τὸν Θεόν, τὸ εὕρσκει».²⁴ «Ψάλατε ὕμνον εἰς τὸν Κύριον, ὁ
ὁποῖος κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών» ἢ ὅπως ἕτερος ψαλμὸς λέ-
γει, «εἰς τὸν Θεόν ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τῆς Σιών». «Κα-
ταστήσατε γνωστὰ εἰς τὰ ἔθνη τὰ κατορθώματά του»,
(στίχ. 12) ἢ ὅπως ἄλλος πάλιν ψαλμὸς λέγει «Καταστή-
σατε γνωστὰς εἰς τοὺς λαοὺς τοὺς πολυποικίλους τρόπους
τῆς δημιουργικότητός του». Ἄλλὰ δύναται νὰ ἐγερθῇ ἡ
ἀπαρία: Τί εἶναι αὐτά, ποὺ μᾶς λέγει; «Αὐτός, τοῦ ὁποῖου
ὁ Οὐρανὸς εἶναι θρόνος καὶ ἡ γῆ εἶναι ὑποστήριγμα τῶν
ποδῶν του».²⁵ Αὐτός, εἰς τὸ χεῖρ τοῦ ὁποῖου εὐρίσκονται τὰ
πέρατα τῆς γῆς²⁶ αὐτὸς κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών; Ἐ Βαβαίως.
Διότι ἐδῶ, ὅταν λέγῃ περὶ κατοικήσεως, δὲν ἐννοεῖ περιο-
ρισμὸν τοῦ Θεοῦ μόνον εἰς τὴν Σιών (διότι εἶναι ἀπέραντος
ἢ μεγαλωσύνη του), ἀλλὰ ἐννοεῖ τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν
οικειότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν ἱερόν αὐτὸν τόπον, καὶ τὴν
ἐύνοιαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει πρὸς αὐτόν, ὥστε διὰ τῆς συγκα-
ταστάσεώς του ταύτης νὰ προσελκύσῃ πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἰου-
δαίους. Ἐπειδὴ καὶ ἡ οἰκία διὰ τοῦτο ὀνομάζεται ἔτσι ἀπὸ
ἡμᾶς, διότι φιλικῶς προσκείμεθα πρὸς αὐτήν. Ἐπίσης, λέ-
γεται ὅτι καὶ ἐντὸς ἡμῶν κατοικεῖ, ὅχι ἐπειδὴ περικλείεται
ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διότι εὕρσκειται φιλικὰ διακείμενος πρὸς
ἡμᾶς. Σιών δὲ ὀλιγογραφικῶς λέγεται ἡ Ἐκκλησία. «Ἐρχε-
ται λοιπὸν προσέλθει εἰς τὸ ὄρος Σιών καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
τῶν πρωτοτόκων».²⁷ Ἐ Καὶ προσφωρῶς ἡ Ἐκκλησία παρο-
μοιάζεται με ὄρος διὰ τὴν δεσποσύνην τὴν σταθερότητα
καὶ τὸ ἀδιάσεισόν αὐτῆς. Διότι ὅπως ἕνα ὄρος δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ σαλευθῇ, ἔτσι δὲν δύναται νὰ σαλευθῇ καὶ ἡ
Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. «Διακηρύξτε εἰς τὰ ἔθνη τὰ μεγα-

24. Ματθ. 7, 8.

25. Πλ. 60, 1.

26. Περλ. 94, 4.

27. Ψαλ. 12, 22.

λουργήματα αὐτοῦ». Θέλει ὁ Θεὸς νὰ εἰμῶθα κήρυκες τῶν εὐεργεσιῶν του καὶ οὐδέποτε νὰ ἀποκρύπτωμεν τὰς εὐεργεσίας του. Καὶ τοῦτο παντοῦ ἐπιδιώκει διὰ τὸ καλὸν καὶ τῶν κηρῶν καὶ τῶν ἀκροσῶν, διότι μέγα κέρδος ἐπέρχεται καὶ εἰς τοὺς μὲν, καὶ εἰς τοὺς δὲ ἂν προσερχοῦν.

«Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ ἐδικηθῇ διὰ τὰ ἀδικηθέντα αἵματα τῶν θυλῶν του, ἐνεθυμήθη αὐτοῦς» (στίχ. 13). Εἶδες ποῖα ὀνομάζει κατορθώματα; Τὰς εὐεργεσίας. Ἐ Ἐδῶ ἐπίσης κάποιο μέγαλο δόγμα ὑπαινίσσεται: ὅτι δὲν ὑπάρχει φόνος, ὁ ὁποῖος ἔγινε, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ τιμωρία, διότι ὁπωσδήποτε ὁ ἴδιος ἐδικαίεται. Αὐτὸ, τὸ ὑποῖον καὶ ὁ Μωϋσῆς δεῖκνυσι: ὅταν λέγῃ: «Τὸ αἷμά σου θὰ ζητήσω»²⁸. Τοῦτο εἶναι καὶ ἓνα δείγμα τῆς ἀπειρου προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπεράντου φροντίδος του. Ἐὰν τώρα δὲν ἐδικηθῆται ἀμέσως, μὴν ἀπαρεῖς. Διότι μὲ τὴν ἀναβολὴν τῆς τιμωρίας δίδει εὐκαιρίαν μετανοίας εἰς ἐκείνους, ποὺ ἠμάρτησαν. «Δὲν ἐξέλασε τὰς ἐπικλήσεις τῶν πτωχῶν»²⁹ (στίχ. 13). Παρατήρησε πάλιν ἐδῶ πῶς εὐδοκίμοῦν οἱ πτωχοί.³⁰ Ἄ Δὲν ἀναφέρεται: θεδαίως ἀπλῶς εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ἐννοεῖ τοὺς πτωχοὺς κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγωισμοῦ, τοὺς ταπεινοὺς, καθὼς λέγει ὁ Χριστὸς. Διότι προσπαντός αὐτοὶ οἱ ταπεινοὶ εἰσκακούνται, ὅταν προσέχονται, οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ καὶ οἱ συντετριμμένοι ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἁμαρτιῶν των. Δὲν δὲ ζητήματα θίγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Λέγει: «Εἰς ποῖον ἄλλον θὰ ρίψω εὐσπλαγχνικὸν τὸ δάκρυ μου, εἰ μὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος εἶναι ταπεινὸς καὶ ἥσυχος καὶ τρέμει τοὺς ἰλόγους μου;»³¹ Καὶ εἰς ἰκάθε περιπτώσει τῆς ταπεινοφροσύνης χρησιμοποιοῖται ὡς μέσον ἐκπληρώσεως τῆς προσευχῆς. Διότι ὁ Κύριος εὐρίσκειται πλησίον ἐκείνων, ποὺ εἶναι: συντετριμμένοι κατὰ τὴν καρδίαν. Ὡστε πρέπει ὁ προσεχόμενος νὰ ἔχῃ ἀπαλλαγὴ ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὴν πληγὴν τῶν παθῶν, ὅπως ζητεῖ καὶ ὁ Παῦλος λέγων: Νὰ γίνεταί: ἡ προσευχὴ «χωρὶς ὀργῆν καὶ ἀμφιβολίαν». Ἐ Καλῶς εἶπεν ὁ Δαβὶδ «τὴν κραυγὴν τῶν πενήτων» καὶ κραυγὴν λέγει τὴν διάβασιν τῆς διανοίας καὶ ὄχι τὸν τῶνον τῆς φωνῆς. Μὲ τὴν φράσιν «δὲν ἐλησμόνησα», ἐφανέρωσεν ὅτι συνεχῶς ἐκείνοι παρεκάλουν καὶ δὲν

28. Γεν. 9, 5.
29. Πλ. καὶ Ρωμ. 2, 4.
30. Ψα. 66, 9.
31. Α' Τιμ. 2, 8.

ἐλάμβανον ἀμέσως τὴν αἰτουμένην συμπαράστασιν. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγει: Μὴ νομίσητε ὅτι ἐλησμόνησεν ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀνταπεκρίθη. Διότι εἶναι ἰδίωμα αὐτοῦ νὰ ζητῇ νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰ παρόμοια αἰτήματα, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς δὲν τὸν παρακαλῇ πρὸς τοῦτο. Πολὺ περισσότερο κάνει τοῦτο, ὅταν τὸν παρακαλοῦν, καὶ μάλιστα, ὅταν αὐτοί, ποὺ τὸν παρακαλοῦν, εἶναι καὶ ταπεινοί.

«Ἐλέησόν με Κύριε, ἴδε εἰς ποῖον ἐξευτελισμὸν καὶ εἰς ποῖον ταπεινώσιν κατήντησα ἕνεκα τῶν ὁδῶν κατατρογῶν τῶν ἐχθρῶν μου. Ἴδε σὺ, ποῦ εἰς στιγμὰς ἐσχάτου κινῶνός με ἀρπάξεις ἀπὸ αὐτὰς τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Δεῖξε καὶ τώρα τὴν προσοσίαν σου εἰς ἐμὲ διὰ νὰ διαλαλήσω γεμάτος εὐγνωμοσύνην ὄλους τοὺς ὕμνους σου εἰς τὰς πύλας τῆς Σιών, τῆς θυγατρὸς σου» (στίχ. 14, 15). Εἰς ὄλους ψαλμοὺς ἀντὶ τῆς λέξεως C «αἰνήσεις» ἔχομεν τὴν λέξιν «τὰς ὑμνήσεις σου» ἢ ἄλλου «τοὺς ἐπαῖνους σου». Παρακαλοῦθησε αὐτὸν, ποῦ εἶναι συνεχῶς προσηλωμένος εἰς τὴν προσευχὴν. Διότι ἂν καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἂν καὶ εὐρέθη ἐν ἀσφαλείᾳ, δὲν σταματᾷ νὰ προσεύχεται πάλιν καὶ νὰ λέγῃ «Ἐλέησόν με» καὶ νὰ παρακαλῇ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν κατάστασίν του. Διότι πάντοτε μὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, πρὸ πάντων δὲ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἀπὸ τὰ κακὰ. Διότι ἓνας πόλεμος χειρότερος διαδέχεται ἄλλον προηγούμενον, ὁ πόλεμος τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς ἀδραναίας τοῦ νοῦς. Καὶ τότε ὁ διάβολος φουσᾷ μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα. Ὡστε, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν, πρὸ παντός τότε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ὀρμῆς ἐκείνης, διὰ νὰ ὑποφέρωμεν εὐκόλως τὰς ἡμέρας τῆς εὐημερίας. Ἐ Διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν καταπίσιν τῶν Αἰγυπτίων, τότε εὐφρόθησαν πρὸ δυσκόλου πολέμου, ἦτοι κατὰ τῆς παραφροσύνης καὶ τῆς υβρότητος. Καὶ τότε διεβόλως καὶ ἀπέθανον, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυβερνήσουν καλῶς. Ἐπειδὴ σκεπῶς οὔτε ἐναντίον τῆς λαμοργίας, οὔτε ἐναντίον τῆς μικροφυχίας ἀντέστησαν γενναίως, ἀλλὰ ἐξήλωσαν τὰ πάθη τῶν Αἰγυπτίων καὶ αὐτὰ τοὺς κατέστρεψαν. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαούλ, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς ἄλλους διαφόρους ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, ἐπειδὴ ἀπήλασε τῆς ἀνέσεως, ὑπέστη πολὺ χειρότερον πόλεμον, τὸν πόλεμον τῆς ἀκαλόστου ἐπιθυμίας, ὁ ὁποῖος καὶ πολὺ περισσότερο αὐτὸν ἐτιμώρησε. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τότε εἶναι

ανάγκη να φοβούμεθα περισσότερο, Ε όταν απαλλαγώ-
μεν από τὰ δεινά.

7. Ὅπως ἀκριβῶς ἕνα θηρίον δὲν τὸ φοβούμεθα τόσον, ὅταν εἶναι δεμένον, ὅσον ὅταν εἶναι ἐλεύθερον. Ἔτσι καὶ μετὰ τὴν κακίαν δὲν πρέπει νὰ τὴν φοβούμεθα τόσον ὅταν εὐρισκώμεθα εἰς κατὰστασιν θλίψεως· διότι τότε εἶναι δεμένη τὴν τρόπον τινὰ ἀπὸ τὴν στενοχώρια καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα δεσμά. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἀπὸ τὰς θλίψεις, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως, τότε πρέπει νὰ φοβούμεθα. Διὰ τοῦτο θὰ ἴδῃς πολλὰς φορές, ὅτι ὁ καιρὸς τῆς ἀνευθλίψεων διαδιδάσκων προκαλεῖ τὰ περισσότερα τῶν δεινῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Ἐζεκιῆς μετὰ τὴν νίκην, ἐκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ.³² Ἄ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει εἰς ἄλλο μέρος «ἀγαθὸν ὑπῆρξεν δι' ἐμὲ τὸ ὅτι διὰ τῶν θλίψεων μετέταπεινωσας». Καὶ τὸ ἔλεος ζητεῖ πάλιν μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, καὶ διὰ τὴν προσέλευσιν τοῦ ἐλέους μνημονεύει τὴν κακοπάθειον. «Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου καὶ τὸν ἐξευτελισμόν, τὸν ὅποιον ὤρισταις ἀδικῶς ἐκ μέρους τῶν ἐχθρῶν μου» καὶ συνεχίζει κατωτέρω «Σὺ εἶσας, ποῦ με ἀφαρπάξεις ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου». Διότι πρὸς τὸν προστάτην καὶ κηδεμόνα μου καταφύγω, εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ὁ ὅποιός μου παρέχει χεῖρα βοηθείας. Εἶδες πῶς οὗτος, ἐνῶ εὐχαριστεῖ δι' ἕσας εὐεργεσίας ἔλασθον εἰς τὸ παρελθόν, συγχρόνως ζητεῖ διὰ τὸ μέλλον, καὶ πῶς θεωρεῖ διπλὴν τὴν εὐεργεσίαν; Διότι δὲν εἶπεν «Σὺ, Θεε, ποῦ με γλυτώνεις ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ θανάτου», ἀλλὰ «οὐ, ποῦ με ἀνυψώεις». Διότι ἡ εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ δὲν σταματᾷ μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὅποιον ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ δεινά, ἀλλὰ ἐκείνους ποῦ ἦσαν ἀξιοθυμῆσαι διὰ τοὺς ἀγῶνας, τοὺς κακίστα ἐν συνεχείᾳ καὶ ἐνδόξους καὶ λαμπροτέρους καὶ ὑψηλοῦς. **Β** Καὶ δὲν εἶπεν «ἐκ τῆς πύλης» ἀλλὰ «ἐκ τῶν πυλῶν», διὰ νὰ δείξῃ τοὺς μεγάλους κινδύνους. «Δεῖξες καὶ τῶρα τὴν προστασίαν σου εἰς ἐμὲ διὰ νὰ διαλαλήσω γεμάτος ἐγνώμωνσύνῃν ὅλους τοὺς ὕμνους σου εἰς τὰς πύλας τῆς θυγατρὸς σου Σιών». Αὐτὸ, τὸ ὅποιον προέτρεψε νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι, τοῦτο καὶ αὐτὸς κάνει. «Διότι διακηρύξατε, λέγει, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰ μεγαλοουργήματα Αὐτοῦ». Αὐτὸ καὶ ἐγὼ τῶρα θὰ πράξω. Καὶ δὲν θὰ τὸ κάμω ἀπλῶς ἐνώπιον ἐνός, ἢ δύο, ἢ τριῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου. «Δὲν θὰ δειχθῶ ἀγνώμων, Κύριε· ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ὁποίας θὰ με ἀξιώσης, γεμῶ-

32. Ψαλμ. 118, 71.

τος ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν θὰ σὲ εὐχαριστήσω» (στίχ. 15). Τοῦτο εἶναι δι' ἐμὲ σίφρανος δόξης, τοῦτο εἶναι δι' ἐμὲ πολῦτιμον κόσμημα, τὸ νὰ στήσω μετὰ τὴν βοήθειάν σου νικηφόρον τρόποσιον, τὸ νὰ ἀπολαύσω μέσῳ Σοῦ τῆς σωτηρίας μου. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἄς μὴ ζητήσωμεν δι' ἄλλου τρόπου τὴν σωτηρίαν μας, Ἐ ἄς μὴ ἐπιδιώξωμεν νὰ ἀπαλλαγώμεν δι' ἄλλου μέσου ἀπὸ τὰ δεινά μας παρὰ μόνον μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ τὸ λέγω δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν μαγκῶς ὁδὸς διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν τῶν, καὶ ἄλλα δαιμονικά μέσα, διὰ τῶν ὁποίων ζητοῦν νὰ ἀνακουφισθοῦν ἐκ τῶν διαφόρων νοσημάτων τῶν. Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι μέσα σωτηρίας, ἀλλὰ μέσα ἀπωλείας. Διότι ἡ μεγίστη σωτηρία δὲν προέρχεται εἰ μὴ μόνον διὰ μέσου τοῦ Θεοῦ.

«Οἱ ἔθνη οἱ εἰδωλολάτραι ἔπεισαν καὶ ἐκόλλησαν εἰς τὸ θάθος τοῦ ἰαράθρου, τῆς διαφθορᾶς, τὴν ὅποιαν ἔκαμον» (στίχ. 16). Εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγει: «ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν διαφθοράν» καὶ διαφθορὰν ἔνοιον τὴν κακίαν, διότι τίποτε δὲν διαφθερεῖ τόσον τὴν ψυχὴν, ὅσον ἡ κακία. Ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἀδύνατον ὅσον ὁ πονηρὸς. Διότι αὐτὸς φρονεῖται: μετὰ τὰ ἴδια του τὰ ὄπλα, ὅπως ὁ σίδηρος ἀπὸ τὴν σκωρίαν, καὶ τὸ μάλλινον ἐνδυμα ἀπὸ τὸν σκόρον. Ἔτσι καὶ ὁ πονηρὸς καταστρέφεται ἀπὸ τὴν κακίαν. **Γ** Ὅσοτε βλέπομεν, ὅτι καὶ πρὶν νὰ τιμωρῆσῃ ὁ Θεὸς τὸν πονηρὸν, τὸν καταδικάζει καὶ τὸν τιμωρεῖ ἡ ἴδια ἡ κακία του. Καὶ ἐπειδὴ ἐλέγχθησαν περὶ τῆς θείας δικαιοσύνης καὶ περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια δὲν ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας καὶ ἀμέσως τὸν παραβάτην, ἀλλὰ μετατίθεται καὶ ἀναβάλλεται: πολλὰκις διὰ τὸ μέλλον, καὶ τοῦτο κάνει πολλοὺς περισσότερο ὀκνηροὺς καὶ ἀδιαφόρους, ὁ Ψαλμῶδός δεκνύει ὅτι εὐρίσκειται ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἡ τιμωρία, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὴν περιμένουν τὴν τιμωρίαν ταύτην οἱ πονηροί, ὅπως λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Μὲ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουν ἔτσι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν ἀνταποδίδην τῆς πλάνης τῶν, ποῦ τοὺς ἀξίζει».³³ Παρατήρησε πῶς χρησιμοποιοῖ τὰς λέξεις ὁ ποιητής. **Ε** «Εὐεργετήσας, λέγει: δηλαδὴ κυριολεκτικῶς κατηγορήθη καὶ κατέστη ἀναπέφρακτος ἢ καταστραφὴ τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν συνέχισιν τοῦ ψαλμοῦ λέγει: «Διότι εἰς τὴν παγίδα αὐτῆν, τὴν ὅποιαν μετὰ πολλὴν τέχνην ἐκάλυψαν, ὅσπερ νὰ παρομένη κρυμμένη εἰς τὰ ἀνύποπτα θύματα τῶν,

33. Ρωμ. 1, 27.

ἐπιάσθησαν τὰ ἴδικά των πόδια» (στ. 16). Μὲ ἄλυτα δεσμά, λέγει, οἱ πονηροὶ δένουν καὶ καρφώνουν τὸν ἑαυτῶν τὸν ἀπὸ παντοῦ. Ὅλα αὐτὰ πορευτήρησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἰουδαίων. Ὁταν λαποῦν οἱ Ἑβραῖοι ἐπαλέμουν τοὺς ἀποστόλους, ἐκείνους μὲν καθόλου δὲν ἐδλάπτον, τοὺς ἑαυτοῦς των ὄμως (οἱ Ἑβραῖοι) περιέβαλλον μὲ ἄπειρα κακά, ἀφοῦ ἔχονον καὶ τὰς πόλεις των καὶ τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἄλλο γενικῶς τὰ ἀγαθὰ των. Ἔτσι, τὸ μὲν κήρυγμα τῶν ἀποστόλων διεδίδετο συνεχῶς, οἱ δὲ ἐπίβουλοι ἐχθροὶ των, οἱ Ἑβραῖοι, κατστρέφοντο. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν Βαβυλώνα. 148 Α Ἐκεῖνοι ποῦ ἔβαλον τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὴν ἀναμμένην κώμινον τῆς Βαβυλώνας, τὸ μόνον ποῦ ἐπέτυχον ἦτο νὰ καοῦν καὶ ἐξαφανισθοῦν οἱ ἴδιοι. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν Δανιὴλ. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δανιὴλ τὰ πράγματα ἐξελιχθήσαν μὲ φυσικότητα, δηλαδή οἱ δῆμιοι ἔβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον. Μὲ τὴν περίπτωσιν τῶν τριῶν παίδων συνέβη τὸ ἐξῆς περιέργων ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἐξέδωκε τὴν παράνομον διαταγὴν διὰ νὰ καοῦν οἱ τρεῖς παῖδες, ἐτιμωρήθησαν καὶ ἐκάησαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἴσαντο πρὸ τῆς καμίνου. Ἐκάησαν θεοῦ καὶ ἐτιμωρήθησαν διότι ὑπερέβαιον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ τυράννου καὶ εἶχον προσκυνῆσαι προσηγυμένως τὴν χρυσὴν εἰκόνα. «Συνελήφθησαν ἀπὸ τὴν παγίδα, τὴν ὁποίαν ἔκρυψαν δι' ἄλλους». Κύτταξε, πῶς ἐπαρουσίασε τὴν κατηγορίαν τῶν πονηρῶν, ἡ ὁποία ἦτο κρυφὴ. Ἐπειδὴ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐσχεδίαζον ἦτο γεμᾶτο ἀπὸ ἐντροπῆν καὶ αἰσχύνην, διὰ τοῦτο τὸ κρύπτουν καὶ προσπαθοῦν νὰ διαφύγουν τῆς προσοχῆς τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ματαιῶς.

Β «Ὅτω καθίσταται ὀλοφάνερων καὶ πασίγνωστον ὅτι ὁ Κύριος ποιεῖ πάντοτε δικαίας κρίσεις καὶ ἀποφάσεις» (στ. 17). Εἰς ἄλλοι ψαλμοὶν λέγεται ὅτι «κατέστη γνωστὸς ὁ Θεὸς ἐκ τῆς δικαιοκρίσεως», ἦτοι μὲ τὸ νὰ τιμωρήσῃ, νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ δίκαιον.

Εἶδες ἐν ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας προερχόμενον ἐκ τῆς τιμωρίας. Διότι, λέγει, ὁ ποιητὴς, ὅχι μόνον κάνει καλυτέρους τοὺς παραβάτας μὲ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ συγχρόνως προετοιμάζει τὴν κατάστασιν νὰ λάμψῃ τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Καὶ εἶναι πολὺ θεβαῖον, ὅτι θὰ ἴδῃ κανεὶς τὸν Θεὸν διὰ τῆς τιμωρίας νὰ προετοιμάσῃ τὴν εἰς Αὐτὸν ἐπιστροφὴν τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν, ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ τὸ θαῦμα τῆς φερεσιῆς τοῦ δαιμονιοζομένου τῶν Γεργεσηνῶν, ἐπέτρεψε νὰ ὀδηγηθῇ ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων εἰς τὸν

κρημνὸν καὶ νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, τότε (μὲ τὴν ζημίαν ποῦ ὑπέστησαν) ἐξεπλάγησαν οἱ Γοδαρῆνοί.¹⁴⁹ Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ Ἑβραῖοι «ὅταν ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, τότε ἐπέστρεφον καὶ ἐζητοῦν τὸν Θεόν», καθὼς λέγει, ὁ προφήτης, C Καὶ διαπίλωπον δὲν ἐπαναλαμβάνει τοῦτο συνεχῶς ὁ Θεός; Διότι δὲν βλεῖ διὰ τῆς θίας, ἀλλὰ προαιρετικῶς νὰ ἐπιδώκουν οἱ ἀνθρώποι τὰ τῆς ἀρετῆς. Τοὺς παρακίει νὰ ἐπιδώκουν τὴν ἀρετὴν ὅταν εὐεργετοῦνται μᾶλλον παρὰ ὅταν τιμωροῦνται καὶ καταπιέσκονται. Δὲν εἶναι ἀγαθὸν ὅτι ἐπιτυχάνεται διὰ τῆς θίας. Διότι ἐκεῖνος ποῦ μὲ τὸν φόβον τῆς φυλακῆς κάνει τὸ καλόν, δὲν διατηρεῖται συνεχῶς καλός, ἀλλὰ ὅταν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας, γίνεται καὶ πάλιν κακός. Ἐκεῖνος ὄμως, ποῦ παιδαγωγεῖται, ὥστε αὐτοπροαιρέτως νὰ ἀποφασίσῃ τὸ καλόν ὅταν γίνῃ καλός θὰ μένῃ πλέον ἀκλόνητος εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον.¹⁵⁰ Ἰδοὺ συνελήφθη ὁ ἀμαρτωλὸς εἰς τὰ ποινικτικὰ του ἔργα τὰ ὅποια παρεκεύασε μὲ τὰς ἴδικὰς του χείρας» (στ. 17). Π Προσέχετε, ὅτι δὲν λέγει ὅτι συνελήφθη μὲ τὰς χείρας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὰς χείρας αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

8. Εἶδες πῶς ποικίλει τὸν λόγον ὁ Ψαλμωδὸς μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὴν θείαν τιμωρίαν κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ μὲ τὸ νὰ ἐγείρῃ τὴν δίκην, ποῦ συνεπάγεται ἡ θεία ἢ κακία; Πῶς ἀναφέρει τὴν ἀνωθεν τιμωρίαν; «Εἶναι πασίγνωστον, λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ποιεῖ πάντοτε δικαίας κρίσεις». Καὶ πῶς συμπεραίνει, ὅτι ἡ κακία συνεπάγεται τὴν δίκην; «Ἐπεσαν, λέγει, οἱ ἔθνοί εἰς τὴν παγίδα τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐτοίμαζαν διὰ τοὺς ἄλλους» καὶ συνεχίζει νὰ λέγῃ διὰ τὴν πονηρίαν ὅτι «συνελήφθη ὁ ἀμαρτωλὸς εἰς τὰ ποινικτικὰ του ἔργα καὶ παρεκεύασε μὲ τὰς ἴδικὰς του χείρας τὴν τιμωρίαν του». Δὲν ἀναφέρει οὔτε μόνον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ προερχομένην κατὰ τοῦ ἀμαρτωλοῦ τιμωρίαν, Ἐ δὲ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς πολλακίς ἀναβάλλει τούτην διὰ τὸ μέλλον καὶ μακροθυμεῖ οὔτε μόνον τὴν τιμωρίαν, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν κακίαν, διότι πολλοὶ ἐνδιατρίβουν εὐχαρίστως καὶ συνηθίζουσιν εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ κατοχυρώνει τὸν λόγον του καὶ μὲ τὰς δύο ἀποφεις. Διὰ τοῦτο λέγει «συνελήφθη ὁ πονηρὸς διὰ τῶν πα-

144. Μάρκ. 5, 1.

145. Ἰδοὺ καὶ ἡ θεορία ἐπὶ καλῶν διὰ τὸ καλὸν καὶ ἔχει ἐκ τῆς θείας κινήσεως ἀπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ καὶ τὸν ἐπιπλέον ἐπιπλέον καὶ τὸν νεωτέρων, ὅπως προετοίμασαν φιλοσόφων (Κάντ, Σπινὸζα κ.λπ.).

γιδευτικών έργων τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν του». 106 Α Εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγεται ὅτι ὁ κακὸς ἔπασε μέσα εἰς τὰς ἰδί-
 ας τὰς «παγίδας» του. Μὴ νομίσης λοιπὸν ὅτι κατασκευά-
 ζεις παγιδευτικὰ μηχανήματα διὰ τοὺς ἄλλους, ὅταν ἐπι-
 δουλεύεσαι αὐτούς. Διότι διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ μόνον
 πλέκεις τὰ κατὰ τοῦ ἄλλου προοριζόμενα παγιδευτικὰ δι-
 κτυα.

Ἐδῶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τοῦ ψαλμοῦ παρεμβάλλονται
 αἱ λέξεις «ὡδὴ διάφασμα» ἢ ὅπως ἄλλοι «φθογγὴ αἶε» ἢ
 «μελωδία αἶε» ἢ ἑβραϊστὶ «Ἐγγῶν σέλ», ποὺ δηλώνουν
 μᾶλλον τὸν τρόπον ἀπαγγελίας τοῦ ἐν συνεχείᾳ πηήματος
 τοῦ ψαλμοῦ. «Εἶθε νὰ ριφθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἀμετα-
 νήντοι ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν Ἄδην: ἐκεῖ ὡς ἐγκλεισθῶν ὄλοι
 οἱ ἔθνη καὶ αἱ εἰδωλολάτριά, οἱ ὅποιοι: λησμονοῦν τὸν Θε-
 ὸν» (στίχ. 18). Εἰς ἄλλο χωρίον ἀντὶ τῆς λέξεως «Ἀπο-
 στραφήτως» ὑπάρχει ἡ λέξις «Ἀναστρέψουσι», δηλαδὴ
 «θὰ ἐπανοικαίμουν». Ἐδῶ εἰς τὸν στίχον αὐτὸν πάλιν ἐπι-
 μένει ὁ Δαβὶδ εἰς τὰ ἴδια πράγματα, καὶ λέγει, ὅτι ἡ κοι-
 κία ἔχει ὡς κληρὸν τὴν κόλασιν καὶ ἡ ἀσέβεια γεννᾷ τὸν
 θάνατον καὶ ἡ ἁμαρτία οὖρει μαζί της πολλοὺς κινδύνους.

«Διότι δὲν θὰ λησμονηθῇ μέχρι τέλους ὁ εὐλαβὴς πτω-
 χός. Ἡ ὑπομονὴ τὴν ὅποιαν δεκνύουν οἱ πτωχοὶ δὲν θὰ
 χαθῇ μέχρι τέλους» (στίχ. 19). Β Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐξη-
 γεῖ «ὅτι δὲν θὰ μείνῃ λησμονημένη μέχρι τέλους ἡ προσ-
 δοκία τῶν ταπεινῶν». Πολὺ ἐπιτυχῶς ἐπίσης χρησιμοποιεῖ
 τὴν φράσιν «ἕως τὸ τέλος», καὶ δηλώνει, ὅτι δὲν ζητεῖ κα-
 νεὶς συνεχῆ θυσίαν καὶ ἀνάπαυσιν. Διότι ποῦ θὰ δεχθῇ ἡ
 ὑπομονή, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπικρατῇ συνεχῆς ἡρέμια;
 Τοῦτο δὲ τὸ ὅποιον λέγει, ἔχει ὡς ἐξῆς: θὰ δικασθῶν ἀ-
 φεύκτως οἱ πανηροὶ καὶ θὰ ὑποστοῦν εἰς τὸ τέλος τὰς τι-
 μαρίας. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀνεχθῇ, ὥστε οἱ ἀδικούμενοι
 νὰ εἶναι: διορκῶς συκοφαντούμενοι καὶ δικαζόμενοι. Μὲ αὐτὸ
 καὶ τούτους παρηγορεῖ καὶ δεινούς φοβίζει, καὶ τὴν φιλαν-
 θρωπίαν τοῦ Θεοῦ δεκνύει, καὶ ὅτι ἡ μακροθυμία του τοὺς
 μὲν ἰσχυροποιεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς δὲ εἰς μετάνοιαν προ-
 ελκύει. Παρατῆρει καὶ πάλιν τοὺς πτωχοὺς πῶς εὐδοκίμουν,
 ὅχι ὅμως ἀπλῶς τοὺς πτωχοὺς, Ἐ ἀλλὰ ἐκείνους μὲ τὴν
 συντετραμμένην καρδίαν. Διότι: προπαντὸς αὐτοὶ εἶναι: καὶ
 οἱ ἱκανοὶ δι' ὑπομονήν» μᾶλλον δὲ ἡ μία ἀρετὴ ἐπιφέρει
 τὴν ἄλλην, ἡ ταπεινοφροσύνη τὴν ὑπομονήν, ἡ ὑπομονὴ
 τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐάν κανεὶς ἐρωτήσῃ: καὶ πῶς εἶναι:
 πτωχεῖα ἢ ταπεινοφροσύνη; Τοῦτο θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι

ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ὁ πλέον κατάλληλος δρόμος διὰ
 τὴν ἀρετὴν.

Ἐκεῖνος ποὺ μαζεύει πλοῦτον ἀθῆμονσι καὶ θορυβεῖ-
 ται συνεχῶς. Ἐνῷ ὁ πτωχὸς ἄλα τὰ ὑφίσταται μὲ εὐκολί-
 αν, καὶ ζῶν εἰς κατάστασιν πτωχείας, ὡς εἰς παλαιότερον
 πνευματικὴν γυμνάζεται καὶ ἐξασκεῖται πολλάκις. Διὰ τοῦ-
 το καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἰσελθῇ
 πλοῦσιος ἄνθρωπος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.¹⁰⁷ Δ Τὶ
 σημαίνει ἡ φράσις: «Ἡ ὑπομονή, τὴν ὅποιαν δεκνύουν οἱ
 ἐλπίζοντες εἰς τὸν Κύριον πτωχοί», δὲν θὰ χαθῇ μέχρι τέ-
 λους;» (στίχ. 19). Οὐδέποτε, λέγει θὰ πάῃ χαμένη παρο-
 μοία ὑπομονῆ, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε θὰ φέρῃ τὸν ἀνάλογον
 καρπὸν. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἰσχύει καὶ διὰ τὰ βιωτικὰ πρά-
 γματα. Ἐκεῖ δὲν δύνασαι νὰ ἀναβάλῃς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κό-
 που σου, καὶ ἂν δὲν πληρωθῆς ἀμέσως, ὑπάρχει πιθανό-
 της ἐκ τῆς συνεχῆς ἀναθλητικότητος νὰ πᾶνε χαμένοι οἱ
 κόποι σου. Κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ γεωργός καὶ ὁ ἔμπορος ἀ-
 ναμένουν τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων των ἀλλὰ πολλὰς φο-
 ρὰς λόγῳ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ οἱ δύο χάνουν τοὺς
 ἀναμενόμενους καρποὺς τῶν κόπων των. Μὲ τὴν περίπτω-
 σιν ὅμως τοῦ Θεοῦ δὲν συμβαίνει παρόμοιον πρᾶγμα, ἀλ-
 λά ὅπωςδήποτε ὁ ὑπομένων καὶ στηρίζων τὰς ἐλπίδας του
 εἰς Αὐτὸν θὰ ἀμειψῇ ἐν τέλει. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὸς
 λόγος παρηγορίας, τὸ νὰ ἔχῃς δηλαδὴ τὴν δεσποσύνητα ὅτι
 εἰς τὸ τέλος θὰ δικαιωθῶν αἱ προσδοκίαι σου.

Ἐ «Σῆκω ἐπάνω, Κύριε, ἀρκετὰ ἐμακροθύμιαις: ἄς μὴ
 σφετερίζεται πλέον ὁ εὐτυχὴς ἄνθρωπος τὸ κράτος καὶ τὴν
 δύναμιν σου, παρουσιαζόμενος αὐτὸς κραταῖος καὶ ἀκατα-
 γώνιστος» ἢ ὅπως ἐρμηνεύει ἄλλος «μὴ τὸν ἀφῆνης νὰ ἀ-
 παθρᾶσύνεται περισσώτερον. «Ἄς κριθοῦν ἐνώπιόν σου
 καὶ ἄς ὑποστοῦν τὰς ποινὰς τῆς δικαίας ἀποκράσεώς σου
 οἱ ἔθνη καὶ» (στίχ. 20). Εἰς ἄλλος ψαλμὸς λέγει «ἄς ἔλθουν
 εἰς δικὴν πρόσωπον μὲ πρόσωπον μαζί σου». Ἀφοῦ ὡμί-
 λησεν διὰ τὴν κακίαν, ἡ ὅποια κατέχει τοὺς πλείστους τῶν
 ἀνθρώπων, καὶ ἀφοῦ διηγῆται τὴν πονηρίαν, τὰς ἀρπαγὰς,
 τὰς πλεονεξίας, τοὺς ἀδίκους φόνους ποὺ λαμβάνουν χώ-
 ραν, ἐν συνεχείᾳ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ στείλῃ βοήθειαν
 εἰς ὅσους ἀδικοῦνται. Τέτοια εἶναι ἡ καρδία τῶν ἁγίων,
 ὡς ἡ τοῦ Παυλοῦ, νὰ μὴ φροντίζω μόνον διὰ τὸν ἑαυ-
 τὸν των, ἀλλὰ ὡσάν νὰ εἶναι ἡ δικαυμένη καὶ ἄλη ἡ ἄν-

θρωπότης μία οικογένεια και εις άνθρωπος, τοιουτοτρόπως παρακαλούν τόν Θεόν.

107 Α «Σήκω ἐπάνω, Κύριε! μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ κομπορημονῇ σὺ θαδῶς. Τί θὰ εἶπῃ ἡ Ἀνάστηθι, Κύριε»; Θὰ εἶπῃ: ἔξελε Κύριε διὰ νὰ δικάσῃ τοὺς ἀδίκους, δοῦθήσῃ τοὺς ἀδικουμένους, τιμώρῃσῃ τοὺς καταπατήτας τοῦ δικαίου. Καὶ πολὺ ὀρθῶς ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐντόνους αὐτὰς λέξεις καὶ εἶπε ἡ Ἀνάστηθι καὶ «Μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος» διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐμπρός εἰς τὸν Θεόν εὐτελὲς πρᾶγμα, χῶμα, στάκτη καὶ κοριοτόξ.

«Ἄς κριθοῦν ἐνώπιόν σου καὶ ἄς ὑποσταῶν τὰς πονίας τῆς δικαίας ἀποφάσεώς σου οἱ ἔθνηκοί». Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει «νὰ δικασθοῦν οἱ παράνομοι διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν». Νὰ δικασθοῦν πλέον, διότι δὲν ἔγιναν καλύτεροι ἠθικῶς μὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιδειχθείσαν μακροθυμίαν. «Ζήτησέ τοὺς εὐθύνας δι' ὅσα κατὰ τῆς μεγαλωσύνης σου ἐτόλμησαν».

«Ἐγκατάστησον ἐπ' αὐτῶν ἡγεμόνα καὶ διδάσκαλον, Κύριε. Ἄς μάθουν οἱ ἔθνηκοί, ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἄνθρωποι» (στίχ. 21). «Πορευθῶνται ἡ λέξις Διάψαλα». Κάποιος προσθέτει τὴν λέξιν «καί» ἤτοι πάντοτε. Τί σημαίνει ἡ φράσις; «Ἐγκατάστησον νομοθέτην εἰς αὐτούς»; Τοῦτο σημαίνει: Β ἐπειδὴ οἱ εἰδωλωτάτρι ἀέπτονται καὶ θροῦν ὡσάν νὰ εἶναι αὐτόνομοι, δηλ. δὲν σὲ ὑπολογίζουσι, καὶ δὲν δίδουσι σημασίαν εἰς τὴν Θεῖον Δικαιοσύνην, ἔξελε ἐναντίον αὐτῶν, καὶ ἀφ' οὗ περιφρονοῦν τὰς νοθεσίας καὶ συμβουλίας Σου, γίνου τιμωρὸς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ νόημα καὶ ἕτερος ψαλμὸς ἀποδίδει μὲ τὴν φράσιν: «Γίνε, Κύριε, φανερός εἰς αὐτούς». Κύτταξε, πῶς ἐκφράζεται μὴ ζητῶν τὴν ἄμεσον τιμωρίαν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν νοθεσίαν καὶ τὴν διάρρωσιν τῶν καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς παράνομου ζωῆς. Ἄλλὰ ἂν ἀδιαφορήσουσι καὶ πάλιν, τότε θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ τιμωρία πλέον εἰς αὐτούς ἀντὶ τῆς συμβουλῆς. Καὶ ὄχι μόνον εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους θὰ γίνῃ τὸ ἴδιον. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ πῶσον μέγα εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπερδάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς σβήνει τὴν ἀσθένειαν ἄκουε καὶ τὸ ἔξης: Ἄς μάθουν οἱ ἔθνηκοί, λέγει, ὅτι εἶναι ἄνθρωποι. Καὶ τὸ λέγει τοῦτο, διότι πολλοὶ ἐληρομένησαν τοῦτο, ἔξεχασαν τὴν πραγματικὴν φύσιν τῶν, ἐξώκειλαν εἰς μαϊνίαν καὶ παραλογισμούς, ἠγνόησαν ποῖος εἶναι ὁ ἑαυτοῦ τῶν. C Καὶ καλῶς προσέθεσε καὶ τὴν λέξιν «πάντοτε» διὰ νὰ διακηρύξῃ, ὅτι ὄχι μόνον εἰς

τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐποχὰς εὐτυχίας νὰ ἐνθυμῆται ὁ ἄνθρωπος, ποῖος εἶναι. Ἄλλὰ, ὅταν τοὺς τιμωρήσῃ τῶρα, πῶς ἐληρομένησαν τὴν πραγματικὴν φύσιν τῶν, κατόπιν θὰ ἔχουν ἔντονον τὸν φόβον μέσα τῶν καὶ πικρὰν ἀνάμνησιν τῶν δεινῶν καὶ τιμωριῶν πῶς ὑπέστησαν. Τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς εὐθυμίας καὶ εὐτυχίας τῶν θὰ γνωρίζουσι καλῶς τὴν πραγματικὴν τῶν φύσιν.

9. Βλέπετε, πῶς προσεύχεται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ πῶς ζητεῖ τὴν διάρρωσιν τῆς τρέλλας τῶν; Διότι: τὸ νὰ ἀγνοῶμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, τοῦτο εἶναι χειρότερον καὶ τῆς μεγαλύτερας τρέλλας καὶ τοῦ ἐξωφρενισμοῦ. Καὶ τοῦτο προέρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ ψυχικὴν ἀσθένειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ διεφθαρμένην διάθεσιν.

D «Διατί, Κύριε, ἔχεις σταθῆ μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς; Διατί σηκώνεις ἐπάνω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ φαίνεσαι ὡσάν νὰ μὴ μᾶς βλέπῃς καὶ νὰ μὴ μᾶς προσέχῃς ἐν μέσῳ τῶν κρίσεων περιστάσεων καὶ θλίψεων, ὅπῃ τὰς ὁποίας ἐμμεθα κυκλωμένοι;» (στίχ. 22). Αὐτὰ λέγει ὁ προφήτης προσυχομένος καὶ παρακαλῶν τὸν Θεόν ὡς ἐκπρόσωπος τῶν θλιβομένων, χωρὶς νὰ προκαλῆ φυσικὰ τὸν Θεόν μὴ γένοιτο. Τοῦτο γίνεται καὶ μὲ πολλούς, οἱ ὁποῖοι, ἐπειδὴ θλιβονται ὑπὸ διαφόρων δεινῶν καὶ ἀδικιῶν, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πόνου, ζητοῦν νὰ γίνῃ ἡ θεῖα δίκη πρὸ τοῦ καταλήλου καιροῦ. Καθὼς ἐπίσης συμβαίνει καὶ μὲ ἐκείνους, πῶς ἐγχειρίζονται ὑπὸ ἱατροῦ καὶ πῶς ἐνῶ ἀκομὴ δὲν ἔχει ἀποκληρωθῆ ἡ ἐγχείρησις, αὐτοὶ παρακαλοῦν τὸν ἱατρὸν νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν χεῖρά του ἐκ τῆς πληγῆς. Ἄλλὰ ἡ αἰτίαις τῶν αὐτῶ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι ἐπιβλαπῆς δι' αὐτούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάσχουσι περισσότερο μὴ θυνάμενοι νὰ ὑπερέσουν τοὺς πόνους. Καὶ πολλὰς φορὰς φωνάζουσι πρὸς τοὺς ἱατροὺς ἐμὲ ἐδοσάναις, μὲ κατέστρεψες, μὲ ἐπέθανες». Αὐτὰ ὅμως δὲν εἶναι λόγια τῆς ἀνεπηρέαστου λογικῆς τῶν, ἀλλὰ συνέπεια τοῦ πόνου τῶν. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ πολλούς, οἱ ὁποῖοι ἀλιγοψυχοῦν πρὸ τῶν θλίψεων καὶ λέγουσι, ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑπερέσουν πλέον τοὺς πόνους. Κάπως παρόμοια ἐκφράζεται καὶ ὁ προφήτης Σαφονίας. Ε Ἄλλ' αὐτὰ συνέβαινον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτε αἱ δυσκολίαι καὶ τὰ κριτήρια ἦσαν ἐνάλογα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ ἀδημονία καὶ ἡ ἔλλειψις ὑπομονῆς δὲν συμβιβάζονται μὲ τὸν χριστιανὸν καὶ εὐρίσκονται πολὺ μακρὰν τῆς χριστιανικῆς σκέψεως.

«Εἰς καιρὸν, πού ὑπερφρανεύεται διὰ τὴν ἐπικράτησίν του καὶ συμπεριφέρεται μὲ ἀσυγκράτητον ἀλαζονείαν ὁ ἀσεβής, καίγεται εἰς κάμινον θλίψεως ὁ ἐνάρητος πτωχός. Συλλαμβάνονται οἱ τολαίπυροι πτωχοὶ εἰς τὰς περιτέχους παγίδας, τὰς ὁποίας μὲ πονουργίαν πολλὴν ἐτοιμάζουν κατ' αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ· ἄλλαι ἐρμηνεύται ἐξηγούν: ὡς συλληφθεὺν οἱ κοκοὶ εἰς τὰ δικτυα, τὰ ὁποία μηχανεύονται διὰ τοῦς εὐσεβεῖς. Διότι θυμαίνεται ὁ ἁμαρτωλὸς δι' ὅσα ἐπιθυμεῖ καὶ ἀπολαμβάνει ἡ διεφθαρμένη ψυχὴ του, μακαρίζεται δὲ ἐργαζόμενος τὴν ἀδικίαν.

108 Α Ἐξώργισεν ὑπερβολικὰ τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς» (στίχοι 23, 24, 25). Ἀφοῦ ἔλαθεν ὁ προφήτης στάσειν ἑκείνου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρακαλεῖ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὑπὲρ ὄλων ἐκείνων, πού ἀδικοῦνται, ἀναφέρων εἰς τὴν παράκλησίν του αὐτὴν καὶ τὰ πάθη καὶ ἐλαττώματα, πού εἶναι συνέπεια τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας· ἐπὶ παραδείγματι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ δίκαιος ὑποφέρει καὶ τολαίπυρεῖται πρὸ τῆς θείας δίκης καὶ τιμωρίας τῶν παραδοσίων, καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ θλέπῃ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτὸ διάστημα τὸν πονηρὸν καὶ ἀδικὸν νὰ εὐμερεῖ.³⁷ Διότι δὲν εἶναι μικρὸς πειρασμὸς καὶ μικρὰ τιμωρία καὶ τὸ γεγονός τοῦτο. Ἐπιτεῖ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ δικάσῃ τοῦς ἀλαζόνες τούτους καὶ νὰ στρέψῃ τὰ πονηρὰ σχέδια καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐναντίων τῶν ἑαυτῶν τῶν. Ἄναφέρεται ἐν συνεχείᾳ εἰς ἕνα ἀφόρητον εἶδος κακίας. Παῖον εἶναι τοῦτοι: «ὅτι ἐπαινείται ὁ ἁμαρτωλὸς ἱκανοποιῶν ὄλα τὰ ψυχικὰ του πάθη». Θαυμάζεται καὶ ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς διὰ πράγματα, πού θὰ ἔπρεπε νὰ καλύπτῃ τὰ προσώπων του. λέγει, καὶ διὰ τὰ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ ἐντρέπεται. Β Πῶς θὰ θεραπευθῇ λοιπὸν αὐτός, ὅταν ἐπαινῆται διὰ τὴν κακίαν του; Ἀκόμη καὶ σήμερον γίνεται τοῦτο. Ὁ ἕνας θαυμάζεται ὡς ἀπόλυτος ἄρχων, ὁ ἄλλος διότι ἠμύνθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὁ ἕτερος, διότι ἐφάνη ἔξυμνος καὶ κατώρθωσε νὰ μαζέψῃ τὰ ἀγαθὰ ὄλων τῶν ἄλλων. Καὶ ὅταν ἕνας ἐκ τούτων χάσῃ τὸν ἑαυτὸν του μέσα εἰς τὰ πάθη, τοῦ λέγουν ὅτι εὗρεκε τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἄλλα παρόμοια χωρὶς νὰ ὁμιλῇ κανεὶς εἰς αὐτοὺς περὶ πνευματικῶν ζητημάτων. Πουθενὰ δὲν ἐπαινεῖται σήμερον ὁ ἀπηλλαγμένος τῶν ἐπιγείων μερμυῶν, ὅτε ἐκείνος, πού ἀγαπᾷ τὴν πτωχείαν. Ἀπεναντίας ἐπαινεῖται ὁ ἐκμεταλλευτής, ὁ κάπηλος, ὁ

37. Ἐπὶ ὁ ἰ. Χριστοστόμος θέτει τὸ λεγόμενον ἀπόβλημα τῆς Θεοδικίας, μὲ τὸ ὅποσον ἀσχολεῖται διεξοδικῶς τὸ Πιστόλον τοῦ 108 καὶ 241 τὸ ὅποσον ἀπασχολεῖ καὶ ἀπασχολεῖ πλείστους φιλοσόφους ὄλων τῶν ἑποχῶν.

κόλαξ, ἐκείνος πού δέχεται ὡσὺν ἀφέντης ἐξυπηρετήσης δουλικὰς χωρὶς νὰ κάμῃ τίποτε ἀπολύτως χρήσιμον. Αὐτὰ θλέπῃν ἴσῃναι ὁ προφήτης, διότι τόσοσ πολλὸ ἐπικράτησεν ἡ κακία, ὡστε νὰ κομπάζῃ καὶ νὰ ἐπιθεκνύεται, καὶ τὸ ἀκόμη χειρότερον, ὅτι δὲν ἐντρέπεται καὶ δὲν αὐτοεπαινεῖται μόνον ἀλλὰ εὐρίσκει καὶ τόσοσ ἄλλους νὰ τὸν ἐπαινοῦν.

Τὶ χειρότερον εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτὴν; Ἐξώργισε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς». Ἐτερος δὲ λέγει: «Ὅτι: ἐπειδὴ ὑπερφρανεύθη καὶ ὑμολόγησε τὸν ἑαυτοῦ του ὁ παράνομος συμφῶνως μὲ τὰς ἐγωϊστικὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς του, καὶ ἐπειδὴ ὁ πλεονέκτης ἐπένησε τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τοῦτο ἐξώργισαν τὸν Θεὸν ἐναντίον τῶν. Ὅταν λοιπὸν ἀξηθῇ ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ τότε ἀκόμη ὁ ἁμαρτωλὸς λέγει ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ζητήσῃ ὁ Θεὸς εὐθύνας ἀπ' αὐτόν». Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει: Ἐπειδὴ ἐξύμνησε τὰς διαφορὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του, καὶ ἐμακάριζε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὰ ἐκ πλεονεξίας προερχόμενα ἀγαθὰ του, ἐχλεύασε τὸν Κύριον. Ὁ ἀσεβής μὲ τὴν ἔξαρσιν τῆς ἀργῆς του δὲν θέλει νὰ πιστεύῃ ὅτι θὰ τὸν ἀναζητήσῃ ὁ Θεός. Οἱ δὲ ἐβδομήκοντα μεταφρασταὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγουν: Ἐξώργισε τὸν Κύριον ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ λέγει ὅτι ὁ Κύριος δὲν θὰ ζητήσῃ εὐθύνας δι' ὅσας πράξεις του ἐξοργίζεται. Δ Ἐίδες, πού ἐφθασεν ἡ ἐπικράτησις τῆς κακίας; Τὶ λέγω, ἀναφέρει ὁ Ψαλμωδός, ὅτι στενοχωρεῖ ἡ κατάστασις αὐτὴ τοῦς πτωχοὺς; Τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν ἐξοργίζει. «Καὶ παρ' ἄλλην τὴν ἀργίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀσεβής λέγει ὅτι εἶναι φαινομενικαὶ αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ζητήσῃ λόγον διὰ τὰς ἀμαρτίας του». Ἄλλος πάλιν δοκνύων τὸν βαθμὸν τῆς ἀσεθείας τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ κειταρισμοῦ αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ παραλογισμοῦ, τῆς ἀλαζονείας. Εἶδες ἐξόγκωμα τῆς πρέλλας καὶ τῆς διαφθορᾶς; Πρὸς τοῦς συμπατριώτας του εἶναι ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος, ἀπαμεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν ἀρετὴν, ἔχει ἐρωτευθῆ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐπαινεῖ. Καὶ καλῶς ἕτερος εἶπεν, ὅτι «ὁ Θεὸς ἀπουσιάζει ἀπὸ κάθε σκέψιν καὶ ἔννοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ» κηρύττων μὲ τοῦτο, Ἐ ὅτι δὲν ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὅτι εἶναι γαμάτος ἀπὸ σκότος, ὅτι δὲν ἔχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἄλλὰ ὅπως ἡ τοίμπλα θολώνει τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔτσι καὶ ἡ πονηρία τὸν διάνοιον, καὶ ὀδηγεῖ τὸν αἰσθῆ πρὸς τὸν κρημνόν. «Δὲν αἰσθάνεται ποτε ἐμπρός

του ὁ ἁμαρτωλὸς τὴν θείαν παρουσίαν» (στίχ. 25). Ἄλλος λέγει, ὅτι καθόλου δὲν ἐνθυμείται τὸν Θεόν. «Αἱ πράξεις του εἶναι ὀδύνη καὶ θρωμεραὶ καὶ εἰς κάθε περίστασιν ρυπαρὰς καὶ μολυσμένους εἶναι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς του. Καταφρονεῖ καὶ ἀθετεῖ ἀσυστόλως τὰ προστάγματα καὶ τὰς ἐντολάς σου» (στίχ. 26). Ἄλλος πάλιν λέγει ὅτι «διὰ τὸν ἀσεβῆ ἔχει ἀρβῆ καὶ ἐξαφανισθῆ ἡ κρίσις σου». ¹⁰⁹ Ἄ Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς κακίας; Σβήνεται τὸ φῶς τοῦ λογικοῦ του, τυφλώνονται οἱ λογισμοὶ του, καὶ αἰχμάλωτος παραδίδεται εἰς τὴν πονηρίαν. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ τυφλὸς συνεχῶς πίπτει εἰς λάκκους, ἔτσι ἐπίσης καὶ αὐτός, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ πρὸ τῶν φθοσιμῶν του, συνεχῶς περὶ τὸν καιρὸν του μέσα εἰς τὴν κακίαν. Ὅχι τώρα μὲν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὕστερον δὲ εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ συνεχῶς εἰς τὴν κακίαν κατοικεῖ καὶ οὔτε τὴν κόλπον τοῦ πυρός τῆς γενένης ἐνθυμείται, οὔτε τὴν μέλλουσαν κρίσιν, οὔτε τὰς εὐθύνας του. Ἄλλα, ὡσάν τὸν ἵππον, ποῦ ἀπαχαλινοῦται, ἀφοῦ ἐκβάλλῃ ὅλα αὐτὰ τὰ ἠθικὰ στηρίγματα, δικὴν ἀνεργασίαν πλοίου, παραδίδεται εἰς τὰ πανηρὰ πνεύματα καὶ εἰς ἄγρια κύματα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ δι' αὐτὸν κακίαι ποῦ θὰ τοῦ καθοδηγήσῃ τὸν νοῦν του. Εἶδες τὸν πονηρὸν νὰ καταδικάζεται: ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν κακίαν; **Η** Τί ὑπάρχει χειρότερον ἀπὸ τὸν ἀχαλινωτὸν ἵππον ἢ ἀπὸ τὸ ἀνεργασίαν πλοίου ἢ ἀπὸ τὸν τυφλωμένον τὸν νοῦν ἀνθρώπου;

10. Ἄλλα ἐς ὅλων τούτων ἀθλιώτερος εἶναι αὐτός, ποῦ ζῆ εἰς τὴν κακίαν, ποῦ ἔσθησε τὸ φῶς τὸ προερχόμενον ἐκ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ ποῦ παρεδόθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

«Λόγω τῶν προσωρινῶν ἐπιτυχιῶν του, φοντάζεται ἐν τῇ ἀλαζονείᾳ του, ὅτι θὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ ὅλων τῶν ἐχθρῶν του. Διότι εἶπε μέσα εἰς τὴν καρδίαν του: δὲν θὰ ταραχθῶ ἀπὸ κανένα. Ὅλοι αἱ γενεαί, ποῦ θὰ προέλθουν ἀπὸ μένα, θὰ παραμείνουν μακρὰν οἰουδιήποτε κακοῦ» (στίχ. 27). Ἄλλος πάλιν λέγει. Ὅλους τοὺς ἐχθρούς του τοὺς περιφρονεῖ ἐμφανῶς καὶ λέγει εἰς τὴν καρδίαν του: δὲν θὰ ἀνατραπῶ ἐκ τοῦ θρόνου μου εἰς ὅλους τὰς γενεάς. Δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ θασανισθῶ. **Θ** Εἶδες τοὺς παραλογισμούς του; Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτην ἀπόπειράν του; Εἶδες τὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀλονέν ἀυξανόμενην καταστροφὴν του; Εἶδες ὅτι μακαρίζουν οἱ ἀνόητοι, αὐτὰ τὰ ὅποια εἶναι γεμῆτα ἀπὸ ἀβλιότητα καὶ πῶς ἐν συνεχεῖσι θουλιάζουν; Ἐπαινῆται διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, εὐλογεῖται διὰ

τὰς ἀδικίας. Πρῶτον δάραθρον εἶναι τούτο καὶ εἶναι ἱκανὸν νὰ κόψῃ τὸν τράχηλον καθενός, ποῦ δὲν προσέχει.

Διὰ τοῦτο προπαντὸς ἐκείνους, ποῦ μᾶς κατηγοροῦν καὶ ἐπιδύκουν τὴν δόξασίν μας πρέπει νὰ παραδεχόμεθα παρὰ ἐκείνους, ποῦ μᾶς ἐπαινοῦν καὶ μᾶς κολακεύουν ὀλεθριῶς. Διότι οὗτοι διαφθείρουν καὶ καταστρέφουν τοὺς δούλους καὶ τοὺς ὠθεοὺν πρὸς μεγαλύτεραν κακίαν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸν τούτων τὸν ἁμαρτωλὸν, ἀφοῦ ἐκολάκευσεν, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸν παραλογισμὸν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ ἐξῆς παρατήρησιν λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους **Π** μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ περνεύσαντος ἐκεῖ: «Καὶ οἷς εἰσθε φουσκωμένοι ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ δὲν ἐπληθύνσατε μάλλον». ¹¹⁰ Ἐκεῖνος, ποῦ ἁμαρτάνει πρέπει νὰ πνεθῆ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, καὶ ὄχι νὰ ὑπερηφανεύεται. Εἶδες τὴν διαστροφὴν τῆς κακίας, ἢ ὅποια ὄχι μόνον δὲν καταδικάζεται, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐπαινῆται; Ἀπὸ αὐτά, ἀπὸ τὸν ἴδιόν του παραλογισμὸν καὶ τὰς κολακείας ὁ πονηρὸς ἐξώγκωσε τὴν πονηρίαν του, ἐληοσύνησεν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Ἐξ αἰτίας τούτου ἐληοσύνησεν καὶ τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν του. Διότι ἐκείνος, ποῦ ἠγασμένη τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀσημουντον χρονικὴν διάφορσιν τῆς ζωῆς του. Κύτταξε, πῶς σκέπτεται ὁ ἄφρων: «Δὲν θὰ σαλευθῶ ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς εὐτυχίας μου καθ' ὅλους τὰς γενεάς, καὶ θὰ διέλθω τὴν μακροτάτην ζωὴν μου ἀνευ οὐδεμιᾶς θλίψεως». Τὶ περισσότερον δλακώδες πρᾶγμα ὑπάρχει ἀπὸ τὴν πτωχὴν αὐτὴν κεφαλὴν, ποῦ ἐνῶ εἶναι ἀνθρώπος, καὶ μάλιστα φθαρτός, καὶ συνδοδεμένος ἀναποσπαστῶς μετὰ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, **Γ** καὶ ἐνῶ ὑπάρχει ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰς τόσας μεταβολάς, παρὰ ταῦτα σκέπτεται τόσον ἀνοήτως; Πόθεν προέρχεται τούτο; ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν φυσικά. Διότι ὅταν ἕνας ἀνόητος ἀνθρώπος ἀπολομβάνει μεγάλης εὐπορίας καὶ ἐξουσιάζῃ τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἐπαινῆται καὶ θαυμάζεται, τότε γίνεται χειρότερος ἀπὸ ὅλους. Ἐκεῖνος, ποῦ δὲν ἀνομῆνει οὐδεμίαν μεταβολήν, οὔτε τὴν εὐπορίαν του ἀπολομβάνει μετὰ σωφροσύνης, καὶ ὅταν πέσῃ εἰς καιροῦς ἀθλιότητος, ἐπειδὴ εἶναι ἀγύμνωστος καὶ ἀμελέτητος, ταράσσεται καὶ θορυβεῖται. Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν συνίδησαν ἔτσι καὶ μετὰ τὸν Ἰωβ. ¹¹⁰ Ἄ ἀλλὰ καὶ, ὅταν ἐκείνος εὐρισκετο εἰς τὸν καιρὸν τῆς εὐμερίας, ἀνέμενε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν ἔλευσιν τῆς δυστυχίας. Διὰ τοῦτο

110. Α' Κορ. 5, 2.

καὶ ἔλεγεν· «Ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον ἠσθανόμην, ἦλθεν εἰς ἐμὲ αὐτός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλεγον νὰ γλυτώσω, με συνήνησεν, οὔτε εἰρήνευσα, οὔτε ἠσύχασα, οὔτε ἀνεπαύσθην καθύλακον· ἦλθεν εἰς ἐμὲ ἡ ὄργη καὶ τὰ θάνατα».³⁹ Καὶ ἄλλος ἔλεγεν· «Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κορεσμοῦ τῶν ὀλκῶν ἀγαθῶν νὰ ἐνθυμῆσαι τὴν πείναν, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πλοῦτου, νὰ μὴ λησμονῆς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν δυστυχίαν».⁴⁰ Ἄλλ' ὁ ἀνόητος ἀσεδής, ἐπειδὴ διεστράφη ψυχικῶς, δὲν φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ θεωρεῖ καὶ νομίζει τὴν εὐδαιμονίαν του ἀμετάβλητον καὶ σταθεράν, πράγμα ποῦ εἶναι δείγμα ἐσχάτης ἀνοησίας καὶ διαφθορᾶς καὶ ἀφορμὴ τῆς πανωλεθρίας του. **Β** Μὴ λοιπὸν μακαρίζεις ἐκείνους, ποῦ πλουτοῦν, ἐκείνους, ποῦ ἐξουθενῶνουν θάνατος θαυροῦν ἐχθροῦς των καὶ συγχρόνως ἐπιανεύονται διὰ τὴν κατὰστασίν των αὐτῆν. Διότι βλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα ἀγαθὰ οὐσιαστικῶς εἶναι διὰ τοὺς ἀπροσεκτοὺς μεγάλα φάρμακα καὶ κρημνοί, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν των καταπίπτουν εἰς αὐτὸν τὸν πυθμὲν τῆς ἀσεβείας. «Γαιουτοτρόπως σκέπτεται αὐτός, τοῦ ὁποῖου τὸ στόμα εἶναι γεμάτον ἀπὸ κατάρων καὶ ἀπὸ πικρίων καὶ δολιότητος. Κάτω ἀπὸ τὴν γλῶσσάν του ὑπάρχει διαρκῶς ἡ κενετρέχουσα καὶ τὸ δηλητήριον τῆς βίας καὶ τοῦ πόνου. Ἐδῶ ἕτερος ἐπιεικέστερον ἐκφραζόμενος, θεωρεῖ τοῦτον ἐπιδόλοθον. Ἡ ἐνέδρα παρενοεῖ με τοὺς πλουσίους εἰς τὰ μυστικά μέρη διὰ νὰ φρονύσῃ ἄνθρωπον ἀδῶν. Ἄλλος λέγει· «Καραδοκεῖ μέσα εἰς τὰς σὺλάς· τὰ μάτια του εἶναι κατρυμένα εἰς τὸν πτωχόν. «Παρενοεῖ σὸν λέων κρυμμένος μέσα εἰς τὴν φωλέαν του» ἢ ὅπως λέγει ἄλλος ἐν ἑπιπέσει μέσα εἰς τὸ κλουβί του. **Γ** ἐνεδρεύει διὰ νὰ ὀρπάσῃ τὸν πτωχόν, ἀφοῦ με τρόπον ἀπατηλὸν τὸν προσελκύσῃ πλησίον του», ἤτοι· «ἀφοῦ τὸν σαγήνησῃ» κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν, εἰς τὴν πανίδα, ποῦ τοῦ ἔχει στήσει, θὰ τὸν ταπεινώσῃ· θὰ τὸν κλέσῃ μέσα εἰς τὸ δίκτην του, ὅπως τὸ ψάρι εἰς τὴν σαγήνην. Θὰ σκόψῃ καὶ θὰ πῆσῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, διὰ νὰ καταστῇ κυρίαρχος τῶν πτωχῶν καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτούς» (στίχ. 28, 29, 30, 31). Ἄλλος πάλιν ἐρμηνευτὴς ὁμιλῶν περὶ τοῦ πονηροῦ λέγει· «ἀφοῦ σκόψῃ, **Δ** θὰ καμφθῇ καὶ θὰ πέσῃ με ὀρμὴν συνοδευόμενος καὶ μετὰ τῶν ἰσχυρῶν σωματοφυλάκων του κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων». Εἶδες λαπὸν τὸν πονηρὸν πῶς μεταβάλλεται καὶ εἰς θη-

39. ΠΙΣΤΙΣ, 23 - 24.
40. Σοφ. Σοφ. 18, 25.

ρίον; Ἰσάν νὰ περιγράψῃ ἕνα θηρίον ὁ προφήτης με τὸν ψαλμὸν του, εἶσι ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ με τὸ νὰ διοραμητῆται τὰς δολιότητάς του, τὰς ἐνέδρας του καὶ τὰ ἐπιβόλου σατανικά σχέδιά του. Τί ἀθλιώτερον εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ, τί μεγαλύτερον δείγμα ἀνεχείας οἰκονομικῆς, ὅταν ἐπιδοκῇ ἀγχωδῶς ὁ πονηρὸς νὰ ἀποκτήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν βεκερα τῶν πτωχῶν; Πῆς μου, εἶναι δυνατόν νὰ δινομάσωμεν αὐτὸν πλούσιον; Ἄν ναι, τότε πρέπει νὰ ὀνομάσωμεν πλούσιον καὶ τὸν κλέπτην καὶ τὸν διαρρηκτὴν. Ἀλλοίμονον, λέγει ὁ προφήτης. Τί σημασίαν ἔχει καὶ ἂν δὲν διοραμητῆται τὰ δικαστήρια; Τί τὸ σπουδαῖον καὶ ἂν δὲν γυρίζῃ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὴν νύκτα, ἀλλὰ με δολιότητα ἐξαγοράζει τὸν δικαστὴν καὶ σθῆνει τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης; Ποίαν σημασίαν ἔχει τὸ ὅτι δὲν ἐξυπνᾷ διὰ νὰ μεταθῇ εἰς τὴν ἐργασίαν, νύκτα, ὅταν ἀκόμη οἱ ἄλλοι κοιμῶνται, ἀλλὰ σηκώνεται; μετὰ ἀπὸ ὄλους; Αὐτὸς εἶναι ἀυθαδέστερος ἀπὸ ὄλους. Διότι καὶ οἱ ληστοὶ καθημερινῶς κλέπτουν, ἀλλὰ τιμωροῦνται ἀπὸ τοὺς νόμους. Εἶδες φτώχεια, εἶδες αἰμοδορίαν; Φτώχεια, διότι ἐπιθυμεῖ τὰ ἀσήμαντα ἀγαθὰ τοῦ πτωχοῦ, **Ε** αἰμοδορίαν δέ, διότι δὲν διατάζει οὐδὲ ἐνώπιον τῆς συμφορᾶς του νὰ ἐκμεταλλεθῇ τὸν δυστυχῆ, τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐλεῆσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀθλιότητά του. Ἄλλ' ὅμως ὅτι καὶ ἂν κἀνῃ, εἰς τὸ τέλος δὲν θὰ μείνῃ ἀτιμωρητός. Ὅταν θὰ ἐπικρατήσῃ, ὅταν θὰ νομίσῃ, ὅτι ἐγὼ κυρίαρχος, ὅταν φαντασθῇ ὅτι ἐγὼ εἶναι ἀκατάβλητος, τότε ἀκριδῶς θὰ καταστραφῇ. Ἐταί με τὴν καταστραφὴν του θὰ ἀναδεικνύεται καὶ ἡ πρόνοια καὶ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὑπομονὴ τοῦ πτωχοῦ, καὶ ἡ ἀμετανοησία αὐτοῦ τοῦ θηροῦ, καὶ ἡ ἀνεξικακία τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ δίκη τοῦ Θεοῦ δὲν ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸν παραβάτην, διότι ὁ Θεὸς τὸν καλεῖ διὰ τῆς μακροθυμίας του νὰ μετανοήσῃ. Καὶ ὅταν τίποτε δὲν βλέπῃ νὰ γίνεταί περὶ μετανοίας, τότε τὸν νοθετεῖ διὰ τῆς τιμωρίας. ¹¹¹ **Α** Οἱ μὲν πτωχοὶ με τὰς ἀδικίας, ποῦ ὑπέστησαν, οὐσιαστικῶς καθόλου δὲν ἐδιδάθησαν, ἀλλὰ μάλλον ἀνώτεροι ἠθικῶς ἀνεδείχθησαν καὶ λοιπότεροι κατέστησαν ἀπὸ τὰς θλίψεις των. Ὁ δὲ Θεὸς ἐπέδειξε τὴν μακροθυμίαν του, ὑπομένων καὶ ἀνεξικακῶν, μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὴν δύναμιν του εἰδείξε καὶ τοὺς πρότους διορθώσεως τοῦ ἀμετανοήτου. Διότι ὅταν ἐκδηλωθῇ ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ αὐτὸν τὸν ἀθάνατον δύναται πάραυτα νὰ κατασυντρίψῃ. Ὁ δὲ ἄφρων καὶ πονηρὸς, ἐπειδὴ ἔμεινεν ἀδιόρθωτος καὶ ἀμετανοήτος, καταδι-

κάζεται εις τὴν ἐσχάτην τῶν πονῶν. Δὲν εἶναι συνεπῶς μικρὸς ὁ σωφρονισμὸς αὐτὸς τῶν ὁποίων κάμνει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς πλουσίους.

11. Μὴ λοιπὸν ἀπαυᾶσαι καὶ ἀποκτῆς ὑπερβολικὸν θάρρος καὶ ζῆς εἰς τὴν πονηρίαν, ὅταν καθίστασαι κυρίαρχος τῶν ἐχθρῶν σου καὶ ὅλα σοῦ φαίνονται εὐνοϊκά, ἀλλὰ προσπαντὸς τότε νὰ φοβῆσαι. Διότι ὅσον αὐξάνεται ἡ πονηρία μέσα σου, τόσον ὀλιγοστεύουν οἱ λόγοι δικαιολογίας κατὰ τὴν ἀπολογίαν σου, καὶ ὅσον μένεις εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πονηρίας, τόσον περισσότερον ἀποκόπτονται αἱ ἐλπίδες τῆς παρά τοῦ Θεοῦ συγγνώμης. Β «Διότι ὁ πονηρὸς διελογίσθη μέσα τοῦ ἔχει ξεχάσει; ἐλησμόνησε τελείως ὁ Θεός. Ἔστρεψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του, διὰ νὰ μὴ βλέπῃ πλέον τίποτε» (στίχ. 32). Δέξ, εἰς πόσον μεγάλου θόρον καταστροφῆς πίπτει, ποίας σκέψεις κάνει, τὰς ὁποίας, θεοβίως, δὲν τοῦ μὴ νὰ ἐξωτερικεύσῃ διότι εἶναι τόσο ἀδίκαντροποι, τὰς ζυμῶναι ὁμοίως μέσα τοῦ καὶ μάχεται κατὰ τῆς ἀληθείας· προσπαθεῖ ὁ δυστυχὴς νὰ ἐπισκιάσῃ πράγματα, ποῦ εἶναι φανερώτερα καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου, λόγῳ τῆς συγχύσεως τοῦ μυαλοῦ του.

«Σῆκω ἐπάνω, Κύριε ὁ Θεός μου, ἄς σηκωθῇ ὕψηλὰ ἡ χεὶρ σου. Μὴ λησμονήσῃς μέχρι τέλους τοὺς πτωχοὺς» (στίχ. 33). *Ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀποδίδει τὸ ἀνωτέρω μὲ τὸ «Σῆκωσε ὕψηλὰ τὴν χεὶρά σου, Κύριε». «Διὰ ποῖον λόγον ἐξώργισεν ὁ ἀσεθὴς τὸν Θεόν; Τὸν ἐξώργισε, διότι εἶπε μέσα του ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ζητήσῃ πλέον λόγον διὰ τὰς ἀδικίας του. Ἄλλὰ Σὺ, Κύριε, τὰ βλέπεις ὅλα. Δι' αὐτὸ γνωρίζεις ἀκριβῶς τόσον τοὺς πόνους ὅσον καὶ τὴν ὀργήν, διὰ νὰ παραδώσῃς ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου τοὺς ἀσεβεῖς εἰς τὰς ἀδυσωπῆτους τιμωρίας τῶν χειρῶν σου» C (στίχ. 33, 34, 35). *Ἄλλος λέγει «Σὺ εἶδες ὅτι σὺ θὰ ρίξῃς τὸ βλέμμα Σου εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ὀργήν, διὰ νὰ παραδώσῃς (τὸν πονηρὸν) εἰς τὰ χεῖρά σου». *Ἄλλος λέγει «διὰ νὰ παραδοθῶν οἱ ἀσεβεῖς εἰς τὰς χεῖράς σου». Ὁ μὲν παρόνομος, ὁ ἀρπαξ, ὁ πλεονέκτης, τέτοια παραδέχεται, ὅτι δὲν θὰ θρασυθῇ ποτὲ διὰ τὰ ἐγκλήματά του. Ὁ δὲ προφήτης ἀποδεικνύει σαφῶς τὰς ἀνωτέρω σκέψεις τοῦ πονηροῦ καὶ ἀναφέρει ὅτι ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ λόγος τῆς μὴ ἀμέσου τιμωρίας τοῦ ἀσεβοῦς. Ὁ προφήτης λοιπὸν ἀναφέρει τοὺς διαλογισμοὺς τοῦ ἀσεβοῦς ὅτι διήθεν «ὁ Θεὸς ἐλησμόνησε τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις; ἔστρεψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του διὰ νὰ μὴ βλέπῃ πλέον τίποτε». Τὸ ἀντίθετον ὁμοῦ ἀκριβῶς συμβαίνει. Σὺ Κύριε

καὶ βλέπεις, καὶ γνωρίζεις καλῶς, ἀλλὰ καὶ μακροθυμεῖς, μέχρις ὅτου πέσουν ἀμετανόητοι πλέον εἰς τὰς χεῖράς σου. Διὰ τί λέγει ὁ Δαβὶδ «μέχρις ὅτου οἱ ἀσεβεῖς παραδοθῶν εἰς τὰς χεῖράς σου»; Ἀπλῶς ἐκφράζεται μὲ ἀνθρωπίνους εἰκόνας καὶ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ ἔξης: Ἄνομνεῖς, Ὁ δεικνύεις ἀνεξικακίαν, ὥστε εἰς τὸ τέλος οἱ ἴδιοι, λόγῳ τῆς υπερβολικῆς πονηρίας των παραδίδονται πρὸς δίκην. Εἶσαι θεοβίως, Θεέ μου, δυνατὸς καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν παράδοσιν νὰ συλλάβῃς τοὺς παραδάτας καὶ νὰ τοὺς δέσῃς. Ἄλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ μὲ λόγια τὸ πέλαιος τῆς ἀνεξικακίας Σου, διότι ἐνῷ βλέπεις τὰς παρανομίας, ὁμοῦ δὲν ἐξέρχεσαι νὰ ἐκδικηθῇς τοὺς παρανόμους, ἀλλ' ἀνομνεῖς τὴν μετάνοιάν των. Ἐὰν δὲ ἐν τέλει δὲν μετανόησαν, τότε τιμωρεῖς, ὅταν δὲν πρόκειται νὰ κερδίσουν τίποτε ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν σου. Ἄκουσε ὁμοῦ, πῶς συνεχίζει τὸν μακρὸν περὶ τῶν ἀδικουμένων λόγον τοῦ ὁ ποιητῆς. «Εἰς τὴν προστασίαν σου καὶ μόνον ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ὁ πτωχός, εἰς τὸν ὄρφανόν σου εἶσαι βοηθός» ἢ «αὐ ἐγενετο βοηθός» ἢ «αὐ εἶσαι εἰς τὸ μέλλον» μεταφράζουν ἄλλαι τὸν στίχ. 35. Λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἡ προστασία δηλ. τῶν ἀδικουμένων. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον Σου Θεέ μου, αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπερ τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν ἐξαιρετικὴ φροντίς Σου. Ε Δὲν ἐγκατέλειψε λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸ ἔργον του, οὔτε τὸ ἐπαρδῶσε. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ οἰκοδόμησις εἶναι ἔργον τοῦ τεχνίτου καὶ ἡ διακυβέρνησις τοῦ σκάφους ἔργον τοῦ κυβερνήτου, καὶ ἔργον τοῦ ἡλίου εἶναι νὰ φωτίσῃ, ἔτσι συμβαίνει ἀκριβῶς καὶ μὲ Σέ, Θεέ μου. Ἰδικόν σου ἔργον εἶναι νὰ ἐπιμελήσῃς τῶν ὀρφανῶν, νὰ ἀπλώνῃς τὸ χεῖρ σου πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Κανεὶς δὲν δύναται νὰ γίνῃ τόσο ἰσχυρὸς προστατὴς των, ὅσον Σὺ μόνος. Διότι τοῦτο δηλοῖ ἡ λέξις «Ἐγκαταλείπται», ὅτι κανεὶς ἀπολύτως, παρά μόνον Σὺ καθίστασαι ἰσχυρότατος προστατὴς τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν πτωχῶν.

«Σύντριψε, σὺ, τὴν καταπιστικὴν δύναμιν τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ πονηροῦ. 112 Α Θὰ ζητηθῇ ἡ ἀμαρτία, ποῦ ἔκαμε, καὶ δὲν θὰ εὑρεθῇ, διότι θὰ ἔχη ἐξοφανισθῇ μαζί με ἐκείνην» (στίχ. 36). Ἄλλος πάλιν λέγει «θὰ ζητηθῇ ἡ ἀσέβεια τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ οὐ μόνον αὐτὴ δὲν θὰ εὑρεθῇ ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἀσεθής». Ὁ προφήτης, δὲν ζητεῖ ἀπλῶς νὰ συντριβῇ ὁ ἀμαρτωλός, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ δύναμις του, καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ὅλη ποῦ ἐτροφοδοτοῦσε τὴν πονηρίαν του. Ἐπειτα ζητεῖ νὰ καταλογισθῶν αἱ εὐθύναι τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ νὰ δώσῃ λόγον τῶν

πράξεών του, και να αποδειχθῆ τὸ μέγεθος τῆς ἀδικίας του. Μόλις ταῦτο γίνη, οὔτε νὰ σταθῆ δὲν θὰ μωρέσῃ, οὔτε νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιον τοῦ Δικαιοκρίτου, ἀλλὰ θὰ καταστραφῆ, θὰ ἐξοφαιισθῆ, θὰ ἐκμηδενισθῆ μαζί με τὰς ρίζας καὶ τὰς ἐξαρτήσεις του, τότε πού θὰ ἐλέγχωνται αἱ πράξεις του. Κανείς λοιπὸν ἂς μὴ θρηνηθῆ διὰ τὴν ὀρφάνειαν του καὶ τὴν πτωχίαν του, διότι ὅσον αὐτὰ διαρκοῦν περισσύτερον. Β τὸσον μεγαλύτερα καθίσταται καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Κανείς ἂς μὴ κομπορημονῆ διὰ τυχὸν ἀξιώματά του, οὔτε νὰ φουσκώῃ ἀπὸ κενοδοξίαν. Διότι ἡ θέσις των αὐτῆ εἶναι πολὺ ἐπιφαλῆς καὶ ἐπομόρροπος, καὶ ὅσαι δὲν προσέχουν, μετὰ μεγάλης εὐκολίας παρασύρονται εἰς τὸν κρημνόν.

«Θὰ βασιλεύσῃ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος» (στίχ. 37). Ἐδὼ ὁ Δαβὶδ ἀπαντᾷ πρὸς ἐκείνους, πού θορυβοῦνται καὶ ταρασσονται, διότι δὲν καταδικάζονται ἀμέσως οἱ ἁματωλοὶ. Τί φοβείσαι, τί σὲ τρομάζει; λέγει. Μήπως εἶναι προσωρινὸς ὁ δικαστής; Μήπως ἔχει τέλος ἡ βασιλεία του; Καὶ ἂν δὲν καταδικάζῃ ἀμέσως τὸν παραβάτην, ὅμως ἐξάπτοντος θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς καταδικῆς. Διότι ὁ δικαστής μένει ἀμετάδλητος μέσῳ τῶν αἰώνων καὶ διαρκῶς βασιλεύει.

«Σεῖς εἰδωλολάτραι καὶ ἀσεβεῖς, θὰ χαθῆτε ἀπὸ τὴν γῆν ἢ ὅποια εἶναι ἰδική Του. Ἐ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πτωχῶν εἰσηκούσαε Κύριε, καὶ εἰς τοὺς πόθους τῆς καρδίας των ἐπρόσεξε τὸ αὐτί σου» (στίχ. 38). Ἡ «ἠσχροσύνη» τὰς προθέσεις τῆς καρδίας των τὸ αὐτί σου ἢ «Σὺ θὰ προετοιμάσῃς τὰς καρδίας τούτων, ὥστε αἱ ἐπιθυμίαι των νὰ γίνων ἐυπρόσδεκται εἰς τὰ ὠτά σου», ὅπως λέγουσ ἄλλοι ἐρμηνεύται.

«Θὰ ἀναλάβῃς τὴν δικαιοκρίσιον τοῦ ὄρφανοῦ καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ τολμήσῃ πλέον νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ ἀλαστικῶς τὸ ἀνάστημά του οἰσοθήποτε ἀνθρώπος ἐπὶ τῆς γῆς» (στίχ. 39). Ἄλλος λέγει «Κάμε κρίσιν ὑπὲρ τοῦ ὄρφανοῦ καὶ τοῦ συντετριμμένου».

Βλέπεις, πῶς ὁ Προφήτης καταναλίσκει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λόγου του εἰς τὴν φροντίδα, πού δεκνύει ὁ Θεὸς διὰ τὸν πονηρὸν καὶ παράνομον; Διότι οὐσιαστικὰ αὐτὸς εἶναι πού πάσχει καὶ ὑποφέρει. Διότι ὁ ἀδικούμενος μόνον ζημίαν χρημάτων ὑφίσταται, ἐνῶ ὁ ἀδικὸς καὶ πονηρὸς διατρέχει τὸν ἑαχάτον κίνδυνον. Τί σημασίαν ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι δὲν συνασθάνονται τὴν πραγματικὴν ἀρρώ-

στεια, ἐντὸς τῆς ὁποίας εὐρίσκονται; Ἡ ἀσθένεια των κατέστη ἀναισθησία πλέον, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ προπάντων ἔχουν μεγαλύτερον ἀνάγκην νὰ ἐλεηθῶν. Ἡ κατάστασις τούτων δεκνύει καὶ ἐλλείψιν ὀρθοπροσύντης των. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα συμβαίνει καὶ μετὰ τὰ παῖδιά, τὰ ὅποια, ὅπως καὶ οἱ ἀσεβεῖς, δὲν ἀντιλαμβάνονται τὰ περισσότερον ἐπικίνδυνα πρᾶγματα καὶ δὲν κάνουν λόγον δι' αὐτὰ, ἀλλὰ κάποτε ἐξ ἀγνοίας θέτουν καὶ τὰ χεῖρα τους εἰς τὴν φωτιάν, ἐνῶ ἀπεναντίας φοβοῦνται τὰ φαντάσματα καὶ τρέμουν ἀπὸ τὰς σκιάς. Μετὰ αὐτὰ κινιάζουσι οἱ πλεονέκται, διότι φοβοῦνται τὴν πεινίαν, πρᾶγμα, πού ὄχι μόνον δὲν εἶνα φοβερόν, ἀλλὰ καὶ μέσον ἀσφαλῆς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς σωτηρίας. Ἐνῶ τὸν ἀδικὸν πλοῦτον καὶ τὴν πλεονεξίαν ἐπιβιάζουσι καὶ τὸν ἔχουν περὶ πολλοῦ, πρᾶγμα, πού εἶναι χειρότερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φωτιάν. Διότι ἡ πλεονεξία εἶναι πάντοτε κακόν. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν πλεονεξίαν προτρέπει ὁ Προφήτης νὰ ἀποφυγῇ καὶ ἀποκόψῃ πᾶς ἀνθρώπος, Ἐ μετὰ ἀπειλὰς καὶ φοβέρας, παρακαλεῖ δὲ τὸν Θεόν νὰ σηκωθῆ καὶ τιμωρῆσῃ τὴν ἀνοσθησίαν τοῦ πλεονέκτου. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει ὅτι «θὰ χαθῆτε, σεῖς οἱ εἰδωλολάτραι, ἀπὸ τὴν γῆν, ἢ ὅποια εἶναι τοῦ Θεοῦ»: ἀπειλεῖ αὐτούς μετὰ παναλεθρίας καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ γίνῃ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἀδικουμένων, ὥστε καὶ αὐτοὶ νὰ ἀνοσπνεύσουν καὶ ἐκείνοι νὰ σωφρονισθῶν. Κανείς, λοιπὸν, ἂς μὴν ἐπιδιώκῃ τῶν χρημάτων τὴν σωσώρευσιν. Ἐκ τῆς πλεονεξίας πολλὰ κακὰ προέρχονται, ὅπως παραλογισμός, ἀκηρία, σθόνος, κενοδοξία καὶ ἄλλα πολὺ φοβερώτερα τούτων.¹¹³ Ἀ Ἄλλὰ διὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ἀποκόψατε τὴν ρίζαν τῆς πλεονεξίας. Ἐὰν δὲν παραμείνῃ μέσα σας αὐτή, δὲν πρόκειται νὰ διασπῆσιν τὰ ἀνωτέρω προσερχόμενοι ἐξ αὐτῆς πονηρὰ ἐλαστήματα. Διὰ τοῦτο τὰ εἶπε αὐτὰ ὁ Προφητᾶναξ Δαβὶδ, ὄχι μόνον κατὰ ἀκούωμεν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ νὰ διαρθρωώμεθα καὶ νὰ ζεῖωμεν πολλὴν ἀρετὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχὺς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Ι΄ (10) ΨΑΛΜΟΝ

Β Τίτλος του Ψαλμού είναι «Εἰς τὸ τέλος», ἔχων μουσικὴν σημασίαν. Ἀνήκει εἰς τὸν Δαβὶδ. Ἔστι «ἐπιινίκιος» τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀναφέρεται «εἰς τὸ νικιοποιόν», εἰς ἐκεῖνον δηλαδή ποῦ ἐδημιούργησε τὴν νικίαν.

1. «Εἰς τὸν Κύριον ἔχω τὴν πεποιθήσιν μου. Πῶς σεῖς λέγετε εἰς ἐμέ: φεῦγε καὶ γίνε μετακίστης, πέταξε σὰν ἐπουργίτης εἰς τὰ θυνά καὶ ζήτησε ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν σου», ἢ ὅπως ἄλλος λέγει «ἀνέβα ψηλὰ εἰς τὰ θυνά ὡς σπουργίτης, μετακινήσου, διότι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐτένωσαν τὰ πόδας των, ἐτοίμασαν εἰς τὴν φορέτραν δέλην, διὰ νὰ κατατοξεύσουν με λύσαν ἀπὸ ἀπάκρυστον μέρος τοῦς ἐναρέτους καὶ ἀπνηρέτους κατὰ τὴν καρδίαν κατ' ἄλλον, κερφυλακτοῦν ἀπὸ σκοτεινὸν μέρος, διότι ὅσα σὺ ἐπεμελήθης ἀρτίως καὶ τελείως νὰ οἰκοδομήσης, αὐτοὶ τὰ κατεκρίμνησαν» (στίχ. 1, 2, 3). Ἄλλοι λέγουσι ὅτι: «οἱ θαυμοὶ κατελύθησαν» καὶ ἄλλοι: «ὅτι αἱ περὶ δικαιοσύνης διδασκαλίαι ἐὰ διαλυθῶν». Ἡ Μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος, ἐπὶ τὸν Κύριον, φρούριον ἀπόρητον, τείχος ἀκαταμάχητον, συμμαχία ἀκατάβλητος, λιμάνι ἀκύματων, πύργος ἀκατόδλητος, ὄπλιον ἀκατανίκητον, δύναμις ἀσυναγώνιστος, ἡ ὁποία εὕρισκει λύσεις καὶ ἐκεῖ, ποῦ ὑπάρχει ὁδὸ ἐξέσθου. Μὲ σὺντροφὸν τὴν ἐλπίδα ἄνθρωποι ὁποιοὶ κατέβαλον ὠπλισμένους, γυναῖκες κατενίκησαν ἄνδρας, παῖδι ἀνεδείχθησαν μετὰ μεγάλης εὐκαλίας ἰσχυρότερα εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ μελετημένους πολεμάρχους. Καὶ τί τὸ περίεργον ὅτι ἐνίκησαν πολεμάρχους, ἀφοῦ ἔγιναν κυριόραυ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιγείου κόσμου; Τὰ ἴδια τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἠγυόησαν τὰς ἰδιότητάς των καὶ μετεβλήθησαν κατὰ καιροῦς θαυματουργικῶς εἰς ἀναγκαστὰ δι' ἄρισμένα πρόσωπα ἀντικείμενα. Ἔτσι τὰ θηρία δὲν ἀπεδείχθησαν θηρία **Δ** καὶ ἡ κάμιος τοῦ πυρὸς ἐδρόσειε. Διότι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν ὄλον τὰ μετατρέπει: πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐλπίζόντων. Δόντια ἀκονισμένα, φυλακὴ στενόχωρος, ἀγριότης τῆς φύσεως καὶ πείνα, ποῦ συνοδεύει ὅλα τὰ ἀνωτέρω, καὶ ποθεν ἄελπις ἀνθρωπίνης εὐνοϊκῆς ἐπεμβάσεως, μαζί δὲ με ὅλα αὐτὰ, καὶ τὰ στόματα τῶν λέοντων νὰ ἐγγίξουν τὸ

1. Καλύτερον παράδειγμα εἶναι ἡ ἐπίσις Δαβὶδ, ὁ ποιητὴς καὶ τὰς παρόντος Ψαλμοῦ, ὅστις, ἐπηρεζόμενος εἰς τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μόνον κατέβαλε τὸν πάνοπλον Γολιάθ.

2. Δαν. 3.

σῶμα τοῦ Προφήτου Δανιήλ. Ἄλλ' ἡ ἐλπίς τοῦ προφήτου εἰς τὸν Θεὸν ἀπεδείχθη ἰσχυροτέρα παντὸς χαλίνου, καὶ τὰ στόματα τῶν λέοντων ἔφαρξε καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω. Αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἐσκέπτετο καὶ ἀπαντοῦσε πρὸς ἐκείνους, ποῦ τὸν συνδούλευσαν νὰ φύγη καὶ νὰ δραπέτευσῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ μεταναστεύον εἰς ἄλλους τόπους. «Εἰς τὸν Κύριον ἔχω στηρίζει τὰς ἐλπίδας μου. Πῶς λοιπὸν σεῖς με συμβουλευέτε περὶ τῆς μελλοντικῆς σωτηρίας μου;» Τί εἶναι αὐτὰ ποῦ μοῦ λέτε; Ἐ Τὸν Δεσπότην τῆς Οἰκουμένης ἔχω σύμμαχόν μου, αὐτὸν ὁ ὁποῖος πανταχοῦ καὶ μετὰ μεγάλης εὐκαλίας δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ πᾶσαν ἀπόφρασιν τοῦ ὁμιέως. Ἐκεῖνον ἔχω στρατηγὸν καθοδηγητὴν μου καὶ συμπαραστάτην μου. Διατί με συμβουλευεῖς λοιπὸν νὰ μεταβῶ εἰς ἀκατοίκητον καὶ ἔρημον μέρος, διὰ νὰ εὐρῶ ἐκεῖ τὴν ἀσφάλειαν; Μήπως εἶναι δυνατόν νὰ με βοηθήσῃ περισσότερο ἢ ἔρημος ἀπὸ ὅσον δύναται: νὰ με βοηθήσῃ ὁ ἄνυ αὐδεμιᾶς δυσκολίας πραγματοποιῶν τὰ πάντα; Διατί ἐμὲ τὸν ἰσχυρότατον ὠπλισμένον διὰ θείας δυνάμεως, ὡσὰν γυμνὸν καὶ ἄοπλον, με συμβουλευεῖς νὰ δραπέτεύω καὶ με προτρέπεις νὰ μεταναστεύω; Ἐπειτα ποτε δὲν θὰ προτρέπεις νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν ἔρημον, ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει στρατόπεδον περιφραγμένον με ἰσχυρὰ τεῖχη καὶ ἐρωδισμένον με ὄπλα, διότι θὰ ἐγινώσκων γελοῖος, ἂν συνδούλευσε τέτοια πράγματα. ¹¹⁴ Ἄ Τώρα προσπαθεῖς νὰ στείλῃς εἰς τὴν ἐξορίαν ἐμὲ, ποῦ ἔχω μαζί μου τὸν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης, καὶ με φυλακεῖς καὶ με μεταβάλλεις εἰς μετανάστην, ἐπειδὴ με πολέμου οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ ἀσεβεῖς; Μετὰ ἀπὸ ὅσα εἶπα, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ μὴ φύγω. Διότι ὅταν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου, καὶ αὐτοὶ ποῦ με πολεμοῦν εἶναι ἁμαρτωλοὶ, πῶς δὲν καταδικάζεται εἰς τὴν χειρότερον αἰσχύνην αὐτός, ποῦ με συμβουλευεῖς νὰ μιμηθῶ τὴν περίεργον δειλίαν τῶν πτηνῶν;

Δὲν ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι τὸ ἀντίπολον πρὸς ἐμὲ στρατόπεδον ἀποδεκνύεται με τὴν βοηθειαν τοῦ Θεοῦ ἀδυνατότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀράχνην; Διότι, ἐάν εἰς ἔχθρὸς τοῦ ἐπιγείου βασιλέως, ὁποῦδήποτε καὶ ἂν κρυφθῇ, χωρὶς ἀσφάλειαν ζῆ καὶ φοβέται καὶ τρέμει; **Β** Πολὺ περισσότερο ὁ ἔχθρὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ κυριόραυ τοῦ σὺμπαντος. Καὶ, ὅπου καὶ ἂν πάη, ἔχει ἔχθρους τοὺς πάντας, καὶ αὐτὴν ἄ-

3. Δαν. 6, 22.

4. Ἰσά. 42, 3.

κόμη τὴν κτίσιν. Καί, καθὼς φοβεῖται καὶ τοὺς φίλους του, καὶ ἄλλα τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ θηρία, τὸν περιφρονεῖ δολόκληρη ἡ κτίσις. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Θεὸς πολέμει καὶ τρόπον τινὰ μὲ ἓνα περιφρονητικὸν φῶσημα διαλύει τοὺς ἐχθρούς του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του^δ. Διὰ τοῦτο θεδαιῶς ἄλλους μὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, πρῶτον προλάθουν νὰ ἐγγίσουν τὴν γῆν, τοὺς κατέφαγον τὰ θηρία, ἄλλους δὲ τοὺς κατέκαυσεν τὸ πῦρ. Ἄλλα ἔχουν τόξα καὶ φορέτραν καὶ εἶναι κοπὰ πάντα ἔτοιμοι νὰ πολέμησούν, καὶ ἔχουν τοποθετήσει αὐτὰ εἰς τὴν φορέτραν, ἔτοιμα δι' ἐκτόξευσιν. Ἄλλ' ἡ ἰσχύς των εἶναι μηδονιῆ καὶ καθόλου αὐτὰ δὲν μᾶς φοβίζουσιν. Ἄκόμη καὶ ὅταν ἰδῶ κάποιον νὰ ἔχη ἐκτοξεύσει τὸ βέλος του κατ' ἐμοῦ, καὶ πάλιν δὲν θὰ φοβηθῶ. **Γ** Τί χρειάζονται τὰ δπλα, ποὺ δὲν ἔχουν κομμῶν ἰσχύν; Ὅλα εἶναι ἀνίκονα πρὸς θλάθην, ὅταν ἀπουσιάζῃ ἀπὸ αὐτὰ ἡ εὐνοια τοῦ Θεοῦ. Ἄκόμη καὶ ὅταν μηχανορραφοῦν μὲ δολιότητα εἰς ὄραρος μου καὶ δὲν μὲ πολεμοῦν εὐθέως, τότε προσόντων γελῶ εἰς ὄραρος των, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ πολεμήσούν ἀνδρικῶς καὶ δάλλουν ἀπὸ κρυφῆν καὶ σκοτεινὴν θέσιν. Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον ἀσθενές ἀπὸ ἓνα κόν, ποὺ ἀδικῶς ἐπιβουλεύεται ἄλλους. Αὐτὸς δὲν χρειάζεται νὰ φονεῖθῃ ἀπὸ δπλα ἄλλων, ἀλλὰ καταπίπτει ἀπὸ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καὶ ἀπὸ τὸν δόλον, ποὺ ἔτοιμαζε δι' ἄλλον. βλάπτεται αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τί εἶναι λοιπὸν πρὸ ἀσθενικὸν ἀπὸ ἓνος ἀνθρώπου, ποὺ καταστρέφεται ἀπὸ τὰ ἴδια σατανικὰ σχέδιά του; Ἐκτός δὲ τούτων ἔχω νὰ εἶπω καὶ τὸ εἴηξ: Ὅτι μερικοὶ ἀμαρτωλοὶ δὲν πολεμοῦν μόνον τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα δολίως, **Δ** ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους ἀνευθύνους, ποὺ ποτὲ καὶ εἰς τίποτε δὲν τοὺς ἐδίωξαν. Πολὺ συντόμως λοιπὸν καὶ αὐτοὺς ὁ Θεὸς τοὺς καθιστᾷ ἀνίσχυρους καὶ ἀσθενεῖς. Διότι, ὅπως ἐκεῖνοι, ποὺ ἀνευ ὑποδημάτων κλωσσῶν κορφαὶ ἐκεῖνα μὲν καθόλου δὲν δλάπτουν, αὐτοὶ δὲ καταματώνουν καὶ καταπληγώνουν τὰ πόδια τους, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ αὐτούς. Ἐκτός τούτων ὑπάρχει καὶ ἄλλος λόγος, ποὺ καταλύεται ἡ πολεμικὴ ἰσχύς των ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. Ποῖος εἶναι ὁ λόγος αὐτός; ἔστι αὐτὰ τὰ ὅποια σὺ κατήρησας, αὐτοὶ ἐκρήμνισαν» πρὸ σημαίνει τοῦτο. Ἐναντίον σου πολεμοῦν καὶ μάχονται, ἐπιδιώκοντες νὰ κρημνίσουν τὸν νόμον σου καὶ τὰ προστάγματά σου. Προσπαθοῦν θεδαιῶς νὰ καταργήσουν τὰς προσταγὰς σου, τὰς ἐντολάς σου, καίτοι αὐτοὶ εἶναι κατωχρω-

δ. Σοφ. 5, 18.

μένα ἀκατομαχήτως. **Ε** Ἡ τὸ ἀνωτέρω νόημα δίδωμεν εἰς τὸ ψαλμικὸν χωρίον ἢ ὅτι καὶ παραβάται τοῦ νόμου καθίστανται, οἱ ἐχθροὶ, εἰς τὸ ἴδιον σιμπεράσμα καταλήγομεν. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν εἶναι μικρὸς λόγος ἀδυναμίας καὶ ἀσθενείας, τὸ ὅτι ἀφοῦ δὲν ἐπήρησαν τὰς ἐντολάς σου καθίστανται διὰ τοῦτο πολέμοι καὶ ἐχθροὶ σου. Διὰ τοῦτο καὶ ἐναντίον των εὐσεδῶν πολεμοῦν, καὶ δολιότηας σχεδιάζουν, ἐπειδὴ δὲν ὑπακούουσιν εἰς τὰ ἴδικά σου προστάγματα.

2. Ἀφοῦ ὠμίλησεν ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀδυναμίας των πολεμίων, καὶ ἀφοῦ ἀπέδειξεν αὐτὴν ὄχι διὰ πραγμάτων, ποὺ θὰ ἐχρησιμοποιοῦν ἄλλοι, ¹¹⁵ **Α** ἀλλὰ μὲ μέσσω τοῦ αὐτοῦ θεθεῖρει ὁρθά. (Διότι δὲν εἶπε, ὅτι δὲν ἔχουν χρήματα, οὔτε φρούρια, οὔτε συμμάχους, οὔτε πόλεις, οὔτε ὅτι εἶναι ἀπεροὶ των πολεμικῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀφοῦ παρεδλεψε δλα αὐτὰ καὶ τὰ περιφρονῆσε σὺν μηδονικὰ καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι παρόνομοι, ὅτι πολεμοῦν ἐναντίον ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους δὲν ἔχουν δλαθῆ, ὅτι προσπαθοῦν νὰ κρημνίσουν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ). Ὁμιλεῖ ἐπίσης καὶ περὶ τῆς παρατάξεως των δικαίων καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀποδεικνύει τὸ εὐδάλωτον ἐκείνων, των ἀσεδῶν. Ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἄς κρῖνωμεν τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν ἀσθενῆ, ὄχι ἀναλόγως των κριτηρίων, τὰ ὅποια ὑπολογίζουσιν καὶ φοβοῦνται: οἱ καταγέλαστοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ αὐτὰ δὲν φοβοῦμεθα καθόλου. Διὰ ποῖα πράγματα ὑπερηφανεύονται; Διὰ τὴν δευότητα, τὴν πονηρίαν, **Β** τὴν πολυτελεῆ περιβολὴν, τὸν ὄγκον τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο ἐκρήμνως καθίστανται καὶ καταγέλαστοι. Διότι τὰ εἶδη αὐτὰ εἶναι εἶδη ἀσθενείας. Μὰ γνωρίζουν νὰ κάμνουν καὶ σατανικὰ σχέδια, λέγει. Καὶ πάλιν μοῦ ἀναφέρεις ἄλλο εἶδος ἀσθενείας των, μὲ δσα μοῦ λέγεις.

Διατί δμως πολλοὶ ὑπερησχύουσιν, ἐνῶ ἔχουν τὰ ἀνωτέρω πάθη; Τοῦτο γίνεται ἐπειδὴ σὺ, δὲν γνωρίζεις νὰ πολεμῆς καλῶς; ἐπειδὴ καὶ σὺ ἀγωνίζεσαι διὰ τὰ ἴδια πράγματα, τὰ ὅποια ἐπιδιώκουν καὶ ἐκείνοι, καὶ εἰς τὰ ὅποια οφείλεται τὸ γεγονός ὅτι γίνονται ἀσθενέστεροι, δηλαδὴ διὰ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς δόξης καὶ τῆς καταδουνοστεύσεως των ἄλλων.

Ἀπόφυγε τὰς ἐπιδιώξεις τῆς προσποθείας αὐτῆς σὺ, καὶ ἀντὶ τούτων παρατάξε εἰς ἕκαστον των ἐπιτιθεμένων ἐναντίον σου τὰς ἀντιστοίχους ἀρετάς. Ἀντιμετώπισε διὰ τῆς ἐπεικειας τὸν ὑπερήφανον, διὰ τῆς πενίας τὸν πλεονέκτην, διὰ τῆς ἐγκροτείας των ἀκόλαστον, διὰ τῆς φιλοφρο-

σύνης τὸν φανερόν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν εὐκόλως θὰ ἀντιπεξέλθῃς νικητὴς κατ' αὐτὸν. C 'Ἄλλ' ὅσα διηγῆσθην προηγουμένως, ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀντιδικῶν. Πρόσεχε τώρα, πῶς θμιλεῖ καὶ περὶ τῆς παντοπίας τοῦ δικαίου, διότι συνεχίζει εἰς τὸν ψαλμὸν καὶ ἐρωτᾷ «Τί κατώρθωσε λοιπὸν ὁ δικαίος μετὰ τοὺς κόπους του;». Δηλαδή, ἐνῶ οἱ ἀντιδικοί τοιοῦτοτρόπως πράττουν καὶ πολιτεύονται, ζητεῖς νὰ μάθῃς ἀπὸ τοῦ ἔλαβε τὰ ὄπλα του καὶ ἤντησε τὴν δύναμίν του ὁ δικαίος; «Ἄκουσε λοιπὸν τὴν συνέχισαν. «Ὁ Κύριος ὦν καὶ ὑπάρχει εἰς τὸν ἅγιον Ναὸν του. Ἔχει ὁ Κύριος τὸν θρόνον του εἰς τὸν οὐρανόν» (στίχ. 4). Εἶδες μὲ ποίαν συντομίαν διηγῆσθαι ὁ Ψαλμωδὴς τὴν συμμαχίαν τοῦ δικαίου; Τί ἐποίησεν ὁ δικαίος, ἐρωτᾷ; Ἄπλως κατέφυγεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν κατοικοῦντα εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν παντοῦ παρόντα. Δὲν ὤψωσε τόσα, οὔτε ἠτόιμισε καμμίαν φαρῆσαν, ὅπως ἔπραξεν ἑκείνος, οὔτε ἔκαιροφυλάκτισε μέσα εἰς τὸ σκοτάδι. Ἄλλ' ἀφοῦ ἔφησεν ὅλα αὐτὰ, ἔκτισεν ἰσχυρὸν τείχος τρόπον τινὰ ἀπέναντι αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, D καὶ τὸν Θεὸν ἀντέταξε κατ' αὐτῶν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀνάγκη κανενὸς ἀπὸ ὅσα οἱ ἀντιδικοί χρησιμοποιοῦν, οὔτε καταλλήλων καιρῶν, οὔτε τοποθεσιῶν, οὔτε ὄπλων, οὔτε χρημάτων, ἀλλὰ ὅλα τὰ φέρεῖ εἰς πέρας μὲ ἓνα μόνον νεῦμά του. Εἶδες λοιπὸν συμμαχίαν ἀκαταμάχητον, καὶ εὐκολοσπόκτικην καὶ μαζὶ καὶ συμφέρουσαν;

«Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντος Θεοῦ βλέπουν μὲ προστατευτικὴν εὐμένειαν πρὸς τὸν πτωχόν καὶ τὰ βλέφαρά του ἐξετάζουν καὶ διακρίνουν τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος ἐξετάζει καὶ διαχωρίζει τὸν δικαίον καὶ τὸν ἀσεβῆ. E Ὅποιος ἀγαπᾷ τὴν ὀδκίαν, μισεῖ τὴν ἴδιαν τὴν ψυχὴν του» (στίχ. 4, 5). Εἰς ἄλλο μέρος ἀναφέρεται ὅτι «ὁ δικαίος εἶναι ἀντικείμενον δοκιμασίας τῶν βλεφάρων τοῦ Θεοῦ» ἢ «ὁ Κύριος εἶναι δικαίος ἐξεταστής» ἢ «ὁ Κύριος δοκιμάζει τὸν δικαίον καὶ τὸν ἀσεβῆ, μισεῖ δὲ ὑπερβολικὰ ἑκείνον, πού ἀγαπᾷ τὴν ὀδκίαν» καὶ «ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν ὀδκίαν μισεῖ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του».

Εἶδες, πῶς ὁ δικαίος ἔχει σύμμαχον καλῶς ἐφοδιασμένον, βοηθὸν ἐξωπλισμένον, παντοῦ παρόντα, πού βλέπει τὰ πάντα, παρακολουθεῖ τὰ πάντα, πού ἔχει προπαντὸς νὰ διεξάγῃ τοῦτο τὸ ἔργον, ἔστω καὶ ἂν κοινὸς δὲν τὸν παρακαλῇ, νὰ προνοῇ, νὰ φροντίζῃ, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἀδικούντας, νὰ βοηθῇ τοὺς ἀδικουμένους, καὶ εἰς μὲν τοὺς δικαίους νὰ διδῇ ἀμοιβὰς διὰ τὰ κατορθώματά των, εἰς δὲ

τοὺς ἀδικούς νὰ ἐπιτρέπῃ τιμωρίας διὰ τὰ ἀμαρτήματά των; Τίποτε λοιπὸν δὲν ἄγνοεῖ,¹¹⁶ A διότι οἱ ὀφθαλμοὶ Του εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν οὐκουμένην.⁶ Καὶ ὅχι μόνον γνωρίζει τὰ πάντα καλῶς, ἀλλὰ θέλει καὶ νὰ διαρθώσῃ αὐτὰ. Διὰ τοῦτο πρὸς δὴλωσιν ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὁ Θεὸς ὀνομάζεται Δικαίος. Ἄφοῦ λοιπὸν εἶναι δικαίος δὲν ἀνέχεται νὰ παραδότην ἄπλως τὰ διαδραματιζόμενα. Ἀποστρέφεται τοὺς πονηροὺς, ἐπαινεῖ τοὺς δικαίους. Ἐπειτα αὐτό, τὸ ὁποῖον εἰς τὸν προηγούμενον Ψαλμὸν ἔλεγεν, ἐπισημαίνων, ὅτι αὐτὴ ἡ ἴδια ἢ κακία εἶναι ἰκανὴ νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἴδιους τοὺς κατοίκους, τοῦτο καὶ ἐδῶ δηλώνει λέγων: «Ἐκείνος, πού ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του». Ἐχθρὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πονηρία, καὶ καταστρέφει αὐτήν, καὶ συνεπεία τοῦ γεγονότος τούτου ὁ πονηρὸς τιμωρεῖται καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἀκόμη. Εἶδες, πόσον εὐπροσδλήτους ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη παρουσιάζει τοὺς ἀντιδικούς, ὅταν προπαντὸς ἔχη ἓνα τὸσον σπουδαῖον σύμμαχον ὁ δικαίος καὶ ὅταν μάλιστα οἱ ἀσεβεῖς καταστρέφονται ἀπὸ τὰ ἴδια των τὰ ὄπλα, B τὰς παρουσίας των; Εἶδες, πῶς διὰ τῶν παθῶν, καὶ τῶν ὄπλων, πού προσπαθοῦν νὰ στρέψουν ἐναντίον τῶν ἄλλων, οἱ ἀσεβεῖς φράσσονται καὶ αὐταπεριορίζονται, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα καταδραπομῶνται καὶ θλάπτουν τοὺς ἑαυτούς των; Εἶδες ἐπίσης τὴν εὐκολίαν, τῆς συμμαχίας τοῦ Θεοῦ; Διότι δὲν χρειάζεται νὰ διαίσῃ κοινὸς καὶ νὰ μεταδῇ κάπου διὰ νὰ ἀπακτήσῃ τὴν συμμαχίαν αὐτήν, οὔτε χρέματα νὰ ἐξοδεύσῃ, διότι ὁ Θεὸς εἶναι παντοῦ παρὼν καὶ βλέπει τὰ πάντα.

«Ὁ Κύριος θὰ ἐξοπλήσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, σὺν βροχῇ, ὀλεθρίας πανίδας κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν. Θὰ ρίψῃ κατ' αὐτῶν φωτῶν καὶ βειῆρι, καὶ ἀνεμὸν δικαίου. Αὐτὰ θὰ ἀποτελοῦν τὸ καταστρεπτικὸν μεριδίον, πού θὰ γεμίσῃ τὸ πτώριον, τὸ ὅποιον οἱ ἀμαρτωλοὶ θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ πίνωσιν. Διότι εἶναι δικαίος ὁ Κύριος καὶ ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην, στρέφει τὰ πρόσωπόν του πρὸς τοὺς εὐθεῖς καὶ ἀγαθούς» (στίχ. 6, 7).

Ἄλλος λέγει: «Θὰ βρέξῃ ἐπὶ τῶν παρανομῶν ὁ Θεὸς κάρβουνα ἀναμμένα» καὶ «Μὲ εὐθιότητα καὶ δικαιοσύνην θὰ ἀντικρύσῃ τὸ πρόσωπον αὐτῶν», δηλαδὴ τῶν δικαίων, ἢ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. C Ἄφοῦ ἠμίλησεν περὶ τῆς τιμωρίας τῆς προερχομένης ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς κακίας κατὰ τῶν πονηρῶν, καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ περιφρονοῦν αὐτὴν τὴν τιμωρί-

6. B' Παρὰ. 16, 9.

αν, διά τοῦτο κατατάρασσει τήν δεινοίαν τῶν πονηρῶν μέ τήν πληγὴν καὶ τιμωρίαν, πού ρίπτεται κατ' αὐτῶν ἀνωθεν καὶ τήν ὁποίαν παρουσιάζει μέ λόγια ἐντυπωσιακά καὶ τρομερά. Πῦρ καὶ θεοφάνη, καὶ ὀρμητικῶν ἀνεμον καταγίγδος καὶ ἀναμμένοι κάρβουνα, λέγει, θά βρέξῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ οὐρανό. Μέ τήν μεταφορικὴν ἐννοίαν τῶν λέξεων τούτων θέλει νά παραστήσῃ τήν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν, τήν φοβερότητα τῆς κολάσεως, τήν εὐκαλίαν τῆς καταστροφῆς καὶ τὰ καταστρεπτικά ἀποτελέσματα.

3. Τί σημαίνει ἡ φράσις τοῦ Ψαλμοῦ «ἡ μερίς τοῦ πονηρίου αὐτῶν»; Τούτο, λέγει, εἶναι ὁ κληρὸς αὐτῶν, τῶν πονηρῶν, αὐτὸ εἶναι τὸ κτήμιά των, **Δ** εἰς αὐτὸ θά διέλθουν τήν ζωὴν των, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ καταστρεπτικά πράγματα θά καταστροφουῦν. Ἐπειτα ἔρχεται καὶ ἡ οὐρα τῆς θείας τιμωρίας. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς θλίπει τὰ πάντα, δὲν θά ἀνεχθῇ αἰωνίως αὐτὰ νά παρέρχωνται ἀτιμωρητὶ πράγμα, πού καὶ ἄλλος προφήτης λέγει· «Εἶναι καθαρὸς ὁ ὀφθαλμὸς σου, Κύριε, καὶ δὲν ἀνέχεται νά ὀλέθῃ πονηρὰ πράγματα καὶ δὲν δύναται ἐπίσης νά ἀνέχεται τοὺς δικαίους νά πονοῦν». Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Δαβὶθ περισταίνει λέγων, ὅτι «Δίκαιος εἶναι ὁ Κύριος καὶ τήν δικαιοσύνην ἀγαπᾷ». Τούτο εἶναι σπουδαῖον ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ, νά ἀποδέχεται εὐχαρίστως τὰ δίκαια καὶ τήν ἀφρότητα καὶ νά μὴν ἀνέχεται μέχρι τέλους τὰ ὀδίκια καὶ τὰ στραβά. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ὅταν ἤρχιζε τὸν Ψαλμὸν ἔλεγεν· «Ἐχω ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κύριον. Πῶς λοιπόν με συμβουλεύετε νά πρέξω καὶ νά κρυφθῶ εἰς τὰ ὄρη, σάν σπουργίτης». **Β** Ἐκεῖνοι λοιπόν, πού στηρίζουν τὰς ἐλπίδας των εἰς τὰ δωτικά, δὲν εὐρίσκονται εἰς καλύτεραν μοῖραν ἀπὸ τὸ σπουργίτι, τὸ πτωχὸν αὐτὸ πτηνόν, πού ἐλπίζει νά γλυτώσῃ διὰ τῆς καταφυγῆς εἰς τὴν ἔρημιά καὶ εὐκόλως συλλαμβάνεται ἀπὸ δλους. Παρόμοιος μέ τὸ σπουργίτι εἶναι καὶ ἐκεῖνος, πού ἐλπίζει εἰς τὰ χρήματά του. Καθὼς τὸ μικρὸν σπουργίτι ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ συλλαμβάνεται, μέ ἰσόθεργες καὶ παγίδες καὶ μέ μυρίους ἄλλους τρόπους, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος, πού ἐνδιαφέρεται διὰ τὸν πλοῦτον ἔχει ἐπιβουλὰς ἐχθροῦς του καὶ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἀντιπάλους του. Ἄλλὰ ὁ πλοῦσιος ἵη περισσότερον ἐπικινδύνα καὶ αὐτοῦ τοῦ σπουργιτιοῦ, ἐπειδὴ ἔχει πολλοὺς, πού τοῦ σπίνουον παγίδας.¹¹⁷ Ἄ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοῦς ἔχει τὰς ἰδίας τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας. Καὶ αἰώνιος μετανάστης εἶ-

7. Ἄδκκ. 1, 18.

να, διότι πάντοτε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἐκάστοτε καιροῦς, καὶ φοβεῖται τὴν μανίαν τῶν θημίων, καὶ τὴν ἀργὴν τοῦ θασυλέως καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν κολάικων καὶ τοὺς δούλους τῶν φίλων. Καί, ὅταν τὸν γνωρίζουν καλῶς καὶ οἱ ἐχθροὶ του, αὐτοῦς προπαντὸς τρέμει. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπικρατῇ εἰρήνη, αὐτὸς, ὑποπτέεται· συνεχῶς τοὺς ἐπιβούλους ἐχθροῦς του. Διότι δὲν ἔχει πλοῦτον μόνιμον καὶ ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο συνεχῶς, σάν τὸ σπουργίτι, πετᾷ καὶ μετακινεῖται, ἐπιδιώκων νά εὐρίσκηται εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ὄρη, καὶ νά ἴη εἰς ἀδιεπέραστον σκότος. Καὶ ἐνῶ εἶναι μεσημέρια, αὐτὸς ἔχει μέσα του πυκνὸν σκότος καὶ συνεχῶς μηχανορραφεῖ. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον καὶ μέ τὸν δίκαιον. **Β** «Οἱ ἔραμοι τοῦ δικαίου ἀστράπτουν, σάν τὸ φῶς». Οἱ δίκαιοι, αὐτε προτιμοῦν νά ἐπιδολεῶνται ἄλλους, οὔτε νά ἀδικουῦν, ἀλλὰ ἔχουν ἐλαφρὰν τὴν ψυχὴν των ἀπὸ ἁμαρτίας. Ἐνῶ οἱ πλοῦσιοι συνεχῶς μηχανορραφοῦν, συνεχῶς εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος καὶ τὸν φόβον, καθὼς καὶ οἱ ἄησται καὶ οἱ διαρρηκταὶ καὶ οἱ μοιχοί. Ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέραν βλέπουν σκοτάδι, διότι ἡ ψυχὴ των συνεχῶς πλήττεται ἀπὸ τὸν φόβον. Πῶς λοιπόν θά διασκορπισθῇ αὐτὸ τὸ σκοτάδι; Θά γλυτώσῃς ἀπὸ τὸ σκότος, ἐὰν ἀπομακρυνθῇς ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη αὐτά, καὶ ἐὰν ἐξαρτήσῃς ἀπολύτως τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐν μέτρῳ τοῦδε ἦσων μυριάκις ἁμαρτωλῶς. «Παρατηρήσατε προσεκτικά, λέγει, εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων γεγεμένων καὶ θαπιστώσατε, ποῖος ἦλπισεν εἰς τὸν Κύριον καὶ ντροπιάστηκε». **Γ** Δὲν εἶπε «δικαίως» ἀλλὰ «τίς» ἔστω καὶ ἁμαρτωλῶς, λέγει τὸ δὲ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τούτο, ὅτι καὶ πρῶην ἁμαρτωλοῖ, ὅταν στηριχθῶν εἰς τὴν ἄγκυραν αὐτῆν τῆς ἐλπίδος, γίνονται ἀκατάβλητοι ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς των. Τούτο βεβαίως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διάθεσίν σου πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν, ζῶν καὶ μέ μύρια κοκὰ ἐὰν ἐπιδαρύνῃσαι καὶ παρ' ὅλα ταῦτα, ἔχης τὸ θάρρος σου εἰς τὴν θεῖαν φιλοφροσύνην. Ὅπως ἀκριβῶς θεωρεῖται ἐπικατάρατος ἐκεῖνος, πού ἐλπίζει εἰς τὴν προστασίαν οὐδοῆτοτε ἀνθρώπου, τοιοῦτοτρόπως μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, πού στηρίζει τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Θεόν.¹¹⁸ Ἀφοῦ ἀπομακρυνθῇ λοιπόν τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ ὅλα, στηρίξου γερὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγκυραν τῆς ἐλπίδος. **Δ** Διότι ὁ Θεὸς καὶ ὅλα τὰ ἐποπτεῖ καὶ δίκαια κρίνει καὶ δὲν μένει μόνον εἰς τὸ στάδιον

117. Περ. 4, 18.

118. Σερ. Σερ. 2, 10.

119. Ἰερ. 17, 5.

τῆς κρίσεως, ἀλλὰ προχωρεῖ καὶ εἰς ἔργα. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ προφήτης ὠμίλησε περὶ τῆς δικαιοσύνης του, ἔδειξε καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀμετανοήτων, διὰ τοῦ πυρός καὶ διὰ τῆς ὀρμητικῆς καταγιγῆδος. Κάνει δὲ αὐτό, ἐπειδὴ φροντίζει καὶ δι' ἐκείνους καὶ διὰ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως τοὺς κάνει περισσότερο φρονίμους. Χάρην ὄλων αὐτῶν λοιπόν, ἃς προστρέχωμεν πρὸς Αὐτὸν καὶ διαρκῶς ἃς ἔχωμεν καρφωμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸν Θεόν.

Διότι τοιοῦτοτρόπως καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν θὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΑ' (II) ΨΑΛΜΟΝ

118 Α Ἔχει τὸν τίτλον ὁ ΙΙ Ψαλμὸς «Εἰς τὸ τέλος ὑπέρ τῆς Ὀυδοῆς» ἡμέρας, τῆς Κυριακῆς κατὰ τοῦ Πατέρως, καὶ ἀποδίδεται εἰς τὸν Δαβίδ. Ἄλλος ἀποδοθεὶς τὸν τίτλον «εἰς τὸν νικητικὸν ὑπέρ τῆς Ὀυδοῆς». Ὁ δὲ Ἐβραῖος «Ἄσμενίθ» λέγει.

«Σῶσέ με, Κύριε, διότι ἐξηφανίσθη πλέον ἄνθρωπος ἠνάρετος. Σῶσέ με, διότι ἔγνων ὀλιγοσταί καὶ σπάνια ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἱ ἀληθεῖαι». Ἄλλος λέγει «Δὲν ὑπάρχουν πλέον πιστοὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους» (στίχ. 2).

Β 1. Δύσκολον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ δυσκόλο-κατόρθωτος καθ' ἑαυτήν, πρὸ παντὸς δέ, ὅταν αὐτὸς, πού τὴν ἐπιδιώκει, ζῆ εἰς ἓνα κόσμον, πού σπανίζουσι οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι.

Καὶ καθὼς ἐπέρχεται κούρασις εἰς τὸν ὁδοιπόρον, ὅταν μάλιστα οὗτος ὁδοιπορῇ ὄνει συνοδοῦ καὶ ὅταν δὲν ἔχη κανένα συνομιλήτην κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτήν, ἔτσι συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν ἀγωνιστὴν, πού ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν. Διότι δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα ἡ συνασπαστροπὴ καὶ ἡ πνευματικὴ συμπαράστασις, πού προέρχεται ἀπὸ τοὺς συναγωνιζομένους διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς ἀδελφούς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει «ἃς προσέ-

χῶμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, νὰ παροτρυνώμεθα πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὰ καλὰ ἔργα»¹.

Διὰ τοῦτο πρὸ πάντων εἶναι ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἀξιωμακάριστοι οἱ παλαιοὶ ἀγωνισταὶ τῆς πίστεως, ὅχι τόσον διότι ἐπέτυχον τὴν ἀρετὴν, ὅσον διότι τότε εἰς τὴν προσπάθειάν των ἐκείνην ἐπεκράτει γύρω των πνευματικὴ ἡγερσις μεγάλη καὶ ἔλλειψις παντελῆς τῆς ἀρετῆς, καὶ μάλιστα διότι πούθενά δὲν ἐπαρουσιάζοντο ἄλλοι ἠνάρετοι, πού νὰ προκαλοῦν ἐνθάρρυνσιν καὶ εἰς ἄλλους.

Ἐ τοῦτο ἀκριβῶς ὑπαινίσσεται καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα, ὅτι «ὁ Νῶε ἔγινεν ὁ μόνος δίκαιος καὶ τέλειος μετὰ ὄλων ἐκείνων, πού ἔζησαν εἰς τὴν γενεάν του»². Διὰ τοῦτο θαυμάζομεν τὸν Ἀβραάμ, τὸν Λῶτ, τὸν Μωϋσέα, διότι ἀκριβῶς ὠμοίωζον σὺν τοῖς ἀστέρας μέσα εἰς κατασκότεινην νύκτα, σὺν τὰ τριοντάφυλλα μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια, καὶ σὺν τὰ πρόβατα μετὰ ἡμιβάτων λύκων εὐρισκόμενοι, θαδίζοντες τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ἀντιθέτως πρὸς ὄλους τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ δελεῶν καὶ χωρὶς νὰ διακόπτου τὴν ὑπέροχον πορείαν των.

Ἐάν λοιπὸν τὸ ἴδιον τὸ πλῆθος τῶν συνουθρώπων εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὰς ἐπιδιώξεις ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅταν μάλιστα τὸ πλῆθος αὐτὸ πράττει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, καὶ ἐάν αὐτὸς πολλὰ ὑποφέρῃ μετὰ τὴν θαδίζῃ μόνος ἐναντίον ὄλων, φαντασθῆτε πόσας δυσκολίας συναντᾷ ὁ ἀγωνιστὴς τῆς ἀρετῆς. Δὲν εἶναι δύσκολον εἰς τὸν πλοίαρχον νὰ κατευθύνῃ τὸ πλοῖον ἀντιθέτως πρὸς τὰ κύματα καὶ τὸν ὀρμητικὸν ἀντίθετον ἄνεμον, πολὺ μεγαλυτέρας δυσκολίας συναντᾷ ἐκεῖνος, πού ἐπιδιώκει τὴν ἀρετὴν μόνος μετὰ τῶν συνουθρώπων του. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ μάλιστα μόνος ἐπελήφθη τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀρετῆς, καθ' ἣν στιγμὴν ἔλοι οἱ ἄλλοι ἐθάδίζον τὸν ἀντίθετον ἀπ' αὐτὸν δρόμον, διὰ τοῦτο καταφεύγει εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγει «σῶσέ με, Κύριε». Τίποτε ἄλλο λοιπὸν δὲν θέλει νὰ δηλώσῃ μετὰ τοῦτο παρὰ τὸ ἔφη: «Ὅτι ἔχω ἀνάγκη τῆς δωθῆν βοηθείας, τῆς οὐρανοῦ ἐπικουρίας καὶ τῆς θείας συμμαχίας. Διότι, ὡς θαδίζω τὸν ἀντίθετον πρὸς ὄλους δρόμον διὰ τὴν κατόρθωσιν τῆς ἀρετῆς, ἔχω μεγάλην ἀνάγκη τῆς θείας προνοίας, καὶ οὐρανοῦ συμπαράστασεως. Ἐπεὶ λοιπὸν ὁ Ψαλμῶδός «Σῶσέ με, διότι ἔχει ἐξαφανισθῆ καὶ δὲν

1. Ἰωβ. 16, 24.

2. Γεν. 6, 9.

υπάρχει πλέον ενάρετος άνθρωπος. Δεν είπε όμως ότι δεν υπήρξε ούδεις μέχρι τούδε θάσιος. **Ε** άλλ' ότι εξηφανίσθη, ότι έχει εκλείψει, επειδή έπικράτησε πλέον ή κακία, και εκυριάρχησεν γενικώς ή νόσος τής αμαρτίας. Τουτό φερείται και ό 'Απόστολος Παύλος και λέγει: «δεν γνωρίζετε, ότι όλίγη μογιά προκαλεί τήν ζύμωσιν εις μεγάλο ποσόν ζύμης»³ και εις άλλο μέρος λέγει: «κακοί συναναστροφαι διαφθείρουσιν τά καλά ήθη».⁴

Τί σημαίνει ή φράσις «εμειώθησαν οι αλήθειαι»; Πολλών ειδών αλήθειαι υπάρχουν. **119** **A** "Όπως ακριδώς συμβαίνει με τά χρώματα, και τά άλλα είδη, έκ των οποίων άλλα είναι αληθινά και άλλα ψεύτικα όπως υπάρχει πορφύρα⁵ αληθινή και πορφύρα ψευδής, όπως τό ίδιον συμβαίνει και με τό άνθος του Κρόκου, που δίδει κίτρινον χρώμα, και με τούς πολυτίμους λίθους και με τά άρώματα, έτσι ακριδώς συμβαίνει και με τάς διαφόρους άρετάς.

Διότι αλήθεια είναι εκείνο, που πραγματικώς υπάρχει, ψεύδος δέ εκείνο, που δεν υπάρχει. Επειδή λοιπόν αυτά, τά σχετικά με τήν άρετήν, έχουν διαστρωφή και έχουν αμαυρωθή και έχασαν τήν πραγματικήν ύπόστασιν και σημασίαν των, όχι έξ αιτίας των, αλλά διότι οι άνθρωποι τά ξεδιώξαν, διά τούτο δεν ειπε μόνον ότι «εμειώθησαν οι αλήθειαι», αλλά προσέθεσεν «από τούς απογόνους των ανθρώπων» προς μεγαλύτερον διασάφησιν τής ανωτέρω έννοσίας. Σκέψου δέ, ότι υπάρχει κόσμος αληθινός και κόσμος ψεύτικος. Ποίος είναι ό αληθινός ούτος κόσμος; 'Ο κόσμος τής ψυχής. Ποίος δέ ό ψεύτικος; 'Ο κόσμος του σώματος. **B** Επίσης υπάρχει πλούτος αληθινός, υπάρχει και πλούτος ψεύτικος. Ψεύτικος είναι ό πλούτος των χρημάτων, αληθινός είναι ό πλούτος των πνευματικών καταρθεμάτων. Υπάρχει χαρά ψευδής και αληθής. Υπάρχουν κάλλη καθώς και πνευματικά κατακτήσεις και άφθοροι δόξα. 'Αλλά οι περισσότεροι από τούς ανθρώπους αδιαφορούν δι' αυτά τά αληθινά και αιώνια και επιδιώκουν τά ψευδή και πρόσκαιρα. Δεν διακρίνουν δηλαδή τήν αλήθειαν από τό ψεύδος οι πολλοί και ομοιάζουν με εκείνον, που δεν διακρίνει τον ζωντανόν, τον θρόντα και αληθινόν άνθρωπον, από τον ψεύτικον, τον εξωγραφημένον και ποριστάμενον επί

3. Α' Κορ. 5, 6.
4. Α' Κορ. 15, 33.
5. Πορφύρα είναι τό μαύλατον καρχαλίον, από τό οποίο οι άρχαίοι εξαίμακον τήν πορφύραν, τήν κακκήνην καρφήν.

κάποιας εικόνας. Τό ίδιο μπορείς να παρατηρήσης και έν σχέσει προς τάς άρετάς.

«Μάταια και λόγια ψεύθους και άπάτης λαλεί ό καθένος προς τον άλλον. Γλυκά και έλκυστικά λόγια λέγουν με τά δάδια χείλη των, αλλά ή διπροσωπία των είναι φοβερά. Η καρδια των είναι διπλή και κρύπτει εις τά βάθη τής τό κακόν, τό οποίον σκεπάζουν επιδειξίως με τάς εκφράσεις των χείλεων» (στίχ. 3) και, όπως άλλού λέγεται, ότι «άλλα έχουν μέσα εις τήν καρδιαν των και άλλα λέγουν με τά χείλη των».

C Περί δύο κακιών ήμιλει εδώ, περί των άπατηλών λόγων και περί τής εξεσοτήσεως διά αυτών του πλησίον. Μάταια δέ ονομάζει εδώ ό Δαβίδ ή τά ψευδή ή τά περιττά και τά άνωρελή. Κάτι παρόμοιον εκφράζει και ό Παύλος με τήν προτροπήν «Μή λέτε ψέματα ό ένας προς τον άλλον».⁶ Τό χειρότερον όμως, τό οποίον λέγει ό Δαβίδ είναι, ότι πόντες διεφθάρσαν. Δεν ειπε δηλαδή ότι διεφθάρη ό τάδε και ό δεύτα, αλλά καθένος, άνευ ούδεμιάς εξαιρέσεως. Διότι ή κακία δεν υπήρχεν απλώς και επιπολαιώς και εξωτερικώς, αλλά προήρχετο από κάτω, από τό βάθος τής καρδίας. Άλλος έρμηνευτής λέγει ότι μέσα από τήν ίδίαν καρδιαν από όπου έπρεπε να εξέρχεται ή αγάπη, τώρα εξέρχεται ή δολιότης. Διά να δηλώση λοιπόν τήν επικρατίαν διπροσωπίας και τήν υποκρισίαν, διά τούτο ήμιλει περί διπλής καρδίας και άνειλικρινείας μεταξύ λόγων και επιθυμιών. Η διπροσωπία είναι δυσκολωτέρα από δλους τούς έχθρούς. **D** Διότι οι έχθροι είναι φανεροί και όρατοί, διά τούτο και εύκόλως προφυλασσόμεθα από αυτούς. Ενώ οι υποκριται και διπροσωποι, επειδή έρχονται με άλλο προσωπίον, καθ' ήν στιγμήν είναι αντίθετοι από ό,τι εμφανίζονται, διά τούτο και δυσκολοδιάκριτοι καθίστανται από εκείνους, που επιβουλεύονται. Είναι δέ πολύ επικινδυνωδέστεροι και από αυτούς άκομη τούς έχθρούς που κρύπτουν τά ήθη, διά να καρφώσουν τά ανύποπτα θύματά των.

«Είθε να έξολοθρευση ό Κύριος όλα τά χείλη τά δάλια και άπατηλά και τάς γλώσσας, που κομπάζουν και μεγαλαυχούν άλαζονικώς και λέγουν τήν γλώσσον μιας θά αναδειξώμεν ύψηλήν και μεγάλην και θα επιτύχωμεν πολλά και θαυμαστά με τήν ευγλωττίαν μας. Έξουσιάζομεν τά χείλη μας και ήμπορούμεν να είπαμεν ότι θέλομεν με

6. Κολοσ. 3, 9.

αυτό. Ποίος δύναται νὰ μᾶς ἐξουσιάσῃ καὶ νὰ κλείσῃ τὸ στόμα μας; Απολύτως κανεὶς» (στίχ. 4, 5). *Ἄλλος μεταφραστὴς λέγει «ὅσα καταδυναστεύωμεν τοὺς πάντας, ἰδικόν μας εἶναι τὸ στόμα, ποίος δύναται νὰ καταστῇ κυρίαρχός μας;». Εἶδες ὅμως πᾶς ὁ προφήτης ἐνδιαφέρεται καὶ δι' αὐτοὺς καὶ εὐχεταὶ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀκόμη τῶν διπροσώπων; Δὲν στρέφεται ἐναντίον αὐτῶν μὲ ὅσα λέγει, ἀλλὰ ὑπὲρ αὐτῶν ὁμιλεῖ. Διότι δὲν ἠρῆθη νὰ καταστροφῇ αὐτοί, ἀλλὰ νὰ ἀφανισθῇ καὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ κακία τῶν. Ἐδὲν εἶπε δηλαδὴ «εἶθε νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁ Κύριος αὐτοὺς», ἀλλὰ «νὰ ἐξολοθρευθῇ τὰ χεῖλη τὰ δόλια».

2. Δὲν ζητεῖ ὁ Δαθιδ, μὲ ὅσα λέγει, νὰ καταστροφῇ ἡ ψυχή καὶ ἡ ὑπαρξὶς τοῦ διπροσώπου, ἀλλὰ ἀξίσι νὰ ἐξολοθρευθῇ ἡ πονηρὰ χρῆσις τῆς γλώσσης, ἡ ἀνοησία, ἡ δολιότης, νὰ κοπῇ ἡ ὑπερηφάνεια. Διακωμωδῶν δὲ τὸν παραλογισμὸν αὐτῶν ὁ Δαθιδ θέτει εἰς τὸ στόμα των τὰ μεγάλα καὶ λόγια «τὰ χεῖλη μας τὰ ἐξουσιάζομεν. Ποίος δύναται νὰ καταστῇ κύριος ἡμῶν»; Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι λόγια μονοκίων καὶ τρέλλων. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἀποδοκιμάζει αὐτοὺς καὶ λέγει· «δὲν ἀνίκετε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας, ἔχετε ἀγορασθῆ ἀντὶ τιμῆματος (ἀντὶ δηλαδὴ τοῦ διὰ τὸν ἀνθρώπινον χυθέντος τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ)»⁷ καὶ προτρέπει, νὰ μὴ ζῶμεν πλέον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Δὲν εἶναι ἰδικά σου τὰ χεῖλη, λέγει, ἀλλὰ τοῦ Δεσπότη. ¹²⁰ Αὐτὸς τὰ ἐδημιούργησεν, αὐτὸς τὰ κατασκεύασεν, αὐτὸς ἔδωκε ζωὴν εἰς αὐτὰ. Ἄλλα θὰ μοῦ εἴπῃς ὅτι οὐ τὰ ἔχεις καὶ τὰ χρησιμοποιοῖς; Τὰ ἔχεις θεοβαίως, ἀλλὰ ὅσα ἔχομεν δὲν εἶναι ἰδικά μας. Ἐπειδὴ καὶ χρήματα ἔχομεν, ἀλλ' ἄλλοι τὰ ἔχουν καταθέσει δι' ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ἐνοικιάζομεν, ἀλλὰ ἕτεροι τὴν ἔχουν δώσει εἰς ἡμᾶς. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς σὲ ἐμίσησε τὸ δῶρά του ὁ Θεός, καὶ ἔρρηξε πρόπον τινὰ τὸν σπῆρον του μέσα σου, ὅχι διὰ νὰ παραγάγῃς ἀκάνθα, ἀλλὰ τὰ σπέρματα νὰ τὰ μετατρέψῃς εἰς κάτι τὸ χρήσιμον. Σὲ ἐξώπλισε μὲ τὰ ἀγαθὰ του, ὅχι διὰ νὰ παρουσιάσῃς ἀνοησίαν καὶ δολιότητα, ἀλλὰ νὰ κάμῃς νὰ φουτώσῃ δι' αὐτῶν ταπεινοφροσύνη, ἔπαινος καὶ ἀγάπη. Καὶ ὀφθαλμοὺς σου ἔδωκεν, ὅχι διὰ νὰ φλέπῃς ἀκόλαστα καὶ αἰσχρά, Ἐδὲν εἶπε διὰ νὰ τοὺς στολίσῃς μὲ σαφροσύνην. Καὶ χεῖρας σου ἐχώρισεν ὅχι διὰ νὰ κτυπᾷς, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλεῆς. Πῶς λοιπὸν τολμᾷς καὶ λέγει ὅτι «τὰ χεῖλη μας εἶναι εἰς

7. Α' Κορ. 6, 19 - 20.
8. Ρωμ. 14, 7.

τὴν ἐξουσίαν μας» μὲ τὸ νὰ ὑποβουλώνης αὐτὰ πρὸς διαπραξίν τῆς ἀμαρτίας, τῆς πορνείας ἢ τῆς ἀκολασίας; Λέγεις· «Ποίος εἶναι ἐξουσιαστής μας;» *Ὡ λόγια διαβολικά! *Ὡ ἐκφράσεις δαιμονισμένης ψυχῆς! Βλέπεις, ἄνθρωπε, ὁλόκληρον τὴν φύσιν γύρω σου νὰ διακηρύσῃ τὸ Δεσπότη σου τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν, τὴν φροντίδα, τὴν πρόνοιαν. Παρατηρεῖς τὸ σῶμά σου, τὴν ψυχὴν, τὴν ζωὴν, αὐτὰ, ποὺ γίνονται ἀντιληπτὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων, καὶ αὐτὰ, ποὺ εἶναι ἀόρατα, ὅλα σχεδὸν νὰ λέγουν καὶ νὰ διακηρύττουν τὴν ἀπειρον δύναμιν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ σὺ λέγεις· C «Ποίος εἶναι ἐξουσιαστής καὶ Κύριός μας;»· Τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἶναι δείγμα μακίας, τρέλλας καὶ διεφθαρμένης ψυχῆς. Ἐξ αἰτίας τῶν παραλογισμῶν αὐτῶν προέρχονται μυριάδες κακῶν. Ἄλλα αὐτοὶ τουλάχιστον τὸ φωνάζουν «Ποίος εἶναι Κύριός μας;»· Ἄλλοι ὅμως ὁμολογοῦν μὲν τὸν Δεσπότην, ἀνοῦνται ὅμως τὸν περὶ κρίσεως καὶ κολάσεως λόγον, ἐξαγοράζοντες τὴν κόλασιν ἀντὶ μικρῆς καὶ συντόμου εὐχαριστήσεως. Θέλουν νὰ παρηγοροῦν τὸν ἑαυτὸν τους μὲ τὴν προσπάθειαν νὰ μὴ φέρουν εἰς τὸν νοῦν των καὶ νὰ μὴ ἐνθυμῶνται τὴν κατὰ τῶν ἀμαρτιῶν ἐπιμαρτυρούμενην γέννησιν τοῦ πυρός τῆς κολάσεως καὶ ξεχνοῦν, ὅτι μὲ τὴν ἀφοβίαν των αὐτὴν ρίπτουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸ βάθος τῆς ἀπωλείας καὶ τῆς καταστροφῆς. Διὰ τοῦτο σὰς παρακαλῶ καὶ νὰ ἐνθυμηθῆς τὴν γέννησιν τοῦ πυρός καὶ νὰ συζητήτε περὶ αὐτῆς. D Τοιοῦτοτρόπως διαπλάττετε ἄμορφα τὴν ψυχὴν σας. Διότι παλλὰ χρήσιμα προέρχονται ἀπὸ τὰς σχετικὰς μὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν συζητήσεως σας αὐτὰς.

Διότι δὲν ἀνέφερον αὐτὴν ὁ Θεὸς ἀπλῶς καὶ μόνον χάριν ἀπειλῆς, ἀλλὰ καὶ δι' ἑνα ἄλλον λόγον· διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὸν φόβον αὐτὸν τὴν θελτικῶν μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάβολος μηχανεύεται καὶ κάνει τὰ πάντα, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν σκέψιν περὶ αὐτῆς ἀπὸ τὴν μνήμην μας. Μὴ λοιπὸν ἐκβάλλῃς αὐτὴν ἀπὸ τὸν νοῦν σου. Ὅστε νὰ λέγῃς· διατὶ στενωχωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου μὲ παρομοίαν λυπηρὰς σκέψεως περὶ ἐλθῆ ὁ καιρὸς; Λυπεῖσαι παράκαιρα· Ἐκεῖνη εἶναι ἡ παράκαιρος λύπη, δταν δοκιμάσῃς αὐτὴν εὐρασκόμενος ἐντὸς τῆς γέννης καὶ τῆς κολάσεως. Τώρα εἶναι καιρὸς λύπης καὶ ὅχι τότε. Ἀκριβῶς τὸ ἀνώφελον τῆς παρομοίας λύπης δεικνύει ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαζάρου ζῶν πλούσιος, ὁ ὁποῖος παρ' ὅλον ὅτι ἐλυπήθη ὑπερβολικὰ μετὰ θανάτου, ὅμως οὐδὲν ὠφελήθη.⁸ E Ἐάν

8. Λουκ. 16, 23.

ησθάνετο λύπην τὸν κατάλληλον καιρὸν, δὲν θὰ ἐπάθει-
νευ αὐτὰ πού ἐπάθειν.

«Ἐξ αἰτίας τῆς κακοπαθείας τῶν πτωχῶν καὶ ἔνεκα
τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων, θὰ σηκωθῶ τώρα, λέγει ὁ
Κύριος. Θὰ θέσω τὸν καταπιεζόμενον πτωχὸν εἰς τόπον ἀ-
σφαλῆ καὶ σωτήριον καὶ δι' αὐτοῦ θὰ ἐμφανίσω εἰς τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὄλων λαμπρὰν καὶ περιφανῆ τὴν δικαιοσύνην
καὶ τὴν δυνάμιν μου» (στίχ. 6). «Καὶ ἄλλος λέγει· «Θὰ κά-
μω τὴν σωτήριον τοῦ πτωχοῦ πασίγνωστον». Μάθε πόσον
μεγάλῃ εἶναι ἡ ἰσχὺς τῆς ταπεινοφροσύνης. Τῶν πενήτων
ἡ δύναμις ἀπέρρει ἀπὸ τὴν κατανόησιν τῆς ἀξίας τῆς
κακοπαθείας (πένητας θεωρῶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν
συντετραμμένην καρδίαν).

Ἐδῶ ὁ Ψαλμωδὸς δὲν ρίπτει τὸ βῆρος οὔτε εἰς τὸν
τρόπον διαδικώσεως, οὔτε εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν
κακοπάθειαν. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἀδικομαρτύρητος κακοπάθεια
τῶν ἀδικουμένων εἶναι, πού ἐγείρει τὸν Θεόν 121 Α καὶ
πρακαλεῖ τὴν θεῖον τιμωρίαν τοῦ ἀδίκου καὶ τὴν ὑπερά-
σπισιν τοῦ ἀδικουμένου. Τόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ
μετὰ γενναιοφροσύνης κακοπάθεια καὶ τόσον ἰσχυρὰ εἶναι
ἡ θεῖα πρόνοια ὑπὲρ τῶν δοκιμαζομένων, ὥστε οὗτοι ἀντὶ
τῆς ἀδίκου κακοπαθείας καὶ τῆς συμφορᾶς νὰ ἀπολαύουν
μεγάλτης καὶ θείας συνηγαρίας καὶ συμπαροστάσεως. Με-
γάλῃ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ στεναγμοῦ, διότι προσελκύει τὴν
θεῖον Δύναμιν. Φοβηθῆτε, λοιπὸν, ὅσοι ἀδικεῖτε τοὺς πέ-
νητας. Ἔχετε θεοδίως σεῖς δυνάμιν κοσμικὴν, καὶ πλοῦ-
τον, καὶ χρήματα καὶ ἐπιπράξετε τοὺς δικαστάς. Ἄλλ' ἔ-
χουν καὶ ἐκεῖνοι ὄπλον πῶ ἰσχυρὸν ἀπὸ ὅλων. Εἶναι οἱ ἴδιοι
οἱ στεναγμοὶ καὶ οἱ θρήνοι των, καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀδικία,
τὴν ὅποισιν ὑφίστανται, μοναδικὰ στοιχεῖα πού προσελκύ-
ουν τὴν οὐράνιον συμμαχίαν.

Β Αὐτὸ τὸ ὄπλον, οἰκήματα ὠχυρὰ κρημνίζει, ταῦτο
κοπέσκαψε θεμέλια, ταῦτο πόλις ἐξηράνισε, ταῦτο δλό-
κληρα ἔδην καταπόντησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ταῦτο τὸ ὄ-
πλον, δηλοῦσιν οἱ στεναγμοὶ τῶν ἀνθρώπων, πού ἀδικού-
νται. Σέβεται τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν ὁ Θεός, ὅταν, ἐνψὺ
ὑποφέρουν ἀδίκως, κανένα κακὸν λόγον δὲν ἔκτομιζοῦν,
ἀλλὰ μόνον στενάζουν καὶ βρηνοῦν διὰ τὰς ἰδικὰς των ἀ-
μαρτίας. Τί σημαίνει τὸ «θὰ θέσω τὸν καταπιεζόμενον πτω-
χὸν εἰς τόπον ἀσφαλῆ καὶ σωτήριον καὶ θὰ δεῖξω δι' αὐτοῦ
εἰς ὅλους τὴν δυνάμιν μου»; (στίχ. 6). Μὲ παρρησίαν θὰ
προσπασιθῶ αὐτούς, λέγει, ἐντυπωσιακὰ καὶ ὀλοφάνερα,
ὥστε ὄλοι νὰ τὸ ἀντιληφθῶν.

Καὶ πότε δὲν σώζει φανερά ὁ Θεός; Διότι κάποτε συμ-
βαίνει καὶ ταῦτο, σώζει ὄχι φανερώς, ἀλλὰ σιωπηρώς· ἐπει-
δὴ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν. C Τώρα
ὅμως, ἐπειδὴ συνηθίζουσι οἱ ἀσεβεῖς νὰ ἐπειθαδίουσι, νὰ
θρηνολογοῦν καὶ νὰ ἐμπαιζοῦν τοὺς πένητας, διότι διή-
θεν ἐκεῖνοι δὲν ἔχουν Θεὸν συμπαροστάτην καὶ γιὰ νὰ σω-
φρονισθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι νὰ δελτιωθοῦν περισσό-
τερον, λαμβάνοντες προσωπικὴν πείραν τῆς ἰσχυρᾶς καὶ
δοσποτικῆς συμμαχίας λέγει φανερά, θὰ τοὺς σώσω. «Τὰ
λόγια τοῦ Κυρίου, εἶναι λόγια ἀγνά, ὅμοια πρὸς ἄργυρον,
πού ἐπυρακτώθη καὶ ἐχωνεύθη εἰς κλίθανον τῆς γῆς» (στίχ.
7). Καὶ ποῖον σχέσιον ἔχουν τὰ λόγια αὐτὰ μὲ τὸ περὶ θείας
συμμαχίας ὑπὲρ τῶν πενήτων θέμα; Καὶ μεγάλην σχέσιν ἔ-
χουν καὶ συνέχεια ἐκείνων εἶναι. Μὴ νομίσητε, λέγει, ὅτι αὐ-
τὰ ἐλέγχθησαν εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε, οὔτε ὅτι εἶναι μία περιττὴ
ἀπειλή. Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι καθάρα, ἀπηλλογομένα
παντὸς ψεύδους. Ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἀναχωνευμένος καὶ κα-
θαρισμένος ἄργυρος τίποτε τὸ νῆθεν καὶ τίποτε τὸ ξένον
δὲν ἔχει, ἔτσι καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια, ἐφ' ὅσον
ἐλέγχθησαν, θὰ ἐκπληρωθοῦν ἐξάπαντος. D Διὰ τοῦτο λέ-
γει ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ «εἶναι ὡς ἄργυρος, πού ἐπυρα-
κτώθη καὶ ἐχωνεύθη εἰς κλίθανον τῆς γῆς». Ἄλλος λέγει
σχετικῶς, ὅτι τὸ «εἰπυρωμένος, χωρῶν τὴ γῆν» σημαίνει
ὅτι καὶ ἡ ἐβραϊκὴ φράσις «βασιλὴ λάσπερ», δηλαδὴ, ἄρ-
γυρον χωνευμένον, πού ρεῖ ἀπὸ τὸν χωνευτικὸν κλίθαν-
ον εἰς τὴν γῆν καὶ ἔχει καθαρῶς ὑπερβολικὰ.

3. Εἶδος, πῶς ὁ Ψαλμωδὸς φανεράνι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ
ἀψευδὲς μὲ ὕλικὰς εἰκόνας; Διότι, ὅπως ὁ ἄργυρος πού ἐ-
χωνεύθη καὶ ἐπυρώθη ἐπανειλημμένως εἶναι ἀπηλλογομένος
ἀπὸ κάθε ξένην οὐσίαν καὶ καθαρῶς μὲτ' ἀκριδείας,
ταυτοτρόπως εἶναι καὶ ἡ ἀπόφοις τοῦ Θεοῦ.

Ε «Σὺ, Κύριε, εἶθε νὰ μᾶς φυλάξης καὶ νὰ μᾶς διατη-
ρήσης ἀδολοθεῖς ἀπὸ τὴν πονηρίαν αὐτῆν γενεάν καὶ τώρα
καὶ παντοτεμᾶ» (στίχ. 8). Ἄλλος λέγει «εἶθε νὰ φυλάξης
αὐτούς, τοὺς δικαίους» καὶ ἄλλος «νὰ φυλάξης καὶ ἐκτελέ-
σης αὐτά, πού ὑπεσχέθης καὶ νὰ διατηρήσης ἡμᾶς ἀπὸ τὴν
πονηρίαν αὐτῆν γενεάν καὶ τώρα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα». Ἄλλος ἐρμηνεύει λέγων «νὰ μᾶς διαφυλάξης καὶ νὰ μᾶς
δικαιώσης μαζί μὲ τὴν γενεάν (τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀγγέ-
λων) πού εἶναι αἰώνια. «Ἐκρηπιστοῦν τριγύρω μας οἱ ἀσε-
βεῖς». Ἄλλος λέγει «Θὰ περιπατήσω». Ἄλλος λέγει
«Θὰ μᾶς περικυκλώσουν ὀλόγουρα οἱ ἀσεβεῖς. Σὺ ὅμως δὲν
ὀλιγορεῖς καὶ δὲν ἀδιαφορεῖς διὰ τὰ πάσιματά σου, ἀλλ'

δσον είναι τὸ ὕψος σου, ἀπὸ τὸ ὅποιον τὰ παρακολουθεῖς, τόσο είναι μεγάλη καὶ ἡ φροντίς καὶ ἡ προσοχή σου διὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» (στ.χ. 9).¹²² Α Ἄλλος λέγει: «ὅταν ὕψωθῶν οἱ περιφρονημένοι μεταξὺ τῶν συνασθράπων των». Ἄλλος λέγει: «Κατὰ τὸ ὕψος, ἡ δὲ ἀντίστοιχος ἐδραϊκὴ φράσις είναι κχάρμ ζολλά, λεδνὴ Ἄδάμ».

«Σὺ, Κύριε, εἶθε νὰ μᾶς διαφυλάξης καὶ νὰ μᾶς διατηρήσης ἀγνοῦς». Παρατήρησε, ὅτι συνεχῶς καὶ διαρκῶς εἰς τὸν Θεὸν κατοικεῖ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ Αὐτὸν ἀναμένει τὴν συμμοχίαν. Τοῦτο κάνει καὶ διότι είναι πανίσχυρος ἡ διοίκησις αὐτή, χωρὶς νὰ διακόπτεται εἰς καιμίαν ἐποχὴν. Δὲν παρακαλοῦμε, λέγει, κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ μᾶς συμπαρασταθῇ. Διότι, Σὺ, εἶσαι συνεχῆς φύλαξ. Τί σημαίνει τῶρα τὸ «κύκλωσιν οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσιν»; Κατὰ μὲν τοὺς Ἑβραϊκοὺς Μεταφραστὰς ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι, καὶ ἐν ἀκόμῃ μᾶς κυκλώσουσιν στενωῦς οἱ ἀσεβεῖς, τίποτε ἀπολύτως δὲν θὰ πάθωμε, διότι Σὺ, μᾶς διαφυλάττεις, καὶ μᾶς καθιστᾷς θριαμβευτὰς καὶ νικητοὺς. Β Κατ' ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν δέον νὰ ἐνοησῶμεν τοῦτο θὰ ἐβουδερτωθῶν οἱ ἀσεβεῖς, ὅταν Σὺ, Κύριε, θὰ ὕψωσῃς καὶ δοξάσῃς τοὺς ταπεινωμένους μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν θηλασθῇ ἡ μᾶς, πού θεωροῦμεθα ἀπὸ τὸν κόσμον περιφρονημένοι καὶ τεταπεινωμένοι, μᾶς δοξάσῃς, τότε θὰ ἀπομακρῶνῃς αὐτοὺς καὶ θὰ τοὺς ἀποκρούσῃς.

Τί σημαίνει τὸ «κατὰ τὸ ὕψος σου»; Αὕτη ἡ φράσις σημαίνει ὅτι, ὁμοίους σου μᾶς ἔκαμες, ὅσον είναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ είναι ὁμοίος σου. «Ἄς δημιουργήσωμεν», λέγει ἄλλου, «ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδὴν μᾶς, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς ὁμοιάσῃ».¹²³ Ὅτι είναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸ καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐπὶ τῆς γῆς. C Καὶ ὅπως οὐδεὶς ἀνώτερος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανόν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν γῆν οὐδεὶς είναι ὁμοῖος τοῦ δημιουργήματος τούτου κατὰ τὴν ἀρετὴν. «Γίνεσθε», λέγει ὁ Κύριος, «ὁμοῖοι μὲ τὸν Πατέρα σας, πού εὐρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς»,¹²⁴ καὶ μετέδωκε καὶ εἰς ἡμᾶς μέρος τῆς ἰδιότητός του. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἄλλου: «Ἐγὼ, ὅταν σὰς ἐδημιούργησα, σὰς εἶπον εἶστε Θεοὶ καὶ ὅλοι υἱοὶ ἐμοῦ τοῦ Ὑψίστου».¹²⁵ Καὶ ἄλλου: «Ἐγὼ, Μωϋσῆ, σὲ κατέστησα μὲ τὴν δυνάμιν μου Θεοῦ ἐναντι τοῦ Φαραῶ».¹²⁶

120. Γεν. 1, 26.
11. Μωϋσ. 5, 45.
12. Ψαλμ. 81, 6.
13. Ψαλμ. 7, 1.

Καὶ κατέστησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς δημιουργὸν ασωματικῶν καὶ ασωμάτων πραγμάτων. Καὶ βλέπομεν τῶρα μὲν τὸν Μωϋσῆν νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἄλλοι δὲ ἄλλους νὰ κάνουν ἄλλα ἀξιοθαύμαστα. Εἰς ἡμᾶς δὲ ὁ Θεὸς ἔδωκε διαταγὴν νὰ μετατρέψωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς ζωντανοὺς ναοὺς τοῦ πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν λοιπὸν δὲν ἔχρη τὴν δυνάμιν νὰ δημιουργήσῃς ἕναν οὐρανόν, ἡμπορεῖς ὅμως νὰ δημιουργήσῃς ἕναν ναὸν τοῦ Θεοῦ μέσα σου. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ οὐρανὸς διὰ τοῦτο είναι λαμπρὸς, διότι εἰς αὐτὸν κατοικεῖ ὁ Θεός, Ὡς ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἀποκτώμεν θείας ἰδιότητος, διότι ἔχομεν τὸν Χριστὸν ἐντὸς ἡμῶν.¹²⁷ Μᾶς συνανέστησε μαζί μὲ τὸν Χριστὸν καὶ μᾶς ἔτοποθέτησε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ θρόνου του εἰς τὰ ἐπουράνια,¹²⁸ καὶ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ κάμνωμεν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ μεγαλύτερα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἔκαμνεν Αὐτός. «Τὰ θαύματα, λέγει ὁ Χριστός, τὰ ὅποια ἐγὼ κάμνω, καὶ μεγαλύτερα ἀκόμη ἀπὸ αὐτά, θὰ κάμῃ, ὅποιος πιστεύει εἰς ἐμέ».¹²⁹ Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἄλλος μετέτρεπε τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν (ὡς ὁ Μωϋσῆς τὴν Ἐρυθρὰν),¹³⁰ ἄλλος ἐκράτει τὸν ἥλιον ὡς ἂν μὲ χαλινὸν καὶ διέτρεπε τὴν σελήνην νὰ στοματίσῃ (ὡς ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ)¹³¹ καὶ ἄλλος καθωδηλοῦσε τὴν θερμότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου (ὡς συνέβη ἐπὶ Ἡσαίου).¹³² Οἱ τρεῖς παῖδες ἐπίσης ἐντὸς τῆς καινῆς διὰ τῆς πίστεως μετέβαλλον τὴν καυστικὴν ἐνέργειαν τῆς φλογὸς εἰς δρόσον, καὶ πορ' ὕδρον, πού ἡ φλόγα ἐμώμετο καὶ ἐσύριζεν, ὅμως ἦτο δεμένη τρόπον τινὰ καὶ δὲν ἔκαμε τοὺς παῖδας.¹³³ Ἐπίσης βλέπε ἀκόμη, ὅτι καὶ τὰ θηρία γνωρίζουν νὰ σέβονται τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, Ἐ καὶ παρ' ὕδρον πού τὰ ἐθέρριζεν ἡ πείνα, αὐτὰ μετὰ μεγάλης σκεπτικότητος ἀντιμετώπιζον τὸν Δανιὴλ.¹³⁴ Ἄς ἐντραποῦν οἱ γαστρίμαργοι διδασκόμενοι ἀπὸ τὴν ἐγκράτειαν τῶν θηρίων. Λέοντες εἶδον τὸν Δανιὴλ καὶ ἐκέφθησαν. ἡμεῖς, ἐνὺ βλέπομεν νὰ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν φιλοσοφοῦμεν καὶ δὲν προβληματιζόμεθα. Ἐπρότιμῃσαν οἱ ἄεστες νὰ πεθᾶ-

14. Α' Κορ. 6, 19.
15. Ἐφεσ. 2, 6.
16. Ἰω. 14, 12.
17. Ἰεζ. 14, 21.
18. Ἰεζ. 10, 10-14.
19. Δ' Περσ. 20, 11.
20. Δαν. 3, 23.
21. Ἀπέθλ. 6, 22.

νουν από την πείναν, παρά να έγγίξουν το σώμα του αγίου. Ἡμεῖς, ἐνώ βλέπομεν τὸν Χριστὸν νὰ περιπλανᾶται γυμνός καὶ νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὴν πείναν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν, οὔτε τὰ περισσεύοντα οὔτε τὰ ἀχρηστά δὲν τοῦ προσφέρομεν, ἀλλὰ περιφρονοῦμεν τοὺς ἀγίους προτιμῶντες νὰ ζῶμεν μέσα εἰς τὸν πλοῦτον. Δὲν διδασκόμεθα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωδ, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἦτο φίλος τοῦ Θεοῦ καὶ εὐσπλαγχνικός ἄνθρωπος,²³ Ἄελαθε τόσα δῶρα ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὴν γενναιοδωρίαν, ποῦ ποτὲ πρὶν δὲν εἶχε οὐδέῃ.²⁴ Τί ἐκπλήσσεσαι ἀπὸ αὐτά, ὅταν ἀνδραγατοῖ (ὅπως οἱ ἀπόστολοι) ἦσαν τόσον θαυμαστοί, ὅπου καὶ τὰ ἐνδύματά των καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ σκιά των ἦσαν τροφεὶα εἰς τοὺς δαίμονας καὶ ἀπέτρειπον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον καὶ τὰς ἀσθενείας.²⁵ Ἀκόμη καὶ ἄγγελοι ἐδείξαν σεβασμὸν εἰς θεοφοδομένους ἀνθρώπους καὶ ὑπερβολικῶς ἐτίμησαν (ὅπως τὸν Ἀβραάμ).²⁶ Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ οὐμῶν διωφορετικὰ εἰς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποῖους ὁ Δεσπότης τόσον ἐτίμοι;²⁷ Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Παλαιᾶς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης συνέβαιναν παρόμοια.²⁸

Διὰ τοῦτο λέγει: «Σὺ, κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ μεγαλείου Σου δεικνύεις μακροθυμίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, προστατεύων τοὺς ἀδυνάτους». Β' Ἀφοῦ λοιπὸν κατανοήσαμεν τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς, ποῦ μᾶς ἔκαμεν ὁ Θεός, ὡς προσφέρωμεν τὴν ἀντίστασιν τῆς τιμῆς αὐτῆς ἀμοιῶν καὶ τὴν ἐδγνωμοσύνην, ζῶντες καὶ συμπεριφερόμενοι ἀναλόγως, διὰ νὰ μὴ μετατραπῇ ἡ ὑπερβολικὴ τιμὴ πρὸς ἡμᾶς εἰς τιμωρίαν. Τὴν τιμωρίαν αὐτὴν εἶθε νὰ ἀποφύγωμεν ὅλοι, κήρυκες καὶ ἄκροστοί, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφίεται πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

23. Ἰωδ 49, 10.

24. Πράξ. 18, 11 - 12 καὶ 5, 15.

25. Γαλ. 18, 5 καὶ 19, 3.

26. Ἰωδ. 14, 19.

27. Ἰωδ. 9, Μάρκ. 16, 5, Πράξ. 8, 96 καὶ 10, 2 καὶ 12, 7.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ 18' (12) ΨΑΛΜΟΝ

Ὁ Ψαλμὸς αὐτός, ὁ 18', φέρει τὸν τίτλον «Εἰς τὸ τ ἔ λ α ρ», ἧτοι ἱκετήριος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ. Ὑπάρχει καὶ ὁ τίτλος «Ἐπὶ νίκῃ οὐδ ἡ τοῦ Δαβὶδ» καὶ «μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς νίκης».

Ο' Ἐως πότε, Κύριε, θὰ μὲ ἔχῃς ἐντελῶς λησμονημένον, κατὰ ἕνα ἐρμηνευτὴν «θὰ μὲ λησμονῆς ὀλοτελῶς»; «Ἐως πότε θὰ ἀποστρέψῃς (ἢ θὰ κρύπτῃς κατ' ἄλλον) τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ ἐμέ; Ἐως πότε θὰ συλλαμβάνω σχέδια καὶ ἀποφάσεις εἰς τὴν ψυχὴν μου καὶ θὰ δοκιμάζῃ ἡ καρδίᾳ μου βλάβεις καὶ δόδυνας, ἀναζητοῦσα νυκθήμερόν τρόπον σωτηρίας καὶ μέσον ἀσφαλείας ἀπὸ τοῦς κινδύνους καὶ τὰς περιπετείας μου; ἢ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «Καθημερινῇ φροντίδα θὰ ταρασσῇ τὸν νοῦν μου»; (στχ. 2, 3).

Δ I. Δὲν εἶναι μικρὸν ἀγαθὸν καὶ τοῦτο νὰ ἀντιλαμβάνεσαι πότε σὲ ἐλησμόνησε ὁ Θεός. Μὴ νομίζεις θεσθαίως, ὅτι ἡ λέξις λήθη δηλώνει ἐδῶ κανένα πάθος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ σημαίνει τὴν ἐγκατάλειψιν. Πολλοί, λοιπὸν, οἱ ὁποῖοι ἐπαθον τοῦτο, ἐγκατελείφθησαν δηλ. ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὔτε ἐπῆραν εἶδῃσιν περὶ τούτου, οὔτε λυποῦνται δι' αὐτό. Αὐτός δὲ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅχι μόνον ἀντελήθη τοῦτο, ἀλλὰ συγχρόνως ἀντελαμβάνετο καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐγκαταλείψεως. Διότι τὸ κῆνος πότε» δεικνύει, ὅτι ἡ ὑπό τοῦ Θεοῦ ἐγκατάλειψις του διήρκεισεν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα. Διὰ τοῦτο ἀυπεῖται καὶ φησιν. Σὲ παρακαλῶ δῆμως, πρόσθε τὴν περίπτωσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἐρηνεῖ διὰ κανένα βιωτικὸν πράγμα, οὔτε διὰ χρήματα, οὔτε διὰ δόξαν, ἀλλὰ παντοῦ παραποιεῖται καὶ ζητεῖ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ.

Ε Καὶ πῶς ἀντελήθη ὁ ποιητὴς, ὅτι τὸν ἐλησμόνησεν ὁ Θεός; Ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐγνώριζε καλῶς, πότε τὸν ἐνεθυμῆτο ὁ Θεός καὶ ἀντελαμβάνετο πότε ἐσκόπετο ὁ γλυκὺς αὐτός σύνδεσμος τῆς ψυχῆς του μὲ τὸν Θεόν. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τί σημαίνει ἡ λησμονία καὶ τί ἡ ἐνθυμίασις ἐνὸς ἀνθρώπου ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔκανε δηλαδὴ ὁ ψαλμωδὸς, ὅπως, κάνουν οἱ πολλοί, ποῦ νομίζουν ὅτι τότε τοῦς ἐνθυμῆται ὁ Θεός, ὅταν ἀπακοῦν πολλὰ πλοῦτη, ὅταν ὀπωδῆποτε ἐπιτυχάνουν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις των καὶ προκόπτουν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των, ὅταν

τούς έρχονται όλα θολικά, όταν υπερίχθουν τών αντίπαλων των. Διότι οι άνωτέρω με αυτά που παραδέχονται, έχουν ασφαμένη αντίληψη, και συνεπώς ούτε όταν τούς λησμονή ο Θεός τó αντίλαμβάνονται.

¹²⁴ Α. Αυτοί δηλαδή που δεν γνωρίζουν τó σημεϊον τής μνήμης και ένθυμώσεως έκ μέρους τού Θεού, ούτε τó σημεϊον τής λησμονίας επίσης έκ μέρους Αυτού αντίλαμβάνονται. Διότι, άν δεν γνωρίζουν καλώς τās άποδείξεις τής αγάπης και τής φιλίας, τότε ούτε τά δείγματα τής έχθρας δεν είναι ίκανοί να αντίληφθούν. Πολλούς λοιπόν ανθρώπους, που έχουν πλούτον και άλικήν προκοπήν, έχει λησμονήσει ο Θεός. Προπάντων αυτούς τούς έχει έντελώς ξεχάσει. Ένώ αντίθετως εκείνους, που εύρίσκονται εις τήν αντίθετον κατάστασιν, τήν κατάστασιν τής πτωχείας, τών θλίψεων, τών άποτυχιών, εκείνους κυρίως ένθυμείται ο Θεός. Διότι τίποτε δεν προκαλεί τήν μνήμην τού Θεού πάσον, όσον ή πραγματοποιήσις μιās αγαθής πράξεως υπό τού ανθρώπου, ή ψυχική καθαρότης, ή διαρκής προσοχή εις τήν τήρησιν τών εντολών τού Θεού, ή φροντίς διά τήν άρετήν. Τοιούτοτρόπως και τήν λήθην, τήν λησμονίαν, κανένα πράγμα δεν τήν επιβάλλει εις τόν Θεόν όσον ή άμαρτωλή ζωή, οι πλεονεξίαι και οι άσπιαι.

Β. Και εσύ λοιπόν, φίλε, όταν διέρχεται περίοδον συμφορών και θλίψεων μη λέγεις: «Με έλησμόνησεν ο Θεός». Τότε δε μόνον να παραδέχσαι, ότι σε έλησμόνησεν ο Θεός, όταν εύρίσκασαι εις τήν άμαρτίαν και όταν σου έρχονται όλα θολικά. Έάν αυτό τó γνωρίζης καλώς, πολύ συντάμως θα άπομακρυνθής από τά πονηρά και άμαρτωλά πράγματα.

«Έως τότε θα άποστρέφης τó πρόσωπόν σου από έμέ;». Τούτο σημαίνει τήν παροξεταμένην άδιαφορίαν τού Θεού. Διότι ο Δαβίδ άποδεικνύει τās ένεργείας τού Θεού, καθώς και τήν όργήν του και τήν κόλασιν, με ανθρώπινα σχήματα. Άποστρέφει λοιπόν και γυρίζει άλλοι τó πρόσωπόν του ο Θεός από ήμās, και έπομένως μιās λησμονεί, όταν πράττωμεν πράγματα αντίθετα από τās έντολάς Του. «Διότι, όταν εύρίσκεσθε εις παρανομίαν, λέγει ο Θεός, και εκτείνετε τās χείρας σας προς έμέ, ζητούντες διά τής προσευχής τήν συμπαράστασιν μου, τότε θα σās άγνοήσω και θα στρέψω άλλοι τούς όφθαλμούς μου». ¹ Η αίτία δε τής άδιαφορίας μου προς σās προέρχεται έκ τού γεγονότος C

1. Ήσ. 1, 16.

«ότι τά χέρια σας είναι γεμάτα από αίματα». ² Άλλά, άν εξεάσωμεν βαθύτερον τó πρόβλημα, τότε πάλιν θα διαπιστώσωμεν ότι και ή έγκοιτάλειψις και ή άπαστροφή τού προσώπου τού Θεού προς άλλην κατεύθυνσιν είναι και τούτο δείγμα τής υπερβαλικής κηδεμονίας τού Θεού προς τόν άνθρωπον. Διότι τó κάνει ο Θεός με σκοπόν να τόν άνακητήσωμεν με μεγαλυτέραν σφοδρότητα και να μις προσελκύση με μεγαλυτέρον όρμήν κοντά του. Παρόμοιον πράγμα συμβαίνει εδώ με τήν περίπτωσιν ενός μανιακού έραστού³ ο έραστής αυτός παραβλέπει κάποτε τó αγαπώμενον πρόσωπον και τó εγκαταλείπει δι' όλιγον χρόνον, διά να δοκιμάση τήν αγάπην του ή δι' έτερον λόγον, χωρίς όμως να τó άποβάλλη έκ τής σκέψεώς του, άλλα με τήν επιθυμίαν να επιστρέψη γρήγορα πάλιν του και να συναντηθή μαζί του. «Έτσι και ο Θεός. Όταν δε ο Δαβίδ όμιλή περί άποστρέφης τού προσώπου τού Θεού, ύπονοει και τήν λησμοσύνην και τά συνεπακόλουθα αυτής. Ποία είναι αυτά, Αυτά, τά όποία άναφέρει ο ψαλμός εν συνεχεία. «Έως τότε, Κύριε, λέγει, θα κάνω σχέδια και θα επιδιώκω σκοπούς διάφορους προς υπερίχθυσιν κατά τών έχθρών μου και θα άναζητώ ματαιώς λύσεις τών όξέων προβλημάτων μου και άπαλλαγή από τās θλίψεις μου;» (στίχ. 2). «Όπως άκριβώς ο πλοίαρχος, που έξέρχεται τής γραμμής πλεύσεως προς τόν λιμένα και πλανάται εδώ και εκεί και όπως ο τυφλός, που έξ αίτίας τής άπώλειας τού φωτός του τίπτει έπάνω και κτυπά εις διάφορα αντικείμενα, Ω έτσι άκριβώς συμβαίνει και με τόν άνθρωπον, που έπεσε εις τήν λησμοσύνην τού Θεού, που παροδίδεται εις φροντίδας και ποικίλας μαρμίνας και εις συνεχείς δόδους και πόνους. Δεν είναι όμως μικράς άφρελείας και τó γεγονός αυτό, τó να προσπαθή δηλαδή ο άνθρωπος να προσελκύση τόν Θεόν προς τόν εαυτόν του, να μεριμνή, να φροντίξη, να λυκώη ψυχικώς, να πονή και να ζητή τόν λόγον τής άποστρέφης τού Θεού. Τούτο και ο Άπόστολος Παύλος προς τούς Κορινθίους γράφων περί τού εαυτού του λέγει «Και ποίος είναι εκείνος, που με εύφραίνει και μου προξενεί χαράν, παρά αυτός, που λυπείται έξ αίτίας τών επιπλήξεων μου και τών συμβουλών μου;» ³ Δεν είναι συνεπώς μικρόν όφελος τούτο, άγαπητέ, τó να συνισθάνεται τις τήν άποστρόφημν τού Θεού, να λυπηται και να πονή δι' αυτό. Διότι τοιούτοτρό-

2. Ήσ. 1, 16.
3. Β' Κορ. 2, 2.

πως θά ἐπιτύχωμεν γρήγορα τὴν στροφὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς. Εἰ «Ἐὰς πότε ὁ ἐχθρὸς μου θά ὑψώνεται ἰσχυρότερος καὶ ἀπειλητικώτερος κατ' ἐμοῦ; Ρίψε πατρικὸν καὶ συμπαθὲς τὸ βλέμμα σου ἐπ' ἐμέ, καὶ εἰσακούσων τῆς προσευχῆς μου Κύριε, ποῦ εἶσαι ὁ μόνος Θεὸς μου. Φώτισε τοὺς ὀφθαλμούς μου μὴ τυχόν καὶ καταληφθῶ ἀπὸ τὸν θανατηφόρον ὕπνον τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀμαρτίας» (στίχ. 3, 4). Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ὁ Θεὸς μᾶς βοηθῆ καὶ εἶναι μαζί μας, ὅλα τὰ λυπηρὰ ἀπομακρύνονται καὶ χάνονται, ἔτσι καὶ ὅταν ὁ Θεὸς ἀποστῆ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ μᾶς λησμονήσῃ, τότε καὶ ἡ ψυχὴ ὑποφέρει, καὶ ἡ καρδιά ὑλιθίζεται καὶ οἱ προσευχόντες εἰς ἡμᾶς λύπην ἐπεμβαίνουν καὶ παντοῦ γύρω μας κρημνοὶ ἀνοίγονται καὶ σκόπελοι ἀνιψοῦνται. Ἐπ'τρέπονται δὲ ὅλα αὐτὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὥστε μὴ τὰ ἀδύνητὰ θαγκώματά των νὰ ἐξυπνοῦν οἱ ὀκνηρότεροι καὶ μὴ μεγαλύτερον διάθεσιν νὰ ἐπανέλθουν, ¹²⁵ Ἄ ἐκεῖ, ἀπὸ οὗ ἐξέπεσαν!

Λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰερεμίου ὅτι «ἡ ἀποστασία σου ἀπὸ ἐμέ θά σὲ τιμωρήσῃ καὶ ὅλη ἡ κακία σου θά εἶναι ὁ διαρκὴς ἔλεγχός σου». ¹²⁶ Ὅποτε, καθὼς βλέπομεν, καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα εἶδος θείας προνοίας. Διότι, ὅταν καταφρονῆται, κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον Αὐτὸς προνοεῖ καὶ φροντίζει φανερῶς δι' ἡμᾶς, τότε μᾶς ἀφίει δι' ὀλίγον καὶ μᾶς ἐγκαταλείπει, ὥστε νὰ ἀποβληθῆ ἀπὸ ἐπάνω μας ἡ πνευματικὴ ὀκνησία, διὰ νὰ γίνωμεν προθυμότεροι καὶ εὐσεβεστέροι ὅσοι ἀδιαφοροῦν.

«Ρίψε ἓνα βλέμμα συμπαθείας πρὸς ἐμέ, λέγει ὁ Προφήτης. Κύτταξ, πὼς ὁ ἐχθρὸς μου στέκεται ὑπερήφανος ἐμπρὸς μου». Ἀκούσέ με καὶ ἔλα, ὅχι τόσο λόγῳ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῶν θλίψεών μου, ὅσον ἐξ αἰτίας τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ παραλογισμοῦ τῶν ἐχθρῶν μου.

Καὶ τί ζητεῖς λοιπὸν ἀπὸ τὸν Θεόν; Νὰ συντρίψῃ τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν σου μόνον; Ὅχι αὐτὸ ἀκριβῶς, λέγει, **Β** ἀλλὰ νὰ φωτισθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καρδίας μου, νὰ ἀποδιωχθῆ τὸ σκότος, ποῦ μὴ ἔχει γεμίσει καὶ ἔχει σκοτίσει τὴν διορατικότητα τῆς ψυχῆς μου, καὶ ἔχει θαλώσει τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς μου. Τοῦτο ζητῶ λοιπὸν καὶ λέγω «Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, διὰ νὰ μὴ εἶπῃ ἀλαζονευόμε-

1. Ἦταν ἀκριβῶς ἐκεῖνο καὶ ὁ Ἄστωρ ἀπὸ τὴν παῖνιν καὶ τὴν ἀγκυραλέσφιιν, ἐνελημμετο μὴ μεγαλύτερον νοσητῆριον τὰς πατρικὰς ἀγκυλάκας καὶ εἶσε αἱ θλίψεις ἐπιδρασεῖν τὴν ἐπιστροφήν του.

2. Ἰερ. 2, 10.

νος καὶ ὑπερήφανευόμενος ὁ ἐχθρὸς μου», ὅταν μὲ ἴδῃ νὰ κατακρημνίζωμαι εἰς τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας· «Τὸν κατενίκησα καὶ ὑπερίσχυσα αὐτοῦ» (στίχ. 5). Νὰ μὴν εἶπῃ ἀπεδείχθην ἰσχυρότερός του καὶ ἰκανοποιήθην, διότι συνέβη αὐτὸ τὸ ὅποιον ἠθέληα νὰ ἴδω. Τί σημαίνει δηλαδὴ τὸ «Ἰσχυσα πρὸς αὐτόν»; Σημοῖνει, ὅτι ἐν καὶ δὲν ἔχη καμμίαν πραγματικὴν δύναμιν, θά ἀποδεχθῆ ἰσχυρότερός μου. Ἡ ἰδικὴ μας καταστροφὴ προσθέτει δύναμιν εἰς τὸν ἐχθρὸν μας, τὸν ἀποδεκνύει δυνατόν, ἰσχυρὸν καὶ ἀκαταμάχητον.

1. 2. Βλέπετε ὅτι, ὅταν ἀμαρτανώμεν, δὲν κατατροπιάζομεν μόνον τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν καταστρεφόμεθα, ἀπλῶς καὶ δὲν ρίπτομεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς θάνατον μόνον, ἀλλὰ ἀναδεικνύομεν συγχρόνως καὶ τοὺς ἐχθρούς μας, ποῦ μᾶς κατενίκησαν, ἰσχυρούς καὶ δυνατούς. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τοὺς κάνομε νὰ ἀίσθανθοῦν ἀγαλλίσαι καὶ εὐχαρίστησαι. Ἀλλοίμονον! Πόσον παραλογισμὸν, πόσον ἀνοησίαν δεικνύομεν, ὅταν συμμαχοῦμε μὲ τοὺς ἐχθρούς μας κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ὅταν κάνωμεν ἐκείνους, ποῦ μᾶς προξενοῦν λύπην καὶ θλίβουν τὴν ψυχὴν μας, νὰ χαίρωνται καὶ νὰ ἀγάλλωνται διὰ τὴν καταστροφήν μας! Ἰδέ! Πόσα ἄτοπα καὶ παράλογα! Πρέπει νὰ νικᾷ ὁ ἐχθρὸς, αὐτός νὰ νικᾷ καὶ ἡμεῖς νὰ ἠττώμεθα! Πρέπει νὰ μὴ ἰσχύῃ ἡ προφητεία, ὅτι «ἐξησθένησαν ὀλοτελῶς τὰ ὄπλα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅτι ἀπωλέσθη ὁ ἀσεδὴς»! ¹²⁷ 10. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ μὲ τὴν καταστροφήν μας νὰ ἀναδειξώμεν τὸν ἐχθρὸν ἰσχυρὸν καὶ δυνατόν! Καὶ δὲν στοματοῦν μέχρις ἔδω οἱ συνέπειαι τῆς ἀνοησίας μας καὶ τῆς παρανομίας μας καὶ τὰ δείγματα τῆς φοβερᾶς νόσου, δηλαδὴ τῆς ἀμαρτίας, ποῦ κατέκλυσε τὴν ψυχὴν μας, ἀλλὰ μὲ τὰς παραβάσεις μας παρασκευάζομεν τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν ἐχθρῶν μας. Πράγματι ἡ ἀμορτία εἶναι ἡ χειρότερα μέθη καὶ τὸ μεγαλύτερον κακόν, «ἃ χαροῦν οἱ ἐχθροὶ μου, ἐάν κλονισθῶ». Τρεῖς λόγους ἀναφέρει ὁ προφήτης, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκει νὰ προσελκύσῃ τὴν εὐμένειαν καὶ προστασίαν τοῦ Δεσπότη. Πρῶτον, νὰ ρίψῃ ἓνα προστατευτικὸν βλέμμα εἰς αὐτόν, νὰ στρέψῃ εὐμένες καὶ ἐπιεικὲς τὸ πρόσωπόν του πρὸς αὐτόν καὶ νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν του. Δεύτερον, προβάλλει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχύν, ποῦ ἀποκτοῦν οἱ ἐχθροὶ μὲ τὴν καταστροφήν του, καθὼς καὶ τὴν ἔπαρσιν καὶ τὴν ἀλαζονίαν των. Ἐ καὶ τρίτον, τὴν χαι-

8. Ψαλμ. 8, 7.

ρέκακον ευχαρίστησιν και την απάνθρωπον Ικανοποίησιν, που αυτοί θα δοκιμάσουν με τον κλονισμόν του και την πτώσιν του. Διά τουτο λέγει: εισάκουσόν μου, Κύριε, όχι μόνον διότι σου απευθύνω δέησιν και ζητώ να στρέψης προς έμέ και να ιδής την ταλαιπωρίαν μου, από την όποιαν πρέπει να με απαλλάξης, αλλά σε παρακαλώ να ταπεινώσης και την άλαστοειαν των έχθρών μου, που θριαμβολογούν εις θάρος μου διά την δύναμιν των. Διότι χαίρουνται διά τα θάσανά μου και καγχάζουν ειρωνικά καθώς με βλέπουν να εύρισκωμαι σάν πτώμα. «Εισάκουσόν μου και φώτισον τους οφθαλμούς της ψυχής μου». Αφαιρέσε τον θαύ ψυχικών ύπνων, εις τον οποίον έπεσα ένεκα των αμαρτιών μου, τον ύπνον, που με έφερε πλησίον του θανάτου της ψυχής μου. ¹²⁶ Α Διότι, εάν κλονισθής τό στήριγμα μου εις Σε, Κύριε, αυτοί θα χαρούν, θα θριαμβολογήσουν και θα νομίζουν, ότι ο κλονισμός μου και ή πτώσις μου προήλθεν εξ αιτίας της ισχύος και της δυνάμεως των. Διά τουτο μεγαλοφρονούν και έχουν καταστή ανυπόφοροι. Έάν δε φθάσω εις τό έχατον σημείον και αποθάνω, φαντάζμαι εις τί θριαμβευτικάς εκδηλώσεις θα προδούν! Βλέπεις τον προφήτην πόσην μεγάλην ζημίαν θεωρεί, όχι τόν σον την τιμωρίαν και την κόλασιν, όσον την ευχαρίστησιν, που θα δοκιμάσουν οι κοινοί έχθροι αυτού και του Θεού, την επίδειξιν Ισχύος των, και την ύψηλοφροσύνην των ενώπιον του Θεού. Διότι, εάν δεν τά έθεώρει αυτά ως μέγιστα και ανυπόφορα κακά, δεν θα τά προέβαλλε εις την παράκλησιν του προς τον Θεόν και δεν θα έζητει να προσέλκωσιν την θέλαν εύμένειαν και συναντιλήψην.

Β Τοιουτοτρόπως ός κάνωμεν και ήμεις, έτοι ός πολιτευόμεθα και ός αγωνιζόμεθα διά να μη προκαλέσωμεν την ύπαρξιν εξόψεων του έχθρου, διά να μην τον άνοδείωμεν Ισχυρόν και τον εύφρανόμεν με την άμαρτίαν μας, αλλά απεναντίας να τον καταστήσωμεν άσημον και άκηδονισμόνον, και άσθενή, και περιλυτον και στενοχωρημένον. Διότι, εάν ο Θεός θελήσιν να ιδή τά ποιηρά καταρθώματα των άσεδών, αλλά και την μετάνοιον του άμαρτήσαντος ταπεινού, τότε πράγματι επιτυγχάνεται ή έξουδετέρωσις του έχθρου. «Εγώ όμως έχω στηριξει την έλπίδα μου εις τό έλεός σου» (στιχ. 6). Διότι λοιπόν, αφού έχεις τόσας επιτυχίας, Προφήτναξ Δαβίδ, ζητείς αυτά, ζητείς να ρίψη πάλιν τό βλέμμα Του προς σε, να άκούσιν την παράκλησιν σου και να φωτισθούν οι οφθαλμοί της δικαιοσύνης σου; Από ποίας σκέψεις σου προέρχονται ταύτα; **Γ**

Οι άλλοι άνθρωποι, λέγει εις απάντησιν ο Προφήτης, εάν έχουν κάποιαν διαφορετικήν απάντησιν να δώσουν, ός την ειπαύν. Έγώ δε ένα μόνον γνωρίζω καλώς, μίαν απάντησιν έχω. Έκει εις τον Θεόν εστήριξοι την έλπίδα μου, εκείνο θεωρώ σωτήριον' τό έλεος και την φιλανθρωπίαν σου, Κύριε. «Εγώ, λέγει, εις τό έλεός σου ήλιπσα». Είδες την ταπεινοφροσύνην του Προφήτου; Είδες την εύγνωμοσύνην του άνδρός; Αν και είχε μύρια καταρθώματα, και ήδύνατο να τά προβάλλη και δι' αυτών να επιτύχη την Ικανοποίησιν των αιτημάτων του υπό του Θεού, όμως κανένα από τά καταρθώματά του δεν αναφέρει, παρά μόνον εις τό έλεος του Θεού καταφεύγει. Όσατε είναι φανερόν πλέον, ότι και όταν αναφέρει εκφράσεις όπως «εάν έπραξα αυτό» ή «εάν άνταπέδωκα εκδικησιν εις τους έχθρούς μου» και άλλας παρομοίας, ταύτα τό πράττει, διότι υπεχρεώθη από μεγάλην ανάγκην να τό ειπή. Τώρα, που δεν υπάρχει παρομοία ανάγκη, κανένα από τά επιτεύγματα του δεν αναφέρει, αλλά πρώτον και μοναδικόν αίτημα και στήριγμα του προβάλλει τό έλεος και την φιλανθρωπίαν του Θεού. **Δ** Έν ουνεχεία και με την απόλυτον πεποίθησιν, ότι δεν θα διαψευσθής ή έλπίς του, λέγει: «Έχω απόλυτον βεβαιότητα ότι ή καρδια μου θα γεμίση από αγαλλίασιν και ότι Σύ, Κύριε, θα με σώσης». Είδες ψυχήν που έλιπξει άκραδάντως; Έζητησε, και πριν άκόμη λάβη τό ζητηθέν, ώσαν να τό έλαθεν ήδη ευχαριστεί και ψάλλει προς δόξαν του Θεού, και εκφράζει όσα προηγουμένως έλέχθησαν.

Από που άντλει την Ισχυράν έλπίδα του ταύτην; Από την πολλήν εύγνωμοσύνην, από την μεγάλην έπιμονήν του εις την αίτησιν. Διότι γνωρίζει αυτός, ότι ο Θεός εισακούει μόνον εκείνους, που κατ' αυτών τον τρόπον τον παρακαλούν, με καρδιαν ενεργών και πλήρη θερμής. Καθώς λοιπόν εκείνοι, που με ιωρότητα και άδιοφορίαν παρακαλούν διά κάτι, και όταν τό λάβουν, μόλις και μετά βίας αισθάνονται ότι έλαβον δωρεάν, οι όμοιοι με τον προφήτην κάνουν τό αντίθετον. Αυτοί δηλαδή που με μεγάλην προθυμίαν και έπιμονήν έζητησαν διά της προσευχής των κάτι από τον Θεόν, και πριν άκόμη τό λάβουν, λόγω της μεγάλης και άγνης διαθέσεώς των, Ε ήδη σάν να τό έχουν λάβει, συνισθάνονται τό μέγεθος της δωρεάς, διότι έχει γεμίσει την καρδιαν των από πριν ή εύφροσύνη της Θείας χάριτος. Και ευχαριστούν διά τουτο τον Θεόν και έφρασαν πολύ πλη-

σίον του αγαθού που εξήγησαν. «Θά γεμίση από αγαλλίασιν ἡ καρδία μου διὰ τὴν σωτηρίαν, τὴν ὅποιαν ἐξάπαντος θά μου προσφέρῃς, Κύριε». Τοῦτο εἶναι, λέγει, πού εὐφραίνεται καὶ χαροποιεῖ τὴν ψυχὴν μου, τὸ νὰ τύχῃ τῆς ἐκ μέρους Σου σωτηρίας. Ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται, διότι Σὺ εἶσαι ἡ σωτηρία τῆς.

3. Ἐίδες δύο εἶδη ψυχικῆς ἱκανοποίησης; Ψυχικὴ ἱκανοποίησις τῶν ἐχθρῶν διὰ τὴν πτώσιν τοῦ εὐσεβοῦς, ¹²⁷ Α καὶ ψυχικὴ ἱκανοποίησις καὶ αγαλλίασις λόγῳ τῆς προσωπικῆς σωτηρίας. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ πονηροῦ, ἡ δευτέρα εἶναι γνώρισμα αὐτῶν, πού σώζονται. Ἐκεῖνη εἶναι καταστρεπτικὴ, ἀφοῦ εἶναι χαιρεκακία, καὶ ἀπατάται αὐτός, πού τὴν ἐκδηλώνει, διότι δι' ὀλίγον μόνον τὴν ἐδοκίμασε. Αὕτη εἶναι σωτήριος καὶ ὁ εὐσεβής, πού τὴν ἀπολαμβάνει πάλιν, συνεχῶς ἀγαλλιάται καὶ εὐφραίνεται. Αὕτη τὴν εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καὶ αγαλλίασιν ἄς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἄς ἀπολαμβάνωμεν, τὴν χαιρεκακίαν δὲ ἄς ἀποφεύγωμεν καὶ ἄς ἀπεχθανώμεθα.

«Ἄσματα εὐγνωμοσύνης θά ψάλλω εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖός με εὐηργέτησε καὶ ὕμνους δοξαλογίας θά ἀναπέμψω εἰς τὸ δῆμα Κυρίου τοῦ Ὑψίστου» (στ.χ. 6). Εἰς ἀνάμνησιν, λέγει, τῆς εὐεργεσίας αὐτῆς, πού μου ἔκαμεν ὁ Θεός, θά εἶπω ψαλμὸν εἰς Αὐτόν, ἐπειδὴ εὐηργέτησέν ἐμέ, ἐταπείνωσε τὸν ἐχθρόν, καὶ τὸν κατήσχυσε καὶ τὸν ἐξησθένησε, εἰσῆκουσε τὴν δέησίν μου, Β καὶ ἐστρέψεν εὐμένες τὸ πρόσωπόν Του πάλιν πρὸς ἐμέ. Τὴν δὲ σκοταδίνην καὶ ζοφερότητα, πού ἐκάλυπτον τὸν νοῦν μου καὶ με ὠδηγοῦσαν πρὸς τὸν θάνατον, διέλυσε.

Ἐνεκα δὲ τῆς σωτηρίας μου ἐκφράζω τὴν αγαλλίασιν καὶ τὴν χαρὰν μου, σὺν μνημίῳ ἀθάνατον διὰ τὰς πρὸς ἐμέ εὐεργεσίας, ἀφιερῶν τὴν ὠδὴν αὐτὴν εἰς Αὐτόν. Καὶ δὲν ψάλλω ταύτην μόνον τώρα, πού εἶναι πρόσφοτος ἡ ἀσθησις τῆς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην τὴν ἐν συνεχείᾳ ζωὴν μου θά ψάλλω καὶ θά ὕμνω τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ἀληγομῶνται θά διατρώ εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας.

Ἡ τοιαύτη λοιπὸν ψυχὴ, ὅχι μόνον ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τὰ κακὰ, εἰς τὰ ὅποια περιεπλάκη, ἀλλὰ καθίσταται καὶ περισσότερον ἀσφαλῆς, καὶ οὐδέποτε πλέον περιπίπτει εἰς παρόμοια θάνατα. Ἐ Διότι, ὅταν ἐπιθυμῆται συνεχῶς τὴν εὐεργεσίαν, εἶναι φανερόν, ὅτι διατηρεῖ συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην του καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀπηλλάγη καὶ ἐσώθη διὰ τῆς εὐεργεσίας.

Ἐχων δὲ εἰς τὸν νοῦν του διαρκῶς ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, ἀναλογίζεται με φροντίδα, πῶς ταῦτα τοῦ συνέβησαν, καὶ ἀπὸ ποῶν αἰτίαν ἔπεσε μέσα εἰς τὸσον μέγα κίνδυνον.

Ἐπειδὴ δὲ ἀναλογίζεται αὐτά, περιφρουρεῖ ἀπὸ πανταχοῦ τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ μὴ ξαναπέσῃ εἰς παρομοίους συμφοράς. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν ρυθμίζει με μεγάλην φροντίδα τὴν ζωὴν του καὶ παιδαγωγεῖ τὸν ἑαυτόν του, καὶ πιστεῖ ἀπολύτως ὅτι μεγάλη εὐγνωμοσύνη ἀφαιλεται ἐκ μέρους του εἰς τὸν Θεὸν τὸν Σωτήρα του.

Ὅπως ὁμοῦς εὖρεν αὐτὸς σωτήρα, τοιοῦτοτρόπως ζητεῖ καὶ παντοτεινὸν φύλακα καὶ διὰ τὴν μελλοντικὴν ζωὴν του, ὥστε νὰ μὴ πέσῃ ποτὲ πλέον εἰς τὸν πειρασμόν. Ἐ Αὕτην τὴν τακτικὴν ἄς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ ἂν παρορυσθῶμεν εἰς κάποιο ἁμάρτημα, ταχέως νὰ συνέλθωμε καὶ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ πτώσις μας ἄς καταστῇ πρόφορος μελλοντικῆς ἀσφαλείας, καὶ ἀφορμὴ διὰ νὰ μὴ ἁμαρτήσωμε πλέον. Γιῶς ὁμοῦς θά πρέπει νὰ μεθοδεύσῃς τὸν ἀγῶνα; Εἰς τοῦτο ἔχεις διδάσκαλον τὸν Δαβὶδ.¹²⁸ Ἡμάρτησες, πρόσεχε νὰ μὴ σὲ καταλάβῃ ὁ ὕπνος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ νὰ γιγρῆθῃς ἀμέσως. Σῆκω γρηγορῶσα. Πρέπει νὰ συνειδητοποιῆσῃς ἀμέσως, ὅτι με τὴν πτώσιν σου, ὁ Θεὸς ἐπήρξε ἀπὸ ἐπάνω σου τὸ προστατευτικὸν ὄλεγμα του καὶ ἐστρέψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του· σὲ ἐληρώνησε. Ἐπειτα κλάψε στένας, ὄρεξε κάθε νύκτα τὸ στράμα σου με τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας, καὶ ἐξέλθε ἀμέσως ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐργατῶν τῆς ἀνομίας. Εἰς ὅλα αὐτὰ ἄς σοῦ γίνῃ ὑπόδειγμα ὁ Δαβὶδ. Ἐπανάλαθε καὶ σὺ μαζί του καὶ λέγε: Ἐ «Ἐως πότε, Κύριε, θά με ἔχῃς ληημοσύνη ἐντελῶς; Ἐως πότε θά ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ ἐμέ;». Τὰ δὲ λόγια ταῦτα μὴ τὰ λέγεις με τὰ χεῖρά μόνον, ἀλλὰ κυρίως αὐτὰ νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὴν καρδίαν σου. Ἀνάφερε καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅταν τὰ ἐκθέσῃς ὅλα εἰς τὸν Θεόν, τότε στήριξε τὴν ἐλπίδα σου εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐλπίζε ἀκραδάντως χωρὶς καμμίαν ἀμφισβολίαν, χωρὶς διάκρισιν. Λέγει ὁ Δαβὶδ: «διότι ἐκεῖνος, πού ἀμφισβόλλει, ὁμοιάζει με κύμα τῆς θαλάσσης, τὸ ὅποιον κινεῖται ἀπὸ τὸν ἄνερόν καὶ φέρεται ἐξῶ καὶ ἐκεῖ. Ἐς νομίζῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι θά λάθῃ κάποιον δευτερόν ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ὁ ἄνθρωπος ὁ διγνώμος, εἶναι ἀκατάστατος εἰς ὅλην τὴν δι-

127. Ψαλμ. 6, 7-8.
128. Ψαλμ. 12, 3.

αγωγὴν του». ¹⁰ 128 Α Ἐπίπεσε λοιπὸν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἀμφιβάλλῃς, καὶ ὁπωσδήποτε θὰ ἐπιτύχῃς ἰκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων σου. Ὅταν ὁμῶς λάβῃς τὰς εὐεργεσίας, μὴ λησμονεῖς τὸν εὐεργέτην σου, μὴ γίνῃς ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος, ἀλλὰ παρουσιάσῃς δείγμα συνεχοῦς ἀναμνήσεως τῶν εὐεργεσιῶν. Ἀφιέρωσε ἕνα εὐχαριστήριον ὕμνον εἰς τὸν Δεσπότην. Ἴσως οὐ ὀλίγος νὰ μὴ γνωρίζῃς νὰ συνθέσῃς ἕνα παρόμοιον ὕμνον. Διὰ τοῦτο κάλεσε τοὺς πτωχοὺς καὶ χρησιμοποίησε τὰς γλώσσας αὐτῶν πρὸς τοῦτο, εὐεργέτησέ τούς, ὥστε αὐτοὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν χάριν σου. Γνώριζε δὲ καλῶς, ὅτι, ἢ ὡδὴ αὐτὴ διὰ τοῦ στόματος τῶν πτωχῶν θὰ ἀκουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν μετὰ μεγαλύντησαν εὐχαριστήριον, παρὰ ἀπὸ ἄσπον θὰ ἤκούετο ἡ ἐπανάληψις διὰ τοῦ ἰδικοῦ σου στόματος, τῆς δοξολογικῆς ὡδῆς. Διότι, ὅπως ἀκριθῶς ἢ ἁρμονία, ποῦ προέρχεται ἀπὸ πολυχορδον ὄργανον, εἶναι ὠραιότερα, ἀπὸ ἐκείνην, ποῦ ἐξέρχεται ἀπὸ μονόχορδον, ἔτσι καὶ ἡ ὡδὴ ποῦ προέρχεται ἀπὸ πολλὰ στόματα πτωχῶν, εἶναι εὐχάριστος καὶ γλυκεία εἰς τὴν ἀκοήν τοῦ Θεοῦ, ποῦ προθύμως ἀκούει τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας. Β Στήσε λοιπὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸν Θεὸν ἕνα παρόμοιον μνημεῖον, δηλοθὴ εὐεργέτη τοὺς πτωχοὺς.

Τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν Θεὸν θὰ εἶναι δείγμα τῆς εὐγνωμοσύνης σου διὰ τὴν εὐεργεσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς σὲ ἀπόδειξις ἐγκαρδίου εὐχαριστίας πρὸς Αὐτόν. Μετὰ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτήν, σὸν σύμβουλον, τῆς διαρκοῦς ἀνομιήσεως ἐκ μέρους σου τῶν θεῶν εὐεργεσιῶν, ποῦ θὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὀσθία τῆς καρδίας σου, νὰ κατευθύνῃς τὸν βίον σου εἰς τὸ μέλλον. Μᾶλλον μὲ τὴν ἐγκαρδίον αὐτὴν εὐγνωμοσύνην ὅλοι μας νὰ κατευθύνωμεν τὴν ζωὴν μας, διὰ νὰ γίνωμεν ἀξιοὶ καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχύς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

10. Ἰακ. 1, 6-8.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑ' (41) ΨΑΛΜΟΝ

«Καθὼς ἑλαφὸς διψασμένην τρέχει μετὰ πολλὸν πόθον πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου, Κύριε, ποθεῖ μετὰ ἀχόρταστον δίψαν νὰ ἐπικοινωνῶν ἡσσημασίαν σου». Ἐξὸ θάλασσαν καὶ ἀπὸ ποίαν αἰτίαν εἰσῆχθη εἰς καθημερινὴν χρεῖαν ὁ ψαλμὸς αὐτός, ποῦ ψάλλεται ἡμερῶς, καὶ διαπιστώνομεν ἔτισης, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ.

1. Σεῖς, ἀγαπητοὶ μου ἀκροαταί, σεῖς μετὰ ἐθαυμάσατε ὅταν ὁμιλήσα διὰ μακρῶν περὶ τοῦ Μετὰχριστέα. Ἐγὼ δὲ σὰς ἐθαύμασα διὰ τὴν προθυμίαν, μετὰ τὴν ὅποιαν μετὰ ἤκούετε, καὶ διὰ τὴν προσοχὴν σας, καὶ διότι μετὰ παρηκολουθήσατε μέχρι τέλους, παρ' ὅλον ὅτι ὁ λόγος ἦτο τόσο μακρὸς. Καὶ δὲν ἦτο μόνον μακρὸς ὁ λόγος ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ πολὺ δύσκολος μετὰ πολλὰς ἐννοίας καὶ πολλὰ διδάγματα. Ἀλλ' οὔτε τὸ μήκος τῆς ὁμιλίας, οὔτε ἡ δυσκολία ἐκαμφε τὴν προθυμίαν σας. Ἐλάτε τώρα, λοιπὸν, νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κόπου μας ἐκείνου, μετὰ τὸ νὰ κάνωμε τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν περισσότερο σαφὴ καὶ κατανοητήν. Διότι δὲν πρέπει ἔτισης νὰ κρατῶμεν συνεχῶς τεταμένην τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν, (ἐπειδὴ γρήγορα διασπᾶται αὐτὴ ἀπὸ φυσικὴν ἀδυναμίαν). ¹¹ Α οὔτε ὁμῶς νὰ τὴν διασπῶμεν συνεχῶς, οὔτε νὰ τὴν ἀφίνωμεν εἰς κατάστασιν ραθυμίας καὶ ἀδρανείας. Βεβαίως ἀπὸ τὰ ἐκκολα καὶ πάλιν θὰ προχωρήσωμε εἰς δυσκολώτερα νοήματα ἀργότερα. Διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ποικιλλεταὶ ὁ λόγος καὶ

1. Ὁ Μετὰχριστέα ἦτο βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς τῆς Σαδὴν, τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, τὸν ὅποιον ἐκλήθη μετὰ τὴν μάχην μετὰ τοῦ Ναβόκαγορ καὶ τῶν ἄλλων ἐβραίων (Γενέσ. 14, 17-20). Ὁ Μετὰχριστέα, ποῦ ἦτο ἀγεννακότατος, ἐθεοποίησε τὸν Χριστὸν, ἀπὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἦτο εἰρηεὶς εἰς τὸν αἶωνα μετὰ τὴν ταξὶν Μετὰχριστέα (Ψαλμ. 110, 4 καὶ Ἐβρ. 5, 10).

τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας, καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ καθίστανται πανηγυρικώτεροι οἱ λόγοι, ἄλλοτε δὲ νὰ καθάπτωνται ἀγωνιστικώτερον θεμάτων καὶ δυσκολώτερον ἐνοιῶν.

Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς τότε σὰς ἔλεγον, ὅτι οἱ ποιμένες, μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν λύκων ἐναντίον τοῦ ποιμνίου των, ἀφίπνουν τὴν φλογέρα, καὶ παίρνουν εἰς χεῖρας τὴν σφενδάνην διὰ νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν λύκων, ἔτσι συμβαίνει καὶ τώρα μετ' ἡμῶν.

Ἄφου παρήλθον αἱ ἐφορταὶ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι εἶναι χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς λύκους, ἀφήσαμε τὴν σφενδάνην καὶ τοὺς στηλιτευτικούς κατ' αὐτῶν λόγους καὶ λαμβάσαμεν πάλιν εἰς χεῖρας μας τὸν αὐλὸν τῶν βίων μελωδημάτων. Ἄς σταματήσωμεν προσωρινῶς τοὺς ἀγωνιστικώτερους λόγους, ὡς ὁμιλήσωμεν περὶ ἄλλων ασφατέρων πραγμάτων χρησιμοποιοῦντες τὴν κιθάραν αὐτὴν τοῦ Δαβὶδ Β (δηλ. τὸν τεσσαροκκοστὸν πρῶτον ψαλμὸν), ἀφοῦ φέρωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ μέσον τὴν ὑπακοὴν σὰς, τὴν ὁποῖαν προηγουμένως ἐπαίνεσαμεν. Τί εἶναι δὲ αὕτη ἡ ὑπακοή;

«Καθὼς ἡ διαρασμένη Ἐλαφος τρέχει μετ' ὄψιν πολλῶν εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ μου Σὲ ποθεῖ, Θεέ μου». Μᾶλλον δὲ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἰπωμεν πρῶτον, ἕνα καὶ αἰτίας ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἐτέθη εἰς καθημερινὴν χρῆσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἡ προφητεῖα αὐτῆ, ὅχι μόνον διαδάζεται, ἀλλὰ ψάλλεται μετ' ἡμῶν. Διὰ τοῦτο γίνεταί διότι ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἀνθρώπους εἶναι νωθροὶ καὶ μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐλκύονται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ζητήματα. Ἐὰν τοὺς λοιπὸν τοὺς ὀκνηροὺς πρὸς πνευματικὰς πτήσεις, ποὺ δὲν ἀντέχουν μετ' εὐχαριστήσεως τὸν κόπον τῆς ἀκροάσεως, ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία θέλει νὰ τοὺς ἐλκύσῃ διὰ τῆς μετατροπῆς τοῦ κόπου τούτου εἰς εὐχάριστον ἄσμα καὶ διὰ τῆς ἀπαμακρύνσεως τῆς κοπώσεως.

Μετ' ἡμῶν ἀνέμειξε τὰ λόγια τῆς προφητείας, ὥστε μετ' ὅσον τὸν ρυθμὸν τοῦ μέλους νὰ ψαγαγωῦνται ὅλοι καὶ νὰ ἀνοπέμπουν μετ' ἡμετέραν προθυμίαν τοὺς ἱεροὺς αὐτοῦς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Διότι τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, δὲν ἀνυψώνει τόσο τὴν ψυχὴν ὅσον ἡ μελωδικὴ συμφωνία καὶ τὸ ρυθμικὰ κατεσκευασμένον θεῖον ἄσμα. Τὰ πνευμα-

* Ὑπακοή, εἶναι φιλίωτος στήριξις ἐπιτακτικῶν ἐπισημάτων καὶ συμβαλλόμενος ἐπὶ ἐπιπέδου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ.

τικὰ αὐτὰ μέλη δίδουν πτερὰ εἰς τὴν ψυχὴν, ἀπαλλάσσουν αὐτὴν ἀπὸ τὴν γήϊνη φύσιν τῆς, τὴν ἀποκόπτουν ἀπὸ τὰ σαρκιακά δεσμά τῆς, τὴν ἐλκύουν πρὸς φιλοσοφικὰς πνευματικὰς πτήσεις, καὶ τὴν κάνουν νὰ περιφρονῇ ὅλα τὰ βιωτικά καὶ ἐπίγεια.

Ἐτσι λοιπὸν ἡ φύσις μας εὐχαρίστως καὶ ὁμαλῶς ἔλκεται ἀπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὰ ἄσματα καὶ ἀναπαύεται εἰς αὐτὰ ὡς εὐχαριστοῦνται καὶ σιγοῦν εἰς τοὺς μητρικοὺς μαστοὺς τὰ βρέφη, ποὺ κλαυθμυρίζουν καὶ δυσανασχετοῦν. Συνήθως αἱ μητέρες καὶ αἱ τροφαί, ποὺ φροντίζουν τὰ βρέφη των, προκειμένου νὰ τὰ καθυστερήσουν, τὰ κρατοῦν εἰς τὰς ἀγκάλας των, τὰ μετακινοῦν τότε πρὸς τὸ ἕνα μέρος καὶ πότε πρὸς τὸ ἄλλο, κάποτε μάλιστα τὰ νουσορρίζουν μετ' παιδικὰ μελωδήματα καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προκαλοῦν τὸν ὕπνον εἰς τὰ βρέφη των καὶ τὰ ἀποκοιμίζουν. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον πολλάς φορές καὶ ὀδοιπόροι, ποὺ ὀδηγοῦν ὑποζύγια καὶ βοεῖζον τὰς μεσημβρινὰς ὥρας, τραγουδοῦν κατὰ τὴν πορείαν των, καὶ ἔτσι διασκορπίζουν καὶ λησμονοῦν τὴν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας προερχομένην κόπωσιν, καὶ περνοῦν εὐχάριστα τὴν ὥραν των. Καὶ ὅχι μόνον οἱ ὀδοιπόροι, ἀλλὰ καὶ γεωργοί, ποὺ πατοῦν σταφύλια καὶ τραγοῦν καὶ καλλιεργοῦν τὰς ἀμπέλους των καὶ κάνουν ὅποιονδήποτε σχετικὴν ἐργασίαν των καὶ αὐτοὶ τραγουδοῦν. Ἐ καὶ οἱ ναῦται ἐπίσης κάνουν τὸ ἴδιον, ὅταν κωπηλατοῦν. Ἀκόμη δὲ καὶ γυναῖκες, ποὺ γυέθουν καὶ εἰς τὸν ἀργαλεῖον των ὑφαίνουν τὸ στημόν, ἄλλοτε μόναι των, καὶ ἄλλοτε ὅλοι μαζί, τραγουδοῦν τὰ τραγοῦδια τοῦ ἀργαλεῖου. Κάνουν λοιπὸν τοῦτο καὶ γυναῖκες, καὶ ὀδοιπόροι, καὶ γεωργοί, καὶ ναῦται, καὶ μετ' ὅσα σπευδοῦν νὰ διασκεδάσουν τὸν ἐκ τῆς ἐργασίας των κόπον, διότι ὅλοι αὐτοὶ γνωρίζουν, ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται νὰ ὑποφέρῃ εὐκολώτερον ὅλα τὰ ὀχληρὰ καὶ κοπιώδη, ὅταν ἀκούῃ καὶ ἀπολαμβάνῃ μελωδήματα καὶ τραγοῦδια. ¹³² Ἄ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ψυχὴ μας τέρπεται καὶ ἔλκεται φυσιολογικὰ ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ψυχαγωγίας, τὸ τραγοῦδι, διὰ νὰ μὴ παρεμβάλλουν οἱ δαιμονιακοὶ πορνικὰ ἄσματα, καὶ ἀνατρέψουν ἔτσι τὰ πάντα, ὁ Θεὸς μᾶς περιτείχισε μετ' ἡμῶν, ὥστε μαζί μετ' ἡμῶν νὰ ἐπέρχεται καὶ ἡ πνευματικὴ ὠφέλεια. Διότι ἀπὸ τὰ κοσμικὰ ἄσματα ἐπέρχεται μεγάλη θλάσις καὶ κακοστροφὴ καὶ πολλὰ δεινὰ δύναται νὰ εἰσαρμήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν. Διότι ἐπίσης τὰ περισσότερα ἀσελγῆ καὶ τὰ πλέον παρὰ νόμον ἀπὸ τὰ ἄσματα αὐτὰ, ὅταν εἰσελθοῦν εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς ψυχῆς, τὴν καθιστοῦν ἀσθενέστεραν καὶ

περισσότερον εὐπρόσβλητον. Ἐνῶ ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς ψαλμοὺς πολὺ εἶναι τὸ κέρδος, ποὺ ἐπέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν, πολλὴ ἡ ὠφέλεια, πολὺς ὁ ἁγιασμός, Ἐ καὶ καθίσταται ὑπόθεσις σοβαρὰ καὶ εὐκαιρία θείας φιλοσοφίας, διότι μὲ τὰ λόγια τῶν ψαλμῶν καθαίρεται καὶ ἀγνίσεται ἡ ψυχὴ καὶ διότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν, ποὺ ψάλλει. Διὰ τὴν διαπιστώσῃ, ὅτι καλοῦν ἐπ' αὐτῶν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅσοι ψάλλουν μετὰ συνέσεως, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος· «Μὴ μεθάτε μὲ οἶνον, διότι εἰς τὴν μέθην ὑπάρχει ἡ ἀσωτεία καὶ ἡ κατὰπτωσις, ἀλλὰ γεμίζετε τὴν ψυχὴν μὲ Ἅγιον Πνεῦμα», καὶ συνεχίζει ἐκθέτων τὸν τρόπον τῆς πληρώσεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ φορτισμοῦ· «χρησιμοποιούντες ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες εἰς τὸν Κύριον μὲ ὄλην σας τὴν καρδίαν».² Τί ἐννοεῖ ὁ Παῦλος μὲ τὴν φράσιν «ψάλλοντες μὲ τὴν καρδίαν σας»; Ἐννοεῖ νὰ ψάλλωμε μετὰ συνέσεως, ὥστε νὰ μὴ λαλῇ μὲν καὶ ψάλλῃ τὸ στόμα, ἐνῶ ἡ διάνοιά μας θὰ τρέχῃ παντοῦ καὶ θὰ περιπλανᾶται. Μὲ σύνεσιν λοιπὸν νὰ ψάλλωμεν, ὥστε ἡ γλῶσσα νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ψυχὴν καὶ ἡ ψυχὴ νὰ ἀκούῃ τὸ στόμα.

2. Καὶ καθὼς, ὅπου ὑπάρχει θόρυβος, τρέχουν χεῖροι· ὅπου ἀρώματα καὶ θυμιάματα, τρέχουν καὶ κατασκευῶνιν μέλισσαι· ἔτσι καὶ ὅπου αἷματα πορνικά, ἐκεῖ δαίμονες ἐπισωρεύονται· ὅπου δὲ μελωδήματα πνευματικά, ἐκεῖ γεμίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐξαγιάζονται καὶ τὸ στόμα καὶ ἡ ψυχὴ. Αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι μόνον διὰ νὰ ψάλλετε σείς, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάσκετε καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γυναῖκας σας ταῦτα νὰ ψάλλουν, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἀργαλειοὺς, καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔργα τους, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὸ τραπέζι κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ. Ἐπειδὴ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὁ διάβολος ἐνεδροεῖ εἰς τὰ συμπόσια μὲ συμμάχους τοῦ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀδηφαγίαν, τὸν ἔτακτον γέλωτα καὶ τὴν ἀδιοφορίαν τῆς ψυχῆς, Διὰ τοῦτο προπαντὸς τότε, καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητό, πρέπει νὰ κατοχυρωνώμεθα κατὰ τῆς διαβολικῆς ἐνέδρας μὲ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ψαλμῶν. Ἀπὸ κοινοῦ μαζί μὲ τὴν σύζυγον καὶ τὰ παιδιὰ, ἀφοῦ σηκωθῆτε ἀπὸ τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ φαγητοῦ, πρέπει νὰ ψάλλετε τοὺς ἱεροὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ἐὰν ὁ Παῦλος μὲ τὰς ἀφορήτους μάλιστα, ποὺ ὤφιστατο, δεμένος ἐπὶ τοῦ θρασυ-

2. Ἐφεσ. 5, 18-19.

στικοῦ ξύλου τοῦ δεσμοτηρίου καὶ ἔχων ὡς κατοικίαν τὴν φυλακὴν, κατὰ τὴν ὥρην τοῦ μεσονυκτίου, ὅταν ὁ ὕπνος ἐρχεται γλυκὺς εἰς ὄλους, αὐτὸς μετὰ τοῦ συνεργάτου τοῦ Σίλα ὕμνοῦσε τὸν Θεόν, δὲν ἔπαυε τὰς ψαλμωδίας, καὶ οὔτε ὁ τόπος τῆς φυλακῆς, οὔτε ὁ χρόνος τοῦ μεσονυκτίου, οὔτε ἡ ἀγωνία του, ὡς φυλακισμένου, οὔτε ἡ τυραννία τῆς ἀπηνίας, οὔτε αἱ φοβεραὶ ταλαιπωρίαι, ποὺ ὤφιστατο, οὔτε καμμία ἄλλη αἰτία τὸν ἠνάγκασαν νὰ διακόψῃ τὰς μελωδίας του ἐκεῖνας,³ ἔτσι πολὺ περισσότερο σείς, ποὺ εὐφραίνεσθε καὶ ἀπολαμβάνετε τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, Ἐ πρέπει νὰ ἀναπέμψετε εὐχαριστήριους ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, ὥστε, ἐὰν συμβῇ κατὰ ἄτοπον εἰς τὴν ψυχὴν σας κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ, μὲ τὴν μεσολάβησιν τῆς ψαλμωδίας, νὰ ἐπέλθῃ ἀνάτηψις καὶ νὰ ἀπομακρυνθῇ κάθε ἀμαρτωλὴ καὶ πονηρὰ σκέψις ἀπὸ μέσα σας.

³³ Α. Καὶ ὅπως συμβαίνει μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πλουσίους, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ γεμίσουν τὸν σπύγγον μὲ θαλασσινὰς ἀρωματικὰς καὶ καθαρτικὰς ὕγρως, μὲ αὐτὸ καθαρίζουν μετὰ τὸ φαγητὸν τὰς τραπέζας των, ὥστε, ἐὰν τυχὸν παρέμεινεν ἐπ' αὐτοῦ κάποια κηλὶς ἐκ τῶν φαγητῶν, νὰ καθαρῶσθαι καὶ νὰ παρουσιασθῇ καὶ πάλιν καθαρὰ ἡ τραπέζα, ἔτσι ἀκριδῶς νὰ γίνεται καὶ μὲ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς. Ἐντὶ θαλασσίου δηλαδὴ νὰ γεμίζωμε τὸ στόμα μας μὲ πνευματικὰς μελωδίας, ὥστε, ἐὰν τυχὸν ἐδημιουργῆθῃ εἰς τὴν ψυχὴν μας κατὰ τὴν ὥρην τοῦ φαγητοῦ κάποια κηλὶς ἐκ τῆς ἀδηφαγίας, μὲ τὰς μελωδίας αὐτὰς νὰ καθαρῶσμεν τὴν ψυχὴν, καὶ νὰ λέγωμεν ὅλοι μαζί ἐγεγρόμενοι: «Μᾶς ἠΰφρανε, Κύριε, μὲ τὸ φαγητόν, ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν δημιουργίαν σου, καὶ μὲ τὰς τροφὰς, ποὺ εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν σου, ἐγεμίσασμεν ἀπὸ ἀγαλλίασιν».⁴ Καὶ προερχομένη ἄς γίνεται μετὰ τὴν ψαλμωδίαν, ὥστε μετὰ τῆς ψυχῆς νὰ ἐξαγιάζεται καὶ ἡ κατοικία μας.

³⁴ Ὅπως ἐπίσης συμβαίνει μὲ ἐκεῖνους, ποὺ προσκαλοῦν εἰς τὰ συμπόσια τῶν μίμους, καὶ χερσεύτας, καὶ πόρνος γυναῖκας, καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καλοῦν ἐκεῖ τὸν διάβολον καὶ τοὺς δαίμονας καὶ γεμίζουν ἔτσι τὰς οἰκίας των μὲ μυρία ἀφορμὰς συγκρούσεων καὶ πολέμων (ἀπὸ ἐκεῖ βεβαίως προέρχονται ζηλοτυπία καὶ μοιχεῖαι καὶ πορνείαι καὶ μύρια δεινά). Β. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅσοι καλοῦν τὸν Δαβὶδ μετὰ τῆς κithάρας του, δηλαδὴ ὅσοι ψάλλουν κατὰ τὸ φα-

3. Ησαΐ. 10, 26.
4. Ψαλμ. 91, 5.

γητόν, καλοῦν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν. Ὁ-
που δὲ ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται, ὄχι μόνον δὲν ταλμῆ νὰ εἰσέλ-
θῃ ψαίμων, ἀλλὰ οὐτε κἀν νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Ἐκεῖ, μὲ τὴν
παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ καὶ πάντα τὰ
ἀγαθὰ, ὡσάν ἀπὸ πηγῆν γεμίζουσιν τὸν οἶκον. Ἐκεῖνοι μὲ
τὰ ἁμαρτωλὰ συμπτώσιά των μεταβάλλουσιν τὴν οἰκίαν των
εἰς θέατρον, οὐ δὲ μὲ τὴν ψαλμωδίαν κάμε τὸ δωμάτιόν σου
νοῶν τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅταν ἀκούεται ψαλμωδία καὶ προσ-
ευχὴ καὶ χορὸς, ποῦ ἀπαγγέλλει προφητείας, καὶ θεοσε-
θῆς ἀτμόσφαιρα ψαλμωδούντων, τότε δὲν θὰ ἔκανε λάθος
καεῖς, ἐάν ὠνόμαζε τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν ἐκκλησίαν.
Καὶ ἐάν ἀκόμη δὲν ἀντιλαμβάνεσαι τὴν δύναμιν τῶν ψαλ-
μικῶν λόγων, ἐξάσκησε κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὸ στόμα
σου νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ λόγια αὐτά. Ὁ Διότι καὶ ἡ γλώσ-
σα ἁγιαζέται διὰ τῶν ψαλμικῶν λόγων, ὅταν μὲ προθυμί-
αν ἐπαναλαμβάνῃ τὰ λόγια ταῦτα. Ἐάν συνηθισμένους τοὺς
ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, τότε οὐτε μὲ τὴν
θέλησίν μας, οὐτε μὲ τὴν ὀκνηρίαν μας θὰ ἀποβάλλωμεν
τὴν καλὴν αὐτὴν συνήθειαν, διότι ἡ ἴβια ἢ συνήθεια καὶ χω-
ρὶς τὴν θέλησίν μας θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ κάθε ἡμέραν νὰ ἐκ-
τελώμεν τὴν ὠραίαν αὐτὴν λατρευτικὴν πράξιν. Μὲ τὴν ἐ-
πίδρασιν τῆς μελωδίας, κενένο κακὸν καὶ καμμία παραδει-
σῆς δὲν γίνεταί, ἔστω καὶ ἀν' αὐτός, ποῦ τὴν ψάλλει, συμ-
βαίνει νὰ εἶναι εἴτε γέρον, εἴτε νέος, εἴτε κοκκόρωμος, εἴτε
καὶ ὀπειρος παντὸς ρυθμοῦ καὶ πάσης μουσικῆς καταρτι-
σεως. Ἐκεῖνο, ποῦ χρειάζεται ἐδῶ καὶ μὲ τὸ ὅποιον πρέ-
πει νὰ εἶσαι ἐφωδιασμένος, εἶναι ψυχὴ καθαρὰ, σκέψις ὁ-
θή, καρδία ταπεινὴ, λογισμὸς σταθερὸς, συνειδησις καθα-
ρὰ. Ἐάν μὲ τὴν συνοδείαν αὐτῶν εἰσελήθῃς εἰς τὸν ἅγιον
χορὸν τοῦ Θεοῦ, θὰ δυναθῇς νὰ σταθῇς πλησίον αὐτοῦ τοῦ-
του τοῦ Δαβὶδ. **Δ** Ἐδῶ δὲν χρειάζεται νὰ ἔχῃς οὐτε κθά-
ραν, οὐτε ἄλλα ὄργανα χουρδισμένα, οὐτε πληκτρα μουσι-
κά, οὐτε τεχνικὴν κατάρτισιν, οὐτε ἄλλα οἰαδήποτε ὄρ-
γανα. Ἀλλὰ, ἐάν θελήσῃς, οὐ θὰ μεταβάλλῃς τὸν ἑαυτόν
σου εἰς κθάραν, ἀφοῦ νεκρώσῃς τὰ σαρκικὰ πάθη, καὶ ἀφοῦ
ἀνυψώσῃς τὸ σῶμα σου διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ἀναγκά-
σῃς νὰ ἐπιθυμῇ τὸ ἴδιον μὲ τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ.

Διότι, ὅταν ἡ σάρκα δὲν ἐπιθυμῇ πράγματα ἀντίθετα
τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ
πνεύματος, ἐάν μάλιστα φέρῃς εἰς πέρας καὶ ολοκληρώσῃς
τὸ ὑπέροχον καὶ θαυμαστόν αὐτὸ ἔργον, τότε πραγματι-
κῶς ἔκτελεῖς πνευματικὴν μελωδίαν. Δὲν χρειάζεται ἐδῶ
τέχνη, ποῦ ἀποκτῆται εἰς μακροχρόνιον διάστημα, ἀλλὰ

χρειάζεται προπαντὸς γενναία καὶ ἀγαθὴ προαίρεσις καὶ
καλὴ διάθεσις καὶ τότε ὅπωςδήποτε εἰς πολὺ μικρὸν χρο-
νικὸν διάστημα θὰ ἀποκτήσωμεν τὴν θέσιν ἐμπειρίαν. Ἐ Δὲν
ὑπάρχει ἀνάγκη τόπου, δὲν χρειάζεται ὠρισμένος χρόνος,
ἀλλὰ εἰς κάθε καιρὸν καὶ τόπον εἶναι δυνατόν νὰ ψάλλω-
μεν διὰ τῆς διανοίας μας. Καὶ ὅταν θαυδίζῃς λοιπὸν εἰς τὴν
ἀγοράν, καὶ ὅταν εὐρίσκεσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ὅταν κά-
θησαι μὲ τοὺς φίλους σου, εἶναι δυνατόν εἰς σὲ νὰ ἀνυψώ-
σῃς τὴν ψυχὴν σου καὶ ἤμπορῇς καὶ σωτηρῶς νὰ φωνά-
ζῃς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐφώνησε, καὶ
ὁ Θεὸς ἤκουσε.⁵ Ἀκόμη καὶ ἐάν εἶσαι χειροτέχνης, καὶ ἐάν
κάθησαι καὶ ἐργάζεσαι μέσα εἰς τὸ ἐργαστήριον, δύνασαι
νὰ ψάλλῃς.⁶ Α Καὶ ἐάν εἶσαι στρογγυλῆς καὶ εὐρίσκε-
σαι ὡς φρουρὸς εἰς τὸ δικαστήριον, θὰ δυναθῇς καὶ πάλιν
νὰ πράξῃς αὐτό.

3. Εἶναι δυνατόν καὶ ἀνευ φωνῆς νὰ ψάλλῃς, ὅταν ἐ-
σωτηρικῶς ἤχοῦν τὰ πνευματικὰ διανοήματα. Διότι ἰδὲν
ψάλλωμεν εἰς ἀνθρώπους, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος δύ-
ναται νὰ ἀκούῃ καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἤμπορῇ νὰ εἰσελθῇ
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπόρητα καὶ κρυπτὰ μέρη τῆς διανοίας.
Διὰ νὰ δεῖξῃ τὰ ἀνωτέρω ὁ Παῦλος λέγει· «Αὐτὸ τὸ Ἅ-
γιον Πνεῦμα μεσιτεύει ὑπὲρ ἡμῶν, μὲ ἀνακροφάτους στεναγ-
μοὺς. Ὁ Θεὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τῶν
καρδιῶν, γνωρίζει τί θέλει νὰ ἐκφράσῃ μὲ τοὺς στεναγμοὺς
αὐτοῦς τὸ Πνεῦμα, διότι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ
προσεύχεται καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὲρ τῶν πιστῶν.»
Β Τοῦτο ἔλεγε ὁ Παῦλος, ὄχι ἐπειδὴ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα
ἐστέναξεν, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πνευματικοὶ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι εἴ-
χον τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, ὅταν προσήρχοντο
ὑπὲρ τῶν πλησίων των καὶ ἀνεπίτητον παρακλήσεις καὶ ἰκε-
τηρίους προσευχάς, ἔπραττον τοῦτο μετὰ κατανύξεως καὶ
μὲ ἕκ δάσους στεναγμοῦς. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἄς κάμνωμεν
καὶ κάθε ἡμέραν ἄς ἐπικοινωνώμεν μὲ τὸν Θεόν διὰ Ψαλ-
μῶν καὶ προσευχῶν. Διὰ νὰ μὴ προφερώμεν δὲ μόνον τὰ
λόγια τῶν Ψαλμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ κατανοώμεν καὶ νὰ
γνωρίζωμεν τὴν δύναμιν ποῦ ἔχουσιν, ἄς φέρωμεν ἐνώπιόν
μας τὸ προοίμιον αὐτοῦ τοῦ Ψαλμοῦ. Τί λέγει τὸ προοίμιον
τοῦτο: «Καθὼς ἡ διψασμένη ἔλαφος τρέχει πρὸς τὰς πη-
γὰς τῶν δάστων, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπιθυμεῖ
τὴν παρουσίαν Σου καὶ τὴν χάριν Σου, Θεέ μου». C Παρα-

5. Ῥε. 14, 15.

6. Ρομ. 8, 26-27.

μοία είναι ή συνήθεια τῶν υπερβολικῶς ἀγαπῶντων, νὰ μὴ κρατοῦν κρυφὸν τὸν ἔρωτά των, ἀλλὰ νὰ τὸν κοινολογοῦν εἰς τοὺς πλησίον των καὶ νὰ ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπην των. Θεριμὸν πράγμα εἶναι ἡ φύσις τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν κρατήσῃ (τὴν ἀγάπην) εἰς κατάστασιν σιωπῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἤγάπα νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς Κορινθίους: «Τὸ στόμα μου ἠνοήθη πρὸς σᾶς, Κορινθίσι»,⁷ δηλαδὴ δὲν δύναμαι νὰ ἀνέχωμαι καὶ νὰ κρατῶ τὴν ἀγάπην σιωπηρὰν, ἀλλὰ διαρκῶς ὡς ἐνθυμοῦμαι καὶ ποντοῦ, ὅπου πηγαίνω, καὶ διὰ τῆς διακονίας μου καὶ μετὰ τὴν γλώσσαν τὸ ἐπαράξω. Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ, ὁ Δαβὶδ, μετὰ τὸ νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ νὰ καλεῖται ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτὴν, δὲν ἀνέχεται νὰ σιωπᾷ. **Δ** ἀλλὰ ἔλλατε μὲν λέγει «ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἐπιφαμένη ἔλακος τρέχει εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, ἔτσι παθεῖ τὴν παρουσίαν Σου ἡ ψυχὴ μου, Θεέ μου» ἄλλοτε δὲ λέγει: «Θεέ μου, Θεέ μου, εἰς σὲ προστρέχω διὰ τῆς προσευχῆς ἀπὸ παλῶ πρωί. Ἡ ψυχὴ μου ἐδίψησε τὴν παρουσίαν Σου, Θεέ μου, ὅπως ἡ ξηρὰ καὶ ἀνυδρὸς καὶ ἐρημικὴ γῆ ἀναμένει τὴν βροχὴν».⁸ Ἔτσι κάποιος ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν: Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ δὲν δύναται μετὰ ἀλόγια νὰ παραστήσῃ τὴν υπερβολικὴν ἀγάπην καὶ τὸν θεῖον ἔρωτα, ζητεῖ νὰ εὕρῃ παρομοιώσεις, ὥστε ἔστω καὶ μετὰ αὐτὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην καὶ μᾶς καταστήσῃ κοινωνοὺς καὶ μετόχους τῆς ἀγάπης αὐτῆς. Ἄς πειθαρχώμεν λοιπὸν εἰς τὰ διδάγματα τοῦ καὶ ἡς μάθωμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀγαπᾶμε τὸν Θεόν.

Ἄς μὴ μετὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς καὶ πῶς δύναμαι νὰ ἀγαπῶ τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον δὲν βλέπω; Καὶ ὅμως πολλοὺς ἀγαπᾶμεν, τοὺς ὁποίους δὲν βλέπαμεν, ὅπως ἐκείνους, ποὺ εὐρίσκονται εἰς μακρινὰς χώρας, τοὺς φίλους μας, τὰ τέκνα μας, τοὺς γονεῖς μας ἢ τοὺς συγγενεῖς μας καὶ τοὺς οἰκείους μας, **Ε** καὶ ὁ χωρισμὸς μας αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ζωντανῶν μας, ποὺ δὲν τοὺς βλέπομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οὐ μόνον δὲν σταματᾷ τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτούς, ἀλλ' ἀπενοντίας, περισσώτερον ἀνάδει τὸ φίλτρον καὶ αὐξάνει τὸν πόθον μας πρὸς αὐτούς.

Διὰ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ Μωϋσέως, ὅταν ὀμιλῇ ὁ Παῦλος, λέγει, ὅτι, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε θησαυροὺς καὶ πλοῦτον καὶ βασιλικὴν δόξαν καὶ κάθε ἄλλην λαμπρότητα εἰς τὴν

7. Β' Κορινθ. 6, 11.

8. Ψαλμ. 32, 1.

Αἴγυπτον, ἐπροτίμησε νὰ ὑποφέρῃ μετὰ τοὺς συμπατριώτας του Ἰουδαίους.⁹ Ἐν συνεχείᾳ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς δεῖξῃ τὴν αἰτίαν τῆς προτιμήσεως αὐτῆς τοῦ Μωϋσέως, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγον, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκομεν διὰ τὸν Θεόν καὶ προσέθετον: «Τοῦτο ἐγίνετο, διότι ἐθέλωι τὸν ἀόρατον Θεόν, σὺν νὰ τὸν εὐλόγη μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου».

Δὲν βλέπετε τὸν Θεόν, ἀλλὰ βλέπετε τὰ δημιουργήματά του, βλέπετε τὰ ἔργα του, τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν.¹⁰ Ἄ Ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾷ, ἔστω καὶ ἂν ἴδῃ κάποιο ἀντικείμενον τοῦ ἀγαπητοῦ του προσώπου, ἔστω ὑπόδημα, ἔστω ἡμάτιον, ἢ ὅτιδήποτε ἄλλο, αἰσθάνεται μέσα του νὰ αὐξάνῃ ἢ φλόγα τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸ ἀγαπώμενον πρόσωπον. Δὲν βλέπετε τὸν Θεόν, βλέπετε ὅμως τοὺς ὑπηρετάς του, τοὺς φίλους του, τοὺς ἁγίους ἀνδρας, ἐκείνους, ποὺ ἀπέκτησαν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὑπηρετήσε λοιπὸν καὶ δεῖξε ἀγάπην πρὸς ἐκείνους καὶ θὰ ἱκανοποιηθῇ ἀφάνταστα ὁ πόθος σου νὰ ἰδῆς τὸν Θεόν. Διότι καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει καὶ τοῦτο: δὲν ἀγαπᾶμεν μόνον τοὺς φίλους μας, ἀλλὰ συνηθίζομεν νὰ ἀγαπᾶμεν καὶ ἐκείνους τοὺς ἄλλους, ποὺ καὶ οἱ φίλοι μας ἀγαποῦν. Καὶ ἂν εἴπῃ κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ὅτι τὸν δεῖνα, δηλ. ὠρισμένον ἄλλον, ἀγαπᾷ, καὶ ἂν ἐκεῖνος, ὁ τρίτος, ἐδεργέτηθῃ ἐξ ἡμῶν θεωρεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος φίλος μας ἀπολαμβάνει τὴν ἐδεργείαν, **Β** τότε ἡμεῖς κάνομε τὰ πάντα καὶ ἐνεργοῦμε πρὸς ἐξυπρέτησιν ἐκείνου, θεωροῦντες ὅτι ἔτσι ἐξυπηρετοῦμε τὸν ἀγαπητὸν μας κοινὸν φίλον, καὶ δεκνύομεν πᾶσαν φροντίδα νὰ ἱκανοποιήσωμεν ἐκεῖνον. Εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Χριστοῦ τώρα. Εἶπεν ὁ Χριστός, ὅτι ἀγαπᾷ τοὺς πτωχοὺς, καὶ ἂν αὐτοὶ ἐδεργετοῦνται, εἶναι σὺν νὰ ἐδεργετοῦμαι ἐγώ, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος θὰ ἀποδώσω τὴν ἀμοιβήν.¹¹ Ἄς κάνομε τὰ πάντα λοιπὸν προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήσωμεν τοὺς πτωχοὺς, μάλλον δὲ ἢς ἀδεύωμεν ὅλα τὰ δοχεῖα τῶν ἀγαθῶν μας διδόντες αὐτὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς μετὰ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι δι' αὐτῶν τρέφομεν τὸν ἴδιον τὸν Κύριον. Ὅτι τρέφεται ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅταν τρέφονται οἱ πτωχοί, τὸ διαβεβαιώνει ὁ ἴδιος. Ἄκουσε τί λέγει σχετικῶς **Γ** «Μὲ εἶδατε νὰ πεινῶ, λέγει, καὶ μετὰ ἐθρέφατε, μετὰ εἶδατε νὰ διψῶ, καὶ μετὰ ἐπότισατε: μετὰ εἶδατε γυμνὸν καὶ

9. Ἐφ. 11, 25-27.

10. Ματθ. 19, 21.

μέ ενδύσατε». Καὶ πολλὰς ἄλλας εὐκαρίας ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ ἱκανοποιῶμε τὸν πόθον μας καὶ τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Κύριον.

Τὴν ἀνθρωπίνην ἀγάπην τρία πράγματα συνήθως τὴν προκαλοῦν· ἢ ἡ ὠραιότης τοῦ σώματος ἑνὸς προσώπου, ἢ μία μεγάλη του εὐεργεσία πρὸς ἡμᾶς, ἢ ἡ πολλὴ ἀγάπη ἐκ μέρους του. Κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ χωριστὰ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ προκαλέσῃ μέσα μας ἀγάπην πρὸς τὸ πρόσωπον, ποῦ τὸ ἔχει. Πολλάκις καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχωμεν εὐεργετηθῆ ἀπὸ κάποιον, ὅταν ἀκούσωμεν ὅμως, ὅτι μᾶς ἀγαπᾷ, μᾶς ἔπεινε καὶ μᾶς θαυμάζει, ὁμῶς τὸν ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν θεωροῦμε ὡς εὐεργέτην μας. Μὲ τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον αὐτὰ συμβαίνουν, ἀλλὰ καὶ τὰ τρία αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσωμεν καὶ μάλιστα τόσοσιν ὑπερβολικῶς, ὥστε δὲν εὐρίσκωμεν οὔτε λόγια νὰ τὸ παραστήσωμεν. Καὶ πρῶτον. Ὁ Δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν τὸ κάλλος καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς μακαρίας καὶ ἀθανάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον εἶναι ἀσύγκριτον καὶ ἀδύνατον νὰ παρομοιωθῆ μὲ κάποιον γήινον πρᾶγμα καὶ εἶναι ἀνώτερον κάθε ἀνθρωπίνου λόγου καὶ ἔξω κάθε λαγικῆς. Κάλλος δὲ θεῖον ὅταν ἀκούσης, μὴ φαντασθῆς κάτι τὸ σαρκικόν, ἀγαπητέ μου, ἀλλὰ κάποιον ἀώματον δόξαν καὶ ἀνεκδήγητον μεγαλοπρέπειαν.

4. Αὐτὴν τὴν ἐκπλήξιν τοῦ Θεοῦ κάλλους ἤθελε νὰ δηλώσῃ καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας καὶ ἔλεγε· «Καὶ αἱ ἀγγελικαὶ Δυνάμεις τῶν Σεραφίμ ἴστανται περὶ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὰς δύο ἀπὸ τὰς ἑξ πτέρυγας των κατακαλύπτουν τὸ πρόσωπόν των, μετὰ τὰς δύο ἐπομένως καλύπτουν τοὺς πόδας ἀπὸ σεβασμῶν πρὸς Αὐτὸν καὶ μετὰ τὰς ἄλλας δύο ἴπτανται καὶ κράζουσι· Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος».ἑ Εἰς ὅλα ταῦτα τὰ πράττουσι τὰ Σεραφίμ ἐξ αἰτίας τῆς ἐκπλήξεως καὶ τοῦ θαύματος καὶ τῆς ὑπερῶς σεβασμιότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀνεκφράστου δόξης. Καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ κατενόησε τὸ κάλλος τοῦτο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν μακαριότητα τοῦ Θεοῦ ἔλεγε· «Ἡ ζωὴς γύρω ἀπὸ τὴν ὀσφύν σου, ὦ δυνατέ, τὴν ρομφαίαν σου, ὥστε νὰ πίπτῃ μετ' ὠραιότητος εἰς τὸν μηρὸν Σου καὶ νὰ δεικνύῃ τὸ κάλλος Σου».ἑ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς πολλάκις ἐπέθυμι νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν, ἐπειδὴ εἶχε σαγηνευθῆ ἀπὸ

11. Ματθ. 26, 35 - 36.

12. Ἠσα. 6, 2 - 3.

13. Ἠσα. 44, 4 - 5.

τὸ φῶτρον πρὸς Αὐτὸν καὶ εἶχεν ὑπερβολικὰ ἀγαπήσει τὴν δόξαν ἐκείνην τοῦ Θεοῦ.ἑ Διὰ τοῦτο ὁ Φίλιππος ἔλεγε πρὸς τὸν Χριστὸν· ἑ «Δεῖξέ μοι τὸν Πατέρα καὶ αὐτὸ εἶναι ἄρκετόν εἰς ἡμᾶς».ἑ Μᾶλλον ὅμως πρέπει νὰ στοματῆσωμεν, διότι ὅσα καὶ ἂν εἴπωμεν, οὔτε μικρὸν, οὔτε ἐλάχιστον ἴχνος τῆς θείας ὠραιότητος θὰ δυνηθῶμεν νὰ παραστήσωμεν.

Θέλεις τώρα νὰ ἀναφέρωμεν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς; Οὔτε καὶ αὐτὰς δύναμεθα νὰ περιγράψωμεν διὰ λόγων. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Χρωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Κύριον διὰ τὴν ἀνεκδήγητον αὐτοῦ δωρεάν».ἑ Καὶ εἰς ἄλλο μέρος εἶπεν· «Αὐτὰ, ποῦ ἔχει ἐτοιμάσει ὁ Θεὸς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διὰ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν, εἶναι τέτοια, ποῦ οὔτε οὐρανόθεν ἀνθρώπου εἶδεν, οὔτε αὐτὴ ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνεβήσεν ποτέ».ἑ Καὶ πάλιν ἄλλου λέγει· Β «Ἡ χάρις πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ! Πόσον ἀνεξερῶνῃτοι εἶναι αἱ κρίσεις Του καὶ πόσον ἀνεξιχνίαστοι αἱ ἀποφάσεις Του».ἑ Ἀλλὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιον ἐπέδειξεν εἰς ἡμᾶς, ποῖος λόγος δύναται νὰ παραστήσῃ; Τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἔκωμεν καὶ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην νὰ ἐκπλήττεται καὶ ἔλεγε· «Τόσων πολὺ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε πρὸς χάριν του παρέδωκεν εἰς τὸ πάθος τὸν Υἱόν Του τὸν Μονογενῆ».ἑ Ἐὰν θέλῃς νὰ ἀκούσης καὶ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μάθῃς τὴν ἀγάπην Του, ἀκουσε τί λέγει διὰ τοῦ προφήτου· «Μήπως εἶναι δυνατόν ἡ γυναῖκα νὰ ξεχάσῃ νὰ θηρῆσῃ τὰ παιδιά της, ποῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν ἴδιαν τὴν κοιλίαν της; Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο ἤθελε συμβῆ μετὰ κάποια γυναῖκα, ἐγὼ ὅμως δὲν πρόκειται νὰ σὲ λησμονήσω».ἑ Καὶ ὅπως ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· «καθὼς ἡ διψασμένη ἔλαφος τρέχει εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου διψασμένη γιὰ τὴν ἀγάπην σου τρέχει κοντὰ σου Κύριε», C ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς λέγει· «Καθὼς ἡ θρῆνς συγκεντρώνει τὰ πουλάκια της κάτω ἀπὸ τὰς πτέρυγας της, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἠθέλησα νὰ συναῶω τὰ παιδιά σου καὶ δὲν ἠβελήσατε».ἑ Καὶ

14. Ἠσα. 39, 18.

15. Ἠσα. 14, 3.

16. Ἠσα. 40, 9, 15.

17. Ἠσα. 40, 9, 9.

18. Περ. 11, 33.

19. Ἠσα. 3, 16.

20. Ἠσα. 49, 15.

21. Ματθ. 23, 37.

εις άλλων ψαλμών αναφέρεται, ότι «καθώς εὐσπλαγχνίζεται καὶ συγχωρεῖ ὁ πατήρ τοὺς υἱοὺς του, ἔτσι καὶ ὁ Κύριος εὐσπλαγχνίζεται ἀνέκαθεν ἐκείνους, τοὺ τὸν εὐλογοῦνται με φόβον».²² Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ψαλμὸν λέγει ὅτι: «ὡσον ἀκατομέτριτος εἰς ὕψος εἶναι ἡ ἀπόστασις τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον μέγα καὶ κραταῖον εἶναι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς φοδωμένους αὐτόν».²³ Καὶ καθὼς ὁ προφήτης ζητεῖ ὑπόδειγμα, διὰ τὴν ἐκφράση καὶ ἐκδηλώση τὸν πόθον αὐτοῦ, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς χρησιμοποιεῖ διαφόρους ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις διὰ τὴν δηλώση τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔχει διὰ τὴν σωτηρίαν μας. **D** Καὶ ὁ μὲν προφήτης χρησιμοποιεῖ τὴν εἰκόνα τῆς διψασμένης ἐλάφου, καὶ τῆς καιομένης λόγω ἀνομιρίας γῆς, ὁ δὲ Θεὸς δεικνύει τὴν φιλοστοργίαν τὴν ὀνύκων πρὸς τοὺς νεοσσούς των καὶ τὴν κρηδεμονίαν τὴν πατέρων καὶ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τὴν μητέρων, ὅχι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἡμᾶς τόσον μόνον, ὡσον ἡ μητέρα ἀγαπᾷ τὸ παιδί της ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν, ἄλλοι δροι καὶ ἄλλοι κανόνες καὶ ἄλλα ὑποδείγματα μεγαλύτερα καὶ καταλληλότερα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης. Καὶ ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ, ὅχι μόνον τόσον, ὡσον ἡ φιλόστοργος μητέρα ἀγαπᾷ τὰ τέκνα της, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο, ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰσαΐου: «Καὶ ἐὰν σιμῶῃ νὰ ὑπάρῃ μία γυναῖκα, ποὺ νὰ δύναται νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰ τέκνα της, ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε θὰ σὲ ἀγαπήσω».²⁴

E Τοῦτο δὲ ἔλεγε διὰ τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι θερμότερα πάσης φιλοστοργίας. Ὅλα δὲ αὐτὰ καθὼς θὰ τὰ ἀναλογίζεσαι καὶ θὰ τὰ ἐρευνᾷς καθ' ἑαυτόν, θερμότεραν θὰ ἀναπτύσσης τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, καὶ λαμπρότεραν τὴν φλόγα τοῦ κατὰ Θεὸν πόθου θὰ ἀνάψῃς μέσα σου. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ μεταξύ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων τίποτε δὲν ὑπάρχει τόσον ἰσχυρὸν διὰ τὴν ἀπαθάλπη τῆς φιλίας μας τόσον, ὡσον ἡ ἀνάμνησις τῶν εὐεργεσιῶν, ποὺ ἀπελαύσαμεν, τοιοτοτρόπως ὡς κάμνωμεν προκειμένου καὶ πρὸς τοῦ Θεοῦ.

Aς ἀναλογιζώμεθα πᾶσα ἔκαμεν ὁ Θεὸς δι' ἡμᾶς, δηλοῦν τὸν ἴδιον τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν ἀέρα, τὰ ἔψ' ὅλης τῆς γῆς φυτὰ, τὰ ποικίλα ἄνθη, τὰ κτή-

22. Ψαλμ. 103, 18.
23. Ψαλμ. 109, 11.
24. Ἰσα. 49, 15.

νη καὶ τὰ ἔρπετά, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν ἀέρα, τὰ ἄστρα, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, γενικῶς ὅλα ὅσα φαίνονται, τὰς ἀστράπας, τὴν τάξιν καὶ σεφῶν τῶν ὠρῶν καὶ τῶν ἐποχῶν, τὴν διαδοχὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας καὶ τὰς ἐπισημοὺς μεταβολάς.²⁵ Ἄ Μετέδωκε διὰ τῆς πνοῆς τὴν ψυχὴν, ἐχάρισε τὸ λογικόν καὶ μᾶς ἐτίμησε με μεγάλην ἐπί τῆς δημιουργίας ἐξουσίαν. Ἀπέστειλε ἀγγέλους, ἐπέμψεν προφήτας καὶ ὕστερον τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸν Του τὸν μονογενῆ. Καὶ μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς προνοεῖ καὶ διὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του παρακαλεῖ, διὰ τὴν σωθῆς σὺ. Καὶ δὲν παύει ὁ Παῦλος νὰ πρᾶσει δι' ἡμᾶς καὶ νὰ λέγῃ: «Ὁ Θεὸς διὰ μέσου ἡμῶν παρακαλεῖ. Παρακαλοῦμεν, λοιπὸν, καὶ ἡμεῖς ἐξ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιωθῆτε με τὸν Θεόν».²⁶ Καὶ δὲν ἐστειλῆσαν ἐδῶ ὁ Θεὸς τὰς πρὸς σὲ εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ ἔλαβε τὴν ἀνθρωπίνην σου φύσιν **B** «Ἐκάθισεν ὕψηλότερα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἀπὸ κάθε Ἀρχῆν καὶ Ἐξουσίαν καὶ Δύναμιν καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα, ποὺ ὑπάρχει καὶ ὀνομάζεται ὅχι μονάχα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν».²⁷ Ἀληθῶς εἶναι κατάλληλος ἡ εὐκαιρία τώρα νὰ ἀναφανῆσάμεν «Ποῖος δύναται νὰ διηγηθῇ τὰ θαυμαστά ἔργα τῆς δυνάμεως τοῦ Κυρίου καὶ νὰ ἐξιμνήσῃ ἐπαξίως τὰ ἔργα παντός ἐπαινοῦ καὶ ἔμμου ἔργα του»;²⁸ ἢ νὰ εἴπωμεν πάλιν τὸ «Τί νὰ ἀναποδώσω εἰς τὸν Κύριον, ἐναντι ὄλων ἐκείνων, μετὰ τὰ ὅποια με ἐνηργήτησαν»;²⁹ Τί μπορεῖ νὰ ἐξιμωθῇ καὶ συγκριθῇ μετὰ τὴν τιμὴν αὐτὴν, τὴν ὅποιαν μᾶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς μετὰ ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ὅταν μάλιστα ἡ ἀπαρχὴ τοῦ γένους μας (δηλαδὴ οἱ πρωτόπλαστοι), ἡ ὅποια εἰς τόσον μεγάλην παράδεισαν ἔπεσε, τόσον πολὺ εἶχεν ἀτιμασθῆ, καὶ τώρα εἰς τόσον ὕψος καθῆται καὶ τσαούτης τιμῆς ἀπόλαυδᾷ;

C Μὴν ἀναλογίζεσαι δὲ μόνον τὰς κοινὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι καὶ τὰς ἐδικὰς πρὸς σὲ τὸν ἴδιον προσηγομέναις, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν, ποὺ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν διὰ τὴν συκοφαντίαν εἰς τὴν ὅποιαν τυχόν ἔπεσε; ἢ διότι διέφυγες ἀπὸ ἐπιβουλὰς καὶ κινδύνους ληστῶν εἰς χεῖρας τῶν ὀσίων συ-

25. Β' Κορ. 5, 20.
26. Ἔφεσ. 1, 21.
27. Φαλι. 105, 2.
28. Φαλι. 115, 12.

νέθη να πέσει εις ὕδρα μεσοκυκτίου ἢ ἄλλην δύσκολον στιγμὴν ἢ διότι κάποτε ἀπέφυγες καὶ ἐγλύτωσες ἀπὸ ἐπικινδύως ἀρχομένην ἐπάνω σου ζῆμιαν ἢ διότι ἐθεροπευθῆς ἀπὸ φοβερὰν ἀσθένειαν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσες κάποτε.

5. Ὅλα νὰ τὰ ἀναλογιζώμεθα ὅσα εὐεργετήματα σοῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς σου. Καὶ ἐλπίζω, ὅτι θὰ συναντήσης πολλὰς εὐεργεσίας, ποὺ ἐγένοντο εἰς σὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς σου, ἀλλὰ καὶ εἰς διάστημα μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας.

Καὶ ἐάν ἤθελεν ὁ Θεὸς νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν μας βλας τὰς εὐεργεσίας, **Δ** μὲ τὰς ὁποίας μᾶς εὐεργετεῖ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ τὰς ὁποίας ἀγνοοῦμεν καὶ δὲν γνωρίζομεν δὲν θὰ ἦτο δυνατόν εἰς ἡμᾶς οὔτε κοῖ νὰ τὰς ἀριθμήσωμεν.

Σκέψου πόσοι δαίμονες περιφέρονται γύρω μας καθ' ἑκάστην; πόσοι ἐχθρικοί θυνάμεις; Ἐάν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς ὁ Θεὸς νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ μόνον ἐνώπιόν μας μὲ τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ ἀηθιαστικὴν ὄψιν τῶν, δὲν θὰ εἴχομεν τρελλάσθῃ; δὲν θὰ εἴχομεν χαθῆ; δὲν θὰ εἴχομεν καταστραφῆ;

Αὐτὰ λοιπὸν δὲν νὰ ἀναλογιζώμεθα, καθὼς καὶ τὰ ἀμαρτήματά μας, ὅσα μὲ τὴν θέλησίν μας ἐπράξαμεν ἢ εἰς τὰ ὁποία λόγῳ ἀγνοίας πῆπτεμε (διότι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μικρὰ εὐεργεσία πρὸς ἡμᾶς, ποὺ δὲν ζητεῖ λόγον ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἀμαρτίας μας καθ' ἑκάστην ἡμέρας μετὰ τὴν διάπραξιν) Ἔ καὶ τότε σφαλῶς θὰ ἀυξήσωμεν τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἔταν ἀντιληφθῆς πόσας ἀμαρτίας διαπράττεις κάθε ἡμέραν, πόσας εὐεργεσίας ἀπαλαύεις ἐπίσης κάθε ἡμέραν, πόσων μακροθυμιῶν καὶ πόσων συγχώρησιν σοῦ παρέχει, τότε, εἰς περίπτωσιν, ποὺ ὁ Θεὸς καθ' ἑκάστην θὰ σὲ ἐδίκαζε δι' αὐτὰ, οὐδὲ μίαν στιγμὴν χρόνου θὰ ἦσαν ἀξίος νὰ ζήσης.

Τοῦτο Ἀκριδῶς λέγει καὶ ὁ Προφήτης: «Ἐάν δὲν παραδέξῃς τὰς ἀνομίας μας, ἀλλ' ἐξετάσης ταύτας καὶ προσήλωσῃς τὸ δῆγμα σου εἰς αὐτάς, ὦ Κύριε, Κύριε, ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σταθῇ ἐνώπιόν σου καὶ νὰ διατάσῃ τὸ θᾶρος τῆς δικαιοκρισίας σου;»²⁹ Εἰς Αὐτὸν λοιπὸν νὰ χρεωστῆς χάριτας καὶ καθόλου νὰ μὴ δυσανασχετῆς δι' ὅτι σοῦ συμβαίνει κακόν.

¹⁹⁸ Α Ἀλλὰ σκέψου, ὅτι καὶ ἐν μύριας ταλαιπωρίας ὀπιστῆς, οὐδὲ κοπ' ἐλάχιστον ἰκανοποίησας τὴν θεϊαν Δικαιοσύνην. Τοιουτοτρόπως ἐάν ἐνεργῆς, πολλὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν θὰ αἰσθανθῆς μέσα σου καὶ θὰ λέγῃς κο-

29. Ψαλμ. 129, 3.

τὰ τὸν Προφήτην: «ὅπως ἀκριδῶς ἢ διαφοσμένη ἔλαφος τρέχει πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, τοιουτοτρόπως ἐπιθυμῶ καὶ ἡ ψυχὴ μου, Θεέ μου, νὰ ἐπικοινωνῆσῃ μαζί σου».

¹⁹⁹ Ἄξιον ἐξετάσεως εἶναι τὸ γεγονός, διὰτὶ ὁ ψαλμῶδης ἐχρησιμοποίησε τοῦτο τὸ ζῶον, ὡς παράδειγμα. Διότι ἡ ἔλαφος εἶναι ζῶον κάπως περισσότερο διψαλέον καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς τρέχει εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Αἰσθάνεται περισσότερο τὴν δίψαν καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως καὶ διότι τρέχει διάφορα φεῖδια καὶ μὲ τὰ σώματα αὐτῶν τρέφεται. Καὶ σὺ λοιπὸν κάμε τοῦτο ἀκριδῶς. Τὸν νοπτόν ὄψιν, τὸν σατανάν, καταπάγε. Καταβάλε τὴν ἀμαρτίαν καὶ τότε θὰ αἰσθανθῆς τὴν ἱερὰν δίψαν, τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ.

Β Ἐπειδὴ ἡ πονηρὰ συνειδήσίς μας μᾶς κάνει ἀκαθάρτους καὶ μᾶς ὀδηγεῖ εἰς ἀπόγνωσιν, διὰ τούτα ἐν ἀπορρίκωμεν τὰς ἀμαρτίας μας καὶ καθαρῶσομεν τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ τὴν πονηρίαν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ αἰσθανθῶμεν τὸν πνευματικὸν πόθον μέσα μας καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα μὲ πολλὴν προθυμίαν τὸν Θεόν, καὶ τὸ φίλτρον σφοδρότερον νὰ ἀνάπτωμεν πρὸς Αὐτόν, ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν τῶν ἔργων μας νὰ ψάλλωμεν τὴν πρὸς τὸν Θεόν ἀγάπην καὶ ὑπακοήν.

Διὰ τοῦτο ἐξ ἄλλου ἔκαμε τοὺς ψαλμοὺς ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὁ Δαβὶδ, μᾶλλον δὲ ἡ Χάρις τοῦ Πνεύματος, ὄχι μόνον διὰ νὰ προφέρωμεν τὰ λόγια μὲ τὰ χεῖλη μας, ἀλλὰ καὶ νὰ μελετῶμεν αὐτοὺς, καθὼς τοὺς ψάλλομεν, καὶ τοὺς ἐφαρμόζωμεν. Μὴ λοιπὸν νομίσης, ὅτι διὰ τοῦτο εἰσῆλθες ἐδῶ, διὰ νὰ ἀπαγγελῆς τὰ λόγια μόνον, ἀλλὰ ἔταν ὑποψάλλῃς, νὰ σκεφθῆς δι' ὑπογράψεις συνθήκην μὲ τὸν Θεόν διὰ νὰ τοῦ δεῖξης τὴν ὑπακοήν εἰς τὰ διὰ τοῦ ψαλμοῦ ἐκφασιζόμενα λόγια του. **Γ** Διότι ἔταν εἴπῃς: «ἐν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ ὁ Θεός», ἔκαμες συνθήκην μὲ τὸν Θεόν, συμφωνητικὸν ἔγραψες ἄνευ χάρτου καὶ μέλανος, διὰ τῆς φωνῆς ὡμολόγησες, ὅτι περισσότερο ἀπὸ τὸ κάθε τι Αὐτὸν ἀγαπᾷς, ὅτι τίποτε δὲν θεωρεῖς ὑπέρτατον Αὐτοῦ καὶ δι' φλέγεται ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν πρὸς Αὐτὸν ἀγάπην.

²⁰⁰ Ἄν λοιπὸν, ἔταν ἐξέληθες ἀπὸ ἐδῶ, ἴδῃς κάποιον ἑμμορφὴ καὶ ἀκόλαστον γυναῖκα, ποὺ σὲ δελεάζει καὶ μὲ διαφόρους τρόπους σὲ καλεῖ νὰ τὴν ἐρωτευθῆς, τότε εἰπὲ εἰς αὐτήν: Δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ ἀκολούθῃω, διότι ἔκαμα συμφωνίας μὲ τὸν Θεόν, ἐνώπιον ὄλων τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν ἱερῶν, καὶ τῶν διδασκάλων, καὶ ὡμολόγησα καὶ ὑπεσχέθην

νά υπακούω εἰς αὐτόν καὶ νά τόν ἀγαπῶ. Δι' ὅπως ἡ διψασμένη ἔλαφος ἀγαπᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Φοβούμαι νά παραδῶ τὰς συμφωνίας, διὰ τοῦτο τόν ἔρωτα πρὸς τόν Θεόν μελετῶ καὶ ἀπ' αὐτόν διακατέχομαι. Ἐάν ἴδῃς ἀργύριον νά ὑπάρχη εἰς τὴν ἀγοράν, ἢ ἴδῃς ἐνδύματα χρυσαῖα, ἄλλους νά συκοβούνται καὶ νά κροτοῦν ὑπέρβητος καὶ ἄλογα μὲ χρυσὰ χαλινάρια, καδῶλου μὴ παραχθῆς ἀπὸ τὰ φαντασιώδη αὐτὰ πράγματα, ἀλλὰ ψάλε γαμηλόφωνα καὶ λέγε εἰς τὴν ψυχὴν σου: πρὸ ὀλίγου ἐψάλαμεν ὅλοι εἰς τὸν ναόν «καθὼς ἡ διψασμένη ἔλαφος, ἐπιθυμεῖ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου σέ ἐπιθυμεῖ Θεέ μου». Τοιοῦτοτρόπως ἐξοικειώθημεν μὲ τὰ λόγια τοῦ ψαλμοῦ καὶ τὰ ἐκάνομε κτήμια μας. Ἐ. Τίποτε λοιπὸν ἀπὸ τὰ διωκτικὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου ἄς μὴν ἀγαπᾶμεν ὑπερβολικῶς, διὰ νά μείνῃ ἐντός μας ἀνόθευτος ἁείκιος ὁ θεῖος ἔρωσ καὶ διὰ νά μὴ κατατηθῆ καὶ γίνῃ ἐσθενέστερος. Αὐτὸς ὁ πλοῦτος τοῦ θεοῦ ἔρωτος θά δυναθῆ νά μᾶς χαρίσῃ ὅλον τὸν πλοῦτον τοῦ κόσμου, ὅλους τοὺς θησαυροὺς, ὅλην τὴν εὐτυχίαν, ὅλην τὴν δόξαν καὶ ὅλην τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν λαμπρότητα. Αὐτόν ἄς κατέχωμεν, καὶ κανενὸς ἄλλου δὲν ἴσχυμεν τὴν ἀνάγκην. Παρατηρήσατε ἐκείνους, ποὺ ἀγαποῦν τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα ὅταν φλογισθοῦν ἀπὸ τὸν αἰσχρὸν ἔρωτα κάποιας ὁμορφῆς κόρης, πράγμα ποὺ συμβαίνει πολὺ συχνά, τότε οὔτε αἱ πατρικαὶ ἀπειλαὶ, οὔτε αἱ εἰρωνείαι τῶν φίλων,³⁰ ἄ οὔτε καὶ αἱ συκοφανταὶ καὶ διαβολαὶ παλλῶν ἐπιτυγχάνουν νά τοὺς ἀλλάξουν γνώμην. Εἶναι ὀλοφύχως ἐστραμμένοι πρὸς τὴν ἐρωμένην των καὶ περιφρονοῦν χάριν αὐτῆς καὶ οἰκίας καὶ πατρικῆς κληρονομίας, καὶ ὑπολήφνουν κοινωνικὴν, καὶ πρόβον ἐπαγγελματικὴν, καὶ προτροπὰς φίλων καὶ νομιζοῦν, ὅτι εὐρίσκουν παρηγορίαν καὶ ὅτι ἀναπληρώνουν ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ὅταν πηγαίνουν καλὰ αἱ σχέσεις των μὲ τὴν μοναδικὴν δι' αὐτοὺς ἐρωμένην, ἔτσι καὶ ἂν αὐτὴ εἶναι ἄσημος καὶ ἀνήθικος καὶ ὁτιδήποτε χειρότερον.

Β. Ἄν λοιπὸν αὐτοὶ αἱ ἄνθρωποι ἀφοσιώνωνται τόσον εἰς μίαν εὐτελεῖ καὶ ἀσημον γυναῖκα, καὶ θυσιάζουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τους δι' αὐτήν, τότε πόση πρέπει νά εἶναι ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μάλιστα ὄχι μόνον δὲν παίρνει τίποτε ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλ' ἀπεναντίας τῶσα ἀγαθὰ μᾶς δίδει; Ἐκείνοι τώρα ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, ὅπως πρέπει, τότε θά λάβουν πείραν τῶν εὐτυχῶν ἢ λυπηρῶν ἀνθρωπίνων περιστατικῶν;

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν, καθὼς εἶναι ὀλοφύχως ἐστραμ-

μένοι πρὸς τὸν θεῖον τοῦτον ἔρωτά των, οὔτε βλέπουν καθόλου τὰς φαντασίας αὐτὰς καὶ τὰς σκιάς τοῦ παρόντος βίου, ἀλλὰ κάθε ἐπιγίον ἐπιμερίαν τὴν θεωροῦν ἀξιογέλαστον, κάθε δὲ δυσπραγίαν καὶ θλίψιν τὴν παραβλέπουν. Οὗτοι, οἱ ἔραστοι τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι δεμένοι εἰς τὸν πόθον τοῦτου, τίποτε ἄλλο δὲν βλέπουν, παρὰ μόνον Αὐτόν, καὶ πανταχοῦ αὐτόν ὀραματίζονται, καὶ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοῦς των εὐτυχετέρους καὶ μακαριωτέρους πάντων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἂν ὑπὸ τὴν μάστιγα τῆς πτωχείας εὐρισκῶνται, ἢ εἰς ἀτιμώσεις, ἢ εἰς θεσμὰ, ἢ εἰς θλίψεις, ἢ εἰς τὰ χειρότερα τῶν κακῶν, θά θεωροῦν, ὅτι εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν καλύτερον καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων, καὶ δι' ὅλα ὅσα πάσχουν, ἔχουν κάποιαν ἀξιοθαύμαστον παρηγορίαν μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι πάσχουν διὰ τὸν Ποθητόν, τὸν Κύριον.

Ε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εὐρισκόμενος εἰς καθημερινούς θανάτους, εἰς φυλακὰς, εἰς ναυάγια, εἰς ἐρημίας, εἰς μάστιγας, εἰς μύρια ἄλλα θάνατα, ἔχαρε καὶ ἠγαλλιάτο, καὶ ἄσκητα καὶ ἔκασχάτο.³¹ Καὶ ἄλλοτε μὲν, ἔλεγεν, ὅτι «ὄχι μόνον διὰ τὴν θεοαἰαν ἐλπίδα, ὅτι θά ἀπολαύσωμεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θλίψεις μας καυχόμεθα».³² Ἄλλοτε δὲ πάλιν ὅτι «χαίρω διὰ τὰ παθήματα, καὶ ἀναπληρώνω ὅσα δὲν ἐπρόφθασε νά πάθῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ σῶμά μου».³³ Ὅχι μόνον πάσχει ὁ Παῦλος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ καλεῖ τὰ παθήματά του αὐτὰ εὐεργασίον ἕκ μέρους τοῦ Θεοῦ παραδεχόμενος καὶ λέγων ὅτι «Εἰς ἡμᾶς ἔχει δοθῆ ὡς χάρισμα καὶ δῶρον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον νά πιστεύωμεν εἰς τὸν Χριστὸν ἀλλὰ καὶ νά πάσχωμεν διὰ τὸ ὄνομα του».³⁴ Ὡς προσπαθῶμεν καὶ ἡμεῖς νά πολιτευόμεθα καὶ νά ζῶμεν ὅπως ὁ Παῦλος καὶ μὲ εὐχορίστησιν νά ὑπερέσωμεν ὅλα τὰ λυπηρά, ποὺ τυχόν θά μᾶς εἴρουν. Θά δυναθῶμεν δὲ νά ὑπερέσωμεν τὰ λυπηρά, ὅταν ἔχωμεν μεγίστην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἀκούβως ἔχε καὶ ὁ Προφήτης. Τὴν δὲ ἀγάπην τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Θεόν τὴν διαπιστοῦμεν ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ψαλμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα· διότι ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ἡ ψυχὴ του ποθεῖ ὑπερβολικῶς τὸν Θεόν, ὅπως ἡ διψασμένη ἔλαφος τὸ νερὸ, προσέθεσε: «Μὲ δέξον καὶ ἐπιθυμίαν ἰσχυρὰν ἐπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι ἰσχυρὸς καὶ ζωντανός. Ἐ. Πότε θά φθάσω καὶ θά ἀξιω-

30. Π' Κορινθ. 11, 25-27.

31. Ρωμα. 5, 2 καὶ 3.

32. Κολοσ. 1, 24.

33. Φιλιπ. 1, 29.

θώ να παρουσιασθῶ ενώπιον τοῦ Θεοῦ;» (στίχ. 3). Δὲν εἶπεν, ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν πραγματικὸν Θεόν, ὅτε ὅτι ἔδειξεν ἀγάπην ὑπερβολικὴν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ παρωμοίωσεν ὁ Προφήτης τὸ φίλτρον μὲ δίσφον, καὶ παρέστησεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ δύο, τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην του καὶ τὴν αἰωνιότητα τοῦ θείου ἔρωτος.

Καθὼς οἱ ἄνθρωποι δοκιμάζοντο τὸ αἴσθημα τῆς δίψης ὄχι μόνον ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ καθ' ὅσον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς των, ἐπεὶ ἡ δίψα εἶναι ἐντὸς τῆς φύσεως, τοιοῦτοτρόπως ἀκριβῶς καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ πάντες οἱ ἄγιοι δὲν διετέλουν μόνον ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐν κατανύξει, πράγμα πού συμβαίνει μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους, ὅτε ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας (διότι τοῦτο θέν εἶναι ἀξιοπεριέργον), ¹⁴⁰ Α' ἀλλὰ καὶ συνεχῶς καὶ καθημερινῶς διήρχοντο τὴν ζωὴν των μετ' εὐλαβοῦς ἀφροσύσεως καὶ αὐθαρσόμενης ἀγάπης. Αὐτὰ καὶ οὗτος ἠσθάνετο καὶ ἔλεγεν· «ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεόν τὸν ζῶντα καὶ ἰσχυρόν», ἐπεὶ ἠθέλη νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς αἰτίας τῆς τοιαύτης δίψης του, καὶ συγχρόνως νὰ δείξῃ καὶ εἰς αὐτὸ πῶς εἶναι δυνατόν ὁ καθένας νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων ἐδήλωσε τοῦτο καὶ εἶπε· «ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸν Θεόν», καὶ συνέχισε· «τὸν ζῶντα», διὰ νὰ προτρέψῃ καὶ φωνάξῃ πρὸς ὅλους ἐκεῖνους, πού ἔχουν ἐστραμμένον τὸν νοῦν των εἰς τὰ θιωτικά πράγματα: Διὰ τί σὰς καταλαμβάνει μανία περὶ ὑπερβολικῆς φροντίδος διὰ τὰ σώματά σας; Διὰ τί ἐπιθυμεῖτε τόσον τὴν ἐπίγειον δόξαν; Διὰ τί ἐπιθυμεῖτε τὰς διασκεδάσεις; Κοπένας ἀπὸ αὐτὰ δὲν μένει καὶ δὲν ζῆ αἰωνίως, **Β** ἀλλ' ὅλα φεύγουν καὶ περνοῦν, καὶ οὐκ εὐταλέστερα εἶναι, καὶ ἀνεύρων ἀπατηλότερα καὶ περισσώτερον φθορὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ξαρινα ἄνθη καὶ ἄλλα μὲν τούτων ἐγκαταλείπουν τὸν ἄνθρωπον μαζί με τὴν παρούσαν ζωὴν, ἀλλὰ δὲ φθείρονται καὶ σθύνουν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ ἀπόκτησις των εἶναι ἀμφίβολος, ἢ ἀπόλαυσις των ἀθεδαία καὶ ἢ μεταβολῆ των θεδασιότη. Μὲ τὸν Θεόν ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμβαίνει. Αὐτὸς ζῆ καὶ μένει διαρκῶς ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ δεχεται οὔτε ἀλλοίωσιν, οὔτε ἄλλην μετατροπὴν. Ἄφου ἀφῆσωμεν λοιπὸν τὰ πρόσκαιρα καὶ τὰ ἐφήμερα, ὡς ἀγαπῶμεν τὸν αἰώνιον καὶ τὸν παντοτεινόν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐντραπῇ ποτὲ αὐτός, πού ἀγαπᾷ Ἐκεῖνον, ὅτε νὰ ἐκπέσῃ. Δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἔρημον τὸν ἀγαπῶντα Αὐτόν. Ἐὰν μὲν ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ καὶ μαζεύῃ χρήματα, **С** μὲ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ θανάτου ἢ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐ-

τόν, ἀπογυμνῶνται ἀπὸ τὸν θησαυρόν του αὐτόν. Καὶ ἐκεῖνος, πού ἠγάπησε τὴν ἐπίγειον δόξαν, τὸ ἴδιο ποθαίνει. Πολλάκις δὲ καὶ ἡ σωματικὴ ἁμορφία οὐνεὶ πολὺ γρηγορώτερα ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ τὴν δόξαν, καὶ ὅλα γενικῶς τὰ θιωτικά εἶναι πρόσκαιρα καὶ ἐφήμερα, καὶ πρὶν καλὰ - καλὰ δημιουργηθῶν καὶ ἐμφανισθῶν, ἀμέσως φεύγουν μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ χάνονται. Τούναντιον δὲ ὁ ἔριος τῶν πνευματικῶν εἶναι τὸ πᾶν αὐτὸς ἀκράζεις διαρκῶς καὶ ἀνθίζει καὶ δὲν γνωρίζει γηροσεία, ὅτε παλαιώκει καὶ οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ μεταδληθῇ καὶ μετατραπῇ εἰς τὸ μέλλον ἢ νὰ ἐπιφυλάσῃ κάτι τὸ ἀγνωστον καὶ ἀνέλπιστον. **Δ** Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ ἐκεῖνους πού κατέχουν τὸν θείον τοῦτον ἔρωτα τοὺς ὠφελεῖ, καὶ τοὺς καλύπτει ἀπὸ παντοῦ, καὶ ὅταν ἀνέλθουν τοῦ κόσμου τούτου δὲν τοὺς ἐγκαταλείπει, ἀλλὰ συνταξιδεύει καὶ ἴσταται συμπαραστάτης τούτων, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως καθιστᾷ αὐτοὺς λαμπροτέρους τῶν φωστῆρων τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτὰ ὅλα, ἐπεὶ ἡ γνωρίζεις καλῶς καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἔμενε πιστὸς φίλος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην του αὐτὴν δὲν ἠνείχετο νὰ τὴν κρατῇ ἐντὸς του, ἀλλὰ μὲ κάθε τρόπον ἐσπευθε νὰ ἐπιδείξῃ τοῦτο τὸ πῶρ τῆς θείας ἀγάπης, τὸ ὅποιον κατεῖχε τὴν ψυχὴν του, εἰς τοὺς ἀκροστάς του. Διότι ἀφου εἶπεν ὅτι «ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντάνον» συνέχισε· **Ε** «Πότε θὰ φθάσω καὶ θὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ;». Κύτταξε τὸν ἄνθρωπον, πῶς καίγεται καὶ φλογίζεται. Ἐπεὶ ἡ γνωρίζεις, ὅτι ὅταν ἀπέλθῃ ἀπ' ἐδῶ, θὰ ἰδῇ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο δεικνύει ἀνυπακομήσιαν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιμένῃ, ἀλλὰ μᾶς δεικνύει ἐδῶ πραγματικόν ἀποστολικόν φρόνημα. ¹⁴¹ Α' Διότι καὶ ὁ Δαβὶδ ἐστέναςε καὶ ὑπέφερε μὲ τὴν καθυστέρησιν τῆς ἀποδημίας του ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ οὗτος ὁ Πάυλος, τὸ αὐτὸ ἔπασχεν καὶ ἔλεγεν «Πότε θὰ φθάσω διὰ νὰ ἰδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου;». ¹⁴² Καὶ ἐὰν μὲν ὁ Δαβὶδ ἦτο κάποιος ἀπλοῦς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ καὶ δαήμαντος καὶ ταπεινός, πού ἐξῴσε μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, καὶ πάλιν θὰ ἦτο σπουδαῖον πρᾶγμα νὰ καταφρονήσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν. Τώρα ὅμως, πού ὁ Δαβὶδ ἦτο βασιλεὺς καὶ ἀπελαμβάνεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας, καὶ ἦτο μέτοχος τόσον μεγάλης δόξης, καὶ νικητῆς πολλῶν πολέμων καὶ λαμπρὸς καὶ δοξασιόμενος παντοῦ, τώρα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν θεωρεῖ σπουδαῖον, ὅλα τὰ πεφρονεῖ καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ ὅλας τὰς

141. Β' Κορ. 5, 2.

ἀπολαύσεις, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἔχει στρέψει β-
λὴν του τὴν προσοχὴν. Β Ἀυτὸ εἶναι δείγμα μεγαλοψύχου
τινὸς διανοίας καὶ φιλοσόφου ψυχῆς, ἡ ὅποια φτερουγίζει
πρὸς τὸν οὐρανὸν ἔρωτα.

7. Αὐτὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἄς μὴν ἐλκώμε-
θα ἀπὸ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ θαυμάζωμεν τὰ μέλλοντα·
μᾶλλον δὲ ἄς θαυμάσωμεν τὰ μέλλοντα, διὰ νὰ μὴ θαυμά-
σωμεν τὰ παρόντα. Διότι, ἐὰν διαρκῶς μὲ τὴν σκέψιν αὐ-
τῶν τῶν αἰώνιων καὶ μελλοντικῶν διερχώμεθα τὴν ζωὴν μας,
καὶ ἀναλογιζώμεθα τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν ἀθα-
νασίαν, τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων συναμα-
στροφὴν, τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διαδίκασιν, τὴν ἀθάνατον
ἐκείνην δόξαν, τὴν ζωὴν τὴν ἀπύλαγμένην πάσης ἀδύνης,
τότε καὶ αὐτὰ φέρομεν διαρκῶς εἰς τὸν νοῦν μας καὶ τὰ πα-
ρατηροῦμε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως, C τότε καὶ δά-
κρυα, καὶ ὀνειδισμοὶ καὶ ὕβρεις, καὶ θάνατος, καὶ λύ-
πη, καὶ πόνος, καὶ γῆρας, καὶ νόσος, καὶ ἀρρώστεια, καὶ
πτωχεῖα, καὶ συκοφαντία καὶ χρεῖα, καὶ ἁμαρτία, καὶ κα-
ταδίκη, καὶ κόλασις καὶ τιμωρία καὶ ὁτιδήποτε ἕτερον εἶ-
ναι λυπηρὸν καὶ ἀπεχθές κατὰ τὸν παρόντα βίον, ὅλα αὐ-
τὰ ἀποδιώκονται. Ἀντικαθίστανται δὲ εἰς τὴν ψυχὴν μας
διὰ τῆς εἰρήνης, τῆς πραότητος, τῆς ἐπιεικείας, τῆς ἀγά-
πης, τῆς χαρᾶς, τῆς δόξης, τῆς τιμῆς, τῆς λαμπρότητος
καὶ ὧλων ἐκείνων, ὅσα οὔτε μὲ λόγια δὲν δύναται κανεὶς νὰ
τὰ παραστήσῃ. Τότε κινῆνα ἀπὸ τὰ παρόντα τοῦ κόσμου
πράγματα δὲν δύναται νὰ ἐλκύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον μας, ἀλ-
λὰ καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Προφήτου θὰ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν·
D «Πότε θὰ φθάσω νὰ ἴδω τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου;». Καὶ ἐὰν
ἔτσι σκεπτόμεθα, τότε οὔτε παραλογισμὸς ἀπὸ τὰ λαμπρὰ
καὶ ἐνδοξα τοῦ κόσμου θὰ μᾶς καταλαμβάνῃ, οὔτε εἰς ἀπο-
γοήτευσιν ἐξ αἰτίας τῶν λυπηρῶν θὰ πίπτωμεν, οὔτε φθό-
νος, οὔτε κενοδοξία, οὔτε ἄλλο παρόμοιον πρὸς αὐτὰ θὰ
κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν μας ποτέ. Ἄς μὴν εἶναι ἡ εἰσοδὸς σας
ἐδῶ μία ἀπλή ἐπίσκεψις, οὔτε μία ἀφωσιωμένη ἀκρόασις
εἰς ὅσα λέγονται καὶ ψάλλονται, ἀλλὰ αὐτὴ δοκτικῆς καὶ
στηρίγματος, ἀφοῦ λάβωμεν τὰ λόγια ταῦτα, νὰ φύγωμεν.
Εἶναι ἀρετὸς δὲ, ἔστω καὶ ἕνας μόνον στίχος τοῦ ψαλμοῦ,
πολλὴν γνώσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν σοφίαν νὰ δάλλῃ μέ-
σα μας, καὶ τὰ περὶ τὴν πίστιν δόγματα νὰ διορθώσῃ, καὶ
εἰς τὴν καθημερινῶν ζωὴν νὰ μᾶς ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα.
E καὶ ἂν ἐρευνησώμεν μετὰ μεγάλης ἀκριθείας καὶ λεπτο-
λογίας κάθε ρητὸν, μεγάλα ἀγαθὰ θὰ ἀποκομιζώμεν. Διότι
ἐδῶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προβάλλωμεν ὡς δικαιολογίαν,

οὔτε τὴν πτωχείαν, οὔτε ἀσχολίαν, οὔτε τὴν ἀκηρίαν. Διό-
τι καὶ ἐὰν εἶσαι πτωχὸς καὶ λόγῳ τῆς πτωχείας σου στε-
ρεῖσαι διδίων ἢ καὶ ἐὰν ἔχῃς διδύα, στερεῖσαι ὅμως κα-
ταρτισμοῦ καὶ ἰκανότητος πρὸς μελέτην, τὰς ὑποκαθῆς⁸⁵ καὶ
τοὺς στίχους μόνον, τοῦ ἀκούεις ἐδῶ, καὶ ὑποβάλλεις, νὰ
διατηρήσῃς μέσα σου καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃς ὅσο καὶ τρεῖς
καὶ ποῦλᾳς φορές, ὅταν ἐξελήθῃς, καὶ μεγάλῃ παρηγορίαν
καὶ ὠφέλιαν θὰ ἔχῃς. Παρατήρησε, λοιπόν, πόσον μεγάλον
πνευματικὸν θησαυρὸν ἤνοιξε ἐνώπιόν μας ὁ στίχος αὐτός
τοῦ ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑποβάλλεται, ὡς ὑποκοή ἀπὸ θίου.
Ἄς μὴ λέγῃ δὲ κανεὶς, ὅτι πρὸ τῆς ὀμιλίας καὶ τῆς ἐρμη-
νείας τοῦ στίχου δὲν ἐγνώριζε τὰ ὑποκρυπτόμενα νοήμα-
τα.¹⁴² Α Διότι καὶ προ τῆς ὀμιλίας ὁ στίχος αὐτὸς τοῦ
ψαλμοῦ ἦτο τόσο σαφὴς καὶ τόσο περιεκτικὸς καὶ ὅποιος
ἤθελε ἤδυνάτο νὰ τὸν μελετήσῃ. Διότι ἔστω καὶ μόνον ἐὰν
ἀπέκτησες τὴν συνήθειαν νὰ ἐπαναλαμβάνῃς τὸν στίχον
καὶ ποθεῖ ἡ ψυχὴ μου, Θεέ μου, καὶ τρέχει κοντὰ σου, ὅ-
πως ἀκριδῶς ἡ βίψομένη ἔλαφος τρέχει πρὸς τὰς πηγὰς
τῶν ὕδατων. Ἐβίψησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θεὸν τὸν παντο-
δύναμον, τὸν ζῶντα καὶ δίδοντα ζωὴν. Πότε θὰ φθάσω καὶ
θὰ ἴδω τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ;», ἔστω καὶ ἂν δὲν ἤκου-
σες τὴν ἐρμηνείαν του, καὶ μὲ μόνον τὸν στίχον αὐτὸν δύ-
νασαι νὰ δάλλῃς μέσα σου πολλὴν τὴν γνώσιν καὶ πολλὴν
τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν σοφίαν. Ὅχι μόνον ὁ στίχος αὐτός,
ἀλλὰ καὶ κάθε στίχος, τοῦ λέγεται ὑποκοή καὶ ὑποβάλλε-
ται ἀπὸ θίου τὸ ἐκκλησιαστικόν, τὸν αὐτὸν θησαυρὸν καὶ
πλοῦτον δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ. Ἐὰν ἐπὶ παραδείγμα-
τι ψάλλῃς τὸν στίχον «εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ φο-
βεῖται καὶ σέβεται τὸν Κύριον»⁸⁶ καὶ ἀφεθῆς τὸ νόημά
του, τότε θὰ ἀντιληφθῆς, ὅτι δὲν μακαρίζῃ ὁ Προφήτης
ἐκεῖνον ποῦ κυνηγᾷ τὸν πλοῦτον, οὔτε ἐκεῖνον, ποῦ κυβερ-
νᾷ, ἢ οὔτε τὸν σωματικῶς ὠραίον, οὔτε τὸν ρωμαλέον, ἢ
ἐκεῖνον, ποῦ ἔχει οἰκίαν λαμπρὰν, ἢ τὸν κατέχοντα κυβερ-
νητικὰς θέσεις, ἢ ἐκεῖνον, ποῦ κολοῦν τιμητικῶς νὰ δει-
πῆσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου, ἀλλὰ μα-
καρίζῃ τὸν εὐλαθεῖ, τὸν ἀγαπῶντα τὴν πραγματικὴν σο-
φίαν καὶ γνώσιν, τὸν κατεχόμενον ὑπὸ θείου φόβου καὶ αὐ-
τὸν θὰ ζηλεύσῃς ὄχι μόνον, διὰ τὴν μέλλουσαν ἀμοιβὴν
του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρούσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν.

⁸⁵ Ὁ «ὑποκοή» εἶναι στίχος ψαλμοῦ τινος, ποῦ ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ
ἐπιγράφοντος καὶ ὑποβάλλεται ἐν συνεχείᾳ ὑπ' ἑαυτοῦ ἐκκλησιαστικῶς.
⁸⁶ Παιμ. ΙΙΙ, 1.

Διότι πρόφρασι και ἐδῶ ὁ εὐσεβής εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ τὸν ἀσεβή.

Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ἐπιπέση μία νόσος, τότε καμμίαν παρηγορίαν διὰ τὴν ἀρρώστειαν τοῦ δέν εὐρίσκει ὁ φαρῶν πολυτίμον βασίλικήν σπολήν, ἀπὸ τὴν πολυπληθῆ ἀκολουθίαν τῶν ὑπηρετῶν και ἀκολουθῶν, οὐτε ἀπὸ τὴν φαντασιώδη λαμπρότητα και τὴν φήμην· ἀλλὰ παρ' ὅλον ὅτι παρίστανται πάντες και συγγενεῖς, και γονεῖς και γυνῶστοι και ἄν και εἶναι σκεπταμένοις εἰς τὴν κλίνην του με χρυσᾶ σεντόνια, Ὁ δμως αὐτὸς καίεται, ὡς εἰς κάμινον, φλεγόμενος ἀπὸ τὸν πυρετὸν.

Εἰς τὴν ἴδιαν περίπτωσιν ὁ εὐλαθής και θεοφοβούμενος δέν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν συμπαράστασιν γονέων, ἢ ὑπηρετῶν, ἢ ἄλλου κανενός, ἀλλὰ ἀφοῦ διὰ τῆς προσευχῆς ἀπευθυνῆ ἴδιαν ἢ δύο φορές εἰς τὸν Θεὸν χωρὶς ἄγχος, και ζητήσῃ τὴν θέλαν ἀρωγὴν, καταπαύει τὴν κάμινον τῆς ἀσθενείας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει και εἰς ἄλλας περιστάσεις και εἰς ἄλλα ἀπρόοπτα συμβάντα τοῦ θίου, κατὰ τὰ ὅποια δύναται νὰ ἴβῃ κανεῖς τοὺς πλουσίους και ἐνδύζους κατὰ κόσμον νὰ βορυθοῦνται και νὰ παρᾶσσωνται, τοὺς δὲ εὐλαθεῖς και κατὰ Θεὸν σκεπτομένους νὰ ὑπομένουν τὰ πάντα με ἡρεμίαν.

Ἀλλὰ και δταν ἀκόμη δέν συμβῆ κανένα ἔκτακτον και τρομακτικὸν περιστατικὸν, και ἂν δέν παρουσιασθῆ κανένα δεινὸν εἰς τὸν θιον, και τότε εἶναι καθαρωτέρως ἢ συνειδήσις και πλήρης ἀγαλλιᾶσεως ἡ ψυχὴ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐνῶ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν και τὴν συνειδήσιν ἀκείνου, Ὁ πρὸ στήριζεται μόνον εἰς τὸν πλοῦτιον του. Διότι ὁ πλοῦσιος, ἔστω και ἂν δοκιμάσῃ τροφᾶς και ἐξωτερικᾶς ἀπολαύσεις, εὐρίσκειται εἰς πολὺ χειρότερον κατᾶστασιν ἀπὸ ὅλους ἀκείνους, πού πεινοῦν και στεροῦνται ἄρτου, διότι ἔρχονται εἰς τὸν ναὸν και τὴν μνήμην του αἰ πόνηροι πράξεις του και τύπτεται δεινῶς ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του.

Ἐνῶ ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, ἔστω και ἂν στερῆται τῆς ἀναγκαίως τροφῆς, αἰσθάνεται εὐτυχέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς μαλθακῶς και πλουσίως ζῶντας, διότι τρέφεται με χρηστᾶς και γλυκείας ἐλπίδος και καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναμένει ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀμοιβᾶς διὰ τὰ πνευματικὰ κατορθώματά του. Ἐ Διὰ νὰ μὴ κουράσω τοὺς φιλατίμους ἀκραστᾶς μου με τὴν μακρηγορίαν μου και τοὺς ἐνσχλήσω με τὰ πολλὰ λόγια, ἀφίνω εἰς περισσότερον ἐργατικούς και μελετηρούς νὰ ἐκλέγουν τὴν καταλλήλοτερον εἰς αὐτοὺς ὑπακοήν και νὰ διερευνησοῦν τὴν κρυμμένην εἰς ἄκαστον

ψαλμικὸν στίχον δύναμιν. Ἐδῶ τελειῶνω τὸν λόγον μου και συμβουλεύω τὴν ἀγάπην σας, νὰ μὴ εἰσέρχεσθε ἐδῶ εἰς τὸν ναὸν ἀσκόπως, ἀλλὰ λαμβάνοντες ἀπ' ἐδῶ, σὺν μαργαρίτας, τὰς ὑπακοᾶς, νὰ τὰς διατηρῆτε και νὰ τὰς μελετᾶτε διαρκῶς εἰς τὸ σπίτι σας, και ὅλα, ὅσα ἐκ τῆς μελέτης ἀποκομίζετε, νὰ τὰ λέγετε και πρὸς τοὺς φίλους σας και πρὸς τὰς συζύγους σας. Και ἂν σᾶς ἐνοχλῆ κάποιο πάθος και ἂν γεννάται μέσα σας κάποια ἐπιθυμία, ἢ θυμὸς ἢ ὅποισδήποτε ἄλλο διαφορετικὸν και παράλογον πάθος, νὰ ὑποψάλλετε συνεχῶς ὑπακοᾶς και ψαλμικούς στίχους.

¹⁴² Ἀ Τοιοῦτοτρόπως και εἰς τὸν παρόντα θιον πολλὴν γαλήνην θὰ ἀπολαμβάνωμεν και θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς με τὴν χάριν και φιλικανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου και μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα και συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα και ἡ δύναμις και ἡ τιμὴ τᾶρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.